

CSO METER

Ацэнка ўмоваў для
грамадзянскай супольнасці ў
краінах Усходняга партнёўства

Кастрычнік 2021

Асноўная група экспертаў, што распрацоўвала CSO Meter (2019): Марыям Лацабідзе (CSI), Важа Саламадзэ (CSI), Татэвік Маргаран (TIAC), Махамад Гулузадэ (MG Consulting LLC), Эмін Рзаев (MG Consulting LLC), Флорын Гіска (Promo-LEX), Александру Пастыца (Promo-LEX), Дар'я Сідарэнка (УНЦПД), Максім Лацыба (УНЦПД), Любэн Панаў (ECNL), Ганна Асіповіч (ECNL), Эстэр Хартаі (ECNL).

Асноўная група экспертаў, што ўдакладняла CSO Meter (2020; 2021): Кетеван Ірешавілі (CSI), Важа Саламадзэ (CSI), Анна Жікія (CSI), Этэры Гвріцішвілі (CSI), Татэвік Маргаран (TIAC), Ануш Хакабян (TIAC), Махамад Гулузадэ (MG Consulting LLC), Эмін Рзаев (MG Consulting LLC), Флорын Гіска (Promo-LEX), Дар'я Сідарэнка (УНЦПД), Любэн Панаў (ECNL), Эстэр Хартаі (ECNL).

Іншыя эксперты: Андрэа Тот Юдзіт (ECNL), Ваня Скорыч (ECNL), Франчэска Фануччы (ECNL), Петра Бураі (ECNL), Катаріна Хаджы-Міхеева Эванс (ECNL), Сімона Огненовска (ECNL), Марлена Вісняк (ECNL), Берна Кескіндемір (ECNL), Кацярына Падвалкава.

Рэдактар: Джэфры Вайз

Дата: Кастрычнік 2021

Праект "CSO Meter: Компас для стварэння спрыяльнага асяроддзя і пашырэння магчымасцяў АГС" рэалізуецца Еўрапейскім цэнтрам некамерцыйнага права (European Center for Not-for-Profit Law Stichting - ECNL) і яго партнёрамі: Антыкарупцыйным цэнтрам Transparency International (TIAC) з Арменіі; MG Consulting LLG з Азербайджану; Інстытутам Грамадзянскай Супольнасці (CSI) з Грузіі; Асацыяцыяй Promo-LEX з Малдовы; і Украінскім Незалежным Цэнтрам Палітычных Даследаванняў (УНЦПД).

Гэтая публікацыя падрыхтавана пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага Саюза. Яе змест з'яўляецца выключнай адказнасцю аўтараў і не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання Еўрапейскага Саюза.

Copyright © 2021 by ECNL Stichting; TIAC; MG Consulting LLC; CSI; Promo-LEX and UCIPR. *Усе правы абаронены.*

ЗМЕСТ

<u>СКАРОТЫ</u>	<u>4</u>
<u>ПРАДМОВА</u>	<u>5</u>
<u>УВОДЗІНЫ</u>	<u>7</u>
<u>СТАНДАРТЫ І ІНДЫКАТАРЫ</u>	<u>11</u>
<u>CSO METER: ТЛУМАЧАЛЬНАЯ НАТАТКА</u>	<u>28</u>
<u>ДАДАТАК</u>	<u>200</u>

СКАРОТЫ

ACHPR	Афрыканская хартыя правоў чалавека і народаў
AML	Меры па супрацьдзеянні легалізацыі злачынных даходаў
AML/CTF	Меры па супрацьдзеянні легалізацыі злачынных даходаў і фінансаванню тэрарызму
CoE	Совет Еўропы
АГС	арганізацыі грамадзянскай супольнасці
CRPD	Конвенцыя па правах людзей з інваліднасцю
EaP	Усходняе партнёрства
EK	Еўрапейская камсія
ECHR	Канвенцыя аб абароне правоў чалавека і асноўных свабодаў
ЕСПЧ	Еўрапейскі суд па правах чалавека
ECNL	Еўрапейскі цэнтр некамерцыйнага права
ЕС	Еўрапейскі саюз
FoAA	Свабода мірных сходаў і свабода асацыяцыяў
FOE	Свабода выяўлення
АУПЧ	Ацэнка ўплыву на правы чалавека
ЛГБТІК	Супольнасць лесбіянак, геяў, бісэксуалаў, трансгендэраў, інтерсэкс і квір
МПГПП	Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах
IT	Інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі
НДА	недзяржаўныя арганізацыі
OAS	Арганізацыя амерыканскіх дзяржаваў
БДІПЧ	Бюро па дэмакратычных інстытутах і правах чалавека
АБСЕ	Арганізацыя па бяспецы і супрацы ў Еўропе
SLAPP	Стратэгічныя судовыя пазовы супраць грамадскага ўдзелу
SMC	сэрвісы сацыяльных сетак
SMS	служба кароткіх паведамленняў

ПРАДМОВА

Шаноўныя чытачы,

Арганізацыі грамадзянскай супольнасці (АГС) адыгрываюць важную ролю ў кожным сегменце грамадства – вядзецца гаворка пра аб'яднанні па інтарэсах, прадастаўленне паслуг, даследчыя інстытуты, прыродаахоўныя групы, арганізацыі людзей з абмежаванымі магчымасцямі, палітычныя інстытуты альбо пра іншыя групы з агульнымі інтарэсамі. Яны могуць быць вельмі розныя паводле сваёй прыроды, але іх асноўныя мэты падобныя, яны закладзеныя ў асноўных чалавечых патрэбах: АГС ствараюць прастору, у якой людзі могуць адчуць сваю прыналежнасць да супольнасці, дапамагчы іншым, выявіць ўласную асобу і жыць асэнсаваным жыццём.

АГС маюць права на атрыманне неабходнай падтрымкі для выканання сваёй важнай працы і ажыццяўлення дзейнасці ў спрыяльных умовах. Даследаванне асяроддзя для дзейнасці грамадзянскай супольнасці дапаможа як дзяржаўным інстытуцыям, так і самім АГС выявіць прабелы ці праблемы, якія неабходна ліквідаваць. Яно таксама можа вылучыць гісторыі поспеху, якія могуць даць ідэі для далейшых рэформаў. Каштоўныя ўрокі, атрыманыя ад адной краіны, можна перадаць іншым і натхніць на абмен, падтрымку і інавацыі. Улічваючы ўсё гэта, мы распрацавалі CSO Meter.

CSO Meter – вынік сумесных высілкаў многіх зацікаўленых бакоў. Ён быў распрацаваны пры ўдзеле шматлікіх прадстаўнікоў грамадзянскай супольнасці з кожнай з краін ЕаР, чый уклад дапамог забяспечыць стварэнне інструмента, які адпавядае мясцовым патрэбам. Яго ажыццявілі нашы партнёры – шчыльная група экспертаў з глыбокім разуменнем праблемаў, з якімі сутыкаецца грамадзянская супольнасць: Антыкарупцыйны цэнтр Transparency International (Арменія), MG Consulting LLC (Азербайджан), Інстытут грамадзянскай супольнасці (Грузія), Асацыяцыя Promo-Lex (Малдова) і Украінскі незалежны цэнтр палітычных даследаванняў. Мы таксама хочам падзякаваць сябрам нашага Кансультацыйнага савета – Джэфу Ловіту, Цінацін Церцвадзе, Сымоне Огненоўскай і Наталлі Ярашэвіч, якія падалі каштоўныя ідэі і рэкамендацыі цягам усяго працэсу. Гэтыя намаганні былі б немагчымыя без Еўрапейскага Саюза, які прадаставіў фінансавую падтрымку для стварэння гэтага інструмента.

І хоць CSO Meter з'яўляецца вынікам вялікай працы, мы не лічым яго змест раз і назаўжды высечаным у камені. Хутчэй, мы бачым у ім жывы інструмент. Цягам 2019 году CSO Meter быў апрабаваны ў кожнай краіне, і былі распрацаваны краіновыя і рэгіянальныя справаздачы. У 2020 годзе мы ацанілі яго практычную рэалізацыю і адкарактавалі CSO Meter, каб ўлічыць атрыманыя ўрокі і іншыя важныя пытанні. Пандэмія COVID-19 і надзвычайныя меры, прынятыя ў сувязі з гэтым рознымі урадамі, таксама мелі сур'ёзныя наступствы для ўмоваў дзейнасці грамадзянскай супольнасці, і мы прынялі гэта да ўвагі пры пераглядае CSO Meter. Для разгляду новых пытанняў, якія паўсталі ў 2021 годзе, мы таксама пашырылі CSO Meter, далучыўшы новую вобласць "Лічбавыя правы" і дадаўшы значныя змены ў вобласць "Свабода

мірных сходаў", каб адлюстравалі новыя захады абароны ў адпаведнасці з міжнароднымі стандартамі.

Мы спадзяемся, што CSO Meter будзе выкарыстоўвацца як урадамі, так і арганізацыямі грамадзянскай супольнасці, даследчыкамі і практыкамі, донарамі, асобамі, якія прымаюць рашэнні і распрацоўшчыкамі палітыкі. Але больш за ўсё мы спадзяемся, што CSO Meter дапаможа палепшыць навакольнае асяроддзе і палепшыць агульнае становішча грамадзянскай супольнасці ў рэгіёне Усходняга партнёрства.

З павагай,

Эстэр Хартаі і Любэн Панаў

УВОДЗІНЫ

Што такое CSO Meter?

CSO Meter - гэта інструмент, распрацаваны для ацэнкі асяроддзя для дзейнасці грамадзянскай супольнасці ў краінах Усходняга партнёрства. Ён складаецца з набору стандартаў і індыхатараў ў 11 сферах, якія ацэньваюцца як на ўзроўні прававога рэгулявання, так і на ўзроўні праваўжывальнай практыкі. Яны былі распрацаваны на аснове агляду міжнародных стандартаў і перадавой практыкі рэгулявання для задавальнення патрэбаў і новых тэндэнцый у рэгіёне.

CSO Meter ставіць за мэту стварэнне падмурку, які будзе падтрымліваць рэгулярны і паслядоўны маніторынг асяроддзя, у якім працуюць арганізацыі грамадзянскай супольнасці (АГС). Атрыманыя ў выніку гэтага працэсу звесткі выкарыстоўваюцца для выпрацоўкі рэкамендацый і ініцыявання навукова абгрунтаваных кампаній па абароне інтарэсаў, накіраваных на стварэнне больш спрыяльнага асяроддзя для грамадзянскай супольнасці. Зацікаўленыя бакі таксама будуць лепш разумець праблемы, якія ўплываюць на навакольнае асяроддзе для АГС, і будуць спадзявацца на кантрольныя паказчыкі, заснаваныя на міжнародных стандартах, для таго каб палепшыць гэтае асяроддзе.

Для мэтай гэтага інструмента **тэрмін «АГС» выкарыстоўваецца для абазначэння** добраахвотных і самакіраваных утварэнняў альбо арганізацый, створаных для дасягнення некамерцыйных мэтай іх заснавальнікаў або членаў. АГС ўключаюць у сабе органы ці арганізацыі, створаныя як асобнымі асобамі (фізічнымі або юрыдычнымі), так і групамі такіх асобаў. Яны могуць быць заснаваныя на членстве ці не на членстве. АГС могуць быць як неформальнымі ўтварэннямі, так і арганізацыямі, якія валодаюць правасуб'ектнасцю. Яны могуць ўключаць, напрыклад, асацыяцыі, фонды, некамерцыйныя кампаніі і іншыя формы, якія адпавядаюць вышэйпаказаным крытэрам. CSO Meter не ўлічвае асяроддзе для палітычных партый, рэлігійных арганізацый або прафсаюзаў.

Як быў распрацаваны CSO Meter?

CSO Meter быў распрацаваны сумесна групай экспертаў з рэгіёну Усходняга партнёрства пры падтрымцы Еўрапейскага цэнтра некамерцыйнага права (ECNL) у межах праекта "*Monitoring Progress, Empowering Action*", падтрыманага Еўрапейскім Саюзам. Мясцовы партнёр у кожнай з шасці краін Усходняга партнёрства зрабіў свой унёсак у працэс:

- Арменія – Антыкарупцыйны цэнтр Transparency International;
- Грузія – Інстытут грамадзянскай супольнасці (CSI);
- Малдова – Асацыяцыя Promo-Lex;
- Украіна – Ukrainian Center for Independent Political Research (UCIPR);
- Азербайджан - MG Consulting LLC.

Працэс распрацоўкі CSO Meter быў гранічна інклюзіўны, і асноўная група экспертаў рабіла стаўку на знешні ўнёсак кансультантаў праекта і больш шырокай групы партнёраў з розных АГС на кожным этапе распрацоўкі інструмента. Адбылося тры раўнды кансультацый ўнутры кожнай краіны.

У 2019 годзе мясцовыя партнёры ў шасці краінах у эксперыментальным парадку апрабавалі інструмент і метадалогію CSO Meter для ацэнкі навакольнага асяроддзя для грамадзянскай супольнасці па наборы стандартаў і індикатараў ў 10 розных галінах. Маніторынг быў дынамічным і бесперапынным працэсам, які адлюстраваны ў краіновых справаздачах. На працягу 2020 года мы ацанілі ўплыў COVID і практычнае ўкараненне CSO Meter, адкарактавалі яго, дзеля таго каб ўлічыць атрыманыя ўрокі і іншыя рэlevantныя пытанні. Грунтуючыся на гэтых дадзеных і тэндэнцыях, у 2021 годзе мы працавалі над развіццём інструмента CSO Meter з экспертамі з ECNL, кансультуючыся з членамі рэгіянальнага цэнтра CSO Meter (CSO Meter Hub), у які ўваходзяць 21 АГС з шасці краін ЕаР (і нашы асноўныя партнёры). Акрамя таго, мы працавалі над увядзеннем сістэмы падліку балаў (колькаснай ацэнкі) асяроддзя для грамадзянскай супольнасці пры дапамозе інструмента CSO Meter.

Якія ключавыя элементы спрыяльнага асяроддзя для АГС?

CSO Meter вызнае шырокі погляд на тое, з чаго менавіта складаецца «спрыяльнае» асяроддзе для грамадзянскай супольнасці. Эксперты пагадзіліся з тым, што для мэтаў інструмента ключавыя элементы спрыяльнага асяроддзя прысутнічаюць, калі АГС могуць:

- Быць створаны і дзейнічаць вольна, без дзяржаўнага ўмяшальніцтва;
- Падтрымліваць сувязь са сваімі мэтавымі супольнасцямі, ствараць сеткі ўнутры і за межамі краіны без атрымання дазволу і паведамлення ўраду;
- Прымаць удзел у палітычных і заканатворчых працэсах, спрыяць пастаноўцы пытанняў на парадак дня, кантраляваць дзеянні і палітыку ўраду і выконваць ролю “вартавога сабакі” (watchdog);
- Публічна выказваць сваё меркаванне, збірацца і пратэставаць без папярэдняга дазволу і без неапраўданых адміністрацыйных або практычных перашкодаў;
- Карыстацца роўным стаўленнем у параўнанні з арганізацыямі бізнэсу і карыстацца правам на ахову прыватнага жыцця;
- Акумуляваць рэсурсы для сваёй дзейнасці (за кошт прадпрымальніцкай дзейнасці, замежных і айчынных донараў, дзяржаўных сродкаў і з дапамогай розных метадаў збору сродкаў) і прыцягваць валанцёраў;
- Карыстацца падатковымі ільготамі, якія дазваляюць ім выкарыстоўваць рэсурсы і стымуляюць прыватных асоб або кампаніі рабіць ахвяраванні;
- Быць далучаным да канструктыўнай супрацы з дзяржавай, якая падтрымлівае развіццё грамадзянскай супольнасці.

Як пабудаваны інструмент і якія сферы ён ахоплівае?

Інструмент ахоплівае 11 розных, але цесна узаемазвязаных абласцей. Кожная з абласцей складаецца са стандартаў, якія вызначаюць асноўныя патрабаванні і індикатары, якія дапамагаюць вымяраць адпаведнасць стандартам. Індикатары ахопліваюць як законы, так і іх практычнае ўжыванне.

CSO Meter падзелены на дзве асноўныя часткі:

- **Асноўныя правы і свабоды** – Гэтая частка змяшчае асноўныя стандарты, якія неабходныя для існавання спрыяльнага асяроддзя для грамадзянскай супольнасці. Яны заснаваныя на фундаментальных правах чалавека, якімі павінны карыстацца як людзі па-асобку, так і АГС. CSO Meter адносіць да асноўных правоў і свабодаў наступнае:
 - Свабода асацыяцыі
 - Раўнапраўе
 - Доступ да фінансавання
 - Свабода мірных сходаў
 - Права на ўдзел у прыняцці рашэнняў
 - Свабода слова
 - Недатыкальнасць прыватнага жыцця
 - Абавязкі дзяржавы па абароне
- **Неабходныя ўмовы** – Гэтая частка змяшчае стандарты, якія забяспечваюць дадатковую падтрымку, таксама крытычна важную для развіцця грамадзянскай супольнасці, але аднаго іх існавання – без гарантыі фундаментальных правоў і свабодаў – недастаткова для забеспячэння спрыяльных умоваў. CSO Meter адносіць да неабходных умоваў наступнае:
 - Дзяржаўная падтрымка (уключна з падаткаабкладаннем і валанцёрствам)
 - Супраца АГС і дзяржавы

Ад 2021 года мы ўвялі новую вобласць "Лічбавыя правы". Гэта вобласць змяшчае два стандарты, першы – аб абароне і адпаведнасці лічбавых тэхналогій стандартам правоў чалавека, а другі – аб ролі дзяржаваў у стварэнні ўмоваў для рэалізацыі лічбавых правоў. Паколькі CSO Meter з'яўляецца жывым інструментам, а міжнародныя стандарты па лічбавых правах фарміруюцца для абароны асноўных правоў і грамадзянскіх свабодаў, мы будзем працягваць інтэграваць і пераглядаць гэтую вобласць пасля пілотнага маніторынгу 2021 года.

Як гэта можна выкарыстаць?

Удзельнікі CSO Meter Hub пад кіраўніцтвам нашага партнёра па праекце ў кожнай з шасці краінаў Усходняга партнёрства распрацуюць краінавую справаздачу па сваёй краіне на аснове CSO Meter. Вынікі краінавых справаздач будучы выкарыстаныя ў рэгіянальнай справаздачы, якую распрацуе ECNL і ў якой будучы адлюстраваныя рэгіянальныя тэндэнцыі і асаблівасці

краін. CSO Meter, разам з краінавымі і рэгіянальнымі справаздачамі, будзе служыць для вырашэння наступных задач:

- **Параўнанне якасных высноваў і колькасных паказчыкаў паводле сыстэмы падліку балаў з году ў год па кожнай сферы** і адсочванне прагрэсу ці рэгрэсу;
- **Параўнанне дасягненняў або перашкодаў** у адной краіне з развіццём у любой з іншых краін Усходняга партнёрства. Гэта можа даць дадатковыя стымулы для далейшага паляпшэння навакольнага асяроддзя для грамадзянскай супольнасці ці ідэі для будучай палітыкі ці захадаў, якія неабходна зрабіць;
- **Высоўванне заснаваных на фактах прапаноў і праектаў для абароны інтарэсаў і распрацоўкі палітыкі.** Рэкамендацыі CSO Meter могуць быць дапаможнікам для правядзення рэформаў, якія неабходна правесці, і могуць быць скарыстаныя як урадам, так і яго партнёрамі па развіцці дзеля распрацоўцы палітыкі. АГС таксама могуць выкарыстоўваць рэкамендацыі для вызначэння прыярытэтаў сваёй адвакацыі;
- **Наладжванне дэбатаў** па ідэнтыфікаваных выкліках і прапанаваных рэкамендацыях.
- **Падрыхтоўка інфаграфікі ці іншых прома-матэрыялаў** для прэзентацыі высноваў, якія выкладзеных у краіновых справаздачах;
- **Ацэнка прапанаваных заканадаўчых ініцыятываў** у галіне ўмоваў для АГС;
- **Прадстаўленне актуальнай інфармацыі** для далейшага даследавання і аналізу стану грамадзянскай супольнасці ў краінах ЕаР;
- **Распрацоўка больш падрабязных тэматычных справаздачаў** на аснове інфармацыі, якая сабраная па стандартах і паказчыках у кожнай з 11 абласцей CSO Meter (напрыклад, шляхам падрыхтоўкі спецыяльных справаздачаў аб доступе да рэсурсаў альбо аб праве на недатыкальнасць прыватнага жыцця ў дачыненні да АГС).

СТАНДАРТЫ І ІНДЫКАТАРЫ

АСНОЎНЫЯ ПРАВЫ І СВАБОДЫ		
СФЕРА 1: СВАБОДА АСАЦЫЯЦЫЙ		
СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Кожны можа свабодна засноўваць, уступаць ці ўдзельнічаць у АГС.	- Права на стварэнне АГС належыць любой асобе, юрыдычнай альбо фізічнай, мясцовай або замежнай, а таксама любой групе такіх асобаў. - Для дзейнасці АГС не патрабуецца рэгістрацыя альбо атрыманне статусу юрыдычнай асобы. - Няма тэрытарыяльных абмежаванняў для дзейнасці АГС, і гэтае права ўключае ў сябе магчымасць аб'яднання ў рэжыме онлайн. - Фізічныя і юрыдычныя асобы могуць свабодна далучацца і ўдзельнічаць у дзейнасці якой-кольвек АГС, рабіцца яе членамі, валанцёрамі альбо падтрымліваючы ініцыятывы АГС.	- Дзяржава не стварае практычных перашкодаў для стварэння АГС, ўваходжання ў іх альбо ўдзелу ў іх дзейнасці. - Кожная асоба можа свабодна вырашаць, ці ўступаць у АГС альбо ці прымаць удзел у яе дзейнасці.
II. Працэдура рэгістрацыі АГС у якасці юрыдычнай асобы ёсць	- Рэгістрацыя хуткая, даступная і недарагая. - Патрабаванні да атрымання статусу юрыдычнай асобы дакладна прапісаныя, яны простыя і не	Орган, адказны за прадастаўленне статусу юрыдычнай асобы, дзейнічае самастойна і бесстаронне пры прыняцці рашэнняў і не ўстанаўлівае дадатковых

празрыстай, прастай, хуткай і недарагой.	дазваляюць рэгіструючаму органу адвольна дзейнічаць па сваім меркаванні. 3. Існуе абмежаваная колькасць ясных і апраўданых падставаў для адмовы ў рэгістрацыі.	патрабаванняў да рэгістрацыі, якія не прадугледжаныя законам. 2. Якія-кольвек недахопы ў рэгістрацыйных дакументах ясна і своєчасова даводзяцца да ведама заяўніка, і заяўка не адхіляецца ў сувязі з нязначнымі недахопамі. 3. У выпадку адхілення заяўкі АГС на рэгістрацыю незалежны і бесстаронні судовы перагляд можна ажыццявіць у разумныя тэрміны.
III. АГС могуць свабодна вызначаць свае мэты і віды дзейнасці і дзейнічаць як унутры, так і за межамі краіны, у якой яны былі створаныя.	1. Закон дазваляе АГС самастойна вызначаць свае мэты і ажыццяўляць любую законную дзейнасць. 2. АГС могуць пераследваць свае мэты, працуючы на мясцовым, нацыянальным або міжнародным узроўнях, у тым ліку праз сяброўства ў асацыяцыях або федэрацыях, як нацыянальных, так і міжнародных. 3. Закон не абавязвае АГС каардынаваць сваю дзейнасць з дзяржаўнай палітыкай і адміністрацыяй.	1. Рэгістрацыйныя органы не выносяць меркаванняў і не ажыццяўляюць праверку і перагляд мэтай АГС. 2. Дзяржаўныя органы не навязваюць практычныя перашкоды, якія перашкаджаюць АГС удзельнічаць ва ўсіх дазволеных законам сферах дзейнасці.
IV. Усе санкцыі, якія ўжываюцца ў дачыненні да АГС, ёсць яснымі і адпавядаюць прынцыпу сувымернасці, з'яўляючыся спосабам найменшага ўмяшання	1. Магчымыя санкцыі для АГС дакладна вызначаныя і з'яўляюцца ў найменшай ступені абмежавальнымі для права на свабоду аб'яднанняў. 2. Падставы для прымусовага спынення ці прыпынення дзейнасці АГС выразна пералічаныя і ўжываюцца толькі ў выпадках, калі менш жорсткіх мер будзе недастаткова.	1. АГС атрымліваюць належнае папярэджанне пра меркаванае парушэнне і маюць магчымасць выправіць яго да прымянення далейшых санкцый. 2. Прымусовая ліквідацыя АГС ужываецца толькі ў выпадку сур'ёзнага парушэння закона.

для досягнення патрабованай мэты.		
V. Дзяржава не ўмешваецца ва ўнутраныя справы і дзейнасць АГС.	1. АГС вольныя ў вызначэнні сваёй унутранай сыстэмы кіравання і дзейнасці. 2. Існуюць выразныя правілы ў дачыненні да сферы ахопу, крытэрыяў і абмежаванняў па наглядзе і праверкам АГС з боку дзяржавы. 3. Працэдура і патрабаванні да справаздачнасці выразна апісаны і суразмерныя памеру АГС і/або сферы яе дзейнасці.	1. Праверкі АГС абгрунтаваныя, сувымерныя і аб'ектыўныя. 2. АГС могуць лёгка выконваць патрабаванні да справаздачнасці ў рэжыме онлайн і/або афлайн.

СФЕРА 2: РАЎНАПРАЎЕ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Дзяржава ставіцца да ўсіх АГС гэтак жа як да камерцыйных структураў.	1. Працэдуры рэгістрацыі і добраахвотнага спынення дзейнасці АГС не з'яўляюцца больш дарагімі, працаёмкімі і цяжкімі ў параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі. 2. Да АГС не прад'яўляюцца больш строгія адміністрацыйныя і аперацыйныя патрабаванні, чым да суб'ектаў гаспадарчай дзейнасці. 3. АГС могуць атрымліваць ільготы і канкураваць у сферы дзяржаўных закупак нароўні з камерцыйнымі арганізацыямі без дадатковых абцяжарваючых патрабаванняў.	1. Рэгістрацыйныя органы не ўсталёўваюць дадатковых патрабаванняў або іншых перашкодаў для рэгістрацыі, функцыянавання або роспуску АГС у параўнанні з тымі, што прадугледжаныя для гаспадарчых суб'ектаў. 2. Дзяржава не адмаўляе і не перашкаджае доступу АГС да працэдур закупак або іншых крыніцаў фінансавання ў сувязі з іх статусам некамерцыйнай юрыдычнай асобы. 3. Праверкі і санкцыі для АГС не з'яўляюцца больш частымі ў параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі.

	4. Правовыя нормы, якія тычацца доступу АГС да фінансавання, у тым ліку з-за мяжы, не з'яўляюцца больш строгімі у параўнанні з тымі, што ўстаноўленыя для камерцыйных арганізацый.	
II. Дзяржава аднолькава ставіцца да ўсіх АГС у пытаннях іх стварэння, рэгістрацыі і дзейнасці.	1. Да ўсіх АГС ўжываецца роўны рэжым, і любы прэферэнцыйны ці льготны рэжым грунтуецца на дакладных і аб'ектыўных крытэрах. 2. Да АГС, якія заснаваныя ў краіне замежнымі фізічнымі альбо юрыдычнымі асобамі, прымяняецца той жа рэжым, што і да юрыдычных асобаў, якія заснаваныя мясцовымі фізічнымі альбо юрыдычнымі асобамі.	1. Дзяржаўныя органы пазбягаюць прэферэнцыйнага стаўлення да канкрэтных арганізацый. 2. АГС, якія выказваюць меркаванні і пазіцыі, што крытыкуюць дзяржаўных чыноўнікаў ці палітыку, не падвяргаюцца мэтанакіраваным абмежаванням у сваёй дзейнасці.

СФЕРА 3: ДОСТУП ДА ФІНАНСАВАННЯ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. АГС вольныя шукаць, атрымоўваць і выкарыстоўваць фінансавыя і матэрыяльныя рэсурсы для дасягнення сваіх мэтаў.	1. АГС могуць свабодна запытваць і атрымліваць фінансаванне альбо падтрымку ў натуральнай форме ад дзяржаўных або прыватных донараў праз розныя механізмы. 2. Патрабаванні да АГС па атрыманні, выкарыстанні і прадастаўленню справаздачаў аб фінансаванні або неграшовай падтрымцы ад любога донара не з'яўляюцца цяжкімі.	1. АГС могуць лёгка атрымаць фінансаванне альбо падтрымку ў натуральнай форме з любой законнай крыніцы. 2. АГС могуць выкарыстоўваць розныя метады для збору сродкаў. 3. Абмежаванні на грашовыя сродкі альбо банкаўскія аперацыі не перашкаджаюць дзейнасці АГС.

II. Няма ніякага адрознення ў прыцягненні і выкарыстанні грашовых і матэрыяльных рэсурсаў з замежных і міжнародных крыніцаў у параўнанні з ўнутранымі крыніцамі.	1. Для АГС не існуе адмысловых абмежаванняў або працэдураў атрымання і выкарыстання замежнага і міжнароднага фінансавання або неграшовай падтрымкі, а для донараў – спецыяльных працэдураў прадастаўлення фінансавання АГС. 2. Замежныя і міжнародныя гранты, ахвяраванні і сяброўскія складкі падлягаюць такому ж падатковаму рэжыму, як і ўнутраныя.	1. АГС могуць свабодна атрымліваць замежнае фінансаванне і на практыцы выкарыстоўваць замежныя крыніцы рэсурсаў. 2. АГС, якія атрымліваюць замежнае фінансаванне, не падвяргаюцца стыгматызацыі ці нападкам ў сродках масавай інфармацыі, якія падтрымліваюцца дзяржавай, або з боку ўрада.
--	--	---

СФЕРА 4: СВАБОДА МІРНЫХ СХОДАЎ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Кожны можа свабодна карыстацца правам на свабоду мірных сходаў шляхам арганізацыі ці ўдзелу ў сходах.	1. Любая асоба, мясцовая або замежная, ці групы гэтых асобаў, у тым ліку АГС, маюць права на арганізацыю і/або ўдзел у мірным сходзе, пры гэтым гэтакія права належным чынам абаронены законам, дзе б гэтакі сход ні адбываўся: на адкрытым павеіры або ў памяшканні, анлайн, у публічнай або прыватнай прасторы або ў спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага. 2. Спонтаныя сходы, адначасовыя сходы і контрдэманстрацыі дапускаюцца законам.	1. Выпадак адвольнай адмовы або разгону мірных сходаў не назіраецца. 2. Асобы, групы асоб ці АГС не падлягаюць прымусу да ўдзелу ў мірных сходах, а таксама не сутыкаюцца з сістэматычнымі забаронамі сходаў. 3. Людзей не затрымліваюць і не запужваюць за планаванне арганізацыі, удзел ці няўдзел у мірных сходах. 4. Фізічныя і юрыдычныя асобы не пераследуюцца і не падвяргаюцца пакаранню за арганізацыю мірных сходаў або ўдзел у іх на адкрытым павеіры або ў

		пам'яшканні, анлайн, у публічній або приватній прасторі або ў спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага.
II. Дзяржава садзейнічае правядзенню мірных сходаў і абараняе іх.	1. Права на правядзенне мірнага сходу не патрабуе папярэдняга дазволу, а патрабуе папярэдняга паведамлення, якое з'яўляецца ясным, простым і бясплатным і ажыццяўляецца загадзя ў разумныя тэрміны. 2. Паведамленне не патрабуецца для сходаў, уплыў якіх на правы іншых людзей, як можна абгрунтавана чакаць, будзе мінімальным. 3. Канчатковае рашэнне па апеляцыях на рашэнні, якія абмяжоўваюць правядзенне мірных сходаў, выносіцца да планаванай даты правядзення сходу. 4. Заканадаўства абараняе права на выкарыстанне любых электронных сродкаў сувязі для арганізацыі мірных сходаў.	1. Працэдура паведамлення не выкарыстоўваецца ў якасці фактычнага дазволу на правядзенне сходу. 2. Абмежаванні пры правядзенні сходаў з'яўляюцца прапарцыйнымі і заснаваныя на аб'ектыўных доказах неабходнасці. 3. Доступ да інтэрнэту і/альбо сацыяльных сетак не лімітуецца ў якасці сродку для абмежавання мірных сходаў анлайн ці афлайн.
III. Дзяржава не ўскладае залішні цяжар на арганізатараў ці ўдзельнікаў мірных сходаў.	1. Арганізатары сходу не нясуць адказнасці за падтрыманне грамадскага парадку або за дзеянні іншых асобаў падчас сходу. 2. Умяшальніцтва з боку ўладаў мае месца толькі ў мэтах садзейнічання правядзенню мірнага сходу або ў выпадку, калі сход набывае гвалтоўны характар.	1. Дзяржаўныя органы не усталёўваюць неабгрунтаваную плату за паслугі, якія яны абавязаны прадастаўляць. 2. Няма перашкодаў для распаўсюду інфармацыі аб мірных сходах. 3. Дзяржава не накладвае несувымерных абмежаванняў на выкарыстанне тэхнічнага абсталявання падчас мірных сходаў.

IV. Праваахоўныя органы забяспечваюць свабоднае правядзенне мірных сходаў і нясуць адказнасць за свае дзеянні.	1. Праваахоўныя органы маюць выразныя правілы датычна ўжывання сілы падчас мірных сходаў, якія адпавядаюць падыходу, заснаванаму на правах чалавека. 2. Існуюць механізмы прыцягнення дзяржаўных службаў да адказнасці за любое празмернае прымяненне сілы або няздольнасць абараніць удзельнікаў мірных сходаў. 3. Існуюць дакладныя законы і правілы выкарыстання прылад назірання для аховы парадку або маніторынгу падчас сходаў.	1. Да прымянення сілы робяцца папярэднія папярэджанні, пры гэтым прадказальны і прапарцыйны падыход распаўсюджваецца на ўсе аспекты падтрымання парадку падчас сходаў. 2. Праваахоўныя органы абараняюць удзельнікаў сходу ад якіх-кольвек асобаў альбо групаў (уключаючы правакатараў-агентаў), якія спрабуюць сарваць правядзенне сходу. 3. Прадстаўнікі праваахоўных органаў нясуць адказнасць за парушэнне права на свабоду сходаў. 4. Прадстаўнікі праваахоўных органаў і/або спецслужбаў празрыстыя ў дачыненні да таго, ці выкарыстоўваюць яны прылады назірання для аховы парадку або маніторынгу падчас сходаў.
--	--	--

СФЕРА 5: ПРАВА НА ЎДЗЕЛ У ПРЫНЯЦІ РАШЭННЯЎ		
СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Кожны мае права ўдзельнічаць у прыняцці рашэнняў.	1. Грамадскія кансультацыі з'яўляюцца абавязковымі для распрацоўкі прававых і палітычных праектаў рашэнняў, якія закранаюць шырокую грамадскасць або канкрэтныя сектары і групы. 2. Закон гарантуе ўсёахопнасць і істотны грамадзянскі ўдзел у прыняцці рашэнняў, а любыя абмежаванні дакладна прапісаныя і вузка вызначаныя.	1. Улады выкарыстоўваюць розныя механізмы для забеспячэння істотнага ўдзелу грамадскасці. 2. Няма ніякіх негатыўных наступстваў для АГС, якія ўдзельнічаюць шляхам кансультацый ці іншымі спосабамі ў працэсах прыняцця рашэнняў. 3. Любая АГС можа ўдзельнічаць у кансультацыях без якой-кольвек дыскрымінацыі, незалежна ад тыпу АГС ці яе стаўлення да ўраду.

	3. Прававыя акты прадугледжваюць механізмы перагляду і выпраўлення любога невыканання правілаў, якія рэгулююць удзел грамадзян у прыняцці рашэнняў і іх празрыстасць. 4. Існуюць выразныя крытэры і роўныя магчымасці для ўсіх АГС датычна ўдзелу ў працэсе прыняцця рашэнняў.	
II. АГС рэгулярна, адкрыта і эфектыўна ўдзельнічаюць у распрацоўцы, імплементацыі і маніторынгу дзяржаўнай палітыкі.	1. Працэдуры грамадскіх кансультацый простыя і дакладна вызначаныя законам. 2. Закон прадугледжвае стварэнне кансультацыйных органаў з выразнымі стандартамі і празрыстымі механізмамі адбору іх членаў і прыняцця рашэнняў у межах гэтых органаў. 3. Закон прадугледжвае ўдзел АГС ў рэалізацыі, маніторынгу і ацэнцы палітыкі.	1. Інфармацыя аб праектах і тэрмінах грамадскага абмеркавання даступная бясплатна, пажадана на адзінай і прастай у выкарыстанні онлайн-платформе. 2. Фармат кансультацый гарантуе эфектыўны ўдзел, а АГС прапануецца ўносіць свой унёсак у працэс прыняцця рашэнняў на самых ранніх этапах, і для гэтага ім прадастаўляецца дастатковыя тэрміны. 3. Наяўнасць кансультатываўнага органа не абмяжоўвае магчымасці іншых АГС ўдзельнічаць у грамадскіх кансультацыях па пытанні, якое выносіцца на абмеркаванне. 4. Дзяржаўныя органы робяць прапановы АГС агульнадаступнымі і забяспечваюць зваротную сувязь. 5. Павялічваецца практыка прыцягнення АГС да рэалізацыі, маніторынгу і ацэнцы дзяржаўных палітык і праграм.
III. АГС маюць доступ да інфармацыі, неабходнай для іх эфектыўнага ўдзелу.	1. Заканадаўства ўключае ў сябе ўмовы і тэрміны апублікавання дзяржаўнымі органамі ўсёй інфармацыі, якая звязаная з працэсам прыняцця рашэнняў.	1. Праекты законаў і палітык публікуюцца і агульнадаступныя, а АГС належным чынам паведамляецца аб публічных слуханнях або абмеркаванні праектаў нарматывных актаў.

	2. Закон устанаўлівае простую і ясную працэдуру доступу да інфармацыі.	2. Дзяржаўныя органы своєчасова і бясплатна прадастаўляюць адказы на запыты аб прадастаўленні інфармацыі.
IV. Грамадскі ўдзел у прыняцці рашэнняў выразна адмежаваны ад палітычнай актыўнасці і дзейнасці лабістаў.	1. Абмежаванні на ўдзел АГС у палітычнай дзейнасці выразна апісаныя і вузка вызначаныя, яны не ўплываюць на здольнасць АГС ўдзельнічаць у дзейнасці ў галіне дзяржаўнай палітыкі. 2. Рэгуляванне лабіравання не абмяжоўвае магчымасці АГС датычна ўдзелу ў дзейнасці ў галіне дзяржаўнай палітыкі і адстойвання грамадскіх інтарэсаў.	1. АГС не сутыкаюцца з пераследам і не адчуваюць ніякага ціску ў сувязі з выказваннем меркаванняў, якія падтрымліваюць або ёсць альтэрнатыўнымі што да інтарэсаў палітычных партый. 2. АГС могуць свабодна займацца адвакацыйнай дзейнасцю без неабходнасці рэгістрацыі ў якасці лабістаў або прафесійных адвакатаў, а таксама без дадатковага адміністрацыйнага альбо фінансаванага абцяжарвання.

СФЕРА 6: СВАБОДА ВЫКАЗВАННЯ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. У кожнага ёсць права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне.	1. Права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне гарантуецца любой асобе, мясцовай альбо замежнай, індывідуальна альбо ў складзе групы, уключаючы АГС, без аніякай дыскрымінацыі. 2. АГС і звязаныя з імі асобы вольныя шукаць, атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю і ідэі любога роду, незалежна ад дзяржаўных межаў, з дапамогай любых сродкаў інфармацыі.	1. Няма ніякіх рэпрэсій ці несувымержных санкцый за выказванне думак і меркаванняў. 2. Дзяржава не перашкаджае выказванню ідэяў, меркаванняў і думак, якія несумяшчальныя з афіцыйнай палітыкай ці крытыкуюць яе. 3. Санкцыі, якія накладваюцца за выказванні, якія распальваюць нянавісць, строга неабходныя і суразмерныя ў якасці стрымліваючага фактару, і ўжываюцца тады, калі такі ж вынік не можа быць дасягнуты ужываннем больш лёгкіх захадаў.

	3. Любая прапаганда нянавісці, якая ўяўляе сабой падбухторванне да дыскрымінацыі, варожасці альбо гвалту, забароненая. 4. Ня ўсталёўваюцца ніякія санкцыі за распаўсюд інфармацыі на аснове шырокіх і расплывістых азначэнняў "ілжывых навін" ці "неправеранай дзяржавай" інфармацыі.	4. Не існуе выпадкаў, калі журналісты, актывісты альбо прадстаўнікі АГС былі бы прыцягнутыя да адказнасці ці асуджаныя за стварэнне або распаўсюд "ілжывых навінаў" ці "дэзінфармацыі".
II. Дзяржава садзейнічае свабодзе меркавання і выказвання, абараняе іх.	1. Не існуе ніякіх абмежаванняў на свабоднае выкарыстанне Інтэрнэту ці іншых сродкаў камунікацыі для выказвання меркаванняў. 2. Існуюць выразныя меры абароны і гарантыі ад цензуры. 3. Закон абараняе канфідэнцыйнасць інфарматараў і журналісцкіх крыніц інфармацыі. 4. Існуюць выразныя і сувымерныя санкцыі за дыфамачыю/паклёп, крымінальная адказнасць за дыфамачыю/паклёп не прадугледжаная.	1. Выпадкі блакавання звычайных і сеткавых СМІ заўсёды засноўваюцца на дакладных прававых падставах і сувымерныя дасягненню законных мэтаў. 2. Публікацыі ў Інтэрнэце не патрабуюць спецыяльнага дазволу альбо выканання спецыяльных адміністрацыйных правілаў, што ўжываюцца да традыцыйных СМІ. 3. Няма выпадкаў асуджэння журналістаў альбо правядзення паліцэйскіх рэйдаў на рэдакцыі сайтаў і СМІ з мэтай раскрыцця іх крыніцаў інфармацыі. 4. Дзяржаўныя органы садзейнічаюць распаўсюджванню дакладнай, правяранай і вартай даверу інфармацыі.

СФЕРА 7: ПРАВА НА НЕДАТЫКАЛЬНАСЦЬ ПРЫВАТНАГА ЖЫЦЦЯ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Кожны мае права на недатыкальнасць прыватнага жыцця і абарону персанальных дадзеных.	1. Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця прадстаўлена ўсім без якой-кольвек дыскрымінацыі. 2. Закон дае гарантыі ад ўмяшання або замаху на недатыкальнасць прыватнага жыцця, незалежна ад таго, здзяйсняюцца яны дзяржаўнымі органамі, фізічнымі або юрыдычнымі асобамі, а таксама ад таго, ці ажыццяўляюцца яны ў рэжыме онлайн альбо афлайн. 3. Закон рэгулюе збор, апрацоўку і захоўванне персанальных звестак фізічных асоб дзяржаўнымі органамі.	1. Парушэнні права на недатыкальнасць прыватнага жыцця з боку дзяржаўных органаў расследуюцца і праследуюцца па закону. 2. АГС і звязаныя з імі асобы абаронены ад незаконнага альбо непарапартыйнага збору, апрацоўкі і захоўвання асабістай інфармацыі, як у рэжыме онлайн, так і ў рэжыме афлайн.
II. Дзяржава абараняе права на недатыкальнасць прыватнага жыцця АГС і звязаных з імі асобаў.	1. Патрабаванні да справаздачнасці для АГС абараняюць недатыкальнасць прыватнага жыцця членаў, донараў, членаў праўлення і супрацоўнікаў, а таксама прыватнасць іх асабістых актываў. 2. Доступ у офісы АГС магчымы толькі пры наяўнасці аб'ектыўных падставаў і адпаведнага судовага дазволу. 3. Назіранне за АГС або звязанымі з ёй асобамі з'яўляецца прапарцыйным, законным і патрабуе папярэдняга дазволу, выдадзенага незалежным судовым органам.	1. Не зафіксавана выпадкаў несанкцыянаванага ўмяшання ў прыватнае жыццё альбо камунікацыі АГС ці звязаных з імі асоб. 2. Адсутнічаюць выпадкі узлому офісаў АГС альбо доступу да дакументаў АГС без адпаведнага судовага дазволу.

СФЕРА 8: АБАВЯЗКІ ДЗЯРЖАВЫ ПА АБАРОНЕ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Дзяржава абараняе АГС і асобаў, звязаных з імі, ад умяшальніцтва і нападаў.	1. Закон ускладае на дзяржаву абавязак абароны правоў АГС і звязаных з імі асобаў. 2. АГС і звязаныя з імі асобы маюць доступ да эфектыўнага механізму падачы скаргаў і апеляцый у незалежныя і бесстароннія органы з мэтай аспрэчвання або перагляду рашэнняў, якія закранаюць ажыццяўленне іх правоў альбо грамадскія інтарэсы. 3. Закон гарантуе АГС эфектыўныя сродкі прававой абароны ў разумныя тэрміны. 4. Любыя уведзеныя надзвычайныя меры абмежаваныя па тэрмінах, грунтуюцца на законе, з'яўляюцца неабходнымі і сувымернымі, а іх ажыццяўленне кантралюецца.	1. Дзяржава эфектыўна абараняе АГС і звязаныя з імі асобы, калі трэція бакі парушаюць іх правы. 2. Рашэнні па апеляцыях і/альбо скаргах, што тычацца неажыццяўлення дзяржаўнай абароны, прымаюцца кампетэнтнымі органамі і судамі справядліва і ў разумныя тэрміны. 3. Дзяржаўныя чыноўнікі не выкарыстоўваюць распальванне нянавісці ці стыгматызацыі АГС, і ў падтрыманых дзяржавай сродках масавай інфармацыі не праводзяцца паклёпніцкія кампаніі супраць АГС або звязаных з імі асоб. 4. Дзяржава не выкарыстоўвае надзвычайныя меры ў якасці падставы для мэтанакіраванага абмежавання грамадзянскага ўдзелу, правоў чалавека ці санкцый у дачыненні да крытычна настроеных арганізацый.
II. Захады, што да барацьбы з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем даходаў, атрыманых злачынным шляхам, і	1. Законы аб барацьбе з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем грошаў і карупцыяй не ўтрымліваюць палажэнняў, якія абмяжоўваюць ці робяць немагчымым ажыццяўленне АГС іх законнай дзейнасці або карыстанне асноўнымі свабодамі. 2. Прававыя меры, накіраваныя на барацьбу з адмываннем грошаў і фінансаваннем тэрарызму,	1. Дзейнасць АГС не абмяжоўваецца на падставе неабгрунтаваных заяваў пра сувязь з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем грошаў і карупцыяй. 2. Дзяржаўныя органы альбо банкаўская практыка не парушаюць і ня адштурхваюць АГС ад магчымасці адпраўляць ці атрымліваць грошы.

карупцый, з'яўляюцца адраснымі і сувымернымі, згодна з падыходам, заснаваным на ацэнцы рызыкаў, пры захаванні стандартаў у галіне правоў чалавека, уключаючы свабоду асацыяцыі, сходаў і выказвання меркаванняў.	дастасавальныя толькі да тых АГС, якія апынуліся ў групе рызыкі. 3. Антыкарупцыйныя законы, меры і стратэгіі не абмяжоўваюць і не парушаюць правы АГС альбо іх супрацоўнікаў і донараў.	3. Укараненне антыкарупцыйных нормаў не аказвае негатыўнага ўплыву на правы і дзейнасць АГС, іх супрацоўнікаў і донараў.
--	---	---

ДАДАТКОВЫЯ ЎМОВЫ

СФЕРА 9: ДЗЯРЖАЎНАЯ ПАДТРЫМКА

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Існуе шэраг розных і эфектыўных механізмаў прадстаўлення дзяржаўнай падтрымкі АГС у фінансавай і натуральнай формах	1. Закон прадугледжвае стварэнне розных механізмаў дзяржаўнага фінансавання АГС рознымі дзяржаўнымі органамі як на нацыянальным, так і на мясцовым узроўні. 2. Існуюць прававыя магчымасці для аказання дзяржавай падтрымкі АГС ў натуральнай форме.	1. Дзяржава рэгулярна прадастаўляе фінансаванне вялікай колькасці АГС, якія працуюць у розных галінах. 2. Фінансаванне прадастаўляецца АГС для прадастаўлення імі паслуг, а таксама павялічваецца практыка заключэння кантрактаў з АГС на прадастаўленне паслуг.

II. Дзяржаўная падтрымка АГС рэгулюецца дакладнымі і аб'ектыўнымі крытэрамі і размяркоўваецца праз празрыстую і канкурэнтную працэдуру.	1. Дзяржаўная фінансавая і неграшовых падтрымка прадастаўляецца АГС на аснове дакладных прынцыпаў празрыстасці, падсправаздачнасці і роўнага доступу да рэсурсаў. 2. Закон патрабуе ўдзелу прадстаўнікоў АГС у выбары прыярытэтаў фінансавання і атрымальнікаў дзяржаўных грантаў. 3. Існуе выразны і бесстаронні механізм маніторынгу і ацэнкі дзяржаўнага фінансавання, якое прадастаўляецца АГС.	1. Працэдура падачы заяўкі на атрыманне дзяржаўнага фінансавання простая і празрыстая, інфармацыя пра яе шырока публікуецца, а крытэры адбору абвешчаюцца загодзя. 2. Прадастаўленне дзяржаўнай падтрымкі не выкарыстоўваецца як сродак падрыву незалежнасці АГС альбо ўмяшальніцтва ў іх дзейнасць. 3. Урад своєчасова публікуе інфармацыю аб выніках адбору і выніках праектаў.
III. АГС маюць спрыяльныя падатковыя ўмовы.	1. Закон прадастаўляе спрыяльныя падатковыя льготы для грантаў, ахвяраванняў, эканамічнай дзейнасці, эндаўмэнтаў і членскіх унёскаў, якія падтрымліваюць некамерцыйную дзейнасць. 2. АГС могуць атрымаць статус арганізацыі грамадскай карысці па выразнай, простае і недарагой працэдуры. 3. Статус арганізацыі грамадскай карысці прадастаўляецца на нявызначаны перыяд часу або на адпаведны працяглы тэрмін, які можа быць лёгка падоўжаны.	1. Падатковыя льготы для АГС могуць быць выкарыстаны на практыцы. 2. Маніторынг і ацэнка адпаведнасці патрабаванням грамадскай карысці не суправаджаецца ўмяшальніцтвам у дзейнасць АГС. 3. АГС не падлягаюць неабгрунтаваным падатковым санкцыям альбо пазбаўленню статусу арганізацыі грамадскай карысці з боку дзяржаўных органаў.
IV. Бізнэс і фізічныя асобы маюць падатковыя ільготы за свае ахвяраванні АГС.	1. Прадугледжаныя стымулюючыя меры для фінансавых і натуральных ахвяраванняў АГС, а працэдура атрымання гэтых стымулаў ясная і простая.	1. Індывідуальныя ахвярадаўцы могуць выкарыстоўваць прадугледжаныя заканадаўствам падатковыя льготы без дадатковых адміністрацыйных бар'ераў.

	2. Парог для абумоўленых ахвяраваннямі падатковых вылікаў стымулюе рэгулярныя і буйныя дарэнні, уключаючы эндаументы.	2. Карпаратыўныя донары могуць выкарыстоўваць наяўныя падатковыя льготы без адміністрацыйных бар'ераў.
V. Заканадаўства і дзяржаўная палітыка стымулююць валанцёрскую дзейнасць.	1. Існуе дакладнае вызначэнне валанцёрства і валанцёрскай дзейнасці, пры гэтым валанёры гарантавана не могуць разглядацца законам як нелегальная працоўная сіла. 2. Заканадаўства не ўстанаўлівае дадатковага цяжара ці абмежаванняў для прыцягнення валанцёраў. 3. Дзяржава стымулюе развіццё валанцёрства з дапамогай палітыкі, дзяржаўных праграм і фінансавай падтрымкі.	1. АГС не сутыкаюцца з перашкодамі пры прыцягненні валанцёраў і могуць запрашаць замежных валанцёраў і адпраўляць валанцёраў за мяжу без абмежаванняў. 2. Стымулы для валанцёрства выкарыстоўваюцца на практыцы і прызнаюцца рознымі суб'ектамі, такімі як працадаўцы, універсітэты і г.д.

СФЕРА 10: СУПРАЦА АГС І ДЗЯРЖАВЫ		
СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Дзяржаўная палітыка накіраваная на супрацоўніцтва з АГС і садзейнічанне іх развіццю.	1. Палітычныя дакументы па развіцці АГС і супрацоўніцтву паміж дзяржавай і АГС прымаюцца і ўключаюцца ў заканадаўства. 2. Палітычныя дакументы ўключаюць планы дзеянняў і праграмы, у якіх выразна вызначаныя мэты, мерапрыемствы, адказныя дзяржаўныя органы, умовы рэалізацыі, працэдуры ацэнкі і фінансавыя крыніцы.	1. Дзяржава распрацоўвае палітычныя дакументы па супрацоўніцтве і развіццю АГС пры актыўным удзеле АГС. 2. Палітычныя дакументы рэалізуюцца на практыцы і аказваюць уплыў на палітыку дзяржавы. 3. Дзяржава вылучае дастатковыя рэсурсы для рэалізацыі палітычнага дакумента.

		4. Рэгулярны маніторынг і ацэнка праводзяцца ў час рэалізацыі палітычных дакументаў, а вынікі разглядаюцца падчас іх перагляду.
II. Дзяржава выкарыстоўвае адмысловыя механізмы для падтрымкі супрацоўніцтва з АГС.	1. Ключавыя прынцыпы функцыянавання і празрыстасці грамадскіх саветаў і іншых кансультацыйных органаў для дыялогу і супрацоўніцтва рэгулююцца законам. 2. Крытэрыі адбору прадстаўнікоў АГС для ўдзелу ў кансультацыйных органах ясныя і аб'ектыўныя, а працэдура адбору празрыстая.	1. Заснаванне кансультацыйных органаў з'яўляецца празрыстым і адбываецца як па ініцыятыве органаў дзяржаўнай улады, так і па ініцыятыве АГС. 2. Рашэнні розных кансультацыйных органаў прымаюцца пад увагу пры падрыхтоўцы дзяржаўных палітык. 3. Усе зацікаўленыя АГС маюць магчымасць удзельнічаць у працы кансультацыйных органаў.

НОВАПАЎСТАЛЫЯ ПЫТАНЬНІ

СФЕРА 11: ЛІЧБАВЫЯ ПРАВЫ

СТАНДАРТЫ	ІНДЫКАТАРЫ	
	Закон	Практыка
I. Лічбавыя правы абароненыя, а лічбавыя тэхналогіі адпавядаюць стандартам у галіне правоў чалавека.	1. Заканадаўства гарантуе існаванне бяспечнага і спрыяльнага анлайн-асяроддзя, а таксама абарону і ажыццяўленне лічбавых правоў. 2. Любыя абмежаванні лічбавых правоў грунтуюцца на прынцыпах законнасці, легітымнасці, прапарцыянасці і неабходнасці.	1. Меры па барацьбе з кіберзлачыннасцю, дэзінфармацыяй, мовай варожасці/падбукторваннем да гвалту і тэрарызму не выкарыстоўваюцца для абмежавання лічбавых правоў. 2. Дзяржаўныя органы не прымаюць ніякіх захадаў па прадухіленні або парушэнні ажыццяўлення лічбавых правоў чалавека, у тым ліку праз адключэнне сігнала

	3. Развіццё і выкарыстанне лічбавых тэхналогій, у тым ліку штучнага інтэлекту (AI) і аўтаматызаваных сістэм, адпавядае міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека.	мабільнай сувязі, запаволення або спынення працы Інтэрнэту або абмежавання доступу да лічбавых інструментаў. 3. Дзяржаўныя органы не выкарыстоўваюць тэхналогіі для таго, каб прымусіць замаўчаць АГС, для сачэння або пераследу АГС, праваабаронцаў, актывістаў і пратэстуючых на падставе іх дзейнасці у Інтэрнэце, не блакуюць вэб-сайты і блогі АГС і не выдаляюць кантэнт. 4. Дзяржаўныя органы і прыватны сектар праяўляюць належны клопат аб правах чалавека, уключаючы ацэнку ўздзеяння, забяспечваюць празрыстасць праектавання, распрацоўкі і ўкаранення лічбавых тэхналогій, а таксама ўдзельнічаюць у сапраўдных кансультацыях з АГС і групамі, якія могуць быць закранутыя, да і пасля ўкаранення лічбавых тэхналогій.
II. Дзяржава стварае ўмовы для рэалізацыі лічбавых правоў	1. Дзяржава гарантуе адкрыты, даступны і недарагі Інтэрнэт. 2. Дзяржава забяспечвае існаванне незалежнага, эфектыўнага, непрадузятага ды забяспечанага дастатковымі рэсурсамі механізма нагляду, а таксама наяўнасць эфектыўных сродкаў прававой абароны ў выпадку парушэння лічбавых правоў.	1. Дзяржава вядзе празрысты і інклюзіўны дыялог з усімі зацікаўленымі бакамі, уключаючы грамадзянскую супольнасць, пры распрацоўцы і прыняцці нацыянальнай дзяржаўнай палітыкі ў галіне лічбавых тэхналогій і штучнага інтэлекту. 2. Дзяржаўныя органы ўдзельнічаюць або фінансуюць мерапрыемствы, накіраваныя на пераадоленне лічбавага разрыву, у тым ліку праз адукацыю, доступ да тэхналогій, прасоўванне лічбавай пісьменнасці і г.д. 3. Дзяржава выкарыстоўвае лічбавыя тэхналогіі для забеспячэння магчымасці ажыццяўлення правоў чалавека.

CSO METER: ТЛУМАЧАЛЬНАЯ НАТАТКА

Змест

СФЕРА 1. СВАБОДА АСАЦЫЯЦЫЙ	31
Стандарт 1. Кожны можа свабодна засноўваць, уступаць ці ўдзельнічаць у АГС	31
Стандарт 2. Працэдура рэгістрацыі АГС у якасці юрыдычнай асобы ёсць празрыстай, простаай, хуткай і недарагой	35
Стандарт 3. АГС могуць свабодна вызначаць свае мэты і віды дзейнасці і дзейнічаць як унутры, так і за межамі краіны, у якой яны былі створаныя	39
Стандарт 4. Усе санкцыі, якія ўжываюцца ў дачыненні да АГС, ёсць яснымі і адпавядаюць прынцыпу сувымернасці, з'яўляючыся спосабам найменшага ўмяшання для дасягнення патрабаванай мэты	43
Стандарт 5. Дзяржава не ўмешваецца ва ўнутраныя справы і дзейнасць АГС	46
Крыніцы	50
СФЕРА 2. РАЎНАПРАЎЕ	51
Стандарт 1. Дзяржава ставіцца да ўсіх АГС гэтак жа як да камерцыйных структураў	51
Стандарт 2. Дзяржава аднолькава ставіцца да ўсіх АГС у пытаннях іх стварэння, рэгістрацыі і дзейнасці	57
Крыніцы	59
СФЕРА 3. ДОСТУП ДА ФІНАНСАВАННЯ	60
Стандарт 1. АГС вольныя шукаць, атрымоўваць і выкарыстоўваць фінансавыя і матэрыяльныя рэсурсы для дасягнення сваіх мэтай	60
Стандарт 2. Няма ніякага адрознення ў прыцягненні і выкарыстанні грашовых і матэрыяльных рэсурсаў з замежных і міжнародных крыніцаў у параўнанні з ўнутранымі крыніцамі	65
Крыніцы	68
СФЕРА 4. СВАБОДА МІРНЫХ СХОДАЎ	70
Стандарт 1. Кожны можа свабодна карыстацца правам на свабоду мірных сходаў шляхам арганізацыі ці ўдзелу ў сходах	70
Стандарт 3. Дзяржава не ўскладае залішні цяжар на арганізатараў ці ўдзельнікаў мірных сходаў	82
Стандарт 4. Праваахоўныя органы забяспечваюць свабоднае правядзенне мірных сходаў і нясуць адказнасць за свае дзеянні	86
Крыніцы	92
СФЕРА 5. ПРАВА НА ЎДЗЕЛ У ПРЫНЯЦІ РАШЭННЯЎ	93

Стандарт 1. Кожны мае права ўдзельнічаць у прыняцці рашэнняў	93
Стандарт 2. АГС рэгулярна, адкрыта і эфектыўна ўдзельнічаюць у распрацоўцы, імплементацыі і маніторынгу дзяржаўнай палітыкі.....	100
Стандарт 3. АГС маюць доступ да інфармацыі, неабходнай для іх эфектыўнага ўдзелу.....	105
Стандарт 4. Грамадскі ўдзел у прыняцці рашэнняў выразна адмежаваны ад палітычнай актыўнасці і дзейнасці лабістаў.....	108
Крыніцы.....	111
СФЕРА 6. СВАБОДА ВЫКАЗВАННЯ	113
Стандарт 1. У кожнага ёсць права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне	113
Стандарт 2. Дзяржава садзейнічае свабодзе меркавання і выказвання, абараняе іх.....	121
Крыніцы.....	128
СФЕРА 7. ПРАВА НА НЕДАТЫКАЛЬНАСЦЬ ПРЫВАТНАГА ЖЫЦЦЯ....	131
Стандарт 1. Кожны мае права на недатыкальнасць прыватнага жыцця і абарону персанальных дадзеных	131
Стандарт 2. Дзяржава абараняе права на недатыкальнасць прыватнага жыцця АГС і звязаных з імі асоб.....	136
Крыніцы.....	141
СФЕРА 8. АБАВЯЗКІ ДЗЯРЖАВЫ ПА АБАРОНЕ.....	144
Стандарт 1. Дзяржава абараняе АГС і асоб, звязаных з імі, ад умяшальніцтва і нападаў.....	144
Стандарт 2. Захады, што да барацьбы з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем даходаў, атрымання злачынным шляхам, і карупцыяй, з'яўляюцца адраснымі і сувымернымі, згодна з падыходам, заснаваным на ацэнцы рызыкаў, пры захаванні стандартаў у галіне правоў чалавека, уключаючы свабоду асацыяцыі, сходаў і выказвання меркаванняў.....	152
Крыніцы.....	157
СФЕРА 9. ДЗЯРЖАЎНАЯ ПАДТРЫМКА	159
Стандарт 1. Існуе шэраг розных і эфектыўных механізмаў прадстаўлення дзяржаўнай падтрымкі АГС у фінансавай і натуральнай формах.....	159
Стандарт 2. Дзяржаўная падтрымка АГС рэгулюецца дакладнымі і аб'ектыўнымі крытэрамі і размяркоўваецца праз празрыстую і канкурэнтную працэдуру.....	162
Стандарт 3. АГС маюць спрыяльныя падатковыя ўмовы	167
Стандарт 4. Бізнэс і фізічныя асобы маюць падатковыя ільготы за свае ахвяраванні АГС	171
Стандарт 5. Заканадаўства і дзяржаўная палітыка стымулююць валанцёрскую дзейнасць.....	174
Крыніцы.....	177

СФЕРА 10. СУПРАЦОЎНІЦТВА ПАМІЖ АГС І ДЗЯРЖАВАЙ179

Стандарт 1. Дзяржаўная палітыка накіраваная на супрацоўніцтва з АГС і садзейнічанне іх развіццю.....179

Стандарт 2. Дзяржава выкарыстоўвае адмысловыя механізмы для падтрымкі супрацоўніцтва з АГС182

Крыніцы.....185

СФЕРА 11. ЛІЧБАВЫЯ ПРАВЫ187

Стандарт 1. Дзяржаўная палітыка накіраваная на супрацоўніцтва з АГС і садзейнічанне іх развіццю..... 187

Стандарт 2. Дзяржава выкарыстоўвае адмысловыя механізмы для падтрымкі супрацоўніцтва з АГС195

Крыніцы..... 198

СФЕРА 1. СВАБОДА АСАЦЫЯЦЫЙ

Стандарт 1. Кожны можа свабодна засноўваць, уступаць ці ўдзельнічаць у АГС

Свабода асацыяцый гарантуецца Міжнародным пактам аб грамадзянскіх і палітычных правах і Еўрапейскай канвенцыяй аб абароне правоў чалавека і асноўных свабодаў. Яна ўключае права кожнага чалавека, незалежна ад грамадзянства, на асацыяцыю з іншымі і стварэнне арганізацыі грамадзянскай супольнасці (АГС). Акрамя фізічных асобаў, гэтая свабода распаўсюджваецца і на юрыдычных асоб. АГС могуць стварацца як юрыдычныя асобы альбо дзейнічаць як нефармальныя арганізацыі. Акрамя таго, свабода асацыяцый ўключае права кожнага чалавека прымаць удзел у дзейнасці АГС ў якасці члена або прыхільніка. Асацыяцыя павінна быць магчымай без тэрытарыяльных абмежаванняў, як онлайн, так і афлайн.

Закон

Індыкатары для закона
1. Права на стварэнне АГС належыць любой асобе, юрыдычнай альбо фізічнай, мясцовай або замежнай, а таксама любой групе такіх асоб. 2. Для дзейнасці АГС не патрабуецца рэгістрацыя альбо атрыманне статусу юрыдычнай асобы. 3. Няма тэрытарыяльных абмежаванняў для дзейнасці АГС, і гэтае права ўключае ў сябе магчымасць аб'яднання ў рэжыме онлайн. 4. Фізічныя і юрыдычныя асобы могуць свабодна далучацца і ўдзельнічаць у дзейнасці любой-кольвек АГС, рабіцца яе членамі, валанцёрамі альбо падтрымліваючы ініцыятывы АГС.

1. Права на стварэнне АГС належыць любой асобе, юрыдычнай альбо фізічнай, мясцовай або замежнай, а таксама любой групе такіх асоб

Свабода асацыяцый - універсальнае права, якім валодае кожны. Яно не абмежавана такімі катэгорыямі, як грамадзяне, выбаршчыкі ці людзі пэўнай нацыянальнасці ці з пэўным месцам жыхарства. Уцекачы, мігранты, асобы без грамадзянства, жанчыны, прадстаўнікі меншасцяў, напрыклад, карыстаюцца свабодай асацыяцыі ў роўнай меры. Права засноўваць АГС распаўсюджваецца і на дзяцей. У той час як пэўныя абмежаванні датычна праваздольнасці дзяцей ствараць і ўваходзіць у аб'яднанні могуць быць апраўданыя, любыя такія абмежаванні павінны адпавядаць міжнароднаму праву і ўлічваць ўзровень развіцця дзіцяці. Як правіла, дзеці старэйшыя за 14 гадоў павінны мець права станавіцца чальцамі аб'яднанняў.

Людзі з інваліднасцю, у тым ліку людзі з абмежаванай праваздольнасцю, павінны нароўні з іншымі карыстацца правам ствараць АГС. Трэба спрыяць іх удзелу/сяброўству ў розных арганізацыях, а таксама прымаць меры падтрымкі для таго, каб яны маглі карыстацца сваімі правамі. Можна ўсталёўваць некаторыя абмежаванні ў якасці мер засцярогі датычна пэўных фінансавых і кіраўнічых рашэнняў. Такія меры засцярогі павінны быць накіраваны на тое, каб забяспечыць чалавеку падтрымку ў прыняцці рашэнняў, волевыяўленні і ўзяцці адказнасці за свае рашэнні.

Не толькі фізічныя, але і юрыдычныя асобы маюць права засноўваць АГС. Гэта могуць быць некамерцыйныя юрыдычныя асобы або карпарацыі. У якасці прыкладаў можна назваць стварэнне парасонавай арганізацыі АГС (напр., Сетка АГС альбо Саюз Фондаў /Аб'яднанняў), карпаратыўнага аб'яднання (напр., Саюз горназдабыўной прамысловасці) або арганізацыі з як карпаратыўнымі, так і некамерцыйнымі чальцамі (напр., Форум Донараў).

Права на стварэнне АГС ўключае магчымасць стварэння чалецкіх(напр., аб'яднання) і нечалецкіх арганізацый (напр., фонды).

Дзяржавы не павінны ўводзіць неабгрунтаваныя абмежаванні ў стварэнні аб'яднанняў для фізічных асоб ні на заканадаўчым, ні на практычным узроўні, нават падчас надзвычайнага становішча.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабаванне, каб у заснавальніках АГС не было крымінальных судзімасцяў;
- Патрабаванне, каб заснавальнікі АГС мелі грамадзянства або від на жыхарства дадзенай краіны.

2. Для дзейнасці АГС не патрабуецца рэгістрацыя альбо атрыманне статусу юрыдычнай асобы

Як неформальныя арганізацыі з пэўнай інстытуцыйнай формай ці структурай, так і структуры з юрыдычнай асобай могуць быць АГС. Не павінна быць патрабавання, каб АГС былі зарэгістраваныя дзяржаўным органам для пачатку якой-небудзь дзейнасці. Рашэнні пра афармленне юрыдычнай асобы або атрыманне статусу юрыдычнай асобы павінны прымацца самімі АГС з мэтай атрымання адпаведных прэферэнцый, такіх як абмежаваная адказнасць для сваіх чальцоў або магчымасць адкрыць банкаўскі рахунак на сваю арганізацыю.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабаванне, каб АГС апавяшчалі дзяржаўныя органы перад тым, як пачаць любую дзейнасць;
- Абавязковасць рэгістрацыі ў якасці юрыдычнай асобы для ўсіх АГС;
- Незарэгістраваныя групы забароненыя альбо супраць іх ужываюцца санкцыі.

3. Няма тэрытарыяльных абмежаванняў для дзейнасці АГС, і гэтае права ўключае ў сябе магчымасць аб'яднання ў рэжыме онлайн

Свабода асацыяцыі ўключае права аб'ядноўвацца як асабіста, так і анлайн (напр., ствараць сацыяльную/анлайн сетку чальцоў, якія падзяляюць падобныя задачы/мэты). Любое абмежаванне анлайн аб'яднанняў павінна рэгулявацца такімі ж стандартамі законнасці мэт і супамернасці, якія выкарыстоўваюцца ў дачыненні да традыцыйных АГС. Не павінна быць патрабавання, каб АГС атрымлівалі спецыяльную рэгістрацыю ці дазвол для працы на нацыянальным узроўні. Таксама не павінна быць патрабавання, што, каб у рэгіёнах можна было займацца сваёй дзейнасцю, АГС павінна мець там аддзяленне альбо прадстаўнікоў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабаванне, што для працы на нацыянальным узроўні АГС павінна фізічна прысутнічаць у больш чым адным месцы;
- Розныя рэгістрацыйныя патрабаванні для арганізацый, што працуюць на лакальным, нацыянальным альбо міжнародным узроўнях.

4. Фізічныя і юрыдычныя асобы могуць свабодна далучацца і ўдзельнічаць у дзейнасці якой-кольвек АГС, рабіцца яе членамі, валанцёрамі альбо падтрымліваючы ініцыятывы АГС

Заканадаўства не павінна абмяжоўваць магчымасці станавіцца чальцом або іншым чынам удзельнічаць у дзейнасці АГС. Дадзенае правіла павінна распаўсюджвацца як на юрыдычныя, так і на фізічныя асобы, па-за залежнасцю ад іх нацыянальнай прыналежнасці або іншых характарыстык (гл. Апісанне індикатара 1, якое таксама можна ўжываць у дачыненні да сяброўства ў АГС). Адпаведная АГС, як незалежная структура, мае свабоду самастойна вырашаць, ці хоча яна прымаць дадзенага чалавека/юрыдычную асобу ў свае шэрагі, аднак павінна таксама забяспечваць захаванне агульнага прынцыпу недыскрымінацыі.

Таксама не павінна быць абавязковага патрабавання, што для таго, каб чалавек мог працаваць у пэўнай прафесіі або займацца пэўнай дзейнасцю, ён/яна павінен(на) быць чальцом пэўнай АГС. Існуюць прыклады прафесій, якія патрабуюць для сваёй працы сяброўства ў прафесійных аб'яднаннях, напрыклад, адвакаты павінны быць чальцамі калегіі адвакатаў, але ў такіх выпадках дадзеныя арганізацыі не падпадаюць пад вызначэнне АГС. Таксама не павінна быць абмежаванняў у дачыненні да прыцягнення АГС валанцёраў, атрымання імі ахвяраванняў ад фізічных асоб і далучэнні людзей такімі спосабамі.

Закон можа абмяжоўваць некаторых дзяржаўных службоўцаў, у тым ліку супрацоўнікаў паліцыі і ўзброеных сіл, у іх магчымасцях быць чальцамі АГС. Такія абмежаванні павінны ўжывацца ў выключных выпадках і быць неабходнымі ў дэмакратычным грамадстве (напр., каб пазбегнуць канфлікту інтарэсаў).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Юрыдычныя асобы не могуць быць заснавальнікамі або чальцамі аб'яднанняў;

- Людзі з крымінальнай судзімасцю не могуць быць чальцамі АГС.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Дзяржава не стварае практычных перашкодаў для стварэння АГС, ўваходжання ў іх альбо ўдзелу ў іх дзейнасці. 2. Кожная асоба можа свабодна вырашаць, ці ўступаць у АГС альбо ці прымаць удзел у яе дзейнасці.

1. Дзяржава не стварае практычных перашкодаў для стварэння АГС, ўваходжання ў іх альбо ўдзелу ў іх дзейнасці.

Няма практычных перашкод у рэалізацыі свабоды асацыяцыі, такіх як пераслед/траўля незарэгістраваных груп або патрабаванне афіцыйнай рэгістрацыі для выказвання свайго меркавання, рэалізацыі свабоды выказвання або сходаў і г.д. Заканадаўчыя патрабаванні выконваюцца на практыцы, і фізічныя і юрыдычныя асобы могуць свабодна аб'ядноўвацца без неабходнасці атрымліваць статус юрыдычнай асобы. Яны таксама могуць далучацца ці ўдзельнічаць у дзейнасці незарэгістраваных груп.

Рэгіструючы орган не ацэньвае мэтазгоднасць/абгрунтаванасць мэт АГС, а факсуюцца на тым, ці адпавядае яна заканадаўчым патрабаванням да стварэння АГС і ці яна падала ўсе дакументы, што патрабуюцца заканадаўствам. Існаванне іншых арганізацый з такімі ж мэтамі не з'яўляецца прычынай для адмовы ў рэгістрацыі. Рэгістрацыя не залежыць ад заключэння уладаў, ці ёсць у АГС неабходныя сродкі для вырашэння праблем, з якімі яна плануе змагацца, альбо няма.

Рэгіструючы орган не павінен запытваць дадатковыя дакументы, не прадугледжаныя заканадаўствам.

Той факт, што АГС фізічна не прысутнічае ў пэўным месцы, не павінен абмяжоўваць яе магчымасці займацца дзейнасцю на дадзенай тэрыторыі. Не павінна быць патрабавання, што, каб мець магчымасць удзельнічаць у распрацоўцы палітыкі і іншай дзейнасці на нацыянальным узроўні, АГС павінна ахутваць пэўны адсотак тэрыторыі краіны.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Людзі могуць займацца валанцёрскай дзейнасцю толькі праз зарэгістраваныя АГС;
- АГС не могуць належным чынам распацаць сваю дзейнасць праз затрымкі ў прыняцці рашэнняў пра рэгістрацыю.

2. Кожная асоба можа свабодна вырашаць, ці ўступаць у АГС альбо ці прымаць удзел у яе дзейнасці

Улады не уводзяць адмысловыя патрабаванні датычна сяброўства ў аб'яднанні, напрыклад, узровень адукацыі, прыналежнасць да пэўных меншасцяў і г.д. Аднак, такія патрабаванні могуць ўводзіцца самой АГС. Сяброўства ў АГС з'яўляецца добраахвотным; нікога нельга прымушаць далучацца да АГС або ўключацца ў яе дзейнасць у любой іншай якасці.

Сам па сабе факт сяброўства ў арганізацыі (або ўдзелу ў яе законнай дзейнасці ў якасці валанцёра, донара або прыхільніка) не павінен выкарыстоўвацца ў якасці прычыны для санкцый або ціску. Гэта асабліва датычыцца арганізацый, якія выказваюць меркаванні, якія разыходзяцца з афіцыйнай палітыкай дзяржавы.

Чальцы АГС, якая мае статус юрыдычнай асобы, або яе органаў не павінны несці адказнасць за дзейнасць/парушэнні самой арганізацыі. Нядбалыя паводзіны афіцыйных прадстаўнікоў з'яўляюцца выключэннем з дадзенага правіла.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арышт чальцоў АГС без ясных законных падстаў;
- Пераслед актыўных чальцоў АГС на падставах, не звязаных з іх сяброўствам у АГС (напр., падатковыя праверкі).

Стандарт 2. Працэдура рэгістрацыі АГС у якасці юрыдычнай асобы ёсць празрыстай, простаай, хуткай і недарагой

АГС могуць атрымаць статус юрыдычнай асобы на падставе эфектыўнай працэдуры рэгістрацыі. Працэдура рэгістрацыі павінная быць простаай, без залішніх юрыдычных або практычных перашкодаў, такіх як высокія рэгістрацыйныя зборы, складаны і доўгі спіс дакументаў, якія неабходна падаць, альбо працяглая працэдура разгляду заявы. Акрамя таго, рэгістрацыйны орган павінен дзейнічаць незалежна і справядліва і разглядаць законнасць заявы, не маючы магчымасці па сваім меркаванні адвольна прымаць рашэнні аб тым, наколькі дасягальныя або неабходныя мэты АГС. Адмова ў рэгістрацыі дапускаецца толькі ў сувязі з вычарпальным пералікам падставаў у адпаведнасці з міжнароднымі стандартамі. Якая-кольвек адмова можа быць абскарджана ў незалежным органе.

Закон

Індикатары для закона
1. Рэгістрацыя хуткая, даступная і недарагая.
2. Патрабаванні да атрымання статусу юрыдычнай асобы дакладна прапісаныя, яны простыя і не дазваляюць рэгіструючаму органу адвольна дзейнічаць па сваім меркаванні.
3. Існуе абмежаваная колькасць ясных і апраўданых падставаў для адмовы ў рэгістрацыі.

1. Рэгістрацыя хуткая, даступная і недарагая.

Працэдура рэгістрацыі павінна быць дакладна прапісаная ў заканадаўстве. У дачыненні да рэгістрацыі новай арганізацыі грамадзянскай супольнасці і ўнясення зменаў у арганізацыю, якая ўжо зарэгістраваная, прымяняюцца розныя практыкі датычна тэрмінаў выканання. Працэс з'яўляецца хуткім (як у Грузіі, дзе гэта займае адзін дзень) і не перавышае тэрмін у 30 дзён, бо такое перавышэнне празмернае і супярэчыць міжнародным стандартам.

Даступная рэгістрацыя тычыцца некалькіх асобных пытанняў. Па-першае, у людзей павінна быць інфармацыя адносна крокаў працэдуры рэгістрацыі і дакладныя інструкцыі датычна патрэбных дакументаў. Па-другое, рэгіструючы орган павінен арганізаваць працу такім чынам, каб людзям не трэба было ездзіць на далёкія адлегласці, каб падаць дакументы на рэгістрацыю, напрыклад, дазваляючы падаваць іх анлайн. Калі падача дакументаў анлайн магчымая, дзяржава павінна забяспечыць доступ да Інтэрнэту па ўсёй краіне, пры гэтым анлайн працэдура не павінна патрабаваць нейкіх спецыяльных ведаў або суправаджэння юристам і да т.п.

Рэгістрацыя АГС - гэта не адміністрацыйная паслуга, а базавае права чалавека. Такім чынам, кошт рэгістрацыі АГС павінен быць мінімальным, каб кожны мог рэалізаваць свабоду асацыяцыі і скарыстацца магчымасцю зарэгістраваць сваю АГС ў якасці юрыдычнай асобы. У ідэале рэгістрацыя павінна быць бясплатнай.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС можна зарэгістраваць толькі ў сталіцы;
- Падчас рэгістрацыі арганізацыі павінны быць рэпрэзентаваныя юристам.

2. Патрабаванні да атрымання статусу юрыдычнай асобы дакладна прапісаныя, яны простыя і не дазваляюць рэгіструючаму органу адвольна дзейнічаць па сваім меркаванні

Заканадаўства вызначае дакладны пералік дакументаў, якія павінны быць пададзеныя заснавальнікамі АГС, што падаецца на рэгістрацыю ў якасці юрыдычнай асобы. Колькасць запатрабаваных дакументаў павінна быць абмежаваная, а мэтай падачы дадзеных дакументаў павінен быць толькі доказ таго, што заснавальнікі выконваюць вызначаную заканадаўствам працэдуру стварэння арганізацыі. Звычайна рэгіструючы орган павінен атрымаць дакумент, які пацвярджае рашэнне заснавальніка(аў) стварыць арганізацыю, статут арганізацыі, назву і кантактныя дадзеныя арганізацыі і яе прадстаўніка(оў), імёны чальцоў органа кіравання, дакумент, які пацвярджае аплату пошліны за рэгістрацыю (калі такая прадугледжана) да т.п.

Паводле міжнародных стандартаў, патрабаванне датычна мінімальнай колькасці заснавальнікаў АГС не павінна перавышаць дзвюх фізічных або юрыдычных асоб. Фонды могуць быць заснаваныя адным заснавальнікам, хоць у некаторых краінах патрабуецца больш. Аднак, патрабаванне наяўнасці больш за 10 заснавальнікаў лічыцца празмерным.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Закон дазваляе рэгіструючаму органу запытваць дадатковыя дакументы, не прадугледжаныя заканадаўствам;
- Заканадаўства патрабуе, каб галіновыя міністэрствы падавалі сваё меркаванне наконт рэгістрацыі канкрэтнай АГС.

3. Існуе абмежаваная колькасць ясных і апраўданых падставаў для адмовы ў рэгістрацыі.

Адмовы ў рэгістрацыі практыкуюцца толькі ў спецыфічных і адзінкавых выпадках, да таго трэба даваць дэталёвае пісьмовае абгрунтаванне прычын адмовы. Згодна з Еўрапейскай Канвенцыяй па Правах Чалавека, яны могуць выносіцца на наступных падставах для абмежавання свабоды асацыяцыі:

- у інтарэсах нацыянальнай альбо грамадскай бяспекі;
- для прадукцыйнага беспарадкаў альбо злачынства;
- для абароны здароўя і маралі; або
- для абароны правоў і свабодаў іншых.

У рэгістрацыі таксама можа быць адмоўлена па фармальным падставах, напрыклад, колькасць заснавальнікаў не адпавядае заканадаўству, непрадастаўленне патрэбных дакументаў альбо недахоп неабходнага мінімальнага капіталу (для фондаў). Любое рашэнне пра адмову ў рэгістрацыі павінна быць заснаванае на заканадаўстве і павінна адпавядаць міжнародным стандартам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства дапускае адмовы ў рэгістрацыі ў выпадках, калі міністэрства, адказнае за дадзеную канкрэтную сферу, не дало сваю папярэднюю згоду;
- Адмова ў рэгістрацыі мае месца пасля негатыўных артыкулаў аб адным з заснавальнікаў у СМІ.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Орган, адказны за прадастаўленне статусу юрыдычнай асобы, дзейнічае самастойна і бесстаронне пры прыняцці рашэнняў і не ўстанаўлівае дадатковых патрабаванняў да рэгістрацыі, якія не прадугледжаныя законам.
2. Якія-кольвек недахопы ў рэгістрацыйных дакументах ясна і своєчасова даводзяцца да ведама заяўніка, і заяўка не адхіляецца ў сувязі з нязначнымі недахопамі.

3. У выпадку адхілення заяўкі АГС на рэгістрацыю незалежны і бесстаронні судовы перагляд можна ажыццявіць у разумныя тэрміны.

1. Орган, адказны за прадастаўленне статусу юрыдычнай асобы, дзейнічае самастойна і бесстаронне пры прыняцці рашэнняў і не ўстанаўлівае дадатковых патрабаванняў да рэгістрацыі, якія не прадугледжаныя законам.

Рэгіструючыя органы звязаныя законам. Яны не павінны запрошваць дадатковыя дакументы, такія як віды на жыхарства або даведкі аб адсутнасці ў заснавальнікаў крымінальных судзімасцяў. Патрабаванне аб атрыманні статусу юрыдычнай асобы грунтуецца выключна на законе, а рэгіструючыя органы дзейнічаюць незалежна (г.зн. іх рашэнні не дыктуюцца іншым дзяржаўным органам) і не кіруюцца палітычнымі меркаваннямі, такімі як:

- заснавальнікі крытычна ставяцца да ўладаў;
- магчымая антыўрадавая павестка АГС;
- непапулярныя ідэалы АГС (напр., абарона якой-небудзь меншасці).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабаванне, што офісы АГС павінны быць размешчаныя ў адміністратыўных будынках;
- АГС просяць прадставіць дакументы, не прадугледжаныя заканадаўствам.

2. Якія-кольвек недахопы ў рэгістрацыйных дакументах ясна і своєчасова даводзяцца да ведама заяўніка, і заяўка не адхіляецца ў сувязі з нязначнымі недахопамі.

Звычайна, калі АГС не прадстаўляе неабходныя дакументы, што патрабуюцца заканадаўствам, ёй даецца разумны тэрмін на іх прадстаўленне. Заяўніку павінны апэратыўна паведаміць аб неабходнасці прадстаўлення дадатковых дакументаў; у рэгістрацыі можа быць адмоўлена толькі ў выпадку, калі ён/яна не падае іх у пазначаны тэрмін. Калі заяўнік прадстаўляе ўсе дакументы, што патрабуюцца, рэгіструючы орган павінен быць абавязаны зарэгістраваць АГС. У выпадку наяўнасці нязначных фармальных памылак, такіх як памылкі друку, прапушчаныя словы, адсутнасць нумарацыі старонак і да т.п., АГС даецца магчымасць хутка іх выправіць і накіраваць свае дакументы на перагляд.

Запыты дадатковых дакументаў не павінны выкарыстоўвацца ў мэтах празмернага зацягвання працэсу рэгістрацыі.

Адпраўка SMS альбо электронных лістоў кантактнай асобе АГС з'яўляецца добрай практыкай апавяшчэння.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Рэгіструючы орган не паведамляе заяўніку аб неабходнасці прадстаўлення дадатковых дакументаў і адмаўляе АГС ў рэгістрацыі;
- Рэгіструючы орган патрабуе ўносіць змены ў арыгінальныя дакументы па нязначных прычынах (напр., кіраўнік органа кіравання завецца дырэктар замест выканаўчага дырэктара).

3. У выпадку адхілення заяўкі АГС на рэгістрацыю незалежны і бесстаронні судовы перагляд можна ажыццявіць у разумныя тэрміны.

На практыцы павінна быць вельмі мала выпадкаў, калі АГС адмаўляюць у рэгістрацыі. Павінна быць магчымасць абскардзіць рашэнне аб адмове ў рэгістрацыі ў іншым органе, адрозным ад таго, што адмовіў у рэгістрацыі. У большасці краін такім органам з'яўляецца суд. Калі суд з'яўляецца рэгіструючым органам, павінна быць магчымасць абскардзіць яго рашэнне у судзе вышэйшай інстанцыі.

Працэдура абскарджвання таксама павінна быць даступнай і недарагой, адпаведныя пошліны павінны быць невысокімі і адпавядаць узроўню жыцця ў гэтай канкрэтнай краіне. Рашэнне па абскарджванні павінна прымацца хутка і без неапраўданых затрымак. У ідэале, тэрміны на прыняццё рашэння па абскарджванні не павінны моцна перавышаць тэрміны на прыняццё рашэння аб рэгістрацыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Абскарджванне немагчымае альбо адбываецца ў тым жа органе, што адказны за рэгістрацыю.
- Рэгіструючы орган не выдае пісьмовую адмову ў рэгістрацыі, а абскарджванне магчымае толькі пасля яе выдачы.

Стандарт 3. АГС могуць свабодна вызначаць свае мэты і віды дзейнасці і дзейнічаць як унутры, так і за межамі краіны, у якой яны былі створаныя

У дэмакратычным і плюралістычным грамадстве АГС вольныя прапаноўваць розныя пункты гледжання і варыянты вырашэння грамадскіх праблем. Гэта магчыма толькі ў тым выпадку, калі яны вольныя ў выбары сваіх мэтаў самастойна, без неабходнасці выканання якіх-небудзь ўрадавых рэкамендацый, прыярытэтаў ці палітыкі. Акрамя таго, АГС павінны мець магчымасць свабодна абіраць віды дзейнасці, з дапамогай якіх яны будуць дасягаць сваіх мэтаў. Урад не павінна накладваць ніякіх абмежаванняў на сферу іх дзейнасці (напрыклад, онлайн, мясцовы або міжнародны ўзровень).

Закон

Індыкатары для закона
1. Закон дазваляе АГС самастойна вызначаць свае мэты і ажыццяўляць любую законную дзейнасць. 2. АГС могуць пераследваць свае мэты, працуючы на мясцовым, нацыянальным або міжнародным узроўнях, у тым ліку праз сяброўства ў асацыяцыях або федэрацыях, як нацыянальных, так і міжнародных. 3. Закон не абавязвае АГС каардынаваць сваю дзейнасць з дзяржаўнай палітыкай і адміністрацыяй.

1. Закон дазваляе АГС самастойна вызначаць свае мэты і ажыццяўляць любую законную дзейнасць.

АГС могуць свабодна вызначаць свае мэты, нават калі яны не заўсёды адпавядаюць меркаванням і перакананням большасці. Ужываюцца толькі тыя абмежаванні, якія прадугледжаныя арт. 11 ЕКППЧ. Ужыванне гвалту і недэмакратычных сродкаў для дасягнення мэт арганізацыі недапушчальна. Напрыклад, арт. 44 Канстытуцыі Баўгарыі кажа: «забароненыя любыя арганізацыі, якія ствараюць падпольныя альбо ваенізаваныя структуры або імкнуцца дасягнуць сваіх мэт з ужываннем гвалту».

Больш за тое, закон не будзе абараняць АГС з недэмакратычнымі мэтамі¹. Еўрапейскі суд па правах чалавека заявіў, што АГС маюць права нават імкнуцца змяніць канстытуцыйны лад пры ўмове, што:

- a) гэта робіцца ў прававым полі і з ужываннем дэмакратычных сродкаў, і
- b) жаданыя змены самі па сабе адпавядаюць базавым дэмакратычным прынцыпам.

Не павінна быць патрабавання, каб АГС атрымлівалі дзяржаўны дазвол на дзейнасць у якой-небудзь сферы, калі толькі гэта не агульнае патрабаванне да ўсіх структур, што працуюць у гэтай сферы (напр., ліцэнзія на ажыццяўленне банкаўскай дзейнасці).

Магчымыя парушэнні дадзенага індыкатара:

- Рэгіструючы орган адмаўляе ў рэгістрацыі АГС, якая імкнецца аднавіць канстытуцыйную манархію ў парламенцкай рэспубліцы;
- Заканадаўства патрабуе, каб мэты АГС адпавядалі дзяржаўным прыярытэтам.

¹ Refah Partisi (ПартыяРосквіту) і іншыя супраць Турцыі, ЕСПЧ

2. АГС могуць пераследваць свае мэты, працуючы на мясцовым, нацыянальным або міжнародным узроўнях, у тым ліку праз сяброўства ў асацыяцыях або федэрацыях, як нацыянальных, так і міжнародных.

Не павінна быць якіх-небудзь абмежаванняў датычна аб'ёмаў працы АГС. Любая арганізацыя, па-за залежнасцю ад таго, дзе яна размяшчаецца, павінна мець права працаваць у любым рэгіёне/населеным пункце або па ўсёй тэрыторыі краіны. Для АГС не павінна быць ні абмежаванняў, ні патрабаванняў атрымліваць спецыяльны дазвол для працы за мяжой або далучэння да якой-небудзь міжнароднай або лакальнай сеткі.

Замежныя АГС павінны мець роўнае права працаваць у краіне без неабходнасці ствараць новую юрыдычную асоба. Аднак, па іх жаданні, яны павінны мець магчымасць адчыняць мясцовыя аддзяленні або ствараць афіяваныя арганізацыі. Замежныя арганізацыі павінны мець магчымасць працаваць у любой сферы, у якой могуць працаваць мясцовыя АГС, за выключэннем выпадкаў, калі асаблівае рэгуляванне адпаведнай сферы прадугледжвае, што дзейнасць у гэтай сферы могуць ажыццяўляць толькі мясцовыя юрыдычныя асобы.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства забараняе замежным арганізацыям весці дзейнасць у дадзенай краіне да таго часу, пакуль яны не атрымаюць дазвол/рэгістрацыю ў якасці мясцовай структуры.

3. Закон не абавязвае АГС каардынаваць сваю дзейнасць з дзяржаўнай палітыкай і адміністрацыяй.

АГС валодаюць свабодай выбару сферы, у якой яны будуць працаваць. Уласныя прыярытэты дзяржавы не павінны абмяжоўваць магчымасці АГС працаваць у іншых сферах. Вядома, дзяржава можа стымуляваць АГС факусавацца на прыярытэтных сферах, прапануючы фінансавую падтрымку на працу ў дадзеных сферах, пры гэтым яна не павінна абмяжоўваць іншае (недзяржаўнае) фінансаванне тых сфер, якія яна не лічыць важнымі.

Дзяржава можа патрабаваць, каб АГС даказвала наяўнасць пэўных кампетэнцый для працы ў некаторых сферах, праз патрабаванне ліцэнзавання (напр., у сферы аховы здароўя або пэўных сацыяльных паслуг). Аднак, калі такое патрабаванне ўведзенае, яно павінна распаўсюджвацца на ўсіх пастаўшчыкоў паслуг, а не толькі на АГС.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Закон абавязвае донараў заключаць дамову з дзяржавай, каб мець магчымасць прадстаўляць фінансаванне ў рамках дадзенай краіны;
- Каб ажыццяўляць дзейнасць у пэўнай сферы, трэба атрымаць дазвол ад галіновага міністэрства.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Рэгістрацыйныя органы не выносяць меркаванняў і не ажыццяўляюць праверку і перагляд мэтаў АГС. 2. Дзяржаўныя органы не навязваюць практычныя перашкоды, якія перашкаджаюць АГС удзельнічаць ва ўсіх дазволеных законам сферах дзейнасці.

1. Рэгістрацыйныя органы не выносяць меркаванняў і не ажыццяўляюць праверку і перагляд мэтаў АГС.

Рэгіструючы орган не ацэньвае мэтазгоднасць/абгрунтаванасць мэт АГС, а факусуюцца на тым, ці яна адпавядае заканадаўчым патрабаванням да стварэння АГС і ці яна прадставіла ўсе дакументы, што патрабуюцца заканадаўствам. Існаванне іншых арганізацый з такімі ж мэтамі не з'яўляецца прычынай для адмовы ў рэгістрацыі. Заключэнне ўладаў, ці ёсць у АГС неабходныя сродкі для вырашэння праблем, з якімі яна плануе змагацца, альбо не, не можа быць прычынай адмовы ў рэгістрацыі, калі арганізацыя адпавядае базавым мінімальным стандартам, прапісаным у заканадаўстве (напр., у некаторых краінах у дачыненні да фондаў існуе патрабаванне аб наяўнасці пэўнага мінімальнага капіталу).

Магчымыя парушэнні дадзенага індыкатара:

- Рэгіструючы орган запытвае ў АГС тлумачэнні, чаму яна вырашыла падтрымліваць дадзеную канкрэтную групу;
- Рэгіструючы орган запытвае доказы наяўнасці ў АГС дастатковых рэсурсаў для дасягнення сваіх мэт.

2. Дзяржаўныя органы не навязваюць практычныя перашкоды, якія перашкаджаюць АГС удзельнічаць ва ўсіх дазволеных законам сферах дзейнасці.

АГС могуць свабодна працаваць у любой сферы дзейнасці без якога-небудзь ўзгаднення, за выключэннем некаторых сфер, у якіх могуць існаваць пэўныя ўмовы або патрабавацца адмысловыя дазволы (напр., банкаўскія паслугі, крэдытаванне і да т.п.).

У дачыненні да АГС, зарэгістраваных за мяжой, не павінна быць патрабавання атрымліваць адмысловы дазвол ці рэгістравацца ў якасці мясцовай структуры, каб працаваць у гэтай краіне. Да іх павінна быць такое ж стаўленне, як і да мясцовых АГС, і ў іх павінна быць права працаваць ва ўсіх тых сферах, у якіх дазволена працаваць мясцовым АГС.

Дзейнасць АГС павінна апырыцца лічыцца законнай, калі няма аб'ектыўных доказаў адваротнага. Любы запят дакументаў павінен быць абмежаваны неабходнасцю, звязанай з маніторынгам і праверкай. У выпадках, калі перад або падчас праверкі ў АГС запытваюць якія-

небудзь дакументы, яны павінны быць дакладна вызначанымі, абгрунтаванымі і служыць мэце пацвердзіць альбо зняпраўдзіць падазрэнні ў сур'ёзным парушэнні заканадаўства.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Для таго, каб пачаць працу, АГС павінны прайсці дадатковае ўзгадненне ў дзяржаўным органе;
- Ад АГС патрабуецца, каб яны прадстаўлялі дакументы, якія яны не могуць падрыхтаваць (напр., дакументы, падпісаныя «уладальнікам», якога ў АГС можа не быць);
- Замежныя арганізацыі абавязаныя наймаць мясцовых грамадзян у якасці мясцовых прадстаўнікоў/кіраўнікоў;
- Дзяржаўныя ўлады робяць спробы запалохвання АГС або ўмяшання ў іх дзейнасць.

Стандарт 4. Усе санкцыі, якія ўжываюцца ў дачыненні да АГС, ёсць яснымі і адпавядаюць прынцыпу сувымернасці, з'яўляючыся спосабам найменшага ўмяшання для дасягнення патрабаванай мэты

Мэтай любой санкцыі павіннае быць выпраўленне парушэння закона, а не перашкоды дзейнасці АГС. Разумная магчымасць выправіць любое правапарушэнне да прымянення любых санкцый павінная быць прадастаўлена АГС. У выпадку прымянення санкцый, улады павінны выконваць прынцып сувымернасці. Закон павінен прадастаўляць спіс выразна вызначаных санкцый, сярод якіх спыненне дзеяння разглядаецца як скрайняя мера, якая ўжываецца ў рэдкіх выпадках. Акрамя таго, санкцыі павінны быць прадаказальнымі, і АГС павінны ведаць, якія парушэнні могуць да іх прывесці.

Закон

Індикатары для закона
1. Магчымыя санкцыі для АГС дакладна вызначаныя і з'яўляюцца ў найменшай ступені абмежавальнымі для права на свабоду аб'яднанняў. 2. Падставы для прымусовага спынення ці прыпынення дзейнасці АГС выразна пералічаныя і ўжываюцца толькі ў выпадках, калі менш жорсткіх мер будзе недастаткова.

1. Магчымыя санкцыі для АГС дакладна вызначаныя і з'яўляюцца ў найменшай ступені абмежавальнымі для права на свабоду аб'яднанняў.

У дачыненні да АГС могуць ужывацца санкцыі толькі ў выпадках сур'ёзных парушэнняў заканадаўства. Закон павінен дакладна прапісваць, якія віды санкцый могуць ужывацца ў дачыненні да АГС і за якія парушэнні. Санкцыі павінны быць супамернымі парушэнням. Павінна быць градацыя санкцый, і за нязначныя парушэнні павінны ўжывацца мінімальныя санкцыі.

Санкцыі таксама павінны быць прадказальнымі: закон павінен дакладна прапісваць, якія дакладна санкцыі ўжываюцца за канкрэтныя парушэнні заканадаўства. Накладанне занадта вялікіх грашовых штрафаў павінна лічыцца несупамерным.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Штрафы за непадачу справаздач у вызначаны тэрмін празмерна высокія (напр., некалькі соцень еўра).
- Закон прапісвае, што АГС могуць загадаць спыніць сваю дзейнасць за парушэнне заканадаўства, але выразна не ўдакладняе, за якія канкрэтныя парушэнні.

2. Падставы для прымусовага спынення ці прыпынення дзейнасці АГС выразна пералічаныя і ўжываюцца толькі ў выпадках, калі менш жорсткіх мер будзе недастаткова.

Прымусовае спыненне дзейнасці - гэта крайняя мера, якая можа ўжывацца пасля вынясення адпаведнага рашэння незалежным і бесстароннім судом. Яна ўжываецца толькі за самыя сур'ёзныя парушэнні заканадаўства і толькі ў выпадках, калі іншыя санкцыі не могуць выправіць прававыя парушэнні. АГС павінна давацца магчымасць выправіць сітуацыю да таго, як будзе ўжытае прымусовае спыненне дзейнасці. Прымусовае спыненне дзейнасці можа ўжывацца толькі па адной з падстаў, прапісаных у арт. 11 ЕКППЧ:

- у інтарэсах нацыянальнай альбо грамадскай бяспекі;
- для прадухілення беспарадкаў альбо злачынства;
- для абароны здароўя і маралі; або
- для абароны правоў і свабодаў іншых.

Прыпыненне дзейнасці павінна ўжывацца толькі ў мэтах прадухілення непасрэднай пагрозы або за самыя сур'ёзныя пагрозы дэмакратыі. Рашэнне аб прыпыненні дзейнасці АГС павінна прымацца незалежным судом. Прыпыненне дзейнасці - часовая мера, і заканадаўства павінна рэгламентаваць абмежаванасць тэрміну яе дзеяння.

Як спыненне, так і прыпыненне дзейнасці павінны падлягаць абскарджванню.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства выразна не пералічвае прававыя парушэнні, якія могуць прывесці да прыпынення або прымусовага спынення дзейнасці;
- Закон не ўводзіць абмежаванняў у дачыненні тэрмінаў, на якія можа быць прыпыненая дзейнасць арганізацыі;
- Прадугледжана спыненне дзейнасці за два парушэнні цягам аднаго года, па-за залежнасцю ад іх сур'ёзнасці.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. АГС атрымліваюць належнае папярэджанне пра меркаванае парушэнне і маюць магчымасць выправіць яго да прымянення далейшых санкцый. 2. Прымусовая ліквідацыя АГС ужываецца толькі ў выпадку сур'ёзнага парушэння закона.

2. АГС атрымліваюць належнае папярэджанне пра меркаванае парушэнне і маюць магчымасць выправіць яго да прымянення далейшых санкцый.

Мэтай любых санкцый у дачыненні да АГС павінна быць карэктыроўка іх паводзін і выпраўленне меркаванага парушэння закона. Таму першым крокам перад тым, як накласці якую-небудзь санкцыю, павінна быць папярэджанне, якое дае дастатковы тэрмін на выпраўленне супрацьзаконных паводзін. Напрыклад, АГС, што не падала гадавую справаздачу, павінна атрымаць адпаведнае апавяшчэнне, і ёй павінен быць дадзены дастатковы тэрмін на падачу гэтай справаздачы да таго, як будуць ужытыя якія-небудзь санкцыі. Такое папярэджанне павінна быць у пісьмовай форме, і павінны быць доказы, што АГС яго атрымала.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Скрайні тэрмін, прадугледжаны для выпраўлення парушэння, настолькі кароткі, што гэта становіцца практычна немагчымым.

2. Прымусовая ліквідацыя АГС ужываецца толькі ў выпадку сур'ёзнага парушэння закона.

Прымусовае спыненне дзейнасці павінна ўжывацца ў якасці санкцыі толькі ў выпадках, калі няма іншых сродкаў дасягнення адпаведнай мэты (гэта значыць, яно павінна быць супамерным парушэнню заканадаўства). Згодна Еўрапейскаму суду па правах чалавека, гэта значыць, што не павінна быць ўстаноўкі, што дадзеная санкцыя «неабходная ў дэмакратычным грамадстве».

Добрай практыкай з'яўляецца прадстаўленне дастатковага тэрміну на выпраўленне парушэння. Заканадаўства Баўгарыі прапісвае, што АГС павінна давацца 6 месяцаў на выпраўленне парушэння да таго, як яе дзейнасць будзе прымусова спыненая.

Больш за тое, спыненне дзейнасці - гэта крайняя мера, якая павінна ўжывацца толькі за самых сур'ёзных парушэнні. Напрыклад, нескліканне агульнага сходу аб'яднання ва ўстаноўленым заканадаўствам парадку з'яўляецца нязначным парушэннем, якое не павінна весці да спынення дзейнасці.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Спыненне або прыпыненне дзейнасці выкарыстоўваюцца ў якасці сродкаў, каб прымусіць змоўкнуць тыя арганізацыі, што крытычна выказваюцца ў адрас урада.
- Арганізацыі не атрымліваюць папярэджання да таго, як іх дзейнасць будзе спыненая.

Стандарт 5. Дзяржава не ўмешваецца ва ўнутраныя справы і дзейнасць АГС

АГС з'яўляюцца самакіраванымі арганізацыямі, незалежнымі ад дзяржавы. Яны вольныя ў прыняцці рашэнняў адносна сваёй унутранай структуры (у адпаведнасці з асноўнымі прававымі патрабаваннямі), сяброўства ў іх кіруючых органах і кампетэнцыі гэтых органаў. АГС могуць быць абавязаныя даваць справаздачу аб сваёй дзейнасці, што павінна быць дакладна і сувымерна вызначана. Акрамя таго, закон павінен прадугледжваць дакладныя правілы ў дачыненні да сферы ахопу, крытэрыяў і абмежаванняў маніторынгу і праверак з боку дзяржаўных органаў. Любы маніторынг або праверка павінныя праводзіцца абгрунтавана, прапарцыйна і аб'ектыўна.

Закон

Індыкатары для закона
1. АГС вольныя ў вызначэнні сваёй унутранай сістэмы кіравання і дзейнасці. 2. Існуюць выразныя правілы ў дачыненні да сферы ахопу, крытэрыяў і абмежаванняў па наглядзе і праверкам АГС з боку дзяржавы. 3. Працэдура і патрабаванні да справаздачнасці выразна апісаны і суразмерныя памеру АГС і/або сферы яе дзейнасці.

1. АГС вольныя ў вызначэнні сваёй унутранай сістэмы кіравання і дзейнасці.

У дзяржавы ёсць абавязальніцтва ўстрымлівацца ад ўмяшання ва ўнутраныя справы АГС (у якасці складніка свабоды асацыяцыі). АГС могуць свабодна ствараць структуру кіравання ў адпаведнасці са сваімі пажаданнямі да таго часу, пакуль яна адпавядае мінімальным патрабаванням заканадаўства (напрыклад, у аб'яднаннях вярхоўным органам з'яўляецца сход чальцоў). АГС можа самастойна вырашаць, якія вызначаць правілы сяброўства і працэдуру адбору для сяброў арганізацыі і яе органаў, беручы пад увагу пры гэтым прынцып роўнага стаўлення да чальцоў.

Дзяржава можа патрабаваць, каб АГС апавяшчалі рэгіструючы орган пра змены ў сваіх статутных дакументах, структуры або складзе кіруючага органа арганізацыі. Аднак, гэта не павінна служыць сродкам кантролю або ўзгаднення такіх рашэнняў да таго часу, пакуль гэта адпавядае парадку, прадугледжанаму законам. У арганізацыі павінна быць права працягваць сваю дзейнасць без неабходнасці атрымліваць пацвярджэнне ад рэгіструючага органа аб тым, што ўсе пададзеныя змены афіцыйна зарэгістраваныя.

Дзяржава можа ажыццяўляць нагляд над рашэннямі АГС толькі на прадмет законнасці (іх адпаведнасці заканадаўству) або іх адпаведнасці статуту і ўнутраным нарматыўным дакументам арганізацыі (на падставе звароту сябра арганізацыі ў суд).

Іншай магчымай роляй дзяржавы можа быць прыняццё рашэнняў у выпадку тупіковых сітуацый (калі сітуацыю немагчыма вырашыць у межах унутраных нарматыўных дакументаў арганізацыі). Прыкладам могуць быць выпадкі, калі права прымаць пэўныя рашэнні было замацавана за заснавальнікам арганізацыі, а пасля яго/яе смерці гэтае права не было перададзена арганізацыі або трэці бок блакуе такія рашэнні.

У некаторых краінах дзяржава можа быць заснавальнікам або чальцом АГС. У такіх выпадках у яе ёсць права прымаць удзел ва ўнутраных справах АГС у той жа ступені, як і ўсе іншыя чальцы. Аднак, патрабаванне пра абавязковы удзел прадстаўніка дзяржавы ва ўнутраных сходах АГС з'яўляецца парушэннем дадзенага індикатара.

Неад'емнай часткай свабоды асацыяцыі з'яўляецца свабода прыняцця рашэнняў не аб'ядноўвацца альбо распуская арганізацыі. АГС не павінны быць абавязанымі атрымліваць дазвол ад якога-небудзь дзяржаўнага органа, каб спыніць сваё існаванне, хоць і можа быць патрабаванне прытрымлівацца пэўнага парадку, у межах якога дзяржаўны орган афіцыйна прызнае арганізацыю спыніўшай сваю дзейнасць. Мэтай існавання падобнага парадку звычайна з'яўляецца абарона правоў крэдытораў і сяброў арганізацыі. Парадак спынення дзейнасці павінен быць дакладным і няцяжкім для АГС. Тэрміны, у межах якіх прымаюцца такія рашэнні, павінны быць рацыянальнымі, напрыклад, 6 месяцаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС абавязаныя запрашаць прадстаўніка дзяржавы на свае агульныя сходы;
- Неабходна апавяшчаць дзяржаву пра любыя змены ў складзе ўсіх органаў АГС;
- Рэгістрацыя зменаў у статутных дакументах або іншых унутраных рашэннях займае занадта шмат часу або з'яўляецца абавязковай умовай, каб арганізацыя магла працягнуць ажыццяўляць сваю звычайную дзейнасць;
- АГС можа мець толькі тыя органы, што пералічаны ў заканадаўстве.

2. Існуюць выразныя правілы ў дачыненні да сферы ахопу, крытэрыяў і абмежаванняў па наглядзе і праверкам АГС з боку дзяржавы.

Заканадаўства павінна выразна прапісваць маштабы дзяржаўнага кантролю над АГС. Любая праверка павінна грунтавацца на заканадаўстве альбо небеспадстаўным падозрэнні ў парушэнні закона.

Заканадаўства павінна прадпісваць, што АГС абавязаныя прадстаўляць толькі тыя дакументы, што неабходныя для пацвярджэння адпаведнасці патрабаванням закона. Звычайна прадстаўленне поўнага спісу сябраў і іх кантактнай інфармацыі не з'яўляецца неабходным, бо такая інфармацыя можа лічыцца канфідэнцыйнай і звычайна не з'яўляецца патрэбнай для доказу, што арганізацыя дзейнічае ў адпаведнасці з законам. Напрыклад, калі

дзяржаўным органам трэба праверыць, ці ёсць у арганізацыі неабходная колькасць сябраў або ці ёсць кворум для прыняцця пэўных рашэнняў, ім будзе дастаткова проста запытаць абноўленую інфармацыю аб колькасці чальцоў.

Доступ да офісаў АГС або канфіскацыя дакументаў павінны быць магчымымі толькі ў выпадках, калі ёсць аб'ектыўныя падставы для такіх дзеянняў (напр., прадухіленне злачынства), і толькі пасля атрымання судовага ордэра.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС абавязаныя прадстаўляць любыя дакументы, што запытваюць дзяржаўныя органы;
- У правяраючых органаў ёсць вольны доступ да офісаў АГС без неабходнасці прад'яўляць якія-небудзь аб'ектыўныя абгрунтаванні ці судовыя санкцыі.

3. Працэдура і патрабаванні да справаздачнасці выразна апісаны і суразмерныя памеру АГС і/або сферы яе дзейнасці.

Заканадаўства павінна выразна вызначаць, у якіх выпадках на АГС распаўсюджваюцца тыя ці іншыя патрабаванні да справаздачнасці. Звычайна да арганізацый, што атрымліваюць дзяржаўную падтрымку, прад'яўляюцца патрабаванні больш дэталёвай справаздачнасці. У любым выпадку справаздачнасць не павінна быць занадта цяжкай і павінна быць прапарцыйнай памеру арганізацыі - напрыклад, арганізацыі з невялікім фінансавым абаротам павінна быць дазволена прадстаўляць спрощаныя справаздачы. Больш за тое, патрабаванні да справаздачнасці і адпаведныя формы павінны ўлічваць спецыфіку АГС. Добрай практыкай з'яўляецца наяўнасць розных формаў для справаздачнасці, распрацаваных з улікам спецыфікі АГС.

Патрабаванні да справаздачнасці павінны ўлічваць правы донараў, бенефіцыяраў, чальцоў і супрацоўнікаў; яны таксама павінны абараняць законную канфідэнцыйнасць бізнесу. Да сябраў праўлення або супрацоўнікаў АГС не павінны ставіцца як да дзяржаўных чыноўнікаў, што выконваюць дзяржаўныя функцыі, і не павінна быць патрабавання, каб яны давалі грамадскасці інфармацыю пра сваю маёмасць альбо даходы.

Прад'яўленне больш строгіх патрабаванняў да справаздачнасці АГС, у параўнанні з справаздачнасцю бізнесу, з'яўляецца парушэннем свабоды асацыяцыі (напр., калі АГС павінны падаваць справаздачы двойчы на год, а камерцыйныя структуры - толькі раз на год).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабуецца, каб АГС падавалі спіс усіх індывідуальных ці карпаратыўных донараў у адпаведны дзяржаўны орган;
- Усе АГС абавязаныя прадстаўляць дэталізаваную справаздачу па-за залежнасцю ад таго, ці яны ажыццяўлялі на працягу года якую-небудзь дзейнасць.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Праверкі АГС абгрунтаваныя, сувымерныя і аб'ектыўныя. 2. АГС могуць лёгка выконваць патрабаванні да справаздачнасці ў рэжыме онлайн і/або афлайн.

1. Праверкі АГС абгрунтаваныя, сувымерныя і аб'ектыўныя.

Любая праверка АГС павінна імкнуцца да таго, каб па мінімуму перашкаджаць законнай дзейнасці АГС. Яна павінна быць апраўданай:

- на аснове прававога абгрунтавання (падпадаць пад выпадкі, калі праверка санкцыянуецца законам); ці
- ў межах маштабаў таго, што дазволена законам (меры, што прымаюцца ўладамі, дазволеныя заканадаўствам).

Любая праверка павінна быць прапарцыйнай, то бок праводзіцца толькі тады, калі існуе небеспадстаўнае падозрэнне, што мела месца парушэнне закона, і праверка з'яўляецца лепшым спосабам гэта даказаць. Праверка таксама павінна быць аб'ектыўнай і не павінна выкарыстоўвацца ў якасці інструмента палітычнага ціску ці каб прымусіць арганізацыі змоўкнуць, асабліва тыя, што крытычна выказваюцца пра ўрад.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Пераважна праводзяцца праверкі тых арганізацый, што крытыкуюць ўрад.

2. АГС могуць лёгка выконваць патрабаванні да справаздачнасці ў рэжыме онлайн і/або афлайн.

Улады павінны прымаць да ўвагі, што большасць АГС - гэта добраахвотныя арганізацыі, і ім не хапае прафесійнай дапамогі. Такім чынам, у шырокім доступе павінны быць дакладныя тлумачэнні, што патрабуецца ад АГС. Таксама павінны быць служачыя, якія ведаюць патрабаванні да справаздачнасці для АГС і да якіх любы, каму патрабуецца дапамога, мог бы звярнуцца па тлумачэнні.

У той час як падача справаздач анлайн можа быць перавагай, АГС павінна быць дазволена падаваць друкаваныя копіі справаздач афлайн.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Формы для справаздачнасці празмерна складаныя і створаныя без уліку спецыфікі АГС.

Крыніцы

- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, para. 7, 74, 139-146, 150, 231
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of NGOs in Europe, para. 2, 3, 16 (adopted 10 Oct 2007)
- Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), A/RES/61/106, art. 12
- UN Human Rights Council, “The promotion, protection, and enjoyment of human rights on the internet,” A/HRC/20/L.13, (29 June 2012), art. 1, 5
- UN Human Rights Council resolution on civil society space: engagement with international and regional organization, A/HRC/38/L.17 (4 July 2018)
- Thematic Report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/20/27 (21 May 2012), para 56
- Thematic Report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/38/34 (13 June 2018)
- Checklist – FoAA during public health emergencies, developed in the context of the COVID-19 by the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association

СФЕРА 2. РАЎНАПРАЎЕ

Стандарт 1. Дзяржава ставіцца да ўсіх АГС гэтак жа як да камерцыйных структураў

Дзяржава рэгулюе працу як бізнэсу, так і грамадзянскай супольнасці, і стаўленне да іх павінна быць справядлівым, бо абодва сектара скіраваныя на сацыяльна-эканамічнае развіццё. Спецыяльны дакладчык ААН па пытанні аб праве на свабоду мірных сходаў і праве на асацыяцыю адзначаў, што дзяржава павінна рэгуляваць абодва сектара справядлівым, празрыстым і бесстароннім чынам, грунтуючыся на ўнутраным і міжнародным праве. Хоць няма неабходнасці ў абсалютна аднолькавым падыходзе да бізнэсу і АГС, любыя адрозненні ў рэгуляванні павінны быць дакладна прапісаныя ў законе і адпавядаць прынцыпу справядлівасці, з мінімальнымі межамі адвольнага дзеяння, якія прадстаўляюцца для дзяржаўных службовых асоб. Да прадпрыемстваў і АГС павінны ўжывацца справядлівы падыход у адпаведнасці з правіламі, якія звязаныя з працэдурамі рэгістрацыі, адміністрацыйнымі і аперацыйнымі патрабаваннямі і доступам да фінансавання.

Закон

Індыкатары для закона
1. Працэдуры рэгістрацыі і добраахвотнага спынення дзейнасці АГС не з'яўляюцца больш дарагімі, працаёмкімі і цяжкімі ў параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі. 2. Да АГС не прад'яўляюцца больш строгія адміністрацыйныя і аперацыйныя патрабаванні, чым да суб'ектаў гаспадарчай дзейнасці. 3. АГС могуць атрымліваць ільготы і канкураваць у сферы дзяржаўных закупак нароўні з камерцыйнымі арганізацыямі без дадатковых абцяжарваючых патрабаванняў. 4. Прававыя нормы, якія тычацца доступу АГС да фінансавання, у тым ліку з-за мяжы, не з'яўляюцца больш строгімі ў параўнанні з тымі, што ўстаноўленыя для камерцыйных арганізацый.

1. Працэдуры рэгістрацыі і добраахвотнага спынення дзейнасці АГС не з'яўляюцца больш дарагімі, працаёмкімі і цяжкімі ў параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі.

Пошліна за рэгістрацыю АГС не павінна быць вышэйшай за тую, што аплочваюць камерцыйныя структуры. Максімальны тэрмін для працэдуры рэгістрацыі АГС, усталяваны заканадаўствам, не павінен перавышаць тэрмін для рэгістрацыі камерцыйных арганізацый. Напрыклад, калі рэгістрацыя камерцыйнай структуры займае 2 дня, то рэгістрацыю аб'яднання трэба ажыццяўляць ў такі ж самы тэрмін.

Рэгістрацыя АГС не павінна быць больш цяжкай, то бок аб'ём патрабаванай дакументацыі і працэдуры рэгістрацыйнага ўзгаднення павінны быць падобныя да тых, што прадугледжаныя для камерцыйных арганізацый. Напрыклад, у многіх краінах камерцыйныя структуры

рэгіструюцца адразу, калі іх дакументацыя адпавядае патрабаванням заканадаўства, і спецыяльны дазвол ад якога-небудзь дзяржаўнага органа не патрабуецца. У Беларусі рэгістрацыя камерцыйнай структуры адбываецца ў момант падачы заявы. Такім жа чынам, для рэгістрацыі аб'яднання не павінна патрабавацца рашэнне альбо іншы юрыдычны акт ад іншага дзяржаўнага органа ў выпадку, калі ўсе неабходныя дакументы належным чынам прадстаўлены. Інфармацыя, што патрабуецца для рэгістрацыі АГС, павінна быць такой жа альбо падобнай на тую, што патрабуецца ад камерцыйных арганізацый. Рэгіструючыя органы для камерцыйных і некамерцыйных структур павінны быць прадстаўленыя ў роўным аб'ёме па ўсёй краіне; гэта значыць, што, калі ёсць мясцовая ўстанова, якая ажыццяўляе рэгістрацыю камерцыйных структур, у АГС таксама павінна быць магчымасць атрымаць рэгістрацыю на месцы, без неабходнасці ехаць у больш далёкія месцы. Калі дзяржава стварыла адмысловы механізм, каб спрыяць лёгкай рэгістрацыі камерцыйных арганізацый, падобны механізм павінен ужывацца і ў дачыненні да АГС, напрыклад, анлайн рэгістрацыя або служба аднаго акна, якая дае кансультацыі і аказвае дапамогу ў рэгістрацыі.

Такім жа чынам, працэс роспуску АГС не павінен быць больш строгім, гэта значыць ён павінен прадугледжваць такі ж аб'ём дакументацыі і аднолькавыя альбо больш нізкія пошліны. Прымусовы роспуск АГС не павінен мець дадатковыя падставы, якія не ўжываюцца ў дачыненні да камерцыйных арганізацый, ён павінен дыктавацца прынцыпамі супамернасці і неабходнасці.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Рэгістрацыя АГС займае больш часу і адбываецца па больш складаных працэдурах, у параўнанні з рэгістрацыяй камерцыйных структур.
- Пошліна за рэгістрацыю і іншыя падаткі й зборы з юрыдычных асоб для АГС вышэйшыя, чым для камерцыйных арганізацый.
- Анлайн рэгістрацыя АГС немагчымая, хоць камерцыйныя структуры могуць падаваць заяўкі і атрымліваць рэгістрацыю анлайн.
- Існуе больш падстаў для прымусовага роспуску АГС, чым для камерцыйных структур, напрыклад, роспуск праз непадачу гадавых справаздач альбо неадпаведнасць дзейнасці мэтам, прапісаным у статуте АГС.

2. Да АГС не прад'яўляюцца больш строгія адміністрацыйныя і аперацыйныя патрабаванні, чым да суб'ектаў гаспадарчай дзейнасці.

Патрабаванні да АГС датычна іх кіравання і дзейнасці не павінны быць больш цяжкімі ў параўнанні з патрабаваннямі да камерцыйных структураў. Калі існуе патрабаванне пра рэгістрацыю зменаў у статутных дакументах або складзе органаў кіравання, яно павінна ў роўнай ступені ўжывацца як у дачыненні да АГС, так і да камерцыйных кампаній. Падчас адкрыцця рахункаў у банках у АГС павінен запытвацца такі ж аб'ём дакументаў, як і ў камерцыйных структур, а банкаўская пошліна не павінна быць вышэйшай. Для АГС заканадаўства павінна вызначаць такую ж, як для камерцыйных структур, ці меншую

колькасць падстаў для дзяржаўнага аўдыту фінансавай дакументацыі. Згодна з дакладам Спецыяльнага дакладчыка ААН, «у выпадку калі якая-небудзь асацыяцыя атрымлівае падатковыя ільготы ў абмен на рэгістрацыю ў якасці некамерцыйнай арганізацыі, дзяржавы маюць законны інтарэс гарантаваць, што дадзеная асацыяцыя не атрымлівае прыбытак і ня размяркоўвае даходы»², але, апроч гэтага, не павінна быць іншых адрозненняў у аўдыце АГС і камерцыйных арганізацый.

Патрабаванні да справаздачнасці АГС, што ўсталяваныя заканадаўствам, не павінны быць больш складанымі або дарагімі, у параўнанні з патрабаваннямі да камерцыйных структур, і частасць падачы справаздач павінна быць такая ж альбо радзейшая для АГС, бо, у сувязі з функцыяй генерацыі прыбытку і падатковымі абавязальніцтвамі камерцыйных структур, можа патрабавацца, каб яны падавалі справаздачнасць часцей, чым АГС. Аб'ём інфармацыі, што прадстаўляецца, не павінен быць спалучаны для АГС з большым умяшальніцтвам: напрыклад, не павінна быць патрабавання, каб АГС падавалі пратаколы пасяджэнняў органа кіравання альбо дэталёвую інфармацыю пра крыніцы фінансавання, калі такое не патрабуецца ад камерцыйных кампаній. Спецыяльная справаздачнасць дазволена, толькі калі яна неабходная ў абмен на пэўныя ільготы, і пры ўмове, што асацыяцыя на сваё меркаванне можа вырашаць, ці згаджацца на такія справаздачныя патрабаванні і адпаведныя спецыяльныя ільготы альбо адмовіцца ад іх.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства патрабуе, каб АГС падавалі дадатковую дакументацыю пры адкрыцці банкаўскіх рахункаў;
- Рэгістрацыя зменаў у статутных дакументах альбо складзе органаў кіравання займае больш часу і з'яўляецца больш цяжкай для АГС, у параўнанні з камерцыйнымі кампаніямі;
- Заканадаўства патрабуе, каб АГС справаздачыліся па пратаколах пасяджэнняў органаў кіравання, дэталях пра крыніцы фінансавання і іншай ўнутранай дакументацыі, што не патрабуецца ад камерцыйных структур;
- Прадугледжаны больш часты аўдыт і справаздачнасць АГС, у параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі, пры адсутнасці якіх-небудзь дадатковых ільгот.

3. АГС могуць атрымліваць ільготы і канкураваць у сферы дзяржаўных закупак нароўні з камерцыйнымі арганізацыямі без дадатковых абцяжарваючых патрабаванняў.

АГС павінны мець права свабодна далучацца да любой законнай эканамічнай, бізнес або камерцыйнай дзейнасці, уключаючы ўдзел у дзяржаўным, з мэтай падтрымкі сваёй некамерцыйнай дзейнасці. У дачыненні да АГС могуць выстаўляцца любыя ліцэнзійныя або

² Тэматычны даклад Спецыяльнага дакладчыка ААН па пытанні аб праве на свабоду мірных сходаў і асацыяцыі (параўнанне стаўлення дзяржаў да камерцыйных арганізацый і асацыяцый па ўсім свеце), А / 70/266 пар. 52

рэгулярныя патрабаванні, якія таксама ўжываюцца ў дачыненні да іншых камерцыйных кампаній, што ажыццяўляюць такую ж дзейнасць. Роўная канкурэнцыя значыць, што ад АГС і камерцыйных структур патрабуецца прадстаўляць аднолькавы аб'ём дакументацыі, і такі ж крытэр выкарыстоўваецца ў працэсе адбору. Не павінна быць патрабавання, што, каб мець права ўдзельнічаць у тэндэрах на дзяржзамову, АГС павінны прадстаўляць дадатковую інфармацыю пра сваіх заснавальніках ці крыніцы фінансавання, калі такая інфармацыя не патрабуецца ад камерцыйных структур.

Дзяржава можа прымаць меры, каб стымуляваць або прасоўваць інвестыцыі ў бізнес, які працуе ў адмысловых сферах, што заяўленыя як прыярытэтныя ў дадзенай краіне (напр., развіццё новых тэхналогій, сацыяльнае прадпрымальніцтва). Дзяржава таксама можа прымаць меры падтрымкі эканомікі ў надзвычайных сітуацыях санітарна-эпідэміялагічнага або іншага характару. Аднак, гэтыя меры павінны ў роўнай ступені распаўсюджвацца і на АГС, што працуюць у гэтых сферах, напрыклад, ільготы за прыцягненне людзей з інваліднасцю або працу ў небяспечных зонах. У роўнай ступені важна таксама забяспечыць, каб уведзеныя меры не паўплывалі на АГС ў непарапартыйнай меры.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Удзел ўсіх або пэўных тыпаў АГС ў дзяржзакупках абмежаваны альбо забаронены;
- Патрабуецца, каб у працэсе дзяржзамовы АГС падавалі дадатковую інфармацыю, такую як дадзеныя аб заснавальніках, фінансавыя справаздачы, інфармацыю аб рэалізаваных праектах, у той час як камерцыйныя структуры не павінны прадстаўляць такую інфармацыю;
- Дробныя камерцыйныя кампаніі вызваляюцца ад выплаты пэўных падаткаў, калі іх гадавы прыбытак не перавышае пэўны парог, у той час як у АГС, што займаюцца эканамічнай дзейнасцю, няма такіх ільгот;
- Вызваленне ад выплаты падаткаў даступнае для камерцыйных кампаній, што наймаюць супрацоўнікаў з уразлівых груп насельніцтва, але не для такіх АГС;
- Меры эканамічнай падтрымкі бізнэсу не распаўсюджваюцца на АГС, якія працуюць у тых жа сферах.

4. Прававыя нормы, якія тычацца доступу АГС да фінансавання, у тым ліку з-за мяжы, не з'яўляюцца больш строгімі у параўнанні з тымі, што ўстаноўленыя для камерцыйных арганізацый.

Гэтак жа, як і камерцыйныя кампаніі, што атрымліваюць інвестыцыі, АГС павінны мець права свабодна атрымліваць фінансаванне ад любога ахвярадаўца. Як акрэслена ў дакладзе Спецыяльнага дакладчыка ААН, замежнае фінансаванне або інвестыцыі - гэта той тып рэсурсаў, які часцей за ўсё падвяргаецца абмежаванням з боку дзяржавы. Аднак, назіраюцца супрацьлеглыя тэндэры ў галіне рэгулявання ў дачыненні да бізнэсу і АГС: у той час як за апошнія дзесяцігоддзе колькасць празмерных абмежаванняў на доступ грамадзянскай супольнасці да замежнага фінансавання ўзрасла, колькасць абмежаванняў на замежныя

інвестыцыі ў бізнэс скарацілася. Напрыклад, у Расіі і Венгрыі АГС, што атрымліваюць фінансаванне з-за мяжы, абавязаныя рэгістравацца ў якасці замежных агентаў, у той час як замежныя інвестыцыі ў бізнэс шырока прасоўваюцца дзяржавай. Доступ да любога тыпу фінансавання, унутранаму або замежнаму, павінен быць адкрыты для абодвух сектараў у роўнай ступені і не павінен прадугледжваць якія-небудзь складаныя працэдуры.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС плацяць фіксаваныя стаўкі падаткаў са сваёй прадпрымальніцкай дзейнасці, у той час як камерцыйныя структуры могуць выбіраць розныя віды падаткаабкладання ў залежнасці ад маштабаў сваёй дзейнасці.
- У адрозненне ад замежных інвестыцый у бізнэс, замежнае фінансаванне АГС павінна быць узгодненае/зарэгістраванае дзяржавай.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Рэгістрацыйныя органы не ўсталёўваюць дадатковых патрабаванняў або іншых перашкодаў для рэгістрацыі, функцыянавання або роспуску АГС у параўнанні з тымі, што прадугледжаныя для гаспадарчых суб'ектаў. 2. Дзяржава не адмаўляе і не перашкаджае доступу АГС да працэдур закупаў або іншых крыніцаў фінансавання ў сувязі з іх статусам некамерцыйнай юрыдычнай асобы. 3. Праверкі і санкцыі для АГС не з'яўляюцца больш частымі ў параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі.

1. Рэгістрацыйныя органы не ўсталёўваюць дадатковых патрабаванняў або іншых перашкодаў для рэгістрацыі, функцыянавання або роспуску АГС у параўнанні з тымі, што прадугледжаныя для гаспадарчых суб'ектаў.

Рэгіструючыя органы не павінны ствараць дадатковыя перашкоды для рэгістрацыі АГС, у параўнанні з камерцыйнымі структурамі. Напрыклад, яны не павінны мацней паглыбляцца ў вывучэнне статутаў, накладаць больш строгія абмежаванні на фармулёўкі ў статутах, якія выходзяць за рамкі палажэнняў заканадаўства, альбо запытваць дадатковую дакументацыю. Такім жа чынам, працэс роспуску АГС не павінен быць больш цяжкім, чым роспуск камерцыйнай арганізацыі. Не павінны ўжывацца якія-небудзь дадатковыя патрабаванні, акрамя тых, што прадугледжаныя заканадаўствам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Рэгістрацыя АГС або рэгістрацыя зменаў у статутных дакументах або ў складзе органаў кіравання АГС на практыцы звычайна больш складаная і павольная, чым такія ж працэдуры ў камерцыйных структурах.
- Прынцып «аднаго акна» (які дазваляе атрымаць рэгістрацыю ў адным месцы без неабходнасці звяртацца ў розныя органы) ужываецца ў працэсе рэгістрацыі камерцыйных кампаній, але не ўжываецца падчас рэгістрацыі АГС.

2. Дзяржава не адмаўляе і не перашкаджае доступу АГС да працэдур закупаў або іншых крыніцаў фінансавання ў сувязі з іх статусам некамерцыйнай юрыдычнай асобы.

Некамерцыйны статус не павінен служыць падставай для адхілення заявак АГС ў працэсе дзяржамавы альбо памяншаць іх шанцы на перамогу ў тэндэры. АГС не павінны падвяргацца якім-небудзь дадатковым працэдурам, каб мець права ўдзельнічаць у дзяржамаве. У АГС таксама павінна быць права свабодна выкарыстоўваць іншыя крыніцы фінансавання, такія як гранты або ахвяраванні з лакальных або замежных крыніц, не сутыкаючыся з штучнымі перашкодамі, якія выходзяць за рамкі патрабаванняў заканадаўства.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Ад АГС, што ўдзельнічаюць у дзяржамаве, патрабуецца, каб яны падавалі інфармацыю пра сваіх заснавальніках альбо любую іншую інфармацыю, звязаную з іх некамерцыйным статусам на практыцы;
- Для ўдзелу ў дзяржамаве АГС павінны атрымліваць папярэдні дазвол ад адпаведнага дзяржаўнага органа;
- Пры атрыманні фінансавання з мясцовых або замежных крыніц АГС павінны прадстаўляць адпаведнае абгрунтаванне альбо справаздачнасць ці падвяргацца дадатковай дзяржаўнай праверцы, што выходзіць за рамкі патрабаванняў заканадаўства, галоўным чынам праз свой некамерцыйны статус.

3. Праверкі і санкцыі для АГС не з'яўляюцца больш частымі ў параўнанні з камерцыйнымі арганізацыямі.

Нават калі заканадаўства прадугледжвае аднолькавую частасць дзяржаўных аўдытаў і праверак, трэба забяспечыць, каб на практыцы дзяржаўныя органы не правяралі АГС часцей. АГС могуць падлягаць дадатковым праверкам, толькі калі яны атрымліваюць ільготы ў сувязі са сваім некамерцыйным статусам і толькі на падставе адпаведных патрабаванняў заканадаўства.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Падатковыя і іншыя дзяржаўныя органы правяраюць АГС часцей, чым камерцыйныя арганізацыі, без адпаведнага прававога абгрунтавання.

Стандарт 2. Дзяржава аднолькава ставіцца да ўсіх АГС у пытаннях іх стварэння, рэгістрацыі і дзейнасці

Прынцып роўнага абыходжання азначае, што заканадаўства і дзяржаўныя органы павінныя аднолькава ставіцца да АГС у дачыненні да іх стварэння, рэгістрацыі і дзейнасці. Любое дыферэнцыяванае стаўленне з'яўляецца дыскрымінацыйным, калі яно не мае аб'ектыўнага і разумнага абгрунтавання, выразна вызначанага законам. Такія абгрунтаванні пераследуюць законную мэту і на падставе прынцыпу суразмернасці, напрыклад, падтрымка АГС, якія працуюць у асабліва уразлівых раёнах альбо з пэўнымі групамі насельніцтва.

Закон

Індыкатары для закона
1. Да ўсіх АГС ўжываецца роўны рэжым, і любы прэферэнцыйны ці льготны рэжым грунтуецца на дакладных і аб'ектыўных крытэрах. 2. Да АГС, якія заснаваныя ў краіне замежнымі фізічнымі альбо юрыдычнымі асобамі, прымяняецца той жа рэжым, што і да юрыдычных асобаў, якія заснаваныя мясцовымі фізічнымі альбо юрыдычнымі асобамі.

1. Да ўсіх АГС ўжываецца роўны рэжым, і любы прэферэнцыйны ці льготны рэжым грунтуецца на дакладных і аб'ектыўных крытэрах.

Заканадаўства павінна забяспечваць роўнае стаўленне да ўсіх АГС у пытаннях стварэння, рэгістрацыі (дзе актуальна) і дзейнасці. Калі арганізацыя атрымлівае асаблівы статус або асаблівае стаўленне, гэта павінна грунтавацца на выразным і аб'ектыўным крытэры, прапісаным у заканадаўстве. Такі працэс таксама павінен быць даступным: любая арганізацыя можа паспрабаваць выканаць адпаведныя ўмовы і атрымаць такія ж прывілеі. Напрыклад, у некаторых краінах арганізацыі, якія прадстаўляюць інтарэсы людзей з інваліднасцю ці іншыя сектары, атрымліваюць асаблівыя правы і больш лёгка доступ да кансультацыйных органаў. Гэта магчыма ў выпадках, калі любая арганізацыя, што адпавядае патрабаванням рэпрэзентатывнасці, можа атрымаць такія ж прывілеі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржава дае ільготы канкрэтным арганізацыям без якога-небудзь выразна акрэсленага крытэра;
- Працэдура атрымання пэўных ільгот невыразная, незразумелая і дэ факта не існуе.

2. Да АГС, якія заснаваныя ў краіне замежнымі фізічнымі альбо юрыдычнымі асобамі, прымяняецца той жа рэжым, што і да юрыдычных асобаў, якія заснаваныя мясцовымі фізічнымі альбо юрыдычнымі асобамі.

Згодна з міжнародным заканадаўствам, замежным грамадзянам дазволена ствараць АГС на тых жа ўмовах, што гарантаваныя мясцовым фізічным і юрыдычным асобам. Не павінна быць якіх-небудзь абмежаванняў у дачыненні да дзейнасці АГС, заснаваных замежнымі фізічнымі або юрыдычнымі асобамі, акрамя абмежаванняў, абгрунтавана дазволеных заканадаўствам у дачыненні да АГС, заснаваных мясцовымі грамадзянамі. Стандарты свабоды асацыяцыі павінны раўнапраўна ўжывацца ў дачыненні да стварэння і дзейнасці замежных і лакальных АГС, уключаючы АГС, якія працуюць на міжнародным узроўні.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Існуюць асаблівыя абмежаванні, кантрольныя і справаздачныя патрабаванні ў дачыненні да АГС, заснаваных замежнымі фізічнымі або юрыдычнымі асобамі.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Дзяржаўныя органы пазбягаюць прэферэнцыйнага стаўлення да канкрэтных арганізацыяў. 2. АГС, якія выказваюць меркаванні і пазіцыі, што крытыкуюць дзяржаўных чыноўнікаў ці палітыку, не падвяргаюцца мэтанакіраваным абмежаванням у сваёй дзейнасці.

1. Дзяржаўныя органы пазбягаюць прэферэнцыйнага стаўлення да канкрэтных арганізацыяў.

Дзяржаўныя органы не павінны дэманстраваць прывілеяванае стаўленне да нейкіх канкрэтных арганізацый, калі такое стаўленне не заснаванае на крытэры, прадугледжаным заканадаўствам. Гэта павінна датычыцца ўдзелу АГС у працэсах прыняцця рашэнняў, прадстаўлення падтрымкі, спецыяльнага статусу альбо ільгот. У прыватнасці, прадстаўленне дзяржаўнай падтрымкі або ільгот не павінна ўлічваць той факт, ці падтрымлівае арганізацыя ці наадварот крытыкуе ўрад, а павінна хутчэй грунтавацца на празрыстых працэдурах з аб'ектыўнымі крытэрамі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Пры прысваенні асаблівага прывілеяванага/ільготнага статусу разглядаюцца толькі АГС, у якіх ёсць досвед супрацоўніцтва з дзяржаўнымі органамі.

- Падчас разгляду заявак ад АГС на ўдзел у кансультатыўным органе, чыноўнікі аддаюць перавагу АГС, заснаваным іх знаёмымі.
- Дзяржава дае прэферэнцыі і ільготы тым АГС, што прапагандуюць дзяржаўную ідэалогію альбо залежаць ад дзяржавы ў прыняцці сваіх рашэнняў альбо кіраванні.
- Інфармацыя аб прадстаўленай дзяржаўнай падтрымцы і яе аб'ёмах не з'яўляецца агульнадаступнай.

2. АГС, якія выказваюць меркаванні і пазіцыі, што крытыкуюць дзяржаўных чыноўнікаў ці палітыку, не падвяргаюцца мэтанакіраваным абмежаванням у сваёй дзейнасці.

Свабода выказвання з'яўляецца крытычна важнай для рэалізацыі свабоды асацыяцыі. Той факт, што АГС крытыкуюць дзеянні дзяржаўных органаў, іх пазіцыі і рашэнні не павінны быць падставай для абмежавання іх дзейнасці. Меры па забеспячэнню нацыянальнай бяспекі павінны мець часовы характар і быць вузканакіраванымі на дасягненне дакладна вызначаных законных мэтаў, прадугледжаных заканадаўствам. Такія меры не павінны выкарыстоўвацца для пераследу тых, хто крытыкуе ўрад ці мае супрацьлеглыя погляды.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя органы арганізуюць ператрусы і дадатковыя праверкі ў офісах АГС, што выказваюць погляды або меркаванні, адрозныя ад пазіцый дзяржаўных органаў;
- Заснавальнікі, кіраўнікі і чальцы АГС абвінавачваюцца і/або пераследуюцца за законную дзейнасць сваёй арганізацыі;
- АГС ліквідуюцца праз свае праграмы альбо меркаванні, выказаныя іх лідэрамі або чальцамі ад імя арганізацыі.

Крыніцы

- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, para. 64, 94, 96, 126, 166, 205, 208, 225-226, 233
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of NGOs in Europe, para. 14 (adopted 10 Oct 2007)
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/70/266 (16 Sept 2015), para. 22-75, 83-85, 109
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/20/27 (21 May 2012), para. 5, 68

СФЕРА 3. ДОСТУП ДА ФІНАНСАВАННЯ

Стандарт 1. АГС вольныя шукаць, атрымліваць і выкарыстоўваць фінансавыя і матэрыяльныя рэсурсы для дасягнення сваіх мэтай.

Доступ да фінансавання падтрымлівае АГС у рэалізацыі іх місіі. Разнастайнасць рэсурсаў спрыяе іх незалежнасці і ўстойлівасці. АГС могуць свабодна шукаць, атрымліваць і выкарыстоўваць фінансавую або неграшовую падтрымку з любой законнай дзяржаўнай альбо прыватнай крыніцы (фізічных ці юрыдычных асобаў). Яны павінны мець магчымасць выкарыстоўваць любыя даступныя механізмы прыцягнення сродкаў, а працэдуры іх прыцягнення павінны быць простымі і зразумелымі. Акрамя таго, павінны быць прадугледжаны розныя стымулы для фізічных і юрыдычных асобаў для аказання падтрымкі дзейнасці АГС. Патрабаванні да справаздачнасці як для атрымальнікаў, так і для пастаўшчыкоў фінансавання не павінны быць цяжкімі. АГС павінны мець магчымасць працаваць з наяўнымі сродкамі і/альбо з банкамі.

Закон

Індыкатары для закона
1. АГС могуць свабодна запытваць і атрымліваць фінансаванне альбо падтрымку ў натуральнай форме ад дзяржаўных або прыватных донараў праз розныя механізмы. 2. Патрабаванні да АГС па атрыманні, выкарыстанні і прадастаўленню справаздачаў аб фінансаванні або неграшовай падтрымцы ад любога донара не з'яўляюцца цяжкімі.

1. АГС могуць свабодна запытваць і атрымліваць фінансаванне альбо падтрымку ў натуральнай форме ад дзяржаўных або прыватных донараў праз розныя механізмы.

Для дзейнасці АГС важны доступ да фінансавых рэсурсаў, ён цесна звязаны са свабодай асацыяцыі. Даступнасць разнастайных законных крыніц фінансавання АГС забяспечвае ўстойлівасць і гарманічнае развіццё сектара грамадзянскай супольнасці.

Ва ўсіх відаў АГС павінна быць законная магчымасць займацца пошукам розных рэсурсаў, у тым ліку фінансавых, матэрыяльных, чалавечых і рэсурсаў ў натуральнай форме, з разнастайных крыніц, уключаючы дзяржаўныя і прыватныя, нацыянальныя, замежныя і міжнародныя крыніцы. Магчымасць шукаць, атрымліваць і выкарыстоўваць рэсурсы з'яўляецца крытычна важнай для існавання і функцыянавання любой АГС.

АГС па сваёй прыродзе з'яўляюцца некамерцыйнымі юрыдычнымі асобамі. Аднак, той факт, што ў АГС некамерцыйныя мэты, не значыць, што ім павінна быць забаронена займацца эканамічнай дзейнасцю, калі яны прытрымліваюцца агульных прынцыпаў некамерцыйнай дзейнасці. Эканамічная дзейнасць можа быць ключавой крыніцай прыбытку. У АГС павінна быць права свабодна займацца любой законнай эканамічнай, бізнэс або камерцыйнай дзейнасцю ў мэтах падтрымкі сваёй некамерцыйнай дзейнасці. Любое рэгуляванне

сацыяльнага прадпрымальніцтва павінна прызнаваць АГС ў якасці сацыяльных прадпрыемстваў і ўсталёўваць такія ўмовы, што будуць хутчэй спрыяць іх дзейнасці, чым абмяжоўваць яе.

У той жа час, АГС павінны выконваць усе нарматыўныя патрабаванні і ліцэнзійныя ўмовы, якія звычайна ўжываюцца да таго віда дзейнасці, якой яна займаецца. Больш за тое, каб захаваць свой некамерцыйны статус, АГС не павінны размяркоўваць прыбытак паміж сваімі чальцамі і заснавальнікамі; наадварот, гэтыя сродкі павінны выкарыстоўвацца на дасягненне мэтай АГС.

Абмежаванні на доступ да рэсурсаў, якія выліваюцца ў пагаршэнне здольнасці АГС займацца сваёй дзейнасцю і дасягаць сваіх мэтай, могуць лічыцца неабгрунтаванымі абмежаваннямі і ўмяшальніцтвам у права на свабоду асацыяцыі. Крыміналізацыя і дэлегітымізацыі дзейнасці грамадзянскай супольнасці на падставе крыніцы фінансавання забароненыя.

Як у фізічных, так і ў прыватных юрыдычных асоб павінна быць права аказваць фінансаванне АГС. Павінна быць дазволенае фінансаванне любой законнай дзейнасці АГС; заканадаўства не павінна абмяжоўваць пералік відаў дзейнасці, якія дазволена падтрымліваць прыватным донарам.

Не павінна быць патрабавання, каб донары праходзілі працэдуру аўтарызацыі ўрадам. АГС павінна быць дазволена выкарыстоўваць розныя метады збору рэсурсаў, такія як анлайн кампаніі фандрайзінгу, краудфандынг, скрыні для збору ахвяраванняў, асабістыя сустрэчы з донарамі і г.д. Калі публічны збор ахвяраванняў якімсьці чынам рэгулюецца, то такое рэгуляванне павінна дазваляць АГС выкарыстоўваць дадзены метады фандрайзінгу. Любая працэдура, што рэгулюе публічны збор сродкаў, не павінна быць цяжкай для АГС.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Атрымліваць ахвяраванні ад прыватных донараў дазволена толькі пэўным відам АГС;
- Ва ўсіх або ў некаторых відаў АГС няма права займацца прадпрымальніцкай дзейнасцю (эканамічнай дзейнасцю, скіраванай на атрыманне прыбытку);
- Заканадаўства не прызнае АГС у якасці магчымай формы сацыяльных прадпрыемстваў альбо ўсталёўвае складаныя крытэры;
- Заканадаўства забараняе АГС арганізоўваць дабрачынныя латарэі або аўкцыёны (у тым ліку анлайн);
- Заканадаўства акрэслівае пэўныя віды і мэты дзейнасці АГС, на якія дазволена атрымліваць фінансаванне з прыватных крыніц.

2. Патрабаванні да АГС па атрыманні, выкарыстанні і прадастаўленню справаздачаў аб фінансаванні або неграшовай падтрымцы ад любога донара не з'яўляюцца цяжкімі.

Як правіла, не павінна быць папярэдніх умоў, каб АГС маглі атрымліваць фінансаванне або падтрымку ў натуральнай форме, па-за залежнасцю ад крыніцы. У той час як улады могуць

рэгуляваць пэўныя метады фандрайзінгу (напр., збор на вуліцах/публічны фандрайзінг), такое рэгуляванне не павінна цалкам забараняць АГС выкарыстоўваць такія метады.

У АГС павінна быць права выкарыстоўваць фінансаванне, атрыманае з законных крыніц, на любую законную дзейнасць.

Атрыманыя АГС рэсурсы могуць падлягаць патрабаванням справаздачнасці і празрыстасці. Аднак, такія патрабаванні не павінны быць празмерна цяжкімі; яны павінны быць прапарцыйнымі памеру АГС і маштабам яе дзейнасці, а таксама ўлічваць кошт яе актываў і прыбытак. Больш строгія патрабаванні могуць быць устаноўленыя толькі да буйных ахвяраванняў альбо да ахвяраванняў за кошт бюджэтных сродкаў (напрыклад, такое ахвяраванне павінна быць апублічана альбо адпаведная справаздача павінна быць апублікаваная).

Выкананне справаздачных і адміністрацыйных патрабаванняў не павінна быць настолькі цяжкім для АГС, каб яны аддавалі перавагу ўстрыманню ад фінансавання сваёй дзейнасці з пэўнай крыніцы.

У АГС і іх супрацоўнікаў (або чальцоў) павінна быць магчымасць адкрываць і карыстацца банкаўскімі рахункамі за мяжой без спецыяльнага ўзгаднення з боку дзяржавы або абавязальніцтва яе апавяшчаць.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Існуе абмежаванне на публічны фандрайзінг для пэўных відаў АГС;
- Патрабавецца, каб АГС ва ўстаноўлены тэрмін апавяшчалі ўлады пра атрыманне любога замежнага ахвяравання;
- АГС забаронена мець рахункі за мяжой;
- Каб адкрыць рахунак за мяжой, АГС абавязаныя атрымаць папярэдняе ўзгадненне ад дзяржаўнага рэгулятара;
- Кіраўніцтву/прадстаўнікам і супрацоўнікам АГС забаронена мець рахункі за мяжой.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. АГС могуць лёгка атрымаць фінансаванне альбо падтрымку ў натуральнай форме з любой законнай крыніцы. 2. АГС могуць выкарыстоўваць розныя метады для збору сродкаў. 3. Абмежаванні на грашовыя сродкі альбо банкаўскія аперацыі не перашкаджаюць дзейнасці АГС.

1. АГС могуць лёгка атрымаць фінансаванне альбо падтрымку ў натуральнай форме з любой законнай крыніцы.

Усе АГС павінны мець роўны доступ да ўсіх законных крыніц фінансавання на практыцы. Палітычная лаяльнасць АГС не павінна быць крытэрам доступу да дзяржаўных і іншых крыніцаў рэсурсаў. АГС павінны мець магчымасць атрымліваць фінансаванне з наступных крыніц: наўпростае дзяржаўнае фінансаванне (гранты, дзяржзамова і субсідыі), непрамыя механізмы дзяржаўнай падтрымкі (падатковы механізм адсоткавага размеркавання, латарэі) і прыватныя ўнутраныя крыніцы (ахвяраванні і іншыя формы фінансавання фізічнымі асобамі, карпарацыямі і недзяржаўнымі ўстановамі).

Працэс атрымання фінансавання і падтрымкі ў натуральнай форме не павінен прадугледжваць атрыманне спецыяльнага дазволу альбо праходжанне іншай працэдуры. Калі нейкае патрабаванне ўсё ж ўведзенае (напр., для апавяшчэння або справаздачнасці), яно не павінна быць цяжкім і ў ідэале адпаведная працэдура павінна праводзіцца ў электронным выглядзе.

Патрабаванні па справаздачнасці, публікацыі дадзеных і іншыя не павінны выкарыстоўвацца для абмежавання магчымасцяў доступу АГС да рэсурсаў. Практычнае ўжыванне нормаў рэгулявання па пытаннях рэгістрацыі ахвяраванняў і справаздачнасці не павінна негатыўна ўплываць на аб'ёмы прыватнага і дзяржаўнага фінансавання. АГС не павінны адмаўляцца ад праз складаныя патрабаванні да справаздачнасці. Патрабаванні, звязаныя з рэгістрацыяй ахвяраванняў і справаздачнасцю, вядомыя загалдам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС, што крытычна ставяцца да ўрада, ніколі не атрымліваюць фінансаванне ў межах механізмаў дзяржаўнага фінансавання;
- Тэхнічныя нюансы і патрабаванні да справаздачнасці, што тычацца атрымання дзяржаўнага фінансавання і ахвяраванняў з карпаратыўных крыніц, настолькі забюракратызаваныя і цяжкія, што толькі некалькі буйных АГС могуць іх выконваць;
- На практыцы патрабаванні па рэгістрацыі і справаздачнасці па невялікіх ахвяраваннях прыводзяць да такіх адміністратыўных выдаткаў, што яны перавышаюць памер сродкаў, атрыманых АГС.

2. АГС могуць выкарыстоўваць розныя метады для збору сродкаў.

Традыцыйныя формы фінансавання АГС ўключаюць гранты, эканамічную дзейнасць, сяброўскія складкі і ахвяраванні. Каб прыцягнуць ахвяраванні ад карпарацый і фізічных асоб, АГС могуць выкарыстоўваць розныя метады збору сродкаў, напрыклад, публічны збор на вуліцах, дабрачынныя латарэі, дабрачынныя канцэрты і да т.п. АГС не павінны сутыкацца з якімі-небудзь практычнымі абмежаваннямі падчас выкарыстання такіх метадаў

фандрайзінгу. АГС таксама павінны мець права свабодна выкарыстоўваць новыя механізмы прыцягнення фінансавых рэсурсаў, такія як сістэмы электронных плацяжоў, краудфандынгавыя Інтэрнэт-платформы, СМС ахвяраванні і іншыя электронныя ахвяраванні.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Фандрайзінг праз вэбсайты абмежаваны альбо забаронены ў выпадках, калі хостынг або дамен размешчаны за мяжой.
- АГС не могуць займацца зборам сродкаў анлайн ці электроннымі спосабамі, паколькі ананімныя ахвяраванні забароненыя, а ў выпадку лічбавага збору сродкаў электронная сістэма не дазваляе даведацца асобу донара.
- Банкі і дзяржаўныя рэгулятары ўмешваюцца ў працу краудфандынгавых платформ, цэнзуюць іх, аказваюць уплыў на характар праектаў, што там размяшчаюцца, альбо блакуюць сабраныя сродкі.
- Ананімныя ахвяраванні наяўнымі дэ факта немагчымыя ў сувязі з практычнымі абмежаваннямі на размяшчэнне скрынь для ахвяраванняў у грамадскіх месцах або праз прымяненне банкаўскіх або бухгалтарскіх правілаў, што абмяжоўваюць альбо рэгулююць абарот наяўных грошай.

3. Абмежаванні на грашовыя сродкі альбо банкаўскія аперацыі не перашкаджаюць дзейнасці АГС.

У АГС з статусам юрыдычнай асобы павінна быць магчымасць кіраваць сваім прыбыткам і маёмасцю, а таксама карыстацца банкаўскімі рахункамі. АГС крытычна важна мець доступ да банкаўскіх паслугаў, каб атрымліваць ахвяраванні, а таксама кіраваць сваёй уласнасцю і абараняць яе. Гэта не значыць, што банкі павінны быць абавязанымі аказваць такія паслугі любой АГС, што да іх звернецца. Аднак, банкі павінны карыстацца сваім правам свабодна выбіраць кліентаў у адпаведнасці з прынцыпам недыскрымінацыі.

Зарэгістраваным АГС без статусу юрыдычнай асобы і нефармальным ініцыятывам павінна быць дазволена збіраць ахвяраванні наяўнымі. Абмежаванні на збор ахвяраванняў наяўнымі павінны мець рацыянальныя абгрунтаванні і ў любым выпадку не павінны служыць перашкодай для практычнага збору ахвяраванняў.

Не павінна быць абмежаванняў для АГС на зняццё наяўных, уключаючы празмерныя банкаўскія камісіі, альбо іншых перашкод, якія б перашкаджалі арганізацыі канвертаваць безнаяўныя фінансавыя інструменты ў наяўныя.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Банкі часта адмаўляюцца адкрываць рахункі для АГС альбо садзейнічаць пераводу ахвяраванняў АГС;
- Юрыдычным асобам забаронена рабіць ахвяраванні наяўнымі;

- Закон абавязвае банкі маніторыць, каб фінансавыя аперацыі АГС адпавядалі іх мэтам/заканадаўству.

Стандарт 2. Няма ніякага адрознення ў прыцягненні і выкарыстанні грашовых і матэрыяльных рэсурсаў з замежных і міжнародных крыніцаў у параўнанні з ўнутранымі крыніцамі

Дзяржавы не павінны перашкаджаць атрыманню фінансавання з замежных і міжнародных крыніц, паколькі такое фінансаванне спрыяе развіццю патэнцыялу АГС і робіць унёсак у сацыяльнае, эканамічнае і чалавечае развіццё краін. Дзяржавы не павінны ўводзіць якіх-кольвек адмысловых абмежаванняў або спецыяльных падатковых захадаў у дачыненні да донараў або АГС пры прадастаўленні, атрыманні ці выкарыстанні замежнага і міжнароднага фінансавання. Аналагічным чынам, АГС і звязаныя з імі асобы павінны мець магчымасць карыстацца паслугамі як мясцовых, так і замежных банкаў без атрымання спецыяльнага дазволу. Акрамя таго, АГС, якія выкарыстоўваюць замежныя рэсурсы, не павінны падвяргацца стыгматызацыі, ціску або публічным нападкам ў сродках масавай інфармацыі, асабліва з боку дзяржаўных службовых асобаў.

Закон

Індыкатары для закона
1. Для АГС не існуе адмысловых абмежаванняў або працэдураў атрымання і выкарыстання замежнага і міжнароднага фінансавання або неграшовай падтрымкі, а для донараў - спецыяльных працэдураў прадастаўлення фінансавання АГС. 2. Замежныя і міжнародныя гранты, ахвяраванні і сяброўскія складкі падлягаюць такому ж падатковаму рэжыму, як і ўнутраныя.

- 1. Для АГС не існуе адмысловых абмежаванняў або працэдураў атрымання і выкарыстання замежнага і міжнароднага фінансавання або неграшовай падтрымкі, а для донараў - спецыяльных працэдураў прадастаўлення фінансавання АГС.**

У АГС павінна быць магчымасць атрымліваць рэсурсы з-за мяжы так жа проста, як з унутраных крыніц. Дзяржава не павінна забараняць фінансаванне пэўнай дзейнасці АГС з замежных крыніц.

Абмежавальныя палажэнні датычна ахвяраванняў з-за мяжы часцей за ўсё можна знайсці ў заканадаўстве аб мытных пошлінах, абароце замежнай валюты, адмыванні даходаў, атрыманых незаконным шляхам, фінансаванні тэрарызму і спансаванні выбараў і палітычных партый. Заканадаўства не павінна патрабаваць спецыяльную рэгістрацыю або папярэдні дазвол ад дзяржавы на атрыманне замежнага фінансавання.

Згодна з Кіруючымі прынцыпамі па свабодзе аб'яднанняў, распрацаванымі БДПЧ АБСЕ і Венецыянскай камісіяй (пар. 220), «любыя абмежаванні на доступ да рэсурсаў, якія паступаюць з-за мяжы (ці з замежных або міжнародных крыніц), павінны быць

прадугледжаныя законам, пераследваць законную мэту ў адпаведнасці з канкрэтнымі дапушчальнымі падставамі для абмежаванняў, выкладзенымі ў адпаведных міжнародных стандартах, і быць неабходнымі ў дэмакратычным грамадстве і супамернымі мэце, што пераследуецца. Барацьба з карупцыяй, фінансаваннем тэрарызму, адмываннем даходаў, атрыманых незаконным шляхам, ці іншымі спосабамі незаконнага абароту сродкаў звычайна разглядаецца ў якасці законнай мэты і можа кваліфікавацца як абгрунтаванне, якое адказвае інтарэсам нацыянальнай і грамадскай бяспекі або грамадскага парадку. Тым не менш, любыя абмежаванні на доступ да адзначаных рэсурсаў павінны быць супамернымі мэтам дзяржавы ў галіне абароны адпаведных інтарэсаў і павінны ўзяць сабой меры па дасягненню вызначанай мэты, найменш спалучаныя з умяшаннем».

Калі існуюць патрабаванні, што датычацца справаздачнасці АГС па сродках, атрыманых з-за мяжы, яны павінны быць зведзеныя да апавяшчэння пра атрыманне сродкаў і падачы справаздачы аб іх выкарыстанні. Любое дзяржаўнае рэгуляванне магчымасцяў АГС атрымліваць замежныя рэсурсы павінна быць абгрунтаваным і не павінна прадугледжваць празмернае ўмяшальніцтва або перашкаджаць АГС ажыццяўляць сваю законную дзейнасць.

Не павінна быць патрабаванняў, каб АГС, што атрымліваюць сродкі з-за мяжы, праходзілі асобную працэдуру рэгістрацыі або каб іх назвы адлюстроўвалі той факт, што яны фінансуюцца з-за мяжы, напрыклад, «замежны агент» ці «арганізацыя, якую падтрымліваюць з-за мяжы».

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства вызначае закрыты спіс відаў дзейнасці АГС, што могуць фінансавацца з замежных крыніц, альбо спіс відаў АГС і метаў, што не могуць фінансавацца з замежных крыніц (праваабарончая, выдавецкая дзейнасць і да т.п.);
- Замежнае фінансаванне неабходна рэгістраваць у дзяржаўным органе. У такой рэгістрацыі можа быць адмоўлена, і ўжываюцца санкцыі за выкарыстанне замежнага фінансавання без рэгістрацыі;
- Ахвяраванні ад замежных грамадзян (па-за залежнасцю ад іх месца жыхарства), асоб без грамадзянства альбо уласных грамадзян, што пражываюць за мяжой, лічацца замежнымі і падлягаюць абмежаванням;
- Ахвяраванні ад прадпрыемстваў з замежнымі інвестыцыямі лічацца замежнымі і падлягаюць абмежаванням;
- У публікацыях, што спансуюцца замежнымі донарамі, АГС абавязаныя паведамляць пра тое, што яны атрымліваюць замежнае фінансаванне, ці іншым чынам пазначаць сябе як атрымальнікаў замежнай дапамогі.

2. Замежныя і міжнародныя гранты, ахвяраванні і сяброўскія складкі падлягаюць такому ж падатковаму рэжыму, як і ўнутраныя.

Падатковае заканадаўства павінна трактаваць ахвяраванні з замежных крыніц такім жа чынам, як і ўнутраныя ахвяраванні, і з іх не павінны выплачвацца паходны і іншыя падаткі. Дзяржавы могуць стымуляваць замежную падтрымку АГС пры дапамозе ўвядзення

падатковых і іншых ільгот. Іншыя ільготы могуць ўключаць зніжэнне кошту банкаўскіх пераводаў і вызваленне ад выплаты падаткаў з ахвяраванняў, атрыманых ад замежных арганізацый.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Замежныя ахвяраванні трактуюцца як прыбытак, і з іх выплачваецца падаходны падатак;
- Уступныя і сяброўскія складкі ад чальцоў асацыяцый, што пражываюць за мяжой, трактуюцца як замежнае фінансаванне і падлягаюць абмежаванням, уключаючы падаткаабкладанне;
- Патрабаванні да справаздачнасці датычна замежных ахвяраванняў занадта строгія, яны значна больш строгія за патрабаванні да справаздачнасці па ўнутраных ахвяраваннях;
- Падчас стварэння АГС, правілы і ўмовы ўнёскаў у пачатковы капітал або статутны фонд для замежных заснавальнікаў адрозніваюцца ад тых, што ўсталёўваюцца для заснавальнікаў-рэзідэнтаў.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. АГС могуць свабодна атрымліваць замежнае фінансаванне і на практыцы выкарыстоўваць замежныя крыніцы рэсурсаў. 2. АГС, якія атрымліваюць замежнае фінансаванне, не падвяргаюцца стыгматызацыі ці нападкам ў сродках масавай інфармацыі, якія падтрымліваюцца дзяржавай, або з боку ўрада.

1. АГС могуць свабодна атрымліваць замежнае фінансаванне і на практыцы выкарыстоўваць замежныя крыніцы рэсурсаў.

Рэжым атрымання замежных ахвяраванняў павінен стымуляваць замежнае фінансаванне АГС. Атрыманне замежнага фінансавання АГС не павінна цягнуць за сабой ніякіх негатыўных наступстваў для каго-небудзь. Ва ўсіх АГС, жадаючых мець доступ да замежнага фінансавання, павінна быць права пошуку і, калі ёсць замежныя донары, гатовыя падтрымаць іх дзейнасць, атрымання і выкарыстання такога замежнага фінансавання на практыцы. Прававы рэжым для замежных ахвяраванняў не павінен быць размытым і непаслядоўным; тое, што законна для адной арганізацыі, не павінна прыводзіць да санкцый для іншай арганізацыі.

Донары павінны мець права свабодна працаваць у сваіх краінах, а таксама падтрымліваць замежныя АГС без неабходнасці атрымання папярэдняга дазволу ад урада. Нават калі існуе патрабаванне пра апавяшчэнне/справаздачнасць па замежных грантах, яно не павінна замянаць дзейнасці АГС альбо донараў, а таксама не павінна даваць адміністрацыйным уладам канчатковыя паўнамоцтвы прымаць рашэнні аб тым, ці могуць АГС атрымаць такія сродкі альбо не.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Толькі некалькі АГС могуць законна атрымліваць замежнае фінансаванне, і такі працэс займае некалькі месяцаў;
- АГС, што фінансуюцца з-за мяжы, дэ факта забаронена займацца праваабарончай дзейнасцю, адвакатаваннем і інш.;
- АГС не могуць атрымліваць замежную дапамогу без палітычнага рашэння альбо ўзгаднення з дзяржавай;
- Донарскім арганізацыям дазволена рабіць ахвяраванні АГС толькі пасля рэгістрацыі ў якасці донара або місіі замежнай арганізацыі;
- Замежныя донары абавязаныя заключаць спецыяльнае пагадненне з урадам.

2. АГС, якія атрымліваюць замежнае фінансаванне, не падвяргаюцца стыгматызацыі ці нападкам ў сродках масавай інфармацыі, якія падтрымліваюцца дзяржавай, або з боку ўрада.

У дачыненні да АГС, што атрымліваюць замежнае фінансаванне, не павінны выкарыстоўвацца дыскрымінацыйныя меры; дзяржаўныя органы і СМІ не павінны праводзіць супраць іх інфармацыйныя кампаніі па дыскрэдытацыі. Стыгматызацыя можа выяўляцца праз негатыўныя публікацыі ў СМІ, абразлівыя артыкулы ў прэсе альбо стварэнне негатыўнага вобразу АГС якім-небудзь іншым чынам. АГС, што атрымліваюць замежнае фінансаванне, не павінны быць абмежаваныя ў дзейнасці, звычайнай для АГС, што не атрымліваюць замежную дапамогу (напр., доступ у парламент, доступ у суды альбо магчымасць працаваць ва ўрадзе, турмах або ўніверсітэтах).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Лідар АГС, якая атрымлівае замежнае фінансаванне, падвяргаецца крымінальнаму пераследу;
- У параўнанні з АГС, што не атрымліваюць замежную дапамогу, дзяржава часцей праводзіць праверкі або ініцыюе аўдыт АГС, што фінансуюцца з-за мяжы;
- Асацыяцыі, што фінансуюцца з-за мяжы, абавязаныя пазначацца асаблівым негатыўным спосабам, такім чынам яны стыгматызуюцца, а іх праца дэлегімітуецца.

Крыніцы

- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, para. 22, 102-04, 166, 195, 200-22
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/23/39 (24 April 2013), para. 8, 20

- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/20/27 (21 May 2012), para. 94
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the situation of human rights defenders, A/64/226 (4 Aug 2009), para. 94
- Checklist – FoAA during public health emergencies, developed in the context of the COVID-19 by the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association
- Human Rights Committee: *Belyatsky et al v Belarus* (24 July 2007); *Korneenko et al v Belarus* (31 October 2006)
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of CSOs in Europe (adopted 10 Oct 2007), para. 6, 8, 50, 51, 57-61
- Council of Europe, Expert Council on CSO Law, Second annual report on the internal governance of non-governmental organizations, para. 388-89, 397-98 (January 2010)
- Fundamental Principles on the Status of Non-Governmental Organisations in Europe, Principles 6, 57, 58 and 59; para. 62-65 of Explanatory Memorandum
- Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief, art. 6(f)
- Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Ireland, CERD/C/IRL/CO/2 (14 April 2005), para. 12
- Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child, Democratic Republic of the Congo, CRC/C/COD/CO/2 (10 Feb 2009), para. 25; Malawi, CRC/C/MWI/CO/2, (27 March 2009), para. 25
- Concluding Observations of the Committee against Torture, Belarus, CAT/C/BLR/CO/4 (7 Dec 2011), para. 25
- Freedom of association – Digest of decisions and principles of the Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO. Fifth (revised) edition, 2006, para. 485, 494
- European Court of Human Rights: *Sigurdur A Sigurjónsson v. Iceland* (1993)

СФЕРА 4. СВАБОДА МІРНЫХ СХОДАЎ

Стандарт 1. Кожны можа свабодна карыстацца правам на свабоду мірных сходаў шляхам арганізацыі ці ўдзелу ў сходах

Жывое дэмакратычнае грамадства азначае прадастаўленне кожнаму чалавеку магчымасці збірацца для пэўных мэтай, такіх як выказванне свайго меркавання, пратэст, ушанаванне, выказванне салідарнасці ці нават напросту сумесны сход ці святкаванне. Свабода мірных сходаў гарантуецца Міжнародным пактам аб грамадзянскіх і палітычных правах і Еўрапейскай канвенцыяй пра правы чалавека. Яна ўключае права любой асобы, мясцовай або замежнай, і групаў такіх асобаў, у тым ліку АГС, без дыскрымінацыі арганізоўваць мірныя сходы і/ці ўдзельнічаць у іх. Рашэнне аб удзеле ў сходах належыць прымаць самастойна кожнаму чалавеку, і нікога нельга прымушаць да ўдзелу або сістэматычна забараняць удзел у тым ці іншым сходзе. Не павінна быць выпадкаў адвольнай адмовы ва ўдзеле ў мірных сходах або іх разгону, затрымання або запалохвання арганізатараў і ўдзельнікаў мірных сходаў.

Закон

Індыкатары для закона

1. Любая асоба, мясцовая або замежная, ці групы гэткіх асобаў, у тым ліку АГС, маюць права на арганізацыю і/або ўдзел у мірным сходзе, пры гэтым гэтакія права належным чынам абаронены законам, дзе б гэткі сход ні адбываўся: на адкрытым павеіры або ў памяшканні, анлайн, у публічнай або прыватнай прасторы або ў спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага.
2. Спонтаныя сходы, адначасовыя сходы і контрдэманстрацыі дапускаюцца законам.

1. Любая асоба, мясцовая або замежная, ці групы гэткіх асобаў, у тым ліку АГС, маюць права на арганізацыю і/або ўдзел у мірным сходзе, пры гэтым гэтакія права належным чынам абаронены законам, дзе б гэткі сход ні адбываўся: на адкрытым павеіры або ў памяшканні, анлайн, у публічнай або прыватнай прасторы або ў спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага.

Пад сходам разумеецца збіранне больш за аднаго чалавека з вызначанай мэтай. Толькі мірныя сходы, г.зн. негвалтоўныя збіранні людзей, абараняюцца правам на свабоду сходаў.

Права на мірныя сходы з'яўляецца індывідуальным правам, але яно ажыццяўляецца людзьмі калектыўна (больш чым адным чалавекам), што збіраюцца негвалтоўна для пэўных мэтай, якія ў асноўным звязаныя з выказваннем (напрыклад, для пратэсту, святкавання, салідарнасці, урачыстасці і г.д.). Аднак сход можа таксама мець намер проста пацвердзіць групавую салідарнасць ці ідэнтычнасць. Сходы могуць мець і іншыя мэты, напрыклад, забаўляльныя, культурныя, рэлігійныя ці камерцыйныя мэты.

Раней традиційнае азначэнне "мірнага сходу" уключала ў сябе толькі фізічныя сходы. Аднак сёння наш усё больш лічбавы свет адкрыў новыя спосабы арганізацыі сходаў і нават новыя віртуальныя прасторы для іх правядзення ці падтрымкі: існуюць, напрыклад, сходы, якія праходзяць у фізічных памяшканнях, але з выкарыстаннем лічбавых тэхналогій (у прыватнасці, Інтэрнэту), паколькі яны раней абмяркоўваліся, арганізаваліся і/ці прасоўваліся праз яго; сходы, якія праходзяць у цалкам віртуальнай прасторы (звычайна ў Інтэрнеце); ці нават "гібрыдныя" сходы з элементамі абодвух формаў (напрыклад, арганізаваныя праз платформы сацыяльных сетак і праведзеныя як афлайн, так і анлайн, ці распачатыя афлайн, але працягнутыя анлайн, ці наадварот, і т.д.). Міжнародныя стандарты ў галіне правоў чалавека абараняюць мірныя сходы, дзе б яны ні праходзілі - у фізічнай прасторы ці ў Інтэрнеце, ці нават у спалучэнні таго і іншага. Абарона таксама распаўсюджваецца на аддалены ўдзел і арганізацыю сходаў.

Сходы ў прастора', якія знаходзяцца ў прыватнай уласнасці, таксама абароненыя. Гэтыя прасторы могуць быць: (1) агульнадаступнымі або "паўграмадскімі": як у фізічным сэнсе (напрыклад, гандлёвыя цэнтры, плошчы, музеі, тэрасы, бібліятэкі, двары, паркоўкі і г.д.), так і ў лічбавым сэнсе (напрыклад, сацыяльныя сеткі Twitter, Facebook і Instagram); альбо (2) зачыненымі: (напрыклад, прыватныя дамы, кватэры, заводы, некаторыя офісы і г.д.).

Свабода арганізацыі і/або ўдзелу ў мірных грамадскіх сходах з'яўляецца асноватворным правам, у роўнай ступені уласцівым кожнаму. Яно павінна быць гарантавана фізічным асобам, групам, незарэгістраваным аб'яднанням, юрыдычным асобам і карпаратыўным структурам; прадстаўнікам этнічных, нацыянальных, сексуальных меншасцяў і рэлігійных груп; грамадзянам і неграмадзянам; дзецям, жанчынам і мужчынам; супрацоўнікам праваахоўных органаў; і людзям з няпоўнай дзеяздольнасцю, у тым ліку людзям з псіхічнымі захворваннямі. Нацыянальнае заканадаўства павінна распаўсюджваць свабоду мірных сходаў не толькі на грамадзян, але і на асоб без грамадзянства, бежанцаў, замежных грамадзян, суіскальнікаў прытулку, мігрантаў і турыстаў.

Дзеці таксама павінны валодаць правам на арганізацыю і/або ўдзел у сходах. Свабода мірных сходаў забяспечвае дзяцей сродкамі выказвання сваіх поглядаў і ўдзелу ў жыцці грамадства. Існаванне некаторых абмежаванняў датычна дзеяздольнасці дзяцей арганізуюць сходы можа быць абгрунтаваным. Любое такое абмежаванне павінна адпавядаць міжнароднаму заканадаўству і ўлічваць ўзровень развіцця дзіцяці.

У прынцыпе, арганізатар збору мае права выбіраць час, месца і спосаб правядзення збору. Аднак, права на арганізацыю і ўдзел у сходах можа падлягаць абмежаванням. Любое абмежаванне на рэалізацыю права на свабоду сходаў павінна адначасова адпавядаць тром умовам, гэта значыць яно павінна: (1) быць прадпісаным заканадаўствам, (2) быць неабходным у дэмакратычным грамадстве і (3) быць у інтарэсах нацыянальнай альбо грамадскай бяспекі, прадукцыйнага беспарадка альбо злачынства, абароны здароўя і маральнасці або абароны правоў і свабоды іншых.

Законныя абмежаванні на рэалізацыю права на свабоду мірных сходаў могуць уводзіцца на пэўных падставах. Калі дакладна, гэта могуць быць абмежаванні, якія датычацца супрацоўнікаў узброеных сіл, паліцыі, дзяржаўных органаў, толькі па прычынах, наўпрост

звязаных з абсалютнай неабходнасцю захавання нейтралітэту ў сувязі з іх службовымі абавязкамі. Таксама могуць уводзіцца абмежаванні ў мэтах абароны грамадскага здароўя (напрыклад, каб прадухіліць распаўсюджванне хваробы або эпідэміі). Аднак, такое абмежаванне павінна ў роўнай ступені распаўсюджвацца і на іншыя сходы, такія як спартовыя мерапрыемствы, канцэрты, наведванне школ і да т.п.

Аўтаматычнае прымяненне прававых абмежаванняў павінна быць забароненае. Такія ўсёабдымныя абмежаванні не ўлічваюць спецыфічныя абставіны кожнага сходу і такім чынам парушаюць прынцып супамернасці. Абставіны кожнага сходу павінны ацэньвацца асобна, і на кожны выпадак павінен рыхтавацца індывідуальны адказ.

Надзвычайныя меры, якія ўплываюць на права на свабоду сходаў, павінны быць абмежаваныя ў часе і павінны аднаўляцца толькі ў выпадках строгай неабходнасці ў межах барацьбы з адпаведнымі пагрозамі. Абмежаванні на перамяшчэнні і сходы павінны мець выключэнні, што дазваляюць прадстаўнікам грамадзянскай супольнасці, у прыватнасці журналістам, прафсаюзам, юрыстам, праваабаронцам і арганізацыям, якія аказваюць гуманітарную дапамогу і сацыяльныя паслугі, працягваць сваю працу падчас надзвычайнага становішча ў адпаведнасці з усімі пратаколамі і дакументамі па ахове здароўя. Каб такія выключэнні выконваліся і не ўзнікала лішніх пытанняў, інфармацыя пра іх павінна дакладна даносіцца да паліцыі і іншых ахоўных службаў.³

Заканадаўства павінна забяспечваць, каб удзел у грамадскіх сходах быў цалкам добраахвотным і без прымусу.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізатары сходу абавязаныя быць грамадзянамі або мець від на жыхарства;
- Арганізатары сходаў палітычнага характару ў прыватных памяшканнях, не даступных для публікі, таксама абавязаныя падаваць апавяшчэнне ўладам. Непаўнагадовым забаронена арганізоўваць ці ўдзельнічаць у сходах;
- Сходы ў цэнтры горада не дазvolеныя, замест гэтага ўлады перанакіроўваюць іх у паркі на ўскраінах горада;
- Абмежаванні, якія ўводзяцца ў сувязі з надзвычайнай сітуацыяй у галіне аховы здароўя, распаўсюджваюцца на сходы, але не на іншыя масавыя зборы людзей (як у памяшканнях, так і на вуліцы).
- Згодна з законам або паводле інструкцыяў дзяржаўныя органы маюць права ўмешвацца ў анлайн-сходы або адключаць інтэрнэт, каб перашкодзіць людзям арганізоўваць іх, прымаць у іх удзел або асвятляць іх.

2. Спонтаныя сходы, адначасовыя сходы і контрдэманстрацыі дапускаюцца законам.

Стыхійныя сходы - гэта сходы, ініцыяванне і разгортванне якіх з'яўляецца найпроставым і неадкладным адказам на падзеі, адказ на якія, на думку ўдзельнікаў, не трымае адкладання.

³ Чэкліст - ССА падчас надзвычайных сітуацый у галіне аховы здароўя, распрацаваны Спецыяльным дакладчыкам па пытаннях аб правах на свабоду мірных сходаў і асацыяцыі ў кантэксце COVID-19

Стыхійныя сходы павінны быць вызваленыя ад патрабавання папярэдняга апавяшчэння, калі такое папярэдняе апавяшчэнне не магчыма здзейсніць. Да таго часу, пакуль стыхійны сход застаецца мірным, дзяржаўныя ўлады павінны яго абараняць і ўсяляк яму садзейнічаць. У стыхійных сходаў можа не быць арганізатара, якога можна ідэнтыфікаваць. Вулічны сход заўзятараў спартовай каманды для святкавання перамогі сваёй каманды адразу пасля гульні з'яўляецца прыкладам стыхійнага сходу без асобнага арганізатара; не павінна патрабавацца праходзіць праз звычайную працэдуру апавяшчэння, і такім сходам павіннае аказвацца ўсялякае садзейнічанне да таго часу, пакуль яны застаюцца мірнымі.

Калі ўлады атрымліваюць апавяшчэнні на два і больш незалежных схода ў адным месцы і ў адзін час (адначасовыя сходы), кожнаму з іх павінна аказвацца максімальнае садзейнічанне. Калі месца дазваляе правесці два (ці больш) схода, ні адно з іх не павінна быць забароненае на падставе таго факту, што ў гэты ж час у гэтым жа месцы будзе праводзіцца іншы сход. Прынцып недыскрымінацыі патрабуе, каб сходы не сутыкаліся з рознымі ўзроўнямі абмежаванняў у супастаўных абставінах.

Контрдэманстрацыі - гэта форма адначасовых сходаў, якія адбываюцца ў адказ на іншы сход ці дэманстрацыю. Асаблівы характар контрдэманстрацыі з'яўляецца ў тым, што яе мэтай з'яўляецца выказванне меркавання, супрацьлеглага меркаванню першапачатковага сходу. Абодва сходы знаходзяцца пад абаронай міжнародных стандартаў аб праве на мірныя сходы. Дзяржава абавязаная садзейнічаць правядзенню як першапачатковага сходу, так і контрдэманстрацыі, размяшчаючы іх на нармальнай дыстанцыі ад аднаго, што дазваляе ім ўсталяваць візуальны і гукавы кантакт. Дзяржаўныя ўлады павінны абараняць абодва сходы і даваць у дапамогу адэкватныя паліцэйскія рэсурсы да таго часу, пакуль яны застаюцца мірнымі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабуецца, каб стыхійныя сходы праходзілі праз стандартную працэдуру апавяшчэння;
- Адначасовыя сходы не дазvolеныя, нават калі месца досыць прасторнае, каб размясціць усе запланаваныя адначасовыя сходы;
- Контрдэманстрацыі не дазvolеныя, бо яны могуць абцяжарваць альбо перашкаджаць візуальнаму і аўдыё складніку першапачатковай дэманстрацыі.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Выпадак адвольнай адмовы або разгону мірных сходаў не назіраецца. 2. Асобы, групы асоб ці АГС не падлягаюць прымусу да ўдзелу ў мірных сходах, а таксама не сутыкаюцца з сістэматычнымі забаронамі сходаў. 3. Людзей не затрымліваюць і не запужваюць за планаванне арганізацыі, удзел ці няўдзел у мірных сходах.

4. Фізічныя і юрыдычныя асобы не пераследуюцца і не падвяргаюцца пакаранню за арганізацыю мірных сходаў або ўдзел у іх на адкрытым павеіры або ў памяшканні, анлайн, у публічнай або прыватнай прасторы або ў спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага.

І. Выпадак адвольнай адмовы або разгону мірных сходаў не назіраецца.

У пэўных абставінах дзяржава можа ўводзіць законныя абмежаванні на сходы, што плануюцца быць мірнымі. Любая адмова дзяржаўнага органа ў правядзенні сходу альбо разгон сходу павінны быць прадпісанымі заканадаўствам (адмысловым законам аб свабодзе сходаў, Канстытуцыяй або міжнароднымі канвенцыямі па правах чалавека), супамернымі, прадказальнымі, мінімальнымі і неабходнымі для дасягнення законнай мэты. Любыя адмовы або разгоны, што не адпавядаюць дадзеным патрабаванням, лічацца адвольнымі.

Абмежаванні альбо адмовы могуць ужывацца ў выпадках, калі ёсць дакладныя доказы таго, што арганізатары і ўдзельнікі будуць ужываць гвалт ці падбукторваць да незаконных або хуліганскіх дзеянняў і што такія дзеянні хутчэй за ўсё будуць мець месца. Калі існуюць доказы патэнцыйнага гвалту, арганізатарам павінна давацца магчымасць прадставіць доказы таго, што сход будзе мірным. Верагоднасць варожай рэакцыі на мірны сход не павінна служыць падставай для адмовы ў правядзенні такога сходу.

Прыняццё рашэння аб тым, праводзіць ці не праводзіць сход, ляжыць выключна ў кампетэнцыі арганізатара.

Разгон сходу - гэта выключная мера, якая павінна ўжывацца толькі ў выпадках, калі супрацоўнікі праваахоўных органаў прынялі ўсе магчымыя меры, каб садзейнічаць сходу і абараніць яго ад прычынення шкоды (напрыклад, затрымліваючы разявак, якія становяцца агрэсіўнымі), але яны не спрацавалі, і калі існуе немінучая пагроза гвалту. Да таго часу, пакуль сход застаецца мірным, супрацоўнікі праваахоўных органаў не павінны яго разганяць, нават калі ўлады не атрымалі папярэднія апавяшчэнне пра яго правядзенне.

Разгон павінен ісці за іншымі адмысловымі працэдурамі, прадугледжанымі інструкцыямі для праваахоўных органаў, заснаванымі на міжнародных стандартах. Адвольныя дзеянні, якія абмяжоўваюць рэалізацыю асноватворных правоў і свабод, не могуць апраўдвацца намаганнямі па барацьбе з тэрарызмам і экстрэмізмам.

Мірныя адначасовыя сходы і контрдэманстрацыі праводзяцца па жаданню іх арганізатараў. Праваахоўныя органы павінны прымаць усе неабходныя меры садзейнічання мірным сходам, што праводзяцца ў адзін час у адным месцы. Дзяржава павінна прадстаўляць адэкватныя паліцэйскія і іншыя рэсурсы, каб у максімальнай ступені садзейнічаць адначасовым сходам і контрдэманстрацыям і яны размяшчаліся ў поле бачнасці і чутнасці адзін аднаго. Больш за тое, паводле прынцыпу недыскрымінацыі, мірныя сходы, што праводзяцца ў супастаўных умовах, не павінны мець справу з рознымі ўзроўнямі абмежаванняў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Папярэдняя адмова ў правядзенні мірнага сходу выносіцца на падставе здагадкі, што ён выкліча варожую рэакцыю і будзе замінаць дарожнаму руху;
- Разгоны мірных сходаў праз умяшання варожых/агрэсіўных трэціх бакоў падчас правядзення сходаў;
- Разгоны мірных сходаў не адпавядаюць адпаведнай працэдуры, прадугледжанай заканадаўствам;
- Улады не дазваляюць адначасовыя сходы і контрдэманстрацыі, спасылаючыся на тое, што прапанаванае месца нібыта не дазваляе размясціць два ці больш сходы;
- Усе мірныя контрдэманстрацыі забароненыя, бо ўлады лічаць, што ў іх апырыўся закладзеная рызыка гвалту.

2. Асобы, групы асоб ці АГС не падлягаюць прымусу да ўдзелу ў мірных сходах, а таксама не сутыкаюцца з сістэматычнымі забаронамі сходаў.

Удзел у мірным сходзе павінен быць незалежным, асабістым рашэннем кожнага, абсалютна добраахвотным і прынятым без прымусу. Гэта таксама тычыцца груп меншасцяў (напр., ЛГБТІК) і груп, чые ідэі не падтрымліваюцца большасцю насельніцтва.

Негатыўныя стымулы, якія ўплываюць на прыняццё рашэння аб удзеле ў мірным сходзе, з'яўляюцца парушэннем права на свабоду мірных сходаў. Прыкладам негатыўных стымулаў могуць быць пагрозы звальненням з працы ці вымовай. Такія дзеянні, якія абмяжоўваюць ці забараняюць ўдзел у мірных сходах, павінны быць незаконнымі і павінны карацца.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўных служачых або іншых супрацоўнікаў прымушаюць да ўдзелу ў сходзе пад непасрэднай пагрозай звальнення альбо іншых адміністрацыйных мер, звязаных з месцам працы, за непадпарадкаванне;
- Вядомым грамадскім актывістам стала не даюць дабрацца да месца правядзення сходу;
- ЛГБТІК групам чыняць перашкоды, калі яны робяць спробы паўдзельнічаць у мірных сходах, парадах або маршах.

3. Людзей не затрымліваюць і не запужваюць за планаванне арганізацыі, удзел ці няўдзел у мірных сходах.

Любыя меры, скіраваныя на прадухіленне фізічнай прысутнасці людзей у месцы правядзення сходу, з'яўляюцца парушэннем правоў на свабоду сходаў. Супрацоўнікі праваахоўных органаў не павінны ўмешвацца, каб спыніць, абшукаць альбо затрымаць пратэстоўцаў на іх

шляху да сходу. Інтрузіўныя папэраджальныя меры не павінны ўжывацца да таго часу, пакуль няма рэальнай, відавочнай небяспекі непазбежнага гвалту.

Увядзенне папярэдніх абмежаванняў на падставе верагоднасці нязначных інцыдэнтаў хутчэй за ўсё будзе несупамерным. З асобнымі інцыдэнтамі гвалту трэба спраўляцца пры дапамозе затрыманняў і прыцягнення да адказнасці, а не пры дапамозе папярэдніх затрыманняў і запалохвання.

Супрацоўнікі праваахоўных органаў павінны звяртацца да затрыманняў удзельнікаў сходу толькі ў выпадках, калі такія дзеянні неабходныя для прадукілення сур'ёзных крымінальных правапарушэнняў. Затрыманні арганізатараў альбо ўдзельнікаў за адзін або некалькі дзён да даты правядзення сходу хутчэй за ўсё служыць інструментам запалохвання ці нават інструментам прадукілення фізічнай прысутнасці на сходзе.

Пры затрыманні падчас сходу ўдзельнікаў ці арганізатараў на падставе здзяйснення імі адміністрацыйных, крымінальных альбо іншых правапарушэнняў павінны выконвацца вельмі строгія крытэры і ўлічвацца права на свабоду і бяспеку чалавека.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізатара мірнага сходу затрымліваюць да пачатку сходу;
- АГС, што плануе арганізацыю мірнага сходу, падвяргаецца незвычайнаму кантролю з боку органаў дзяржаўнай улады;

4. Фізічныя і юрыдычныя асобы не пераследуюцца і не падвяргаюцца пакаранню за арганізацыю мірных сходаў або ўдзел у іх на адкрытым павеіры або ў памяшканні, анлайн, у публічнай або прыватнай прасторы або ў спалучэнні ўсяго вышэйпералічанага.

Усё, што найпрост не забаронена заканадаўствам, павінна апырыцца лічыцца дазволеным, і не павінна патрабавацца, каб тыя, хто хоча сабрацца, атрымлівалі на гэта дазвол.

Арганізатары сходаў не павінны несці адказнасць за дзеянні ўдзельнікаў ці трэціх бакоў, за ненаўмыснае невыкананне сваіх абавязкаў або супрацьпраўныя дзеянні, у якіх арганізатары не мелі намеру ўдзельнічаць альбо найпрост не ўдзельнічалі.

Удзел у мірных сходах - гэта законная рэалізацыя права на сходы, якая не павінна пераследвацца альбо якім-небудзь чынам карацца. Адпаведна, арганізатары і ўдзельнікі сходаў павінны карыстацца абаронай на падставе «законнага апраўдання». Напрыклад, удзельнікі не павінны несці адказнасць за ўдзел у незаконным сходзе, калі яны не ведалі, што сход незаконны. Такім жа чынам, удзельнікі не павінны несці адказнасць за любыя дзеянні, учыненыя пад кіраўніцтвам супрацоўніка праваахоўных органаў альбо іншага дзяржаўнага органа.

Калі арганізатары сходу аб'ектыўна не змаглі выканаць патрабаванне пра апавяшчэнне, яны не павінны несці адказнасць альбо быць пакаранымі за гэта.

Любы, хто абвінавачваецца ў здзяйсненні правапарушэння, звязанага з правядзеннем сходу, павінен валодаць правам на эфектыўныя сродкі прававой абароны і бесстаронні судовы разгляд у незалежным судзе. Усе палажэнні, якія вызначаюць склад крымінальных і адміністрацыйных правапарушэнняў, павінны адпавядаць прынцыпу законнасці і супамернасці.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізатар сходу прыцягваецца да адказнасці як за недаацэнку, так і пераацэнку чаканай колькасці ўдзельнікаў сходу;
- Арганізатары сходу, напрыклад, палітычнага характару – у прыватнай прасторы, недаступнай для публікі, альбо ў Інтэрнэце, – штрафуюцца за неапавяшчэнне дзяржаўных органаў аб гэткім сходзе;
- Фізічныя асобы нясуць адказнасць за ўдзел у незаконным сходзе, нават калі яны не ведалі, што ён незаконны і не рабілі ніякіх незаконных дзеянняў.

Стандарт 2. Дзяржава садзейнічае правядзенню мірных сходаў і абараняе іх

Дзяржава павінная ствараць ўмовы, якія спрыяюць арганізацыі публічных сходаў і ўдзелу ў іх. Належным чынам замацаваныя правілы працэдур забяспечваюць права на мірныя сходы. Працэдур павінны быць бясплатнымі, простымі і зразумелымі, і не павінны быць ніякага папярэдняга дазволу на правядзенне сходу, але, як максімум, можа быць прадугледжана падоча паведамлення. Працэдур павінны таксама прадугледжваць розныя формы сходаў, такія як спантанныя і адначасовыя сходы. У тых выпадках, калі ўлады ўсталёўваюць абмежаванні ў дачыненні да сходу, яны павінны быць неабходнымі і прапарцыяльнымі. Павінна існаваць магчымасць эфектыўнага абскарджання з вынясеннем канчатковага рашэння да запланаванай даты правядзення сходу. Улады не павінныя перашкаджаць або абмяжоўваць выкарыстанне электронных сродкаў сувязі для інфармавання аб мірных сходах або арганізацыі мірных сходаў..

Закон

Індикатары для закона
1. Права на правядзенне мірнага сходу не патрабуе папярэдняга дазволу, а патрабуе папярэдняга паведамлення, якое з'яўляецца ясным, простым і бясплатным і ажыццяўляецца загадзя ў разумныя тэрміны. 2. Паведамленне не патрабуецца для сходаў, уплыў якіх на правы іншых людзей, як можна абгрунтавана чакаць, будзе мінімальным. 3. Канчатковае рашэнне па апеляцыях на рашэнні, якія абмяжоўваюць правядзенне мірных сходаў, выносіцца да запланаванай даты правядзення сходу. 4. Заканадаўства абараняе права на выкарыстанне любых электронных сродкаў сувязі для арганізацыі мірных сходаў.

1. Права на правядзенне мірнага сходу не патрабуе папярэдняга дазволу, а патрабуе папярэдняга паведамлення, якое з'яўляецца ясным, простым і бясплатным і ажыццяўляецца загадзя ў разумныя тэрміны.

У адпаведнасці з міжнародным заканадаўствам па правах чалавека, няма неабходнасці, каб нацыянальнае заканадаўства патрабавала падачу папярэдняга апавяшчэння аб правядзенні сходу. Папярэдняе апавяшчэнне падаецца для таго, каб дзяржаўныя ўлады маглі стварыць усе неабходныя ўмовы для рэалізацыі свабоды сходаў, абароны грамадскага парадку, бяспекі, а таксама правоў і свабод іншых.

Нацыянальнае заканадаўства павінна ў лепшым выпадку патрабаваць, каб арганізатар сходу падаваў апавяшчэнне пра свой намер правесці сход; яно не павінна патрабаваць падачу заяўкі на атрыманне дазволу правесці сход. Заканадаўства павінна выразна прاپісваць, які дзяржаўны орган адказны за атрыманне і адказы на апавяшчэнні.

Апавяшчальны парадак павінен быць зразумелы арганізатарам мерапрыемстваў і рэгулюючым органам, каб яны маглі ўзаемадзейнічаць паміж сабой; ён павінен выразна прاپісваць, якая інфармацыя павінна быць пададзена, хто павінен яе падаваць і ў які дзяржаўны орган, як і калі.

Апавяшчальны парадак павінен быць простым; ён не павінен прадугледжваць празмерную дакументацыю (такую як рэгістрацыйныя дакументы), наяўнасць спецыяльных ведаў або прасунутых ці асаблівых тэхнічных навыкаў.

Апошні тэрмін, у межах якога павінна быць пададзенае апавяшчэнне, не павінен быць занадта доўгім. Але ён павінен быць дастатковым, каб хапала часу для кожнага этапу працэсу рэгулявання (у выпадках аспрэчвання правядзення сходу) і каб дзяржаўныя ўлады маглі распланаваць і прыняць усе меры, неабходныя для забеспячэння грамадскага парадку і бяспекі ўдзельнікаў сходу (але не больш, чым за некалькі дзён да даты правядзення сходу).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Для арганізацыі грамадскага сходу патрабуецца атрыманне папярэдняга дазволу;
- Апавяшчальны парадак прадугледжвае падачу мноства дакументаў альбо падачу апавяшчэння за некалькі тыдняў ці месяцаў да даты правядзення сходу.

2. Права на правядзенне мірнага сходу не патрабуе папярэдняга дазволу, а патрабуе папярэдняга паведамлення, якое з'яўляецца ясным, простым і бясплатным і ажыццяўляецца загадзя ў разумныя тэрміны.

Як тлумачыцца ў міжнародных стандартах аб праве на мірныя сходы, абавязак падаваць апавяшчэнне пра сход можа быць апраўданы толькі ў тым выпадку, калі гэта сапраўды неабходна для аказання дапамогі ўладам у садзейнічанні бесперашкоднаму правядзенню мерапрыемства і абароне правоў як удзельнікаў сходу, так і іншых асоб. Таму патрабаванне аб апавяшчэнні павінна не распаўсюджвацца на сходы, уплыў якіх на правы іншых людзей

мінімальны ў сілу іх характара, памеру або месца правядзення: сходы, якія праходзяць, напрыклад, у Інтэрнэце, ці нават прыватныя сходы, якія праводзяцца ў прыватных дамах, якія не прадугледжваюць прысутнасці паліцыі, што перакрывае дарогі ці перанакіроўвае рух ад месца правядзення пратэсту, дэманстрацыі, грамадзянскай паніхіды і г.д.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізацыя анлайн-схода патрабуе падачы папярэдняга ўведамлення.

3. Канчатковае рашэнне па апеляцыях на рашэнні, якія абмяжоўваюць правядзенне мірных сходаў, выносіцца да планаванай даты правядзення сходу.

Рашэнні, якія абмяжоўваюць сходы, павінны аператыўна даносіцца да арганізатараў у пісьмовым выглядзе і змяшчаць тлумачэнне прычыны кожнага абмежавання. Іх трэба прымаць як мага раней, каб іх можна было аспрэчыць да запланаванай даты правядзення сходу, пазначанай у апавяшчэнні.

У арганізатараў павінна быць права аспрэчваць сутнасць любога абмежавання або забароны, што вынесеныя рэгулюючым органам. Апеляцыі павінны разглядацца незалежным судом, гэта павінна адбывацца аператыўна, каб любы перагляд рашэння ўладаў мог быць ужыты на практыцы без ушчамлення правоў заяўніка.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не ўсталёўвае адэкватны тэрмін для прыняцця канчатковых рашэнняў па апеляцыях супраць рашэнняў, якія абмяжоўваюць мірныя сходы.

4. Заканадаўства абараняе права на выкарыстанне любых электронных сродкаў сувязі для арганізацыі мірных сходаў.

Папярэдня камунікацыя крытычна важная для арганізацыйнага працэсу і мабілізацыі ўдзельнікаў сходу. Заканадаўства не павінна забараняць выкарыстанне якіх-небудзь сродкаў камунікацыі для арганізацыі мірных сходаў. Акрамя традыцыйнай афлайн камунікацыі, мабілізацыі можна дасягнуць з дапамогай розных іншых формаў камунікацыі, уключаючы электронныя сродкі, такія як тэлефон, тэкставыя паведамленні, Інтэрнэт і г.д.

Арганізатары і ўдзельнікі павінны мець магчымасць выкарыстання любых афлайн і электронных сродкаў камунікацыі ў арганізацыйным працэсе. Арганізатарам павінна быць дазволена анансаваць і прасоўваць сход, нават калі арганізацыйная працэдура яшчэ не завершаная. Анансаванне сходу праз грамадскія каналы камунікацыі не замяняе законадаўчую працэдуру апавяшчэння.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Забаронена выкарыстоўваць сацыяльныя сеткі ў мэтах інфармавання пра арганізацыю сходу.

- Заканадаўства, якое рэгулюе працу інтэрнэт-правайдэраў і пасярэднікаў, неабгрунтавана абмяжоўвае сходы ці прыватнае жыццё ўдзельнікаў сходаў.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Працэдура паведамлення не выкарыстоўваецца ў якасці фактычнага дазволу на правядзенне сходу. 2. Абмежаванні пры правядзенні сходаў з'яўляюцца прапарцыйнымі і заснаваныя на аб'ектыўных доказах неабходнасці. 3. Доступ да інтэрнэту і/альбо сацыяльных сетак не лімітуецца ў якасці сродку для абмежавання мірных сходаў анлайн ці афлайн.

1. Працэдура паведамлення не выкарыстоўваецца ў якасці фактычнага дазволу на правядзенне сходу.

Калі арганізацыя грамадскага сходу падлягае апавяшчальнаму парадку, ён павінен працаваць адпаведным чынам, а не выкарыстоўвацца дзяржаўнымі ўладамі ў якасці працэдуры атрымання дазволу (напр., не павінна быць патрабавання, каб улады ўхвалялі апавяшчэнні, а павінна быць прэзумпцыя на карысць сходаў). Упаўнаважаны орган павінен выдаваць дакумент аб атрыманні апавяшчэння ва ўсіх выпадках адразу пасля таго, як яно было пададзенае.

Працэс апавяшчэння не павінен быць цяжкім. Формы апавяшчэнняў павінны грунтавацца на патрабаваннях, выкладзеных у заканадаўстве, яны павінны быць кароткімі і даступнымі. Калі ўлады не вылучаюць прычынна-следствуючы супраць апавяшчэння, у арганізатараў павінна быць права працягнуць сваю дзейнасць у адпаведнасці з умовамі, названымі ў апавяшчэнні, без якіх-небудзь абмежаванняў.

Улады не павінны патрабаваць апавяшчэння аб сходах, якія аказваюць мінімальны ўплыў на правы іншых людзей (напрыклад, сходы ў Інтэрнэце або сходы ў прыватных памяшканнях).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Папярэдняе апавяшчэнне ўключае ў сябе працэдуру рэгістрацыі, якая дэ-факта патрабуе дазвол ад рэгіструючага органа.
- Рэжым апавяшчэння ўжываецца да ўсіх мірных сходаў запар, з'яўляецца самамэтай і не робіць адрозненняў у кожным канкрэтным выпадку.

2. Абмежаванні пры правядзенні сходаў з'яўляюцца прапарцыйнымі і заснаваныя на аб'ектыўных доказах неабходнасці.

Галоўнай мэтай грамадскага сходу з'яўляецца адпраўка паведамлення вызначанай мэтай асобе, групе або арганізацыі. Такім чынам, мірныя сходы павінны праводзіцца ў непасрэднай блізкасці да мэтавай аўдыторыі. Сход – гэта законнае выкарыстанне грамадскага прасторы ў рэкламных або інфармацыйных мэтах.

Улады павінны абгрунтоўваць любое ўвядзенне абмежаванняў на падставе законных мэтаў, такіх як грамадскі парадак і бяспека, абарона здароўя, абарона маральнасці, абарона правоў і свабод іншых, нацыянальная бяспека.

Калі ўведзеныя якія-небудзь абмежаванні, улады павінны прапаноўваць разумныя альтэрнатывы датычна часу, месца або спосабу правядзення сходу. Абмежаванні павінны быць супамернымі, гэта значыць, што, калі ўводзіцца якое-небудзь абмежаванне, дзяржаўныя ўлады павінны знаходзіць баланс паміж неабходнасцю такога абмежавання ў дэмакратычным грамадстве і рэалізацыяй права на сход.

Неабходнасць абмежавання павінна быць абгрунтаваная неабвержнымі доказамі на аснове фактаў, якія можна правесці, ацаніць і даказаць праз аналіз, вымярэнне альбо назіранне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Збор пераносіцца з цэнтра ў іншыя часткі горада, далей ад мэтавай аўдыторыі;
- Не дазволеныя сходы, колькасць удзельнікаў якіх перавышае 50 чалавек, нібыта ў месцах прадухілення распаўсюджвання інфекцыйнага захворвання, пры гэтым іншыя сходы людзей, такія як кірмашы, не забароненыя.

3. Доступ да інтэрнэту і/альбо сацыяльных сетак не лімітуецца ў якасці сродку для абмежавання мірных сходаў анлайн ці афлайн.

Не павінна быць перашкодаў у доступе да Інтэрнэту і ў выкарыстанні сацыяльных сетак. Анлайн кантэнт, які датычны мірных сходаў, павінен быць даступны з любога інтэрнэт правайдэра, у любы час і з любой геаграфічнай кропкі, толькі калі аўтар не вырашыў адваротнае. Не павінна быць практычных перашкод у дачыненні анлайн кантэнту, такіх як пераслед/ціск на рэдактараў або правайдэраў. Сацыяльныя сеткі/Інтэрнэт не павінны блакавацца ці іншым чынам перапыняцца вакол месца правядзення сходу з мэтай не даць людзям арганізавацца.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Блакуецца доступ да кантэнту ў сацыяльных сетках з інфармацыяй пра маючыя адбыцца пратэсты;
- Некаторыя правайдэры не даюць доступ да анлайн кантэнту, што датычыцца мірных сходаў.

Стандарт 3. Дзяржава не ўскладае залішні цяжар на арганізатараў ці ўдзельнікаў мірных сходаў

Мірныя сходы павінны быць дазволены ў максімальна магчымай ступені на ўмовах, прадугледжаных арганізатарам. Дзяржаўныя органы павінны садзейнічаць правядзенню мірных сходаў і ўмешвацца толькі ў тых выпадках, калі сход набывае гвалтоўны характар. Падтрыманне грамадскага парадку і іншыя канкрэтныя абавязкі з'яўляюцца пазітыўным абавязкам дзяржавы і павінны прадастаўляцца бясплатна. Выкарыстанне грамадскіх месцаў павіннае давацца без выплаты падаткаў, а арганізатарам павінна быць дазволена выкарыстоўваць любыя тэхнічныя сродкі, якія яны лічаць неабходнымі, без непарапцыйных абмежаванняў.

Закон

Індыкатары для закона
1. Арганізатары сходу не нясуць адказнасці за падтрыманне грамадскага парадку або за дзеянні іншых асобаў падчас сходу. 2. Умяшальніцтва з боку ўладаў мае месца толькі ў мэтах садзейнічання правядзенню мірнага сходу або ў выпадку, калі сход набывае гвалтоўны характар.

1. Арганізатары сходу не нясуць адказнасці за падтрыманне грамадскага парадку або за дзеянні іншых асобаў падчас сходу.

Дзяржаўныя ўлады павінны браць на сябе ўсе выдаткі і арганізацыйныя працэдуры, звязаныя з забеспячэннем бяспекі і грамадскага парадку падчас грамадскіх сходаў. Дзяржава не павінна ўсталёўваць дадатковую фінансавую плату за прадстаўленне паліцэйскіх паслуг у неабходным аб'ёме.

Арганізатарам сходаў дазволена прыцягваць дружыну, што лёгка ідэнтыфікуецца, для дапамогі ў ахове правапарадку, але ў дружыны не павінна быць паўнамоцтваў супрацоўнікаў праваахоўных органаў. Дружина не павінна ужываць сілу, а павінна ўзаемадзейнічаць з удзельнікамі сходу з дапамогай дыялогу і пераканання.

Арганізатары не павінны несці адказнасць за дзеянні іншых падчас сходу. Кожны чалавек, які здзяйсняе правапарушэнне альбо не падпарадкоўваецца законным указанням супрацоўнікаў праваахоўных органаў, павінен несці персанальную адказнасць.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя ўлады патрабуюць, каб арганізатары сходаў заключалі дамовы на забеспячэнне аховы парадку падчас сходаў з прыватнымі ахоўнымі агенцыямі;

- Арганізатары сходу нясуць адказнасць за незаконныя дзеянні асобных удзельнікаў сходу.

2. Умяшальніцтва з боку ўладаў мае месца толькі ў мэтах садзейнічання правядзенню мірнага сходу або ў выпадку, калі сход набывае гвалтоўны характар.

У дзяржаўнай улады ёсць прамы абавязак спрыяць рэалізацыі і абараняць права на свабоду сходаў.

Заканадаўства павінна ўсталёўваць усёабдымны парадак, які рэгулюе правы і абавязкі дзяржаўнай улады падчас грамадскіх сходаў. Умяшальніцтва ў сходы можа мець месца толькі ў мэтах дасягнення законнай мэты. Заканадаўства павінна дазваляць уладам выбіраць з шырокага шэрагу інструментаў і метадаў. Іх выбар не павінен быць абмежаваны неўмяшаннем і разгонам. Заканадаўствам павінны быць прадугледжаныя найбольш прыдатныя і найменш інтрузіўныя спосабы ўмяшання. На ранніх стадыях ўмяшання трэба аддаваць перавагу негвалтоўным методам, такім як дыялог, перамовы, медыяцыя і іншыя формы камунікацыі.

Ужыванне сілы і спецсродкаў супрацоўнікамі праваахоўных органаў павінна рэгулявацца адмысловымі законамі і інструкцыямі, даступнымі шырокай грамадскасці. Любое ўжыванне сілы паліцыяй павінна заўсёды ўспрымацца як выключэнне з правілаў. Любое ўмяшанне павінна быць прадказальным і павінна адпавядаць прынцыпу выкарыстання мінімальна патрэбных сродкаў, неабходных для аднаўлення парадку.

Асобныя інцыдэнты гвалту альбо гвалтоўныя дзеянні асобных індывідаў падчас сходу не з'яўляюцца дастатковай падставай для ўвядзення абмежаванняў для мірных удзельнікаў. Асаблівыя аперацыйныя працэдурны праваахоўных органаў павінны прадугледжваць персаналізаваныя магчымасці ўмяшання, размяжоўваюць асобныя групы ў межах сходу. Калі праваахоўным органам неабходна затрымаць удзельнікаў ці разagnaць сход з ужываннем сілы, яны не павінны ставіцца да натоўпу як да гамагеннай структуры.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Супрацоўнікі праваахоўных органаў умешваюцца ў мірны сход праз меркаваную неанансаваную змену маршруту;
- Пасля таго, як некалькі ўдзельнікаў ужылі гвалт, праваахоўныя органы ўмешваюцца, каб цалкам разagnaць сход;
- Дзяржаўныя ўлады сканчаюць сход, як толькі ён зацягнуўся пазней першапачаткова заяўленага часу завяршэння.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Дзяржаўныя органы не усталёўваюць неабгрунтаваную плату за паслугі, якія яны абавязаны прадастаўляць. 2. Няма перашкодаў для распаўсюду інфармацыі аб мірных сходах. 3. Дзяржава не накладае несувымэрных абмежаванняў на выкарыстанне тэхнічнага абсталявання падчас мірных сходаў.

1. Дзяржаўныя органы не усталёўваюць неабгрунтаваную плату за паслугі, якія яны абавязаны прадастаўляць.

Арганізацыя мірнага сходу - гэта законнае выкарыстанне грамадскай прасторы, якое не павінна прыводзіць да накладання якіх-небудзь пошлін за дзяржаўныя паслугі. Мірныя сходы павінны быць адмежаваныя ад камерцыйнага выкарыстання грамадскай прасторы. Існаванне пошліны за арэнду прасторы, аплаты за паслугі паліцыі, прыборку пасля мерапрыемства і да т.п. не з'яўляецца добрай практыкай. Дзяржаўныя ўлады павінны забяспечваць аказанне паслуг, запытаных арганізатарамі, а таксама паслуг, што звычайна прадстаўляюцца падначаленымі органамі. Дзяржаўныя ўлады не павінны ўсталёўваць неабгрунтаваныя пошліны за такія паслугі.

Патрабаванне аплаты арганізатарамі такіх пошлін можа лічыцца перашкаджальным, бо яно з'яўляецца сур'ёзным бар'ерам для рэалізацыі права на свабоду сходаў. Цяжкія фінансавыя патрабаванні з вялікай доляй верагоднасці будуць станавіцца папярэднім абмежаваннем, што змушае адмаўляцца ад правядзення сходаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя ўлады патрабуюць ад арганізатараў сходаў заключаць дамовы на паслугі па прыборцы тэрыторыі;
- Арганізатары абавязаныя плаціць пошліну за выкарыстанне грамадскай прасторы.

2. Няма перашкодаў для распаўсюду інфармацыі аб мірных сходах.

Арганізатары і іншыя павінны мець магчымасць свабодна распаўсюджваць інфармацыю пра мірныя сходы да, падчас і пасля мірных сходаў. Ад арганізатараў не павінна патрабавацца праходзіць праз якую-небудзь адміністрацыйную працэдуру перад тым, як распаўсюджваць інфармацыю пра сход. Арганізатары і ўдзельнікі павінны мець магчымасць у роўнай ступені распаўсюджваць інфармацыю пры дапамозе як анлайн, так і афлайн сродкаў.

Любой зацікаўленай асобе павінна дазваляцца дапамагаць у правядзенні грамадскага сходу альбо рабіць запісы мерапрыемства. СМІ павінен даваць поўны доступ да арганізатараў, праваахоўных і іншых органаў без адмысловай акрэдытацыі. Праваахоўныя органы павінны

абараняць прадстаўнікоў СМІ ў выпадках, калі сходы перастаюць быць мірнымі. У СМІ павінна быць магчымасць асвятляць усе грамадскія сходы, уключаючы незаконныя і тыя, што сталі нямірнымі.

Калі падчас сходу ўжываюцца абмежавальныя меры бяспекі, каб забяспечыць сабе доступ, ад прадстаўнікоў СМІ можа патрабавацца выразна пазначаць сябе праз нашэнне адмысловых знакаў адрознення, такіх як манішкі, камізэлькі або нарукаўнікі.

Канфіскацыя тэхнікі, а таксама відэа-і аўдыёзапісаў, павінна праводзіцца толькі ў адпаведнасці з заканадаўствам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізатарам забаронена распаўсюджваць інфармацыю пра запланаваны сход, бо афіцыйная працэдура апавяшчэння яшчэ не завершаная;
- СМІ забаронена асвятляць сход, які праводзіцца апазіцыйнай партыяй.

3. Дзяржава не накладвае несувымерных абмежаванняў на выкарыстанне тэхнічнага абсталявання падчас мірных сходаў.

Падчас грамадскага сходу можа выкарыстоўвацца шырокі шэраг візуальнага і аўдыёкантэнт. Гэта ўключае банэры, сімволіку, гучнагаварыцелі, дэманстрацыю альбо выкарыстанне гукаўзмацняльнага абсталявання, асвятляльных ці візуальных эфектаў. Таксама можна ўзводзіць часовыя канструкцыі.

У некаторых абставінах рэгуляванне візуальнага і аўдыёкантэнт можа быць прымальным у сувязі з прапанаваным месцам і часам правядзення сходу. Аднак, абмежаванні візуальнага і аўдыёкантэнт павінны быць супамернымі, адэкватнымі па параметрах «бачнасці і чутнасці» для аб'екта і мэтавай аўдыторыі, а таксама павінны імкнуцца захаваць баланс паміж правам на свабоду сходаў і правамі іншых (не удзельнікаў). СМІ павінна быць дазволена выкарыстоўваць любую тэхніку, якую яны лічаць неабходнай для ажыццяўлення фатаграфавання, відэа-ці аўдыёзапіса падчас сходу.

Канфіскацыя тэхнікі, такой як апаратура для запісу і журналісцкая апаратура, а таксама аўдыё- і відэазапісаў, павінна праводзіцца ў адпаведнасці з заканадаўствам і міжнароднымі стандартамі. У адваротным выпадку падобныя выняткі павінны лічыцца крымінальным правапарушэннем. Наўмыснае ламанне альбо разбіванне апаратуры для запісу і журналісцкай тэхнікі таксама павінна лічыцца крымінальным правапарушэннем, і адказныя за такія дзеянні павінны несці адпаведнае пакаранне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізатарам забаронена выкарыстоўваць гучнагаварыцелі на сходзе, што праводзіцца ў дзённы час у цэнтры горада;
- На сходзе забаронена выкарыстоўваць банэры, бо надпісы і колеры могуць адцягваць увагу ўдзельнікаў дарожнага руху ад кантралявання сітуацыі на дарогах.

Стандарт 4. Праваахоўныя органы забяспечваюць свабоднае правядзенне мірных сходаў і нясуць адказнасць за свае дзеянні

Абавязак садзейнічаць правядзенню мірных сходаў і забяспечваць іх абарону ляжыць на супрацоўніках праваахоўных органаў. Праваахоўная дзейнасць падчас публічных сходаў павінна быць накіравана на абарону мірных сходаў і падтрыманне грамадскага парадку і бяспекі. Прымяненне сілы і іншых канкрэтных інструментаў правапрымянення павінна быць прапарцыйным і выразна рэгламентаваным, заснаваным на прынцыпах правоў чалавека. Прадстаўнікі праваахоўных органаў, якія парушаюць права на мірныя сходы, якія прымяняюць незаконную сілу ці не забяспечваюць абарону мірных сходаў, павінны прыцягвацца да адказнасці.

Закон

Індикатары для закона
1. Праваахоўныя органы маюць выразныя правілы датычна ўжывання сілы падчас мірных сходаў, якія адпавядаюць падыходу, заснаванаму на правах чалавека. 2. Існуюць механізмы прыцягнення дзяржаўных службаў да адказнасці за любое празмернае прымяненне сілы або няздольнасць абараніць удзельнікаў мірных сходаў. 3. Існуюць дакладныя законы і правілы выкарыстання прылад назірання для аховы парадку або маніторынгу падчас сходаў.

1. Праваахоўныя органы маюць выразныя правілы датычна ўжывання сілы падчас мірных сходаў, якія адпавядаюць падыходу, заснаванаму на правах чалавека.

Падыход да забеспячэння правапарадку падчас сходаў, заснаваны на правах чалавека, прадугледжвае, што забеспячэнне правапарадку падчас сходаў павінна дыктавацца такімі прынцыпамі правоў чалавека, як законнасць, неабходнасць, супамернасць і недыскрымінацыя, а таксама ўлічваць адпаведныя стандарты ў галіне правоў чалавека.

У дзяржавы ёсць наўпроставы абавязак прымаць усе разумныя і належныя меры, каб удзельнікі мірных сходаў не падвяргаліся фізічнаму гвалту. Праваахоўныя органы павінны абараняць удзельнікаў мірных сходаў ад любога чалавека ці групы, уключаючы правакатараў і контрдеманстрантаў, якія якім-небудзь чынам спрабуюць перашкодзіць правядзенню сходу.

Нацыянальнае заканадаўства павінна рэгуляваць ужыванне сілы і вызначаць абставіны, якія апраўдваюць такое ўжыванне сілы, і яе інтэнсіўнасць. Заканадаўства павінна прадугледжваць шэраг сродкаў рэагавання, якія забяспечваюць дыферэнцыяванае і супамернае ўжыванне сілы і адмысловую тактыку. Такія сродкі рэагавання павінны ўключаць распрацоўку нелетальных спецыяльных сродкаў для выкарыстання ў адпаведных сітуацыях, калі іншыя меры мірнага ўмяшання не спрацоўваюць.

Меры рэагавання праваахоўных органаў павінны быць прадказальнымі і суправаджацца адпаведнымі папярэднімі папярэджаннямі. Таму рэкамендуецца, каб правілы дзеянняў паліцэйскіх былі даступныя шырокай грамадскасці.

Трэба па максімуму пазбягаць выкарыстання спецсродкаў несмяротнага дзеяння, якія ўплываюць на рэспіраторную сістэму ў прыватнасці, такіх як, напрыклад, слезацечны газ, у сувязі з падвышанымі рызыкамі для здароўя ў кантэксце надзвычайнай сітуацыі. У кожнага афіцэра паліцыі, які ажыццяўляе ахову правапарадку на сходзе, павінны быць належныя сродкі індывідуальнай абароны як для ўласнай абароны, так і для абароны ўдзельнікаў сходу.⁴

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Рэгуляванне ўжывання сілы падчас мірных сходаў не ўтрымлівае норму абавязковага папярэдняга папярэджання;
- Ужыванне сілы падчас сходаў не прадугледжвае захаванне прынцыпаў законнасці, неабходнасці, супамернасці і недыскрымінацыі;
- У заканадаўстве няма выразных палажэнняў, якія б рэгулявалі тактыку і ўжыванне сілы падчас мірных сходаў.

2. Існуюць механізмы прыцягнення дзяржаўных службаў да адказнасці за любое празмернае прымяненне сілы або няздольнасць абараніць удзельнікаў мірных сходаў.

Неналежнае, празмернае і незаконнае ўжыванне сілы супрацоўнікамі праваахоўных органаў можа парушаць асноўныя правы і свабоды, падрываць адносіны паміж органамі дзяржаўнай улады і грамадствам і выклікаць паўсюдную напружанасць.

Закон павінен прадугледжваць, што любое незаконнае, несанкцыянаванае або празмернае ўжыванне сілы альбо няздольнасць прадстаўнікоў дзяржаўнай улады належным чынам абараніць удзельнікаў сходу падлягаюць грамадзянскім, крымінальным і дысцыплінарным санкцыям. У тым ліку, несці адказнасць павінен любы дзяржаўны орган, што не ўмяшаўся ў выпадках, калі такое ўмяшанне магло прадухіліць эскалацыю альбо іншае ўжыванне сілы.

У смяротных выпадках альбо выпадках раненняў, звязаных з умяшаннем праваахоўных органаў, павінна праводзіцца аператыўнае расследаванне незалежным органам. У залежнасці ад выпадку, такім органам можа быць спецыяльная парламенцкая камісія, амбудсмен, наглядна орган грамадзянскай паліцыі, пракуратура, суд агульнага права альбо іншы падобны орган.

Дадзеныя пра ўжыванне сілы не павінны засакрэчвацца, а павінны быць даступныя шырокай грамадскасці.

⁴ Чэкліст падчас надзвычайных сітуацый у галіне аховы здароўя, распрацаваны Спецыяльным дакладчыкам па пытаннях аб правах на свабоду мірных сходаў і асацыяцыі ў кантэксце COVID-19

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Не існуе прававога механізму, што забяспечваў бы нясенне адказнасці супрацоўнікамі праваахоўных органаў за празмернае ўжыванне сілы супраць удзельнікаў мірных сходаў;
- Няма прававога механізму, што забяспечваў бы нясенне адказнасці супрацоўнікамі праваахоўных органаў за няздольнасць абараніць удзельнікаў мірных сходаў.

3. Існуюць дакладныя законы і правілы выкарыстання прылад назірання для аховы парадку або маніторынгу падчас сходаў.

Міжнародныя стандарты свабоды мірных сходаў адназначна прызнаюць, што, хаця тэхналогіі назірання і могуць выкарыстоўвацца для выяўлення пагроз гвалту і абароны грамадскасці, уключаючы саміх удзельнікаў сходу, аднак яны таксама могуць парушаць права на прыватнае жыццё і іншыя правы ўдзельнікаў і вонкавых назіральнікаў, тым самым аказваючы на грамадства "эфект замарозкі". Гэта робіцца тым больш небяспечным, паколькі кантроль над агульнадаступнымі прасторами - як дзяржаўнымі, так і прыватнымі - часта дэлегуецца прыватным арганізацыям/падрадчыкам, а шырокія лічбавыя камунікацыйныя платформы належаць прыватным суб'ектам, адказным за маніторынг, курыраванне і мадэрацыю кантэнту.

Акрамя таго, заканадаўства павінна ўключаць абавязацельства праводзіць рэгулярныя інклюзіўныя ацэнкі ўплыву, які такія прылады могуць аказаць на правы арганізатараў сходаў, удзельнікаў і іншыя правы (больш падрабязна аб ацэнках уздзеяння на правы чалавека гл. у раздзеле па галіне "Лічбавыя правы").

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Няма нарматыўных палажэнняў аб тым, калі і якім чынам улады могуць выкарыстоўваць сродкі назірання для паліцэйскага кантролю або маніторынгу сходаў;
- Там, дзе гэтакія правілы існуюць, яны з'яўляюцца празмерна шырокімі ці не маюць выразнага і вузкага вызначэння ў адпаведнасці з трохкампанентным тэстам (законнасць, легітымнасць і неабходнасць/прапарцыйнасць);
- Адсутнічаюць прававыя механізмы, якія б дазвалялі ўскласці на ўлады адказнасць за прадастаўленне інфармацыі аб тым, колькі разоў яны выкарыстоўвалі такія прылады, якія дадзеныя яны апрацоўвалі і захоўвалі, дзе і як доўга.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Да прымянення сілы робяцца папярэднія папярэджання, пры гэтым прадказальны і прапарцыйны падыход распаўсюджваецца на ўсе аспекты падтрымання парадку падчас сходаў. 2. Праваахоўныя органы абараняюць удзельнікаў сходу ад якіх-кольвек асобаў альбо групаў (уключаючы правакатараў-агентаў), якія спрабуюць сарваць правядзенне сходу. 3. Прадстаўнікі праваахоўных органаў нясуць адказнасць за парушэнне права на свабоду сходаў. 4. Прадстаўнікі праваахоўных органаў і/або спецслужбаў празрыстыя ў дачыненні да таго, ці выкарыстоўваюць яны прылады назірання для аховы парадку або маніторынгу падчас сходаў.

1. Да прымянення сілы робяцца папярэднія папярэджання, пры гэтым прадказальны і прапарцыйны падыход распаўсюджваецца на ўсе аспекты падтрымання парадку падчас сходаў.

Сходы, якія страцілі свой мірны характар і сталі нямірнымі, могуць быць супамерным спосабам спынення. Ужыванне гвалту невялікай колькасцю ўдзельнікаў сходу не павінна аўтаматычна пераносіць мірны сход у катэгорыю нямірных. У такіх выпадках любое ўмяшальніцтва павінна быць накіравана хутчэй на вырашэнне паблемаў з канкрэтнымі агрэсіўнымі асобамі, а не на разгон ўсяго сходу.

Дзейнасць па ахове правапарадку падчас грамадскіх сходаў павінна быць прадказальнай для ўсіх зацікаўленых бакоў. Арганізатары, удзельнікі і трэція бакі павінны быць інфармаванымі пра наступствы сваіх дзеянняў, і ў іх павінна быць дастаткова часу зрэагаваць на дзеянні праваахоўных органаў.

Любое ўжыванне сілы, адрознае ад імгненнай рэакцыі на пагрозу чалавечаму жыццю або фізічнай недатыкальнасці, павінна быць прадказальным і аб'яўляцца загадзя ў адпаведнасці з існуючымі прававымі працэдурамі.

Паводзіны праваахоўных органаў павінны быць лёгка прадказальнымі, дзякуючы паліцэйскім пратаколам, даступным шырокай грамадскасці. Падчас сходу аб умяшальніцтве праваахоўных органаў павінна быць абвешчана загадзя з дапамогай папярэдніх папярэджанняў. Папярэднія папярэджанні павінны быць выразнымі, ясна сфармуляванымі, гучнымі і павінны паўтарацца праз пэўны абгрунтаваны прамежак часу.

Любое дзеянне па ахове правапарадку на грамадскім сходзе павінна адпавядаць прынцыпу супамернасці і захоўваць баланс паміж неабходнасцю такога абмежавання ў дэмакратычным грамадстве і рэалізацыяй права на сходы. Улады павінны заўсёды аддаваць перавагу такім

спосабам дасягнення сваёй законнай мэты, што спалучаныя з меншым умяшальніцтвам. Такім чынам, аўтаматычныя абмежаванні прыводзяць да таго, што пад іх дзеянне падпадае празмерная колькасць мерапрыемстваў, што не адпавядае прынцыпу супамернасці, бо пры гэтым не ўлічваюцца канкрэтныя абставіны ў кожным асобна ўзятым выпадку.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Паліцыя разганяе сход з колькасцю ўдзельнікаў каля 500 чалавек пры дапамозе вадаметаў пасля таго, як некалькі ўдзельнікаў ужылі гвалт;
- Паліцыя ўжывае слезацечны газ і дубінкі на пратэсце, дзе проста скандуюць антыўрадавыя лозунгі;
- Праваахоўныя органы ўжываюць сілу супраць удзельнікаў сходу без якога-небудзь папярэдняга папярэджання;
- Праваахоўныя органы ўжываюць сілу супраць усіх удзельнікаў сходу, хоць ужылі гвалт толькі некалькі чалавек;
- Паліцыя прымае падчас сходу несупамерныя абмежавальныя меры, блакуючы дарожны рух за 10 кварталаў ад месца правядзення сходу.

2. Праваахоўныя органы абараняюць удзельнікаў сходу ад якіх-кольвек асобаў альбо групаў (уключаючы правакатараў-агентаў), якія спрабуюць сарваць правядзенне сходу.

У дзяржавы ёсць прамы абавязак актыўна абараняць і ахоўваць мірныя сходы. Гэты прамы абавязак прадугледжвае, што дзяржава павінна абараняць удзельнікаў мірнага сходу ад любых асоб альбо груп (уключаючы правакатараў і контрдэманстрантаў), што спрабуюць якімсьці чынам перашкодзіць правядзенню сходу.

Назіральнікі, выпадковыя мінакі і любы іншы чалавек, які знаходзіцца ў зоне сходу, што не задзейнічаны ў ходзе правядзення сходу ў якасці арганізатара або ўдзельніка, павінны лічыцца асобамі, якія не ўдзельнічаюць у сходзе. Асобы, якія не ўдзельнічаюць у сходзе, але робяць наўмысныя альбо ненаўмысныя спробы перашкодзіць правядзенню сходу, могуць залічвацца да правакатараў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праваахоўныя органы не ўмешваюцца і не перашкаджаюць асобам, якія не належаць да ўдзельнікаў сходу, зрываць транспартанты ўдзельнікаў мірнага сходу.

3. Прадстаўнікі праваахоўных органаў нясуць адказнасць за парушэнне права на свабоду сходаў.

Супрацоўнікі праваахоўных органаў павінны несці адказнасць за любое невыкананне сваіх прамых абавязкаў па абароне і ахове права на свабоду мірных сходаў. Супрацоўнікі

праваохоўных органаў павінны таксама несці адказнасць за невыкананне сваіх абавязкаў устрымлівацца ад умяшальніцтва ў мірныя сходy. Такая адказнасць павінна таксама распаўсюджвацца на прыватныя агенцыі і асоб, якія дзейнічаюць ад імя дзяржавы.

Скаргі на дзеянні органаў дзяржаўнай улады павінны разглядацца незалежным органам (камісіяй, амбудсманам, судом і да т.п.). Скаргі, што тычацца дзеянняў супрацоўнікаў праваохоўных органаў, павінны падлягаць выніковаму і аператыўнаму афіцыйнаму расследванню. Расследванне павінна быць накіравана на забеспячэнне эфектыўнай імплементацыі заканадаўства і адказнасці за парушэнне права на свабоду сходаў і за любыя выкліканыя ім смерці ці фізічныя калецтвы.

Для забеспячэння адказнасці супрацоўнікі праваохоўных органаў павінны лёгка ідэнтыфікавацца з дапамогай асабістых ідэнтыфікацыйных нумароў (альбо іншых метадаў), нанесеных на іх уніформу (напрыклад, на задні бок шлемаў), што лёгка чытаюцца.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Супрацоўнік паліцыі, які забараніў выкарыстоўваць гукаўзмацняльную апаратуру на мірным сходзе, не нясе ніякай адказнасці;
- Супрацоўнік паліцыі, які разagnaў мірны сход на падставе таго, што ён не прайшоў праз афіцыйную працэдуру рэгістрацыі, не нясе ніякай адказнасці;
- Асобных супрацоўнікаў праваохоўных органаў, што працуюць на грамадскіх сходах, цяжка ідэнтыфікаваць індывідуальна.

4. Прадстаўнікі праваохоўных органаў і/або спецслужбаў празрыстыя ў дачыненні да таго, ці выкарыстоўваюць яны прылады назірання для аховы парадку або маніторынгу падчас сходаў.

Праваохоўныя органы і/або спецслужбы павінны неадкладна адказваць на запыты любых асобаў аб іх практыцы выкарыстання сродкаў назірання. Яны таксама павінны актыўна садзейнічаць празрыстасці і рэгулярна публікаваць справаздачы аб тым, якія сродкі яны выкарыстоўваюць (напрыклад, камеры відэаназірання з тэхналогіяй распазнання твараў, распазнання эмоцый, ілжывыя мабільныя станцыі для перахопу сігналаў мабільных тэлефонаў і г.д.), якую інфармацыю яны збіраюць да альбо падчас сходаў, наўпрост альбо праз трэціх асобаў/прыватныя арганізацыі, дзе яны яе захоўваюць, як доўга і як яны абараняюць такую інфармацыю ад незаконнага выкарыстання альбо ўзлому.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У грамадскіх ці агульнадаступных месцах, дзе звычайна праводзяцца сходy, няма выразных знакаў, якія пазначаюць наяўнасць сістэм відэаназірання;
- Арганізатары, якія паведамляюць у органы ўлады пра правядзенне сходу, не інфармуюцца імі аб намеры выкарыстоўваць прылады відэаназірання для нагляду за мерапрыемствам і пра тое, якія прылады будуць выкарыстоўвацца;

- Праваахоўныя органы не публікуюць справаздачы аб выкарыстанні імі прыладаў назірання і аб практыцы збору інфармацыі, а калі публікуюць, справаздачы маюць расплывістую форму і непераканаўчыя;
- Праваахоўныя органы не адказваюць на канкрэтныя запыты аб дзеяннях па назіранні, якія яны ажыццяўлялі ў адным ці некалькіх канкрэтных выпадках ці падзеях.

Крыніцы

- UN Human Rights Committee, General comment no. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (Article 21)
- UN Human Rights Council Resolution 44/20 on the promotion and protection of human rights in the context of peaceful protests (2020)
- UN Special Rapporteur on Freedom of Peaceful Assembly and Association Clément Voule, Rights to freedoms of peaceful assembly and associations in the digital age (2019)
- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association (2015)
- The Right to Protest: Principles on the protection of human rights in protests, Article 19 (2016)
- European Court of Human Rights, Article 11: The Conduct of Public Assemblies in the Court's Case-Law (2013)
- OSCE/ODIHR Human Rights Handbook on Policing Assemblies (2016)
- UN Special Rapporteur on Freedom of Peaceful Assembly and Association Maina Kiai, 10 Principles for the Proper Management of Assemblies: Civil Society Guide, Jan. 2017
- Checklist – FoAA during public health emergencies, developed in the context of the COVID-19 by the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association
- OSCE Representative on Freedom of the Media, Special Report: Handling of the Media During Political Demonstrations (21 June 2007)
- Joint report on the proper management of assemblies by the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association and the UN Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions, A/HRC/31/66 (4 Feb 2016)

СФЕРА 5. ПРАВА НА ЁДЗЕЛ У ПРЫНЯЦЦІ РАШЭННЯЎ

Стандарт 1. Кожны мае права ўдзельнічаць у прыняцці рашэнняў

Права на ўдзел у прыняцці рашэнняў гарантуецца Міжнародным пактам аб грамадзянскіх і палітычных правах. Заканадаўства павіннае забяспечваць інклюзіўны, шырокі і значны ўдзел грамадзян. Карыстанне гэтым правам не можа быць прыпыненае альбо абмежаванае, акрамя як на аб'ектыўных і разумных падставах, прадугледжаных законам. АГС адыгрываюць вырашальную ролю ў гэтым працэсе, паколькі яны спрыяюць ўдзелу грамадскасці і прадстаўляюць інтарэсы розных груп, у прыватнасці, галасы бедных і маргіналізаваных слаёў насельніцтва. Яны павінны мець роўныя магчымасці для ўдзелу і не павінны мець негатыўных наступстваў за свой удзел у распрацоўцы законаў і палітыкі на ўсіх узроўнях, уключаючы мясцовы, нацыянальны, рэгіянальны або міжнародны.

Закон

Індыкатары для закона

1. Грамадскія кансультацыі з'яўляюцца абавязковымі для распрацоўкі прававых і палітычных праектаў рашэнняў, якія закранаюць шырокую грамадскасць або канкрэтныя сектары і групы.
2. Закон гарантуе ўсёахопнасць і істотны грамадзянскі ўдзел у прыняцці рашэнняў, а любыя абмежаванні дакладна прапісаныя і вузка вызначаныя.
3. Прававыя акты прадугледжваюць механізмы перагляду і выпраўлення любога невыканання правілаў, якія рэгулююць удзел грамадзян у прыняцці рашэнняў і іх празрыстасць.
4. Існуюць выразныя крытэры і роўныя магчымасці для ўсіх АГС датычна ўдзелу ў працэсе прыняцця рашэнняў.

1. **Грамадскія кансультацыі з'яўляюцца абавязковымі для распрацоўкі прававых і палітычных праектаў рашэнняў, якія закранаюць шырокую грамадскасць або канкрэтныя сектары і групы.**

Заканадаўства павінна ўтрымліваць палажэнні, якія прадпісваюць арганізацыю грамадскіх кансультацый па любым законапраекце, а таксама любым нарматыўна-прававым акце, што закранае інтарэсы шырокай грамадскасці альбо якой-небудзь асобнай групы, уключаючы падзаконныя акты, праграмы развіцця, рашэнні нацыянальнага ўрада альбо мясцовых уладаў, нацыянальныя стратэгіі і да т.п. Грамадскія кансультацыі могуць арганізоўвацца ў асабістым фармаце ў выглядзе адкрытых сустрэч з зацікаўленымі стэйкхолдэрамі, альбо публічна анансавацца (напр., на сайце дзяржаўнага органа альбо ў СМІ), альбо праводзіцца ў пісьмовай форме (у тым ліку анлайн) з дапамогай прадстаўлення грамадзянам і АГС канала, праз які яны могуць накіроўваць свае каментары і прапановы. Адпаведны праект прававога акта павінен быць апублікаваны загадзя, да правядзення кансультацый, каб была магчымасць яго вывучыць і падрыхтаваць каментары (звычайна даецца мінімум 30 дзён на кожны законапраект). Вынікі кансультацый павінны быць апублікаваныя ў пісьмовай форме з

указаннем выразных аргументаў, чаму былі адкінутыя тыя прапановы, якія ў выніку не былі прынятыя.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не патрабуе, каб перад тым, як накіраваць нарматыўна-прававыя акты ў парламент, іх публікавалі і праводзілі адпаведныя кансультацыі з урадам.

2. Закон гарантуе ўсёахопнасць і істотны грамадзянскі ўдзел у прыняцці рашэнняў, а любыя абмежаванні дакладна прапісаныя і вузка вызначаныя

Інклюзіўны ўдзел азначае, што ва ўсіх грамадскіх груп роўныя шанцы на ўдзел у прыняцці рашэнняў. Не павінна быць адрозненняў па прыкмеце расы, колеру скуры, полу, рэлігіі, паходжання, палітычных і іншых поглядаў, нацыянальнасці, наяўнасці маёмасці і іншых статусаў. Для АГС не павінна быць адрозненняў па прыкмеце ўзроўню дзейнасці (лакальны, нацыянальны або міжнародны), крыніц фінансавання, сфер дзейнасці, груп, якія яны прадстаўляюць і да т.п. Дзяржава павінна рэагаваць і спраўляцца з асаблівымі выклікамі, што стаяць перад меншасцямі, бяздольнымі, уразлівымі або маргіналізаванымі асобамі або групамі, якія жадаюць удзельнічаць у грамадскіх працэсах па прыняцці рашэнняў. Больш за тое, дзяржава павінна ўкараняць прававыя гарантыі і арганізацыйныя механізмы для забеспячэння інклюзіўнасці ў працэсах прыняцця рашэнняў праз дыверсіфікацыю структур, метадаў, механізмаў, інструментаў і відаў грамадскага ўдзелу. Гэта можа прадугледжваць забеспячэнне зручнасці інструментаў для ўсіх удзельнікаў, выкарыстанне новых тэхналогій (уключаючы анлайн інструменты, але не абмяжоўваючыся імі), забеспячэнне даступнасці для людзей з інваліднасцю і іншыя падыходы.

Адным са спосабаў прымусіць замаўчаць актывістаў, журналістаў і АГС з'яўляюцца стратэгічныя судовыя пазовы супраць грамадскага ўдзелу (SLAPP). Гэта іскі, пададзеныя з мэтай прымусіць замаўчаць крытыкаў па шэрагу (неабгрунтаваных) прэтэнзій, накіраваныя на знішчэнне рэсурсаў АГС, ці, іншымі словамі, "выкарыстанне судаводства як інструмента злоўжывання судовым працэсам з мэтай спынення крытычнага ці палітычнага выказвання, журналістыкі і актаў грамадскага ўдзелу, такіх як экалагічная і антыкарупцыйная адвакацыя ці пратэст"⁵. Заканадаўства павінна забяспечыць магчымасць датэрміновага вырашэння SLAPPS і наяўнасць захадаў, якія караюць за злоўжыванне судовым працэсам, у тым ліку прадастаўленне падтрымкі ахвярам SLAPPS⁶. Еўрапейскі суд па правах чалавека ўжо падкрэсліваў, што існуе больш высокі парог, калі крытыка датычыць грамадскіх дзеячаў;

⁵ Да неабходнасці распрацоўкі Рэкамендацыі Рады Еўропы аб мерах па стрымліванні і прадухіленні наступстваў выкарыстання SLAPPS,

<https://static1.squarespace.com/static/5f2901e7c623033e2122f326/t/605e125624daa0419362a36c/1616777814677/The+Need+for+a+Council+of+Europe+Recommendation+-+Final.pdf>

⁶ CoE Commissioner for Human Rights issues a Human Rights Comment on SLAPP,

<https://www.coe.int/en/web/media-freedom/-/coe-commissioner-for-human-rights-issues-a-human-rights-comment-on-slapps>

павінны існаваць гарантыі супраць прысуджэння высокіх сумаў каменсацыі стратаў; і павінная быць больш высокая абарона для грамадскіх "вартавых сабакаў"⁷.

Для забеспячэння шырокага грамадскага ўдзелу заканадаўства павінна прапісваць механізмы як анлайн, так і афлайн кансультацый. Апавяшчэнне пра правядзенне кансультацый павінна шырока распаўсюджвацца праз разнастайныя каналы, уключаючы СМІ, вэбсайты, сацыяльныя сеткі і да т.п. Для распаўсюджвання інфармацыі пра правядзенне кансультацый на лакальным узроўні павінны таксама выкарыстоўвацца мясцовыя дошкі аб'яваў. Закон павінен дакладна ўсталёўваць, што ў кансультацыях павінна ўдзельнічаць шырокае кола АГС, уключаючы арганізацыі, якія могуць крытычна выказацца ў дачыненні да прапанаванага праекта.

Канструктыўны ўдзел прадугледжвае, што механізмы ўдзелу канцэнтруюцца не на самім працэсе, а на выніках, і што ўнесеныя каментары і прапановы належным чынам абмяркоўваюцца і прымаюцца да ўвагі адпаведным дырэктыўным органам. Абмежаванні да ўдзелу павінны быць дакладна прапісаныя ў заканадаўстве і грунтавацца на аб'ектыўных і рацыянальных падставах.

Заканадаўства павінна гарантаваць, што грамадскія кансультацыі могуць праводзіцца нават падчас надзвычайных сітуацый у галіне аховы здароўя і іншых. Як заявіў СПЧ ААН, «*важnymi гарантыямі забеспячэння таго, каб дзяржавы-удзельніцы, якія звяртаюцца да надзвычайных паўнамоцтваў у сувязі з пандэміяй COVID-19, выконвалі свае абавязальніцтвы па Пакту, з'яўляюцца свабода выказвання меркаванняў і доступ да інфармацыі і грамадзянскай прасторы, у якой могуць праводзіцца публічныя абмеркаванні*».⁸

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства ўстанаўлівае пэўныя крытэры, якім павінны адпавядаць АГС, каб мець магчымасць удзельнічаць у грамадскіх абмеркаваннях: напр., АГС павінна мець пэўны вопыт у адпаведнай сферы альбо быць чальцом грамадскага савета;
- Заканадаўства не ўдакладняе, праз якія каналы павінна публікавацца інфармацыя пра праекты прававых актаў, і такім чынам дазваляе, напрыклад, рассылаць апавяшчэнні пра правядзенне кансультацый абмежаванаму колу АГС, ня забяспечваючы шырокі грамадскі ўдзел.
- У заканадаўстве фігуруюць паняткі «надзвычайная працэдура» і «паскораны парадак» прыняцця заканадаўства, але не ўдакладняюцца абставіны, у якіх такія працэдуры могуць ужывацца.

⁷ Параграф 29, Да неабходнасці распрацоўкі Рэкамендацыі Рады Еўропы аб мерах па стрымліванні і прадукіненні наступстваў выкарыстання SLAPP

⁸ CCPR/C/128/2, Савет па правах чалавека, Заява аб адступленні ад палажэнняў Пакта ў сувязі з пандэміяй COVID-19

3. Правовыя акты прадугледжваюць механізмы перагляду і выпраўлення любога невыканання правілаў, якія рэгулююць удзел грамадзян у прыняцці рашэнняў і іх празрыстасць.

У выпадках, калі прававыя акты прымаюцца без выканання абавязковых стандартаў грамадскага ўдзелу, заканадаўства павінна прадугледжваць працэдуру перадачы такіх спраў на разгляд у судовыя ці іншыя незалежныя ўпаўнаважаныя органы. У якасці альтэрнатывы павінен быць прадугледжаны механізм адпраўкі прапанаванага праекта дакумента назад у орган, які распрацаваў яго. Напрыклад, у Босніі і Герцагавіне, згодна Інструкцыі па імплементацыі рэгулявання пытанняў кансультацый у законапраектнай дзейнасці⁹ Міністэрства Юстыцыі, Савет Міністраў можа вяртаць законапраект ў міністэрства, каб яно выправіла неадпаведнасць правілам аб кансультацыі. У выключных абставінах міністр юстыцыі можа зняць абавязальніцтва па правядзенні кансультацый, але абавязак па мінімальным кансультаванні не падлягае якім-небудзь выключэнням. Іншым прыкладам можа быць Закон Рэспублікі Малдова «Аб празрыстасці працэсу прыняцця рашэнняў», прыняты ў 2008 годзе (са зменамі і дапаўненнямі, унесенымі рашэннем урада ў 2016¹⁰). Ён абвешчае, што невыкананне правілаў празрыстасці падлягае дысцыплінарнай і адміністратыўнай адказнасці. Больш за тое, закон вызначае і абмяжоўвае выпадкі, калі могуць ужывацца «надзвычайныя» і «паскораныя» працэдуры прыняцця заканадаўства, рашэнняў і іншых публічных актаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Закон не прадугледжвае адміністратыўныя санкцыі за парушэнне палажэння аб абавязковых грамадскіх кансультацыях;

4. Існуюць выразныя крытэры і роўныя магчымасці для ўсіх АГС датычна ўдзелу ў працэсе прыняцця рашэнняў

Заканадаўства павінна забяспечваць роўны ўдзел АГС ў працэсах прыняцця рашэнняў. У дзяржаўных органаў няма права выключачь АГС з працэсу на падставе іх крыніц фінансавання, іх адносін з урадам альбо іх пазіцый датычна законаў і іншых дзяржаўных рашэнняў. Любыя крытэры адбору, якія тычацца маштабаў працы АГС (на міжнародным, нацыянальным або лакальным узроўні), мэтаў і сфер дзейнасці, прававога статусу (зарэгістраваныя або незарэгістраваныя арганізацыі) і сацыяльных груп, якія яны прадстаўляюць, павінны быць добра аргументаваныя кансультатыўным органам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

⁹ Інструкцыі па імплементацыі рэгулявання пытанняў кансультацый у законапраектнай дзейнасці Міністэрства Юстыцыі Босніі і Герцагавіны, даступныя па спасылцы:

http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/EJ%20Pravilnik%20za%20konsultacije.pdf

¹⁰ Рашэнне Урада No. 967 ад 9 жніўня 2016 аб механізме грамадскіх кансультацый з грамадзянскай супольнасцю ў працэсе прыняцця рашэнняў. Даступна па спасылцы: <http://lex.justice.md/md/366274/>

- Няма антыдыскрымінацыйных нормаў, якія б забяспечвалі роўны ўдзел АГС у прыняцці рашэнняў;
- Няма дакладных і даступных грамадскасці крытэраў для ўдзелу АГС у працэсе прыняцця рашэнняў альбо кансультацыйным органе.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Улады выкарыстоўваюць розныя механізмы для забеспячэння істотнага ўдзелу грамадскасці. 2. Няма ніякіх негатыўных наступстваў для АГС, якія ўдзельнічаюць шляхам кансультацый ці іншымі спосабамі ў працэсах прыняцця рашэнняў. 3. Любая АГС можа ўдзельнічаць у кансультацыях без якой-кольвек дыскрымінацыі, незалежна ад тыпу АГС ці яе стаўлення да ўраду.

1. Улады выкарыстоўваюць розныя механізмы для забеспячэння істотнага ўдзелу грамадскасці.

Каб прыцягнуць як мага больш грамадзян і АГС, дзяржаўныя органы павінны выкарыстоўваць разнастайныя анлайн і афлайн інструменты, якія з'яўляюцца найбольш прыдатнымі для адпаведнага аб'екта і сферы. Яны таксама павінны карыстацца базамі дадзеных і спісамі АГС, каб як мага шырэй распаўсюдзіць інфармацыю пра праекты прававых актаў, стратэгий, праграм і аб'явы пра правядзенне грамадскіх слуханняў і іншых мерапрыемстваў у межах грамадскіх кансультацый. Эфектыўныя інструменты і механізмы могуць уключаць анлайн кансультацыі (напр., вэб-платформы) і/або асабістыя сустрэчы (напр., фокус-групы, семінары, грамадскія дэбаты, форумы, экспертныя панэлі) для абмеркавання фармулявання, імплементацыі і ацэнкі праграмных дакументаў з грамадскасцю; механізмы сачэння за прагрэсам, такія як сацапытанні, анлайн апытанні грамадскай думкі або апытальнікі для збору інфармацыі пра інтарэсы стэйкхолдэраў і іх прапановаў; і адкрытыя пленарныя сесіі або пасяджэнні камітэтаў для забеспячэння правядзення дэбатаў у працэсе прыняцця рашэнняў.

Улады павінны ўспрымаць грамадскі ўдзел як элемент працэсу прававой і праграмнай падрыхтоўкі. Калі праект не выносіўся на грамадскія кансультацыі, адказныя за прыняццё рашэнняў павінны вяртаць яго ў адпаведны дзяржаўны орган, каб той арганізаваў ці паспрабаваў арганізаваць грамадскія кансультацыі да таго, як акт будзе прыняты. Напрыклад, дзяржавы могуць ствараць сістэмы маніторынгу і справаздачнасці па адпаведнасці абавязковым стандартам грамадскага ўдзелу.

Нават у часы надзвычайных сітуацый улады павінны працягваць ужываць даступныя і інклюзіўны кансультацыйныя механізмы, якія ўлічваюць меркаванні найбольш пацярпелых, у прыватнасці жанчын і іншых маргіналізаваных асоб і груп. Улады павінны выкарыстоўваць інавацыйныя падыходы і сучасныя тэхналогіі для забеспячэння грамадскага ўдзелу ў часы надзвычайных сітуацый. Існуючыя кансультацыйныя механізмы павінны заставацца адкрытымі і выкарыстоўвацца па меры магчымасці. Урады не павінны карыстацца надзвычайнымі мерамі, каб прымаць законы без правядзення кансультацый альбо ў тэрміновым парадку, і «як правіла, падчас надзвычайнага становішча асноватворныя правыя рэформы павінны быць прыпыненыя».¹¹

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўны орган выкарыстоўвае толькі адзін канал для аанасавання правядзення кансультацый, напрыклад, вэбсайт ці спіс электронай рассылкі, не даступны вялікім групам грамадскасці;
- Дзяржаўны орган арганізуе сустрэчу для абмеркавання стратэгіі развіцця, на якую можна трапіць толькі па запрашэнні, з удзелам невялікай колькасці АГС, інфармацыя пра якую не публікуецца анлайн;
- Дзяржаўныя органы арганізуюць кансультацыі з АГС для захавання фармальнасці, не ўлічваючы іх меркаванні і прапановы ў працэсе прыняцця рашэнняў;
- Зафіксаваныя выпадкі, калі праекты прававых актаў прымаліся без належных грамадскіх кансультацый.

2. Няма ніякіх негатыўных наступстваў для АГС, якія ўдзельнічаюць шляхам кансультацый у ці іншымі спосабамі ў працэсах прыняцця рашэнняў.

У шматлікіх выпадках законы зацвярджаюцца і прымяняюцца адвольна, каб адмовіць ва ўдзеле асобам, што агучваюць супрацьлеглыя непажаданыя меркаванні; у мэтах ціску супраць іх таксама ўжываецца запалохванне і пераслед. Паводле справаздачы Упраўлення Вярхоўнага камісара ААН па правах чалавека (23 ліпеня 2015), «у шматлікіх краінах асобы і арганізацыі, што займаюцца прасоўваннем і абаронай правоў чалавека, сутыкаюцца з пагрозамі, прыгнётам і небяспекай, у тым ліку праз адстойванне права на ўдзел у палітычным і грамадскім жыцці» (пар.16). АГС не павінны сутыкацца з такімі пагрозамі, а павінны мець магчымасць адкрыта ўдзельнічаць у працэсах прыняцця рашэнняў на лакальным, нацыянальным і міжнародным узроўнях і адстойваць любое рашэнне ў інтарэсах сваіх стэйкхолдэраў. Яны не павінны несці якую-небудзь адказнасць альбо падвяргацца ціску з боку дзяржавы за свой удзел. Аналагічным чынам, удзелу АГС не павінны перашкаджаць нападкамі з боку ўплывовых прадстаўнікоў прамысловасці і прыватнага сектара, напрыклад, праз SLAPP. Ніводная АГС не можа быць абмежаваная ў сваіх правах праз удзел у працэсах прыняцця рашэнняў.

¹¹ Пункт 2.3; SG/Inf(2020)11, Савет Еўропы; Захаванне дэмакратыі, вяршэнства права і правоў чалавека падчас санітарнага крызісу, выкліканага COVID-19. Інструментар для краін-чальцоў; 7 красавіка 2020

Могуць прымяняцца аб'ектыўна абгрунтаваныя абмежаванні, аднак толькі ў выпадках, калі ўзнікае сапраўдны канфлікт інтарэсаў. Напрыклад, калі АГС з'яўляецца чальцом адборачнай камісіі па дзяржаўных грантах, у яе не павінна быць права падавацца на такія гранты. Аднак, такія абмежаванні павінны быць прапісаныя ў пісьмовай форме з пазначэннем дакладнага абгрунтавання.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС было адмоўлена ў дзяржаўным фінансаванні, бо яна выказвала крытычныя меркаванні аб асобным законе;
- Супрацоўнікі АГС падвяргаліся прыгнёту праз выказаныя імі меркаванні аб асобным законе;
- АГС сутыкнулася з сачэннем і/або зборам персанальных дадзеных пасля прадстаўлення крытычнай зваротнай сувязі па выніках яе ўдзелу ў працэсах прыняцця рашэнняў.

3. Любая АГС можа ўдзельнічаць у кансультацыях без якой-кольвек дыскрымінацыі, незалежна ад тыпу АГС ці яе стаўлення да ўрада.

У АГС павінна быць права эфектыўна ўдзельнічаць і прадстаўляць кансультацыі ў межах усіх урадавых і квазіўрадавых механізмаў, што тычацца дзяржаўнай палітыкі і прыняцця рашэнняў. АГС не павінны дыскрымінавацца на падставе, сярод іншага, іх крыніц фінансавання, мэтай і сфер дзейнасці (незалежна ад таго, ці займаюцца яны адвакатаваннем і/або прасоўваннем правоў чалавека і/або правоў меншасцяў, абяздоленых, уразлівых альбо маргіналізаваных асоб або груп ці не), іх прававога статусу (незарэгістраваныя альбо зарэгістраваныя); або таго факту, што яны альбо іх заснавальнікі крытычна ставяцца да ўрада і/або праектаў праграмных дакументаў, законаў або іншых дзяржаўных рашэнняў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя органы прыцягваюць да абмеркавання дзяржаўнай палітыкі і прыняцця рашэнняў толькі вузкае кола АГС, што фінансуюцца дзяржавай;
- Да АГС, што аказваюць сацыяльныя паслугі, звяртаюцца па кансультацыі датычна адпаведных законаў і праграм, у той час як праваабарончыя АГС на кансультацыі не запрашаюцца;
- АГС церпяць ад SLAPP з-за сваёй актыўнай пазіцыі па экалагічных ці іншых пытаннях;
- На грамадскія кансультацыі запрашаюцца толькі праўрадавыя АГС.

Стандарт 2. АГС рэгулярна, адкрыта і эфектыўна ўдзельнічаюць у распрацоўцы, імплементацыі і маніторынгу дзяржаўнай палітыкі

Уцягванне АГС ў грамадскія дэбаты, уключаючы крытычныя галасы і супрацьлеглыя погляды, мае вялікае значэнне для плюралістычнага дэмакратычнага грамадства. АГС павінныя мець магчымасць эфектыўна ўдзельнічаць ва ўсіх этапах працэсу прыняцця рашэнняў, уключаючы планаванне, рэалізацыю, маніторынг і ацэнку. Такі ўдзел ўключае ў сябе простыя і зразумелыя працэдуры ўключэння; наяўнасць і даступнасць бясплатна ўсіх праектаў дакументаў; ўцягванне на ранняй стадыі з прадастаўленнем дастатковага часу для падрыхтоўкі; празрыстую зваротную сувязь па ўсіх атрыманых прапановах. Акрамя таго, АГС павінныя быць ўцягнутыя ў працэс прыняцця рашэнняў праз кансультацыйныя органы, што спрыяе ўмацаванню ўзаемнага даверу і супрацоўніцтва паміж дзяржавай і сектарам грамадзянскай супольнасці. Такія органы павінны дзейнічаць на аснове прадпісаных і дакладных стандартаў і прадугледжваць празрыстыя механізмы адбору членаў.

Закон

Індыкатары для закона
1. Працэдуры грамадскіх кансультацый простыя і дакладна вызначаныя законам. 2. Закон прадугледжвае стварэнне кансультацыйных органаў з выразнымі стандартамі і празрыстымі механізмамі адбору іх членаў і прыняцця рашэнняў у межах гэтых органаў. 3. Закон прадугледжвае ўдзел АГС ў рэалізацыі, маніторынгу і ацэнцы палітыкі.

1. Працэдуры грамадскіх кансультацый простыя і дакладна вызначаныя законам.

Заканадаўства ўтрымлівае палажэнні пра тое, як арганізуюцца грамадскія кансультацыі, уключаючы анлайн і афлайн кансультацыі і адмысловыя механізмы, што дазваляюць грамадзянам уносіць свае прапановы. Заканадаўства ўстанаўлівае тэрмін, калі інфармацыя пра кансультацыі павінна быць апублікаваная, што дазваляе далучыць АГС на самых ранніх стадыях і дае дастаткова часу на падрыхтоўку, абмеркаванне і падачу рэкамендацый датычна праектаў праграмных дакументаў і прававых актаў. Умовы правядзення грамадскіх кансультацый не павінны прадугледжваць падачу непатрэбнай дакументацыі, такой як ліцэнзії або інфармацыя пра арганізацыю, альбо складаныя заяўныя працэдуры/парадак падачы. Урад павінен прымаць належныя меры, каб садзейнічаць удзелу АГС і пазбягаць іх празмернага абцяжарэння ў працэсе ўдзелу.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Закон не ўстанаўлівае якое-небудзь дакладнае рэгуляванне грамадскіх кансультацый, пакідаючы арганізацыю і парадак правядзення грамадскіх кансультацый на вырашэнне дзяржаўных органаў;
- Тэрмін папярэдняга інфармавання АГС пра магчымасць накіравання сваіх прапаноў альбо наведвання грамадскага мерапрыемства занадта кароткі;

- Парадак удзелу ў кансультацыях прадугледжвае падачу АГС непатрэбнай дакументацыі, напрыклад, сертыфікатаў або інфармацыі пра заснавальнікаў.

2. **Закон прадугледжвае стварэнне кансультацыйных органаў з выразнымі стандартамі і празрыстымі механізмамі адбору іх членаў і прыняцця рашэнняў у межах гэтых органаў.**

Кансультатыўныя органы з'яўляюцца важным інструментам удзелу АГС у распрацоўцы, імплементацыі і маніторынгу дзяржаўнай палітыкі. Такім чынам, важна, каб закон патрабаваў ад дзяржаўных органаў стварэння кансультатыўных органаў, такіх як грамадскія рады, працоўныя групы і іншыя органы з прыцягненнем АГС. Такія органы могуць стварацца пры міністэрствах і ўрадзе, а таксама пры іншых дзяржаўных органах або мясцовых органах улады (муніцыпалітэтах), і могуць рэгулявацца законамі альбо падзаконнымі актамі. Механізм удзелу ў такіх кансультатыўных органах павінен быць празрыстым, гэта значыць, што ён павінен быць апублікаваны адпаведным органам і павінен прадугледжваць дакладныя стандарты ўдзелу АГС на падставе аб'ектыўных і разумных крытэраў. Гэтыя стандарты павінны ўтрымліваць абгрунтаванне прычын магчымых адмоваў кандыдатам, гарантыі ў выпадках канфлікту інтарэсаў і палажэнні, якія забяспечваюць удзел маргіналізаваных групаў. Прыняццё рашэнняў у межах гэтых органаў павінна быць празрыстым: напрыклад, пратаколы пасяджэнняў або рашэнні, а таксама спіс АГС, што прынялі ўдзел у пасяджэннях, публікуюцца анлайн.

Дзяржаўная ўстанова, што стварае кансультатыўны орган, павінна забяспечыць яго працу, у прыватнасці даць памяшканне і тэхнічнае абсталяванне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індыхатара:

- Толькі некаторым дзяржаўным органам дазволена ствараць пастаянныя кансультатыўныя органы;
- Дзяржаўныя органы стварылі кансультатыўныя органы, але няма прававога рэгулявання іх складу і працы;
- Заканадаўства не прапісвае наўпроставыя паўнамоцтвы кансультатыўных органаў;
- У кансультатыўны орган уключаюцца арганізацыі, папярэдне адабраныя дзяржаўным органам, які яго стварыў;
- Няма патрабавання празрыстасці дзейнасці кансультатыўных органаў.

3. **Закон прадугледжвае ўдзел АГС ў рэалізацыі, маніторынгу і ацэнцы палітыкі.**

Заканадаўства павінна дазваляць АГС прымаць удзел у імплементацыі, маніторынгу і ацэнцы праграм, якія прымаюцца рознымі дзяржаўнымі органамі. У АГС павінна быць магчымасць прымаць удзел на стадыі імплементацыі, напрыклад, у аказанні паслуг або рэалізацыі праекта. У АГС таксама павінна быць важная роля ў маніторынгу і ацэнцы дзяржаўнай палітыкі як у прадстаўнікоў груп, на якія яна ўплывае. Эфектыўная і празрыстая сістэма ўдзелу АГС на

дадзеных стадыях забяспечыць непрадузяты падыход і надзейнасць вынікаў. У Італіі платформа [Monithon](#) стымулюе актыўны ўдзел у маніторынгу палітыкі збліжэння, прапаноўваючы шырокі спектр магчымасцяў, такіх як вывучэнне гісторыі і прагрэсу абранага праекта, напісанне справаздач на падставе даступных дадзеных і арганізацыя груп для маніторынгу выдаткавання сродкаў ЕС на канкрэтнай тэрыторыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не ўтрымлівае якіх-небудзь палажэнняў, што тычыліся б удзелу АГС у імплементацыі і маніторынгу дзяржаўнай палітыкі;
- Не прапісаны парадак адбору АГС для ўдзелу ў маніторынгу дзяржаўнай палітыкі.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Інфармацыя аб праектах і тэрмінах грамадскага абмеркавання даступная бясплатна, пажадана на адзінай і проста ў выкарыстанні онлайн-платформе. 2. Фармат кансультацый гарантуе эфектыўны ўдзел, а АГС прапануецца ўносіць свой унёсак у працэс прыняцця рашэнняў на самых ранніх этапах, і для гэтага ім прадастаўляецца дастатковыя тэрміны. 3. Наяўнасць кансультацыйнага органа не абмяжоўвае магчымасці іншых АГС ўдзельнічаць у грамадскіх кансультацыях па пытанні, якое выносіцца на абмеркаванне. 4. Дзяржаўныя органы робяць прапановы АГС агульнадаступнымі і забяспечваюць зваротную сувязь. 5. Павялічваецца практыка прыцягнення АГС да рэалізацыі, маніторынгу і ацэнцы дзяржаўных палітык і праграм.

І. Інфармацыя аб праектах і тэрмінах грамадскага абмеркавання даступная бясплатна, пажадана на адзінай і проста ў выкарыстанні онлайн-платформе

Інфармацыя пра праекты прававых актаў павінна публікавацца, быць даступнай ў даступным фармаце і ў межах часавых тэрмінаў, прадугледжаных заканадаўствам. У прыватнасці, у часы надзвычайных сітуацый ёсць неабходнасць своєчасовай і даступнай публікацыі такой інфармацыі. Публікацыя такой інфармацыі павінна ўключаць дапаможныя матэрыялы і тэрміны правядзення кансультацый. Інфармацыя пра ўсе праекты прававых актаў можа акумулявацца праз інструменты ІКТ, напрыклад, на адной платформе, якая забяспечвае прастату выкарыстання. Такая платформа не павінна патрабаваць падпіску альбо плату за доступ. Напрыклад, у Арменіі ёсць адмысловая платформа www.e-draft.am, дзе публікуюцца праекты прававых актаў, а таксама дапаможныя матэрыялы. Платформа дазваляе карыстальнікам шукаць праекты і пакідаць пісьмовую зваротную сувязь; на ёй таксама прадстаўлены агляды каментароў разам з адказамі на іх. У невялікіх супольнасцях мясцовыя ўлады павінны прымаць меры дзеля таго, каб зрабіць праекты дзяржаўных праграм

даступнымі для кожнага, у тым ліку праз афлайн фарматы, напрыклад, выкарыстоўваючы дошкі аб'яваў альбо агульныя сходны.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Інфармацыя пра законапраекты публікуецца на адмысловай платформе, якая патрабуе падпіску і плату за доступ;
- У час крызісу інфармацыя, што тычыцца зменаў у заканадаўстве і прынятых мер, не даступная для кожнага, хоць яна рэгулюе грамадскія паводзіны і змяшчае інфармацыю пра сур'ёзныя санкцыі за парушэнні.

2. Фармат кансультацый гарантуе эфектыўны ўдзел, а АГС прапануецца ўносіць свой унёсак у працэс прыняцця рашэнняў на самых ранніх этапах, і для гэтага ім прадастаўляецца дастатковыя тэрміны.

Згодна з патрабаваннямі заканадаўства, пра правядзенне грамадскіх кансультацый павінна паведамляцца загадзя, каб АГС маглі да іх падрыхтавацца і ўнесці сапраўдны ўнёсак. Павінны прымяняцца розныя кансультацыйныя механізмы, каб забяспечыць эфектыўны ўдзел шырокага кола АГС. Праекты прававых актаў і дзяржаўнай палітыкі павінны абмяркоўвацца на ранніх стадыях, павінна быць магчымасць перагляду да наступнай стадыі распрацоўкі праекта. З АГС таксама павінны праводзіцца кансультацыі датычна ўсіх наступных праектаў. Перагледжаныя версіі праектаў прававых актаў і дзяржаўнай палітыкі павінны быць апублікаваныя адразу, як толькі яны становяцца даступнымі.

Дзяржаўныя органы не павінны карыстацца «надзвычайным» і «паскораным» парадкам прыняцця законаў, рашэнняў і іншых прававых актаў, каб абыйсці патрабаванне правядзення грамадскіх кансультацый. Такія працэдуры павінны ўжывацца ў рэдкіх выпадках. Павінен быць механізм праверкі, ці з'яўляюцца такія працэдуры неабходнымі і адэкватнымі ў кожным канкрэтным выпадку.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праекты прававых актаў публікуюцца менш чым за тыдзень да скрайняга тэрміну падачы каментароў;
- АГС запрашаюцца на грамадскія кансультацыі ў апошні момант, або ім не прадастаўляецца праект праграмы/закона, што абмяркоўваецца, да самога мерапрыемства;
- Праекты прававых актаў і дзяржаўных праграм абмяркоўваюцца на ранніх стадыях кансультацый, пры гэтым уносяцца значныя папраўкі; аднак, гэтыя праўкі дапрацоўваюцца без далейшай публікацыі і/або кансультацый;
- АГС прапануецца даць зваротную сувязь пасля таго, як усе ключавыя пытанні ўжо былі вырашаныя, і ўжо цяжка ўнесці якія-небудзь праўкі, калі ў прынцыпе магчыма;

- Фіксуецца мноства выпадкаў, калі ўжываецца надзвычайны парадак прыняцця праектаў прававых актаў без правядзення грамадскіх кансультацый.

3. Наяўнасць кансультатыўнага органа не абмяжоўвае магчымасці іншых АГС ўдзельнічаць у грамадскіх кансультацыях па пытанні, якое выносіцца на абмеркаванне.

Арганізатары грамадскіх кансультацый павінны быць бесстароннімі і дазваляць удзел у працэсах дзяржаўнага прыняцця рашэнняў усім зацікаўленым АГС, у тым ліку больш дробным ці нізавым групам грамадзянскай супольнасці. У невялікіх груп павінна быць магчымасць удзельнічаць, нават калі яны не ўцягнутыя ў афіцыйныя дыскусіі або інстытуалізаваныя ў рамкахі ўдзелу, такія як кансультатыўныя органы (напр., грамадскія рады) або прызначаныя ўрадавыя органы/працоўныя групы. У несябраў таксама павінна быць магчымасць наведваць пасяджэнні кансультатыўных органаў і выказаць свае меркаванні.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праекты прававых актаў і праграм пэўнага дзяржаўнага органа абмяркоўваюцца толькі ў рамках пасяджэнняў кансультатыўнага органа пры ім.

4. Дзяржаўныя органы робяць прапановы АГС агульнадаступнымі і забяспечваюць зваротную сувязь.

Прадстаўленне зваротнай сувязі на атрыманыя каментары з'яўляецца важным элементам павышэння даверу і ўзмацнення супрацоўніцтва. Усе каментары, атрыманыя ад грамадзянскай супольнасці, павінны быць у роўнай меры разгледжаныя і апублікаваныя па-за залежнасцю ад таго, ці выказаныя яны за або супраць прапановаў, што абмяркоўваліся. Зваротная сувязь на кожную з прапаноў павінна быць апублікаваная з пазнакамі пра тое, якія прапановы былі інкарпараваныя ў выніковы дакумент, а якія не былі і чаму. Зваротная сувязь можа быць прадстаўленая ў выглядзе кароткай справаздачы з аглядам усіх каментароў і прынятых рашэнняў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У аглядзе атрыманых каментароў не пазначаецца, ці былі яны інкарпараваныя або адхіленыя, альбо не называюцца прычыны адхілення.

5. Павялічваецца практыка прыцягнення АГС да рэалізацыі, маніторынгу і ацэнцы дзяржаўных палітык і праграм.

АГС павінны быць уцягнутыя не толькі ў абмеркаванне дзяржаўнай палітыкі і праграм, але таксама і ў іх імплементацыю і маніторынг, якія не павінны быць прэрагатывай толькі

дзяржаўных структур і кампаній. Гэтыя працэсы павінны быць празрыстымі і грунтавацца на экспертызе АГС. АГС павінны валодаць кампетэнцыямі для аказання адукацыйных і сацыяльных паслуг, паслуг у галіне аховы здароўя, быць задзейнічаны ў сферу культуры і да т.п. Больш за тое, АГС могуць ацэньваць уплыў рознай дзяржаўнай палітыкі, напрыклад, удзельнічаць у ацэнцы рэгулюючага ўздзеяння або ацэнцы ўплыву розных праектаў на агульныя ўмовы, у тым ліку праектаў у галіне будаўніцтва, інфраструктуры і г.д. У межах дадзенага індикатара павінна падавацца інфармацыя пра канкрэтныя прыклады ўцягнутасці АГС у маніторынг, ацэнку і імплементацыю і давацца ацэнка, ці ёсць пазітыўныя тэндэнцыі ў гэтым накірунку.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Існуюць практычныя перашкоды да ўдзелу АГС ў маніторынгу або імплементацыі, у прыватнасці ў сферах, у якіх АГС валодаюць кампетэнцыямі і экспертызай.

Стандарт 3. АГС маюць доступ да інфармацыі, неабходнай для іх эфектыўнага ўдзелу

Эфектыўны ўдзел у працэсе прыняцця рашэнняў магчымы толькі пры наяўнасці ў АГС доступу да ўсёй неабходнай інфармацыі. Закон устанаўлівае ўмовы і тэрміны публікацыі ўсёй інфармацыі, неабходнай для працэсу прыняцця рашэнняў. Дзяржаўныя органы павінны забяспечыць доступ да інфармацыі на аснове простага і яснага працэдуры. Дзяржавы павінны прыняць заканадаўства, якое абавязвае дзяржаўныя ўстановы своєчасова публікаваць свой заканадаўчы парадак дня.

Закон

Індикатары для закона
1. Заканадаўства ўключае ў сябе ўмовы і тэрміны апублікавання дзяржаўнымі органамі ўсёй інфармацыі, якая звязаная з працэсам прыняцця рашэнняў. 2. Закон устанаўлівае простую і ясную працэдуру доступу да інфармацыі.

1. Заканадаўства ўключае ў сябе ўмовы і тэрміны апублікавання дзяржаўнымі органамі ўсёй інфармацыі, якая звязаная з працэсам прыняцця рашэнняў.

Права на ўдзел у прыняцці рашэнняў цесна звязанае з празрыстасцю і поўным доступам да неабходнай інфармацыі. Такім чынам, інфармацыя, што датычыцца рашэнняў, павінна быць даступнай, акрамя дакладна вызначаных выпадкаў, замацаваных у заканадаўстве. Больш за тое, такія абмежаванні павінны адпавядаць канвенцыям Савета Еўропы і іншым міжнародным абавязальніцтвам.

Інфармацыя павінна прадстаўляцца бясплатна альбо па разумным кошце (напр., эквівалентным кошту друкаваных матэрыялаў), у межах тэрмінаў, выразна прапісаных у заканадаўстве, праз інтэрнэт або друкаваныя СМІ. Інфармацыя павінна прадстаўляцца ў дакладнай і зразумелай манеры, адпавядаць сутнасці пададзеных запытаў і быць даступнай

боку, што запарсіў яе. Далей, атрымальніку павінна быць дазволена карыстацца інфармацыяй на сваё вырашэнне, напрыклад, друкаваць яе ці публікаваць на сайце.

Каб палегчыць доступ да інфармацыі, заканадаўства павінна абавязваць дзяржаўныя ўлады публікаваць свае заканадаўчыя парадкі дня з пазначэннем, якія законы і праграмы яны плануюць змяняць або прымаць, бо АГС павінны быць азнаёмыя з законамі і праграмамі, каб падрыхтаваць свае прапановы і/або каментары.

Дзяржаўныя ўлады павінны прадстаўляць актуальную, поўную інфармацыю пра працэс прыняцця рашэнняў і парадак удзелу. Напрыклад, згодна з Артыкулам 15 Закона Украіны «Аб доступе да публічнай інфармацыі», распарадчык інфармацыі абавязаны апублікаваць праекты рашэнняў, што падлягаюць абмеркаванню, і парадак дня сваіх адкрытых пасяджэнняў неадкладна, але не пазней за 5 працоўных дзён з дня зацвярджэння дакумента. Праекты нарматывна-прававых актаў і рашэнні органаў мясцовага самакіравання павінны абнародавацца не пазней за 10 працоўных дзён да даты іх разгляду з мэтай прыняцця.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не патрабуе публікацыю інфармацыі, што датычыцца рашэнняў урада;
- У заканадаўстве няма палажэнняў, што ўстанаўлівалі б скрайнія тэрміны для публікацыі інфармацыі, датычнай такіх рашэнняў;
- Закон не прадугледжвае публікацыю заканадаўчага парадку дня ўрада.

2. Закон устанаўлівае простую і ясную працэдуру доступу да інфармацыі.

Доступ да публічнай інфармацыі павінен рэгулявацца на заканадаўчым узроўні. Такое заканадаўства павінна прапісваць, якія дакументы неабходныя для запыту інфармацыі, часовыя тэрміны прадстаўлення інфармацыі і паважлівыя прычыны адмоў, якія павінны быць выразнымі, зразумелымі і павінны ўтрымліваць закрыты пералік такіх падстаў. АГС не павінны быць абавязанымі пазначаць прычыну свайго запыту на прадстаўленне публічнай інфармацыі. Фармальнасці, звязаныя з падачай такога запыту, не павінны перавышаць ўзровень, неабходны для яго апрацоўкі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Доступ да інфармацыі не рэгулюецца заканадаўствам;
- Для атрымання інфармацыі трэба прадстаўляць мноства дакументаў.

Практыка

Індикатары для практыкі

1. Праекты законаў і палітык публікуюцца і агульнадаступныя, а АГС належным чынам паведамляецца аб публічных слуханнях або абмеркаванні праектаў нарматыўных актаў.
2. Дзяржаўныя органы своєчасова і бясплатна прадастаўляюць адказы на запыты аб прадастаўленні інфармацыі.

1. Праекты законаў і палітык публікуюцца і агульнадаступныя, а АГС належным чынам паведамляецца аб публічных слуханнях або абмеркаванні праектаў нарматыўных актаў.

Дзяржаўныя ўлады павінны рабіць праекты законаў і праграм даступнымі для грамадскага абмеркавання ў адпаведнасці з усталяванымі працэдурамі. Такі доступ павінен прадстаўляцца без непатрэбных адміністрацыйных перашкод, на бясплатнай аснове, у адпаведнасці з прынцыпамі адкрытых дадзеных і своєчасова. Даступнасць інфармацыі таксама значыць, што АГС павінны мець магчымасць атрымліваць інфармацыю пра законапраекты без дадатковых узгадненняў, анлайн і афлайн. Своечасовая публікацыя значыць, што ў АГС павінна быць дастаткова часу падрыхтавацца да грамадскіх слуханняў або дыскусій: напрыклад, азнаёміцца з праектамі і напісаць свае прапановы. Доступ можа давацца анлайн альбо афлайн.

У выпадках, калі доступ да праектаў прававых актаў абмежаваны, трэба прытрымлівацца патрабаванняў заканадаўства. Больш за тое, такія выпадкі павінны мець месца ў строга абмежаваных мэтах: напрыклад, у мэтах нацыянальнай бяспекі, абароны або міжнародных адносін; грамадскай бяспекі; папярэджання, расследвання або пераследу за крымінальныя дзеі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Зафіксаваны выпадак, калі праект закона або дзяржаўнай палітыкі не выносіўся на грамадскае абмеркаванне;
 - Была затрымка ў публікацыі праекта закона або дзяржаўнай палітыкі для грамадскага абмеркавання;
 - Дзяржаўныя ўлады не анансуюць грамадскія слуханні або дыскусіі;
 - Дзяржава адмаўляе АГС ў прадстаўленні інфармацыі пра законапраект, не тлумачычы прычыны адмовы;
 - Дзяржаўныя органы анансуюць грамадскія слуханні або дыскусію, не даючы дастаткова часу на падрыхтоўку.
- 2. Дзяржаўныя органы своєчасова і бясплатна прадастаўляюць адказы на запыты аб прадастаўленні інфармацыі.**

Дзяржаўныя органы павінны адказваць на належным чынам сфармуляваныя запыты на прадстаўленне публічнай інфармацыі ў рамках устаноўленых тэрмінаў. Больш за тое,

дзяржаўныя органы павінны прадстаўляць свае адказы на бясплатнай аснове, акрамя выпадкаў, калі ўстаноўленая загадзя агавораная, разумная плата, звязаная з коштам друку і/або капіявання матэрыялаў. Ад заяўніка павінна патрабавацца прадстаўленне толькі мінімальнага аб'ёму ідэнтыфікавальнай інфармацыі, неабходнай дзяржаве для ідэнтыфікацыі асобы заяўніка і адказу на запыт.

Дзяржаўныя органы павінны своєчасова прадстаўляць ўсёабдымныя адказы на запыты на прадстаўленне інфармацыі, і любая адмова ў прадстаўленні інфармацыі павінна быць дакладна абгрунтаваная адпаведнымі прававымі падставамі, такімі як канфідэнцыйнасць, нацыянальная бяспека і г.д. Выпадкі, калі інфармацыя не прадстаўляецца, павінны быць выразна абгрунтаваныя, са спасылкамі на адпаведныя законы.

Больш за тое, у АГС павінна быць магчымасць падачы скаргаў датычна абмежаванага або складанага доступу, і дзяржава павінна адказваць на такія скаргі і прымаць меры па выпраўленню.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя органы не адказваюць на запыты;
- Дзяржаўныя органы прапускаюць тэрміны адказу на запыт;
- Дзяржаўныя органы адказваюць на запыт такім чынам, што не даецца адказ на пастаўленае пытанне;
- Падчас надзвычайных сітуацый доступ да інфармацыі абмежаваны.

Стандарт 4. Грамадскі ўдзел у прыняцці рашэнняў выразна адмежаваны ад палітычнай актыўнасці і дзейнасці лабістаў

У апошнія гады імкненне да ўзмацнення жорсткасці патрабаванняў празрыстасці ў дачыненні да палітычнай дзейнасці і лабіравання паўплывала на здольнасць АГС ўдзельнічаць у публічных дэбатах і ў працэсе прыняцця рашэнняў. Дзейнасць АГС ўсё часцей характарызуецца як палітычная, што прыводзіць да таго, што некаторыя арганізацыі сутыкаюцца з празмерным адміністрацыйным цяжарам і ўціскам. Як і любыя іншыя абмежаванні правоў на свабоду аб'яднанняў, выказвання меркаванняў і ўдзелу, абмежаванні могуць быць уведзеныя толькі дзеля законнай дзяржаўнай мэты і на аснове прынцыпу прапарцыянальнасці. Таму палітычная дзейнасць павінна быць выразна і вузка вызначана, каб не абмяжоўваць ўдзел АГС ў грамадскай і праваабарончай дзейнасці. Аналагічным чынам, рэгуляванне лабіравання не павінна абмяжоўваць праваабарончую дзейнасць АГС.

Закон

Індикатары для закона
1. Абмежаванні на ўдзел АГС у палітычнай дзейнасці выразна апісаныя і вузка вызначаныя, яны не ўплываюць на здольнасць АГС ўдзельнічаць у дзейнасці ў галіне дзяржаўнай палітыкі.

2. Рэгуляванне лабіравання не абмяжоўвае магчымасці АГС датычна ўдзелу ў дзейнасці ў галіне дзяржаўнай палітыкі і адстойвання грамадскіх інтарэсаў.

1. Абмежаванні на ўдзел АГС у палітычнай дзейнасці выразна апісаныя і вузка вызначаныя, яны не ўплываюць на здольнасць АГС ўдзельнічаць у дзейнасці ў галіне дзяржаўнай палітыкі.

Удзел асобаў і груп у вядзенні дзяржаўных спраў і распрацоўцы дзяржаўнай палітыкі з'яўляецца важным элементам дэмакратыі.

У АГС ёсць вельмі важная роля ў працэсе распрацоўкі палітыкі, бо яны з'яўляюцца прыладай збору і каналам перадачы поглядаў сваіх чальцоў і іншых стэйкхолдэраў. Іх унёсак дадае каштоўнасці ў працэс прыняцця палітычных рашэнняў, і ў яго ёсць вялікі патэнцыял да паляпшэння якасці і значнасці канчатковай палітыкі.

Калі браць занадта шырокае азначэнне панятка, то палітычная актыўнасць можа прадугледжваць не толькі такія рэчы, як падтрымка кандыдатаў на дзяржаўныя пасады або фандрайзінг для палітычных партый, але і дзейнасць, якой займаюцца некаторыя АГС: напрыклад, адвакатаванне за ці супраць канкрэтных законаў, занятак грамадскім адвакатаваннем, ініцыяванне судовых разглядаў датычна абароны грамадскіх інтарэсаў або ўдзел у палітычных дэбатах. Каб не дапусціць абмежаванняў такіх законных для АГС заняткаў, дзяржавы павінны выразна прапісваць, што менавіта лічыцца «удзелам у палітычнай дзейнасці», у адпаведных законах. Важна, каб рэгуляванне палітычнай дзейнасці не парушала права АГС на ўдзел і рэпрэзентацыю поглядаў сваіх арганізацый і стэйкхолдэраў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Азначэнне палітычнай дзейнасці занадта шырокае, што таксама абмяжоўвае магчымасці АГС уключаць у палітычную актыўнасць;
- АГС, што атрымліваюць фінансаванне з-за мяжы, забаронена ўдзельнічаць у дзяржаўнай палітыцы;
- Рэгуляванне палітычнай дзейнасці настолькі складанае і абмежавальнае, што АГС абіраюць добраахвотнае маўчанне.

2. Рэгуляванне лабіравання не абмяжоўвае магчымасці АГС датычна ўдзелу ў дзейнасці ў галіне дзяржаўнай палітыкі і адстойвання грамадскіх інтарэсаў.

Лабіяванне – гэта як вусная, так і пісьмовая камунікацыя з грамадскім чыноўнікам, мэтай якой з'яўляецца аказанне ўплыву на заканадаўства, дзяржаўную палітыку і адміністрацыйныя рашэнні. Каб выразна падзяліць лабіяванне і адвакатаванне (якое з'яўляецца прынцыпам некамерцыйнай дзейнасці), нацыянальнае заканадаўства, як, напрыклад, Закон Македоніі аб лабіяванні 2008 года, можа вызначаць лабіяванне як дзейнасць, якая ажыццяўляецца за грашовае ўзнагароджанне зарэгістраванымі лабістамі альбо іх супрацоўнікамі, што падпісалі кантракт на лабіяванне (Арт. 2).

Важна, каб панятка "лабіяванне" і адпаведнае рэгуляванне не перашкаджалі правам і дзейнасці АГС, у прыватнасці, такой тыповай дзейнасці па адвакатаванню, як грамадскія выступы, аналіз і публікацыя сацыялагічных апытанняў або даследванняў і прадстаўленне інфармацыі асобам, адказным за прыняццё рашэнняў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Азначэнне лабісцкай дзейнасці абмяжоўвае магчымасці АГС займацца адвакатаваннем;
- Для дзейнасці ў сферы дзяржаўнай палітыкі АГС павінны зарэгістравацца ў якасці лабістаў;
- АГС не могуць уваходзіць у будынкі дзяржаўных органаў без рэгістрацыі ў якасці лабістаў.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. АГС не сутыкаюцца з пераследам і не адчуваюць ніякага ціску ў сувязі з выказваннем меркаванняў, якія падтрымліваюць або ёсць альтэрнатыўнымі што да інтарэсаў палітычных партый. 2. АГС могуць свабодна займацца адвакацыйнай дзейнасцю без неабходнасці рэгістрацыі ў якасці лабістаў або прафесійных адвакатаў, а таксама без дадатковага адміністрацыйнага альбо фінансаванага абцяжарвання.

1. АГС не сутыкаюцца з пераследам і не адчуваюць ніякага ціску ў сувязі з выказваннем меркаванняў, якія падтрымліваюць або ёсць альтэрнатыўнымі што да інтарэсаў палітычных партый.

Права на ўдзел не можа быць рэалізаванае, калі АГС прымушаюць замаўчаць або запалохваюць, каб тыя адмовіліся ад сваёй дзейнасці. Запалохванне можа выяўляцца парознаму: пагрозы фізічнай расправы над супрацоўнікамі, фінансавыя санкцыі супраць АГС, стварэнне перашкод да выказвання і адвакатавання, да камунікацыі і супрацоўніцтва і да т.п. АГС не павінны сутыкацца з такімі пагрозамі, а павінны мець магчымасць удзельнічаць у працэсе прыняцця рашэнняў і прасоўваць любое рашэнне ў інтарэсах сваіх стэйкхолдэраў. Ніводная АГС не павінна быць абмежаваная ў сваіх праз удзел у працэсе прыняцця рашэнняў.

Палітычныя партыі, у прыватнасці тыя, што знаходзяцца ва ўладзе, абавязаныя паважаць права АГС свабодна выказваць свае думкі і перакананні незалежна ад пункту гледжання самой кіруючай партыі. Палітычныя партыі, дзяржаўныя чыноўнікі і іншыя асобы абавязаныя не аказваць ціску на АГС, каб пераканаць іх падтрымліваць генеральную палітычную лінію ўрада. Такі ціск можа прымаць розныя формы, напрыклад, умяшальніцтва ва ўнутранае кіраванне НДА альбо калі ў якасці ўмовы магчымага прадстаўлення дзяржаўнага фінансавання АГС ставіцца выказванне падтрымкі кіруючай палітычнай партыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС страціла свой некамерцыйны статус праз крытычную ацэнку палітыкі ўрада;
- Супрацоўнікі АГС сутыкнуліся з пераследам/фізічнымі калецтвамі праз свае меркаванні датычна канкрэтнага праекта;
- Супрацоўнікі АГС атрымліваюць тэлефанаванні з пагрозамі, мэтай якіх з'яўляецца прымус да падтрымкі інтарэсаў кіруючай палітычнай партыі.

2. АГС могуць свабодна займацца адвакацыйнай дзейнасцю без неабходнасці рэгістрацыі ў якасці лабістаў або прафесійных адвакатаў, а таксама без дадатковага адміністрацыйнага альбо фінансаванага абцяжарвання.

Эфектыўнае адвакатаванне дазваляе АГС фармаваць грамадскія дыскусіі вакол важных сацыяльных пытанняў і прасоўваць інтарэсы супольнасцяў у фарміраванні палітыкі ў тых галінах, што ўплываюць на іх жыццё. Не павінна быць патрабавання, каб АГС павінны былі атрымліваць адмысловы статус, вызначаны заканадаўствам, такі як статус лабіста, каб займацца адвакатаваннем, такім як удзел у грамадскіх слуханнях і кансультацыях, прадстаўленне сваіх каментароў да заканадаўства і дзяржаўнай палітыкі і да т.п. Такім жа чынам, калі АГС займаюцца адвакатаваннем у сферы дзяржаўнай палітыкі, яны не павінны аплочваць адмысловыя пошліны або прадстаўляць дадатковую справаздачнасць.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя ўлады накладваюць штраф на АГС за занятак адвакатаваннем без рэгістрацыі ў якасці лабіста;
- Калі АГС займаюцца адвакатаваннем, яны павінны прадстаўляць дадатковую інфармацыю пра сваіх заснавальнікаў і сябраў;
- АГС, што займаюцца адвакатаваннем, падвяргаюцца праверкам часцей, чым гэта прадугледжана графікам праверак.

Крыніцы

- OSCE-ODIHR – Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, para. 31, 183-195
- International Covenant on Civil and Political Rights, art. 25
- General Comment No. 25: The right to participate in public affairs, voting rights and the right of equal access to public service (Art. 25): 12/07/96. CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, para. 1-4
- OSCE Recommendations on enhancing the participation of associations in public decision-making processes, Vienna (15-16 April 2015), No. 3, 6-7, 10-11, 16, 20-21, 25-26, 27
- OSCE, International practices on confidence-building measures between the state and the civil society organizations, Chapter IV (Dec 2010)
- UN Human Rights Council, Promotion, protection and implementation of the right to participate in public affairs in the context of the existing human rights law: best practices, experiences, challenges and ways to overcome them: Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, A/HRC/30/26 (23 July 2015)

- OHCHR Draft guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs, A/HRC/39/28 (Sept 2018) para. 19, 21, 56-58, 64-77, 79, 82-94
- CCPR/C/128/2, Human Rights Committee, Statement on derogations from the Covenant in connection with the COVID-19 pandemic
- Checklist – FoAA during public health emergencies, developed in the context of the COVID-19 by the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Principles for Transparency and Integrity in Lobbying, Annex (2018)
- Council of Europe Guidelines for civil participation in political decision making, CM (2017)-83 final (adopted 27 September 2017) para. 4, 6, 8-12, 20-21, 23, 26-29.
- Council of Europe Expert Council on NGO Law, Regulating political activities of non-governmental organizations. OING Conf/Exp (3 December 2015)
- Council of Europe Recommendation N (2002)2 on access to official documents (adopted Feb 21, 2002)
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)2 on legal regulation of lobbying activities in the context of public decision making (adopted 22 March 2017)
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of non-governmental organisations in Europe, art. 76-77 (adopted 10 Oct 2007)
- Council of Europe Recommendation Rec(2001)19 on the participation of citizens in local public life (adopted 6 Dec 2001)
- Council of Europe, Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process, CONF/PLE(2009)CODE1 (adopted by the Conference of INGOs on 1 October 2009), background document, Chapter III.ii and Chapter IV.iii, 4-5
- Council of Europe, Convention on Access to Official Documents (CETS No. 205)
- Council of Europe and ECNL, Civil Participation in Decision-Making Processes: An Overview of Standards and Practices in Council of Europe, Chapter V, sections 1 and 2.2; Chapter VI, section 3 and country example No. 13; Chapter VII (May 2016)
- Council of Europe; SG/Inf(2020)11, Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis. A toolkit for member states; 7 April 2020, Point 2.3
- Defending Civil Society, the International Center for Not-for-Profit Law, World Movement for Democracy (September 2012)

СФЕРА 6. СВАБОДА ВЫКАЗВАННЯ

Стандарт 1. У кожнага ёсць права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне

Свабода меркаванняў і іх свабоднае выказванне з'яўляецца краеугольным каменем дэмакратычнага грамадства, паколькі свабодныя людзі здольныя выразна фармуляваць свае патрабаванні і прыкрытэты і заклікаць асобаў, якія прымаюць рашэнні, да адказу. Свабода выказвання меркаванняў гарантуецца Міжнародным пактам аб грамадзянскіх і палітычных правах і Еўрапейскай канвенцыяй пра правы чалавека. Свабода меркаванняў і іх свабоднае выказванне гарантуецца любому чалавеку без якой-кольвек дыскрымінацыі. Яна забяспечвае права шукаць, атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю і ідэі ў любой магчымай форме. Дзяржавы могуць абмяжоўваць свабоду выказвання меркаванняў, але любыя абмежаванні павінны грунтавацца на выразным законе і павінны быць строга неабходны для дасягнення законных мэтай. Распальванне варожасці, г.зн. які-кольвек выступ на карысць нянавісці, што прадстаўляе сабой падбухторванне да дыскрымінацыі, варожасці або гвалту, ня абараняецца свабодай выказвання меркаванняў і павінна быць забаронена.

Закон

Індикатары для закона
1. Права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне гарантуецца любой асобе, мясцовай альбо замежнай, індывідуальна альбо ў складзе групы, уключаючы АГС, без аніякай дыскрымінацыі. 2. АГС і звязаныя з імі асобы вольныя шукаць, атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю і ідэі любога роду, незалежна ад дзяржаўных межаў, з дапамогай любых сродкаў інфармацыі. 3. Любая прапаганда нянавісці, якая ўяўляе сабой падбухторванне да дыскрымінацыі, варожасці альбо гвалту, забаронена. 4. Ня ўсталёўваюцца ніякія санкцыі за распаўсюд інфармацыі на аснове шырокіх і расплывістых азначэнняў "ілжывых навін" ці "неправеранай дзяржавай" інфармацыі.

- 1. Права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне гарантуецца любой асобе, мясцовай альбо замежнай, індывідуальна альбо ў складзе групы, уключаючы АГС, без аніякай дыскрымінацыі.**

Павага і абарона права на свабоду меркавання і яго выказвання з'яўляецца абавязкам дзяржавы, які павінен быць зафіксаваны ў нацыянальным заканадаўстве. Нацыянальная прававая сістэма павінна прадстаўляць эфектыўныя гарантыі свабоды меркаванняў і іх выказвання кожнаму чалавеку на ўсёй тэрыторыі дзяржавы, як індывідуальна, так і ў рамках групы, у тым ліку і АГС.

Свабода меркавання не падлягае якім-небудзь абмежаванням. Свабода мець меркаванне таксама ўключае ў сябе свабоду ня мець меркавання і і не быць абавязаным выказваць сваё

меркаванне па якой-небудзь тэме. Павінны абараняцца ўсе формы меркаванняў, у тым ліку сацыяльныя, палітычныя, навуковыя, гістарычныя, маральныя і рэлігійныя. Наяўнасць якога-небудзь меркавання не павінна падлягаць крымінальнаму пераследу. Дзяржавы не павінны ўводзіць выключэнні з або абмежаванні на свабоду меркаванняў. Нічыя правы не павінны ўшчамляцца на падставе іх рэальных, успрыманых альбо меркаваных меркаванняў. Забаронена прымушаць каго-небудзь мець альбо ня мець меркавання па-за залежнасцю ад формы прымусу.

Свабода выказвання прадугледжвае пад сабой асаблівыя абавязкі і адказнасць, таму яна можа падлягаць пэўным фармальнасцям, умовам, абмежаванням і пакаранням. Любое такое абмежаванне павінна адначасова адпавядаць тром крытэрам:

- 1) Яно павінна быць «прадугледжаным заканадаўствам», зразумелым і даступным кожнаму (прынцып прававой дакладнасці, прадказальнасці і празрыстасці);
- 2) Яно павінна пераследваць законную мэту: напрыклад, абарона правоў або рэпутацыі іншых, абарона нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, здароўя ці маралі (прынцып законнасці). Гэта закрыты пералік абмежаванняў, і ён ня можа быць пашыраны.
- 3) Яно павінна быць аб'ектыўна неабходным, а таксама з'яўляцца найменш абмежавальным сродкам дасягнення патрабаванай законнай мэты (прынцыпы неабходнасці і супамернасці), нават у выключных выпадках надзвычайнасці, прадыхтаванай, напрыклад, абаронай грамадскага здароўя, грамадскай і нацыянальнай бяспекі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС і звязаным з імі асобам забаронена ставіць пад сумнеў альбо адмаўляць гістарычныя факты, што афіцыйна падтрымоўваюцца ўрадам;
- Абмежаванне свабоды выказвання заснавана на традыцыйных правілах, рэлігіі або звычайным праве, а не на прапісаных нормах;
- Прававая норма, якая абмяжоўвае некаторыя формы выказвання, сфармуляваная невыразна і такім чынам, што яна дазваляе кожнаму свабодна інтэрпрэтаваць, калі яна можа ўжывацца і як;
- У заканадаўстве не прадстаўлены закрыты пералік абмежаванняў, што пакідае абмежаванні на вырашэнне ўладаў.

2. АГС і звязаныя з імі асобы вольныя шукаць, атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю і ідэі любога роду, незалежна ад дзяржаўных межаў, з дапамогай любых сродкаў інфармацыі.

Дастатковы доступ да інфармацыі з'яўляецца базавай умовай працэсаў удзелу ў прыняцці рашэнняў пры дэмакратычным кіраванні. У абставінах, калі доступ да інфармацыі з'яўляецца інструментам рэалізацыі права АГС на атрыманне і перадачу інфармацыі, адмова ўладаў у прадстаўленні АГС інфармацыі, якую яна запытвала ў грамадскіх інтарэсах, з'яўляецца парушэннем такога права.

Права шукаць, атрымліваць і перадаваць інфармацыю не абмяжоўваецца межамі, і ў замежных АГС ёсць такое ж права шукаць і атрымліваць інфармацыю, як і ў мясцовых. Такім жа чынам, права на пошук і атрыманне інфармацыі не звязанае з месцазнаходжаннем АГС у межах краіны.

Інфармацыю і ідэі любога кшталту можна перадаваць іншым у любой форме і любымі сродкамі. Абарона свабоды выказвання распаўсюджваецца на інфармацыю або ідэі, якія могуць лічыцца ўладамі альбо большасцю насельніцтва небяспечнымі альбо супярэчлівымі, уключаючы ідэі або погляды, якія могуць «шакаваць, абразіць ці абурываць». Прыклады формаў выражэння, што падлягаюць абароне, ўключаюць каментары аб асабістых альбо грамадскіх справах, агітацыю, абмеркаванне правоў чалавека, журналістыку, навуковыя даследаванні, дэманстрацыю этнічнай, культурнай, лінгвістычнай і рэлігійнай ідэнтычнасці, мастацкае самавыяўленне, рэкламу, навучанне, палітычны дыскурс і палітычную рэкламу падчас выбарчых кампаній.

Формы выказвання, што падлягаюць абароне, уключаюць «вусныя, пісьмовыя і жэставыя формы, а таксама невербальныя выказванні, такія як малюнкi або аб'екты мастацтва». Спосабы выказвання ўключаюць «кнігі, газеты, памфлеты, плакаты і банэры, а таксама любыя формы аўдыёвізуальных, электронных і заснаваных на інтэрнэце сродкаў выказвання».¹²

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Замежным АГС забаронена выказваць свае меркаванні ў мясцовых СМІ;
- Улады адмаўляюць АГС у доступе да інфармацыі, што прадстаўляе грамадскі інтарэс і ёсць важнай для рэалізацыі права АГС на пошук і распаўсюд інфармацыі ў грамадзянскай супольнасці.

3. Любая прапаганда нянавісці, якая ўяўляе сабой падбукторванне да дыскрымінацыі, варожасці альбо гвалту, забароненая.

Свабода выказвання не з'яўляецца абсалютным правам; пэўныя віды выказванняў не абараняюцца. Дзяржавы павінны заканадаўча забараняць «любую прапаганду вайны», а таксама «усялякі выступ на карысць нацыянальнай, расавай або рэлігійнай нянавісці, што прадстаўляе сабой падбукторванне да дыскрымінацыі, варожасці або гвалту».¹³ Такі набор характарыстык звычайна завецца «мовай варожасці» і не абараняецца правам на свабоду выказвання.

З надыходам эпохі Інтэрнэту таксама развілася адмысловая форма мовы варожасці, што завецца «кібербулінгам». Аб'ектам кібербулінга звычайна становіцца асобная ахвяра (ці нават арганізацыя), якая атакуецца варожым і абразлівым кантэнтам, нападкамі і нават пагрозамі гвалту. Ён не падпадае пад азначэнне «мовы варожасці», бо аўтар не падбукторвае іншых да дзеянняў, накіраваных супраць групы людзей па прыкмеце іх «нацыянальных, расавых ці

¹² Кіруючыя прынцыпы ЕС па правах чалавека ў галіне свабоды выказвання меркаванняў у інтэрнэце і па-за ім (Савет Еўрапейскага Саюза), 2014, пар. 18

¹³ МПГП, Артыкул 20.

рэлігійных» характарыстык. Аднак, такі спосаб выказвання ўсё ж падлягае абмежаванню, якія адпавядаюць тром крытэрам (прадпісанне заканадаўствам, пераслед законнай мэты і неабходнасць у дэмакратычным грамадстве), што патрабуецца міжнароднымі стандартамі ў галіне абароны свабоды выказвання.

Важна адзначыць, што, хоць міжнародныя стандарты абавязваюць дзяржавы прымаць адмысловае заканадаўства, што забараняе «мову варожасці» толькі супраць трох асобных мэтавых груп, а менавіта нацыянальных, расавых і рэлігійных, гэта ня значыць, што якім-небудзь чынам дазволена «мова варожасці» супраць іншых груп (такіх як сацыяэканамічныя групы, ЛГБТК і да т.п.). Могуць уводзіцца абмежаванні «мовы варожасці» супраць іншых груп і асоб пры ўмове, што яны адпавядаюць тром крытэрам, апісаным вышэй.

Панятак «выступ на карысць» (нянавісці) прадугледжвае, што ў аўтара выказвання ёсць адмысловы намер публічна прасоўваць нянавісць у дачыненні да мэтавай групы (а менавіта нацыянальнай, расавай або рэлігійнай). Такім чынам, не дастаткова таго факту, што мэтавая група ўспрыняла выказванне як тое, што прапагандуе нянавісць, калі аўтар не імкнуўся да яе распальвання.

Панятак «падбухторванне» распаўсюджваецца на ўсе выказванні пра нацыянальныя, расавыя і рэлігійныя групы, якія «непазбежна спараджаюць рызыку дыскрымінацыі, варожасці ці гвалту ў дачыненні да асоб, што адносяцца да гэтых груп». Прэцэдэнтнае права ЕСПЧ падзяляе, з аднаго боку, сапраўднае і сур'ёзнае падбухторванне да экстрэмізму і, з другога боку, права асоб (уключаючы журналістаў і палітыкаў) на свабоднае выказванне меркаванняў, якія могуць абразіць, шакаваць альбо абурыць.

Згодна міжнародным стандартам у галіне свабоды выказвання, выказванне кваліфікуецца як «мова варожасці», калі яно адпавядае шасці крытэрам (што ўлічваюць кантэкст, спікера, намер, змест, ахоп і верагоднасць шкоды), якія падрабязна апісаныя ў раздзеле Азначэнні.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У дзяржаве няма законаў, якія б забаранялі мову варожасці ў дачыненні да нацыянальных, расавых ці рэлігійных груп, у выніку чаго падбухторванне да дыскрымінацыі такіх груп талеруецца або нават актыўна падтрымліваецца дзяржаўнай уладай;
- Трэці бок (напр., журналіст ці праваабаронца), які паўтарае правакацыйныя расісцкія выказванні іншых (напр., неанацысцкай групоўкі) выключна ў мэтах дыскусіі ў грамадскіх інтарэсах, можа ў рамках заканадаўства быць асуджаны за спрыянне распаўсюджванню «мовы варожасці»;
- Заканадаўства дазваляе сітуацыі, калі АГС, што крытыкуе дзеянні ўрада, накіраваныя супраць часткі свайго насельніцтва, можа быць пакараная за выказванні на карысць нацыянальнай варожасці, што падбухторваюць да гвалту і сацыяльных беспарадкаў.

4. Ня ўсталёўваюцца ніякія санкцыі за распаўсюд інфармацыі на аснове шырокіх і распльвістых азначэнняў "ілжывых навін" ці "неправеранай дзяржавай" інфармацыі.

Як ужо тлумачылася ў Індыкатары 1, дзяржавы могуць уводзіць абмежаванні свабоды выказвання толькі ў тым выпадку, калі яны дакладна прапісаныя ў заканадаўстве, з мэтай абароны законнага інтарэсу, прызнанага міжнароднымі дамовамі ў галіне правоў чалавека, і калі яны строга неабходныя для дасягнення такога інтарэсу і супамерныя. Санкцыі звычайна лічацца неабходнымі і супамернымі, калі яны з'яўляюцца найменш інтрузіўным інструментам абароны законнага інтарэсу. Іншымі словамі, любы від санкцый, крымінальны або адміністрацыйны, не адпавядае крытэрам неабходнасці/супамернасці, калі абароны інтарэсу можна было дасягнуць менш абмежавальным спосабам.¹⁴ Міжнародныя стандарты ў галіне правоў чалавека прызнаюць, што мэтанакіраваная дэзінфармацыя можа перашкаджаць рэалізацыі права чалавека на фарміраванне меркавання шляхам пошуку, атрымання і перадачы інфармацыі і ідэй любога роду і што некаторыя формы дэзінфармацыі могуць быць забароненыя, калі яны наносзяць шкоду недатыкальнасці прыватнага жыцця або рэпутацыі чалавека альбо падбухторваюць да нянавісці, гвалту і дыскрымінацыі ў дачыненні да пэўных грамадскіх груп. Аднак, міжнародныя дамоўныя органы па правах чалавека адзінагалосна сыходзяцца ў меркаванні, што агульныя забароны на падставе шырокіх і недакладных азначэнняў паняткаў «фальшывыя навіны» і «неаб'ектыўная інфармацыя» заўсёды несумяшчальныя з абаронай свабоды выказвання і павінны быць адмененыя.¹⁵ Гэта таксама датычыцца сітуацый, калі дзяржава пагражае санкцыямі або нават пазбаўленнем волі любому, хто паведамляе альбо разгалошвае інфармацыю, якая, як лічыцца, можа выклікаць хваляванні, паніку і беспарадкі ў часы абвешчаных надзвычайных сітуацый у галіне аховы здароўя, грамадскай або нацыянальнай бяспекі.

Згодна рэгіянальным стандартам, «дэзінфармацыя» разумеецца і азначаецца як «даказальна хлуслівая інфармацыя або інфармацыя, што ўводзіць у зман, якая ствараецца, прадстаўляецца або распаўсюджваецца ў мэтах атрымання матэрыяльнай выгоды або наўмыснага падману грамадскасці, што можа нанесці грамадскую шкоду».¹⁶ Азначэнне «грамадскай шкоды» можа ўключаць «пагрозы дэмакратычным палітычным працэсам і працэсам распрацоўкі палітыкі», а таксама пагрозы абароне здароўя грамадзян, навакольнаму асяроддзю або бяспекі.¹⁷ Аднак,

¹⁴ КПЧ ААН, Заўвагі агульнага парадку No. 34, Артыкул 19 (Свабода выказвання), пар. 34.

¹⁵ Сумесная дэкларацыя аб свабодзе выказвання меркавання, а таксама «фэйкавых навінах», дэзінфармацыі і прапагандзе Спецыяльнага дакладчыка Арганізацыі Аб'яднаных Нацый па пытанні аб праве на свабоду перакананняў і іх свабоднае выказванне, Прадстаўніцы Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтве ў Еўропе па пытаннях свабоды сродкаў масавай інфармацыі, Спецыяльнага дакладчыка Арганізацыі амерыканскіх дзяржаў па пытанні свабоды выказвання меркавання і Спецыяльнага дакладчыка па пытанні аб свабодзе выказвання меркавання і доступе да інфармацыі ў Афрыцы, 3 сакавіка 2017, пар. 2 (<https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/302796.pdf>)

¹⁶ Еўрапейская Камісія, Камюніке Еўрапейскаму Парламенту, Савету, Еўрапейскаму эканамічнаму і сацыяльнаму камітэту і Камітэту рэгіёнаў, «Барацьба з дэзінфармацыяй ў інтэрнэце: еўрапейскі падыход», 26 траўня 2018, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-236-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>

¹⁷ Гл. Зноску 11

азначэнне «дэзінфармацыі» катэгарычна выключае любы распаўсюд «аблудаў, сатыры або пародыі, альбо прапартыйных навін і каментароў, што выразна ідэнтыфікуюцца».¹⁸

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Прававая норма, якая абмяжоўвае распаўсюд «дэзінфармацыі», ня звужае яе вызначэнне да даказальна хлуслівай інфармацыі, што свядома і наўмысна распаўсюджваецца з мэтай нанясення шкоды законным інтарэсам прыватных асоб, грамадства і дзяржавы і/ці атрымання матэрыяльнай выгоды;
- Прававыя палажэнні датычна распаўсюду «дэзінфармацыі» прадугледжваюць санкцыі, якія несупамерныя абароне пэўнага законнага інтарэсу (напр., турма за «тое, што, верагодна, выкліча паніку і беспарадкі»), такім чынам аказваючы такі ўплыў, што скоўвае свабоду выказвання.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Няма ніякіх рэпрэсій ці несумярных санкцый за выказванне думак і меркаванняў. 2. Дзяржава не перашкаджае выказванню ідэяў, меркаванняў і думак, якія несумяшчальныя з афіцыйнай палітыкай ці крытыкуюць яе. 3. Санкцыі, якія накладваюцца за выказванні, якія распальваюць нянавісць, строга неабходныя і суразмерныя ў якасці стрымліваючага фактару, і ўжываюцца тады, калі такі ж вынік не можа быць дасягнуты ужываннем больш лёгкай захадаў. 4. Не існуе выпадкаў, калі журналісты, актывісты альбо прадстаўнікі АГС былі бы прыцягнутыя да адказнасці ці асуджаныя за стварэнне або распаўсюд "ілжывых навінаў" ці "дэзінфармацыі".

І. Няма ніякіх рэпрэсій ці несумярных санкцый за выказванне думак і меркаванняў.

Свабода выказвання закранае не толькі меркаванні, што падзяляюцца большасцю або буйнымі групамі. Яна таксама прадугледжвае абарону «інфармацыі і меркаванняў, што выказваюцца невялікімі групамі альбо адной асобай, нават калі такое выказванне шакіруе большасць».¹⁹ Талерантнасць да індывідуальных кропак гледжання з'яўляецца важным кампанентам дэмакратычнай палітычнай сістэмы. Абараняюцца таксама меркаванні, што

¹⁸ Таксама, гл. даклад Савета Еўропы DGI (2017) 9, «Інфармацыйны хаос: на шляху да стварэння міждысцыплінарных рамак для правядзення даследаванняў і распрацоўкі палітыкі», (<https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>), які вызначае «тры тыпы інфармацыйнага хаосу»: а) Місінфармацыя, калі распаўсюджваецца ілжывая інфармацыя, але без мэты прычынення шкоды; б) Дэзінфармацыя, калі ілжывая інфармацыя свядома і наўмысна распаўсюджваецца з мэтай прычынення шкоды; і в) Малінфармацыя, калі дакладная інфармацыя распаўсюджваецца з мэтай прычынення шкоды (напр., уцечка інфармацыі пра чыё-небудзь прыватнае жыццё, мова варожасці і да т.п.).

¹⁹ Савет Еўропы, Абарона права на свабоду выказвання ў межах Еўрапейскай канвенцыі па абароне правоў чалавека; Дапаможнік для юрыстаў, 2017, стар. 75

выказаныя ненарматыўнай лексікай альбо з перабольшанымі фармулёўкамі. Ступень абароны залежыць ад кантэксту і мэты крытыкі.

Дзяржава не павінна дазваляць, каб людзі або АГС атрымлівалі аддачу за свае меркаванні. Ніхто не павінен пазбаўляцца волі проста за выказванне сваіх думак і меркаванняў. Накладанне крымінальнай санкцыі можа ўжывацца толькі ў выпадках мовы варожасці або падбукторвання да дыскрымінацыі, варожасці або гвалту ў дачыненні да асоб або груп.

Дыфамация павінна лічыцца грамадзянскім правапарушэннем, а не злачынствам. Там, дзе заканадаўства ўсё яшчэ разглядае дыфамацию як злачынства, нацыянальныя суды павінны ўстрымлівацца ад прысуджэння крымінальных пакаранняў, у прыватнасці пазбаўлення волі, бо такія санкцыі заўсёды несупамерныя; яны таксама не з'яўляюцца неабходнымі ў дэмакратычным грамадстве.

Нацыянальныя і лакальныя дзяржаўныя ўстановы не цкуюць і не ганьбяць АГС за крытычныя выказванні ў адрас урада і яго палітыкі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС або звязаныя з імі асобы падвяргаюцца санкцыям за публічнае выказванне меркаванняў па сацыяльных, эканамічных ці палітычных пытаннях краіны;
- АГС або звязаныя з імі асобы падвяргаюцца санкцыям за гумарыстычныя або сатырычныя каментары датычна дзеянняў дзяржаўных дзеячаў, рэлігійных арганізацый ці інстытутаў палітычнай улады;
- АГС або звязаныя з імі асобы пазбаўляюцца волі за падрыў рэпутацыі іншых людзей пасля таго, як яны проста выказалі сваё меркаванне;
- Актыўныя АГС або звязаныя з імі асобы стала выклікаюцца ў суд або праходзяць праз іншыя адміністрацыйныя працэдур, каб патлумачыць альбо ўдакладніць свае выказаныя меркаванні;
- АГС, што крытычна выказваюцца пра ўрад і іншыя дзяржаўныя органы, выключаюць з грамадскіх кансультацый, сустрэч і дэбатаў у СМІ.

2. Дзяржава не перашкаджае выказванню ідэяў, меркаванняў і думак, якія несумяшчальныя з афіцыйнай палітыкай ці крытыкуюць яе.

Любое заканадаўства, якое абмяжоўвае права на свабоду выказвання, павінна прымяняцца органам, незалежным ад якога-небудзь палітычнага, камерцыйнага або іншага непажаданага ўплыву. Законы павінны прымяняцца без самавольства і дыскрымінацыі, а таксама павінны быць дастатковыя меры папярэджання супраць злоўжывання, уключаючы магчымасць апратэставання і сродкі юрыдычнай абароны ад яго неправамоцнага прымянення.

Ацэначныя меркаванні павінны падлягаць асаблівай абароне, бо яны з'яўляюцца выяўленнем плюралізму, крытычна важнага ў дэмакратычным грамадстве. Дзяржаўная палітыка і палажэнні заканадаўства, якія закранаюць АГС, павінны аднолькавым чынам прымяняцца ў

дачынненні да арганізацый, якія падтрымліваюць урад, і арганізацый, якія выказваюць нязгоду або якія працуюць у сферах, якія ўрад не лічыць прыярытэтнымі.

АГС павінны мець свабодны доступ да каналаў масавай інфармацыі для выказвання сваіх поглядаў і меркаванняў, уключаючы крытычныя да афіцыйнай палітыкі. Свабода СМІ і плюралізм павінны быць абароненыя заканадаўствам. Рэдакцыйная незалежнасць службаў грамадскага вясчання павінна гарантавацца механізмам прызначэння праўлення, якое б не кантралявалася ўрадам або парламенцкай большасцю. Доступ да Інтэрнэту і сацыяльных сетак і іх выкарыстанне СМІ і АГС не павінны быць абмежаваныя забаронай на публікацыю кантэнтну трэціх бакоў, калі яго зняццё не было загаданае рашэннем незалежнага судовага органа.

Плюралізм палітычных дэбатаў у вядучых СМІ павінен падлягаць асаблівай абароне, асабліва падчас электаральных кампаній. Фінансаванне як дзяржаўных, так і прыватных СМІ павінна быць празрыстым і падсправаздачным грамадскасці, што асабліва тычыцца размяшчэння дзяржаўнай рэкламы.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС, якая ўвесь час агучвае крытычныя думеркаванні ў дачыненні да ўрада, падвяргаецца падатковаму і дзяржаўнаму кантролю часцей і больш старанна, чым звычайна;
- АГС і звязаныя з імі асобы, вядомыя сваім апазіцыйным стаўленнем да дзяржаўнай палітыкі, не дапускаюць/не запрашаюць на дзяржаўныя тэлеканалы;
- Сайты або старонкі АГС блакуюцца альбо зачыняюцца пастановай міністэрства альбо іншага адміністрацыйнага органа;
- Установы праводзяць кампаніі па дыскрэдытацыі АГС і іх донараў.

3. Санкцыі, якія накладваюцца за выказванні, якія распальваюць нянавісць, строга неабходныя і суразмерныя ў якасці стрымліваючага фактару, і ўжываюцца тады, калі такі ж вынік не можа быць дасягнуты ужываннем больш лёгкіх захадаў.

Урад не павінен выкарыстоўваць заканадаўства па мове варожасці ў якасці сродку, каб «адвадзіць грамадзян ад удзелу ў законных дэмакратычных дэбатах па пытаннях, што ўяўляюць агульны інтарэс»²⁰. Санкцыі, што прымяняюцца, павінны быць супамернымі (не непамерна дробнымі, каб не стымуляваць рыторыку варожасці, і не непамерна сур'ёзнымі, каб не ўшчамляць свабоду выказвання).

Санкцыі, што накладваюцца, павінны адпавядаць тром крытэрам, гэта значыць яны павінны быць дакладна прадпісаныя заканадаўствам для дасягнення законнай мэты і быць для гэтага строга неабходнымі.

²⁰ Кіруючыя прынцыпы ЕС па правах чалавека ў галіне свабоды выказвання меркаванняў у інтэрнэце і па-за ім (Савет Еўрапейскага Саюза), 2014, пар. 18

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Суды не ўжываюць шэсць крытэраў (гл. раздзел Азначэнні) для ацэнкі, падпадае супярэчлівае выказванне пад панятак «мова варожасці» ці пад іншыя палажэнні заканадаўства (напр., аб дыфамцыі);
- Калі суды накладваюць санкцыі ў якасці пакарання ў выпадках мовы варожасці, яны ўважліва не ацэньваюць і не абгрунтоўваюць супамернасць санкцыі кожнаму асобнаму парушэнню, а хутчэй прысуджаюць альбо занадта мяккія, альбо занадта строгія пакаранні.

4. Не існуе выпадкаў, калі журналісты, актывісты альбо прадстаўнікі АГС былі бы прыцягнутыя да адказнасці ці асуджаныя за стварэнне або распаўсюд "ілжывых навінаў" ці "дэзінфармацыі".

Дамоўныя органы па правах чалавека стала заяўляюць, што пераслед альбо асуджэнне журналістаў проста за стварэнне або распаўсюд «фальшывай інфармацыі» несумяшчальныя з абаронай свабоды выказвання. Такі від абароны таксама распаўсюджваецца на любога, хто выконвае важную функцыю «журналістыкі» з дапамогай пошуку, атрымання і перадачы інфармацыі (што таксама завецца «грамадзянскай журналістыкай»).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС, блогеры і актывісты падвяргаюцца крымінальнаму пераследу і пакаранню за публікацыю «ілжывай і няпэўнай інфармацыі».

Стандарт 2. Дзяржава садзейнічае свабодзе меркавання і выказвання, абараняе іх

Дзяржава нясе пазітыўнае абавязальства па падтрымцы і абароне свабоды меркаванняў і іх вольнага выяўлення. Прававыя рамкі павінны быць распрацаваныя такім чынам, каб забяспечыць асяроддзе, у якім інфармацыя свабодна цыркулюе, а разнастайны змест знаходзіцца пад абаронай. Не варта накладваць ніякіх абмежаванняў на свабоднае выкарыстанне такіх сродкаў камунікацыі, як Інтэрнэт. Не павінна быць цензуры, а ў выпадках ажыццяўлення праз сродкі масавай інфармацыі дыфамцыі павінныя прымацца апэратыўныя і прапарцыйныя меры. Варта абараняць дзейнасць журналістаў і паважаць іх права на захаванне канфідэнцыйнасці крыніцаў інфармацыі.

Закон

Індикатары для закона
1. Не прадугледжана ніякіх абмежаванняў на свабоднае выкарыстанне Інтэрнэту ці іншых сродкаў камунікацыі для выказвання меркаванняў. 2. Існуюць выразныя меры абароны і гарантыі ад цензуры. 3. Закон абараняе канфідэнцыйнасць інфарматараў і журналісцкіх крыніцаў інфармацыі.

4. Існуюць выразныя і сувымерныя санкцыі за дыфамачыю/паклёп, крмінальная адказнасць за дыфамачыю/паклёп не прадугледжаная.

I. Не прадугледжана ніякіх абмежаванняў на свабоднае выкарыстанне Інтэрнэту ці іншых сродкаў камунікацыі для выказвання меркаванняў.

Міжнародныя стандарты ў галіне свабоды выказвання прызнаюць, што тыя правы, якія ёсць у людзей афлайн, павінны абараняцца і онлайн. Аднак, Інтэрнэт характэрызуецца некаторымі асаблівасцямі: напрыклад, ён дазваляе неабмежаваную колькасць пунктаў доступу для неабмежаванай колькасці карыстальнікаў, у адрозненне ад вяшчальных СМІ, якія характэрызуюцца абмежаваным дыяпазінам частот і, адпаведна, абмежаванай колькасцю частот, што размяркоўваюцца паміж аператарамі.

Улічваючы адрозненні Інтэрнэту ад вяшчальных СМІ, міжнародныя стандарты ў галіне абароны свабоды выказвання прызнаюць, што:

- Інтэрнэт не павінен падлягаць такім жа правілах ліцэнзавання і рэгістрацыі, як вяшчальныя СМІ (гэта значыць радыё і тэлебачанне), для якіх такія правілы былі неабходныя, каб дзяржава магла справядліва размеркаваць абмежаваную колькасць частот;
- «Абмежаванне доступу да Інтэрнэту або якой-небудзь яго часткі для ўсяго насельніцтва або для пэўных яго сегментаў (адключэнне Інтэрнэту) не можа быць апраўданае ні пры якіх абставінах, нават калі гэта адбываецца ў сувязі з неабходнасцю захавання грамадскага парадку або ў інтарэсах нацыянальнай бяспекі. Тое ж датычыцца запавольвання аперацый у Інтэрнэце агулам або ў якіх-небудзь яго частках»;²¹
- Шырокамаштабныя забароны на працу вэбсайтаў, блогаў і іншых камунікацыйных сістэм, што функцыянуюць у Інтэрнэце, уключаючы сістэмы падтрымкі такіх камунікацый (такія як Інтэрнэт-правайдэры або пошукавыя сістэмы), не адпавядаюць тром крытэрам, апісаным вышэй. Абмежаванні павінны датычыцца строга вызначанага кантэнту і быць дакладна прапісаныя ў заканадаўстве як неабходныя для абароны законных мэтаў. Нацыянальнае заканадаўства павінна гарантаваць, што «некаторы кантэнт, прыкладанні ці паслугі ніколі не павінны блакавацца, запавольвацца, паслабляцца або дыскрымінавацца, за выключэннем вельмі нямногіх абставін (напр., у мэтах выканання рашэння суда або палажэння заканадаўства, напрыклад, у адпаведнасці з правахоўнымі палажэннямі аб гвалце над дзецьмі, у

²¹ Сумесная дэкларацыя аб свабодзе выказвання меркаванняў у інтэрнэце чатырох спецыяльных дакладчыкаў па свабодзе выказвання (Спецыяльны дакладчык Арганізацыі Аб'яднаных Нацый (ААН) па пытанні аб заахвочванні і абароне права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне, Прадстаўнік Арганізацыі па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе (АБСЕ) па пытаннях свабоды сродкаў масавай інфармацыі, Спецыяльны дакладчык па пытаннях свабоды выказвання меркаванняў Арганізацыі амерыканскіх дзяржаў (ААД) і Спецыяльны дакладчык па пытаннях свабоды выказвання меркаванняў і свабоднага доступу да інфармацыі Афрыканскай камісіі па правах чалавека і народаў), 2011, пар. 6 b

выпадку крытычна важных проблем, звязаных з абаронай сеткі, для прадухілення непажаданай камунікацыі або для мінімізацыі выключнай перагрузкі)».²²

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Каб мець доступ да аўдыторыі краіны, Інтэрнэт кампаніям трэба рэгістравацца і атрымліваць ліцэнзію;
- Блогеры, якія маюць больш за 1000 наведванняў сваёй старонкі ў суткі, абавязаныя выконваць тыя ж абавязальніцтвы, што і СМІ.

2. Існуюць выразныя меры абароны і гарантыі ад цензуры.

Нацыянальнае заканадаўства павінна забяспечваць выразную абарону ад законаў і практык, што «накладаюць цензуру, заахвочваюць самацензуру або прадугледжваюць прававыя меры пакарання, уключаючы крымінальныя, фінансавыя і адміністрацыйныя санкцыі за карыстанне свабодай меркавання і выказвання ў парушэнне міжнароднага заканадаўства аб правах чалавека».²³

Меры, што прымаюцца перад публікацыяй, такія як ліцэнзаванне журналістаў, адмовы ў рэгістрацыі перыядычных выданняў, вывучэнне артыкула чыноўнікам перад публікацыяй і забарона на публікацыю, лічацца актамі цензуры. Такія абмежаванні могуць знізіць каштоўнасць інфармацыі, што распаўсюджваецца, нават калі яны часовыя.

Любыя сродкі цензуры, якія лічацца непрымальнымі ў «традыцыйных СМІ», таксама не павінны выкарыстоўвацца ў анлайн СМІ. Не павінны развівацца новыя формы цензуры, такія як фільтры кантэнту і абмежаванне трафіку да пэўных вэб-старонак.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Няма прававой абароны ад цензуры;
- Навінавыя службы дзяржаўных тэлеканалаў павінны падаваць навінавыя тэмы на папярэдняе ўзгадненне;
- Публікацыі і кантэнт вэб-сайта АГС павінны быць разгледжаныя дзяржаўнымі органамі перад публікацыяй.

3. Закон абараняе канфідэнцыйнасць інфарматараў і журналісцкіх крыніцаў інфармацыі.

Нацыянальнае заканадаўства павінна абараняць любую АГС або звязаную з ёй асобу, што разгалошвае інфармацыю, якая, на іх абгрунтаваную думку, з'яўляецца праўдзівай і можа прадстаўляць пагрозу або нанесці шкоду якому-небудзь грамадскаму інтарэсу, такую як інфармацыя пра парушэнні нацыянальнага або міжнароднага заканадаўства, злоўжыванне

²² Кіруючыя прынцыпы ЕС па правах чалавека ў галіне свабоды выказвання меркаванняў у інтэрнэце і па-за ім (Савет Еўрапейскага Саюза), 2014, ст.20

²³ Кіруючыя прынцыпы ЕС па правах чалавека ў галіне свабоды выказвання меркаванняў у інтэрнэце і па-за ім (Савет Еўрапейскага Саюза), 2014, ст. 17

ўладай, марнатраўства, раскраданне, нанясенне шкоды навакольнаму асяроддзю, грамадскаму здароўю і бяспецы. Такая абарона павінна таксама распаўсюджвацца на журналістаў, якія атрымалі гэтую інфармацыю, каб яны не былі абавязаныя выдаваць свае крыніцы.

Абарона інфарматараў з'яўляецца крытычна важнай для стымулявання інфармавання пра злоўжыванне, махлярства і карупцыю. Дзяржавы павінны «ствараць ўмовы, якія стымулююць адкрытае інфармаванне і выкрыццё, такім чынам, каб людзі лічылі бяспечным свабодна ўздываць праблемныя пытанні, якія ўяўляюць грамадскі інтарэс».²⁴ Таксама рэкамендуецца, каб «былі створаныя выразныя каналы, праз якія б праходзіла інфармаванне і выкрыццё ў грамадскіх інтарэсах, выкарыстанне якіх павінна быць палегчанае адпаведнымі мерамі».²⁵

Прававая практыка ЕСПЧ дазволіла распрацаваць шэсць крытэраў для вызначэння, ці належыцца інфарматару абарона. Крытэры ўлічваюць наступныя фактары:

- 1) Ці разглядаў(ла) інфарматар распаўсюджванне наяўнай у яго/яе канфідэнцыйнай інфармацыі праз Інтэрнэт, а пасля вырашыў(ла), што такое інфармаванне будзе «дакладна непрактычным»?
- 2) Ці з'яўляецца інтарэс, які можа быць у грамадскасці да дадзенай канкрэтнай інфармацыі, «настолькі моцным, каб нават занядаць юрыдычна прадугледжанае абавязальніцтва аб неразгалосванні»?
- 3) Ці пераважае грамадскі інтарэс у валоданні раскрытай інфармацыяй тую шкоду, якую панёс дзяржаўны орган у выніку разгалосвання, калі такая была?
- 4) Ці з'яўляецца інфармацыя, што разгаласілі, дакладнай і надзейнай «у той ступені, у якой дазваляюць абставіны»?
- 5) Ці дзейнічаў(ла) інфарматар з лепшых памкненняў альбо ён/яна быў(ла) матываваны(ая) «уроном асобе, або асабістай непрыязнасцю, ці чаканнем асабістай выгоды, уключаючы матэрыяльную», што магло б апраўдаць «асабліва моцны ўзровень абароны»?
- 6) Ці было накладзенае на інфарматара пакаранне супамерным «законнай мэце, што пераследуецца»?

Згодна з міжнароднымі стандартамі у галіне свабоды выказвання, журналістам павінна быць забяспечаная адназначная і выразная прававая абарона іх права не выдаваць інфармацыю, што дазваляе ідэнтыфікаваць крыніцу. Такім жа чынам павінны быць абароненыя іншыя асобы, якія праз свае прафесійныя сувязі з журналістамі атрымліваюць веды пра інфармацыю, што дазваляе ідэнтыфікаваць крыніцу, праз збор, рэдактарскую апрацоўку і распаўсюджванне такой інфармацыі.

Урады павінны дазваляць журналістам працаваць у свабодным і спрыяльным асяроддзі, у бяспецы, без страху цензуры і абмежаванняў.

²⁴ Савет Еўропы, Рэкамендацыі CM/Rec (2014) 7 па абароне інфарматараў і тлумачальны мемарандум, Прынцып 12

²⁵ Там жа, Прынцып 13

Міжнародныя і рэгіянальныя стандарты ў сферы правоў чалавека не разглядаюць ордэры на ператрусы і канфіскацыю матэрыялаў у журналістаў у якасці «неабходнай» меры ў дэмакратычным грамадстве.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Інфарматары пераследуюцца за парушэнне дамоваў аб неразгалосванні або заканадаўства аб камерцыйнай таямніцы, нават калі разгалосванне такой інфармацыі ўяўляла грамадскі інтарэс;
- Памяшканні журналістаў абшукваюць, а матэрыялы канфіскавуюць пасля таго, як выдаецца адпаведны ордэр, каб ідэнтыфікаваць журналісцкія крыніцы;
- Журналістаў пераследуюць і асуджаюць за адмову выдаваць свае крыніцы інфармацыі.

4. Існуюць выразныя і сувымерныя санкцыі за дыфамачыю/паклёп, крымінальная адказнасць за дыфамачыю/паклёп не прадугледжаная.

Мэтай законаў аб дыфамачыі (таксама вядомай як паклёп) з'яўляецца абарона людзей ад хлуслівых сцвярджэнняў фактаграфічнага характару, што могуць нанесці шкоду іх гонару і рэпутацыі. Абарона свабоды выказвання можа быць абмежаваная з мэтай абароны рэпутацыі іншых, але любое абмежаванне павінна адпавядаць тром крытэрам: яно павінна быць выразна прадпісаным заканадаўствам для дасягнення законнай дзяржаўнай мэты і быць строга неабходным («супамерным») для дасягнення гэтай мэты. Гэта значыць, што нельга дасягнуць такога ж выніку пры дапамозе менш абмежавальных мер.

Дыфамачыя павінна падлягаць грамадзянска-прававой і адміністрацыйнай адказнасці, а не крымінальным санкцыям. «Крымінальнае пакаранне за дыфамачыю не з'яўляецца абгрунтаваным абмежаваннем свабоды выказвання; усе законы, якія прадугледжваюць крымінальную адказнасць за дыфамачыю, павінны быць скасаваныя альбо, дзе неабходна, заменены належнымі і супамернымі законамі, якія прадугледжваюць грамадзянска-прававую адказнасць».²⁶ Дзяржавы павінны разглядаць дэкрыміналізацыю дыфамачыі, але так ці інакш крымінальнае заканадаўства павінна прымяняцца толькі ў самых сур'ёзных выпадках. Пазбаўленне волі ніколі не з'яўляецца супамерным пакараннем.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- За любую дыфамачыю накладваюцца аднолькавыя санкцыі, не ўжываюцца крытэры неабходнасці і супамернасці санкцый у розных абставінах;
- Дыфамачыя з'яўляецца крымінальным злачынствам;
- Дыфамачыя з'яўляецца грамадзянска-прававым правапарушэннем, але адпаведныя санкцыі, прадугледжаныя заканадаўствам, не з'яўляюцца супамернымі і неабходнымі ў дэмакратычным грамадстве.

²⁶ Сумесная дэкларацыя Спецыяльнага дакладчыка ААН па пытаннях аб заахвочванні і абароне права на свабоду меркаванняў і іх свабоднае выказванне, Прадстаўнікі АБСЕ па пытаннях свабоды сродкаў масавай інфармацыі і Спецыяльнага дакладчыка ААД па пытаннях свабоды выказвання меркаванняў, Міжнародныя механізмы заахвочвання свабоды выказвання 2002.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Выпадкі блакавання звычайных і сеткавых СМІ заўсёды засноўваюцца на дакладных прававых падставах і сувымерныя дасягненню законных мэтаў. 2. Публікацыі ў Інтэрнэце не патрабуюць спецыяльнага дазволу альбо выканання спецыяльных адміністрацыйных правілаў, што ўжываюцца да традыцыйных СМІ. 3. Няма выпадкаў асуджэння журналістаў альбо правядзення паліцэйскіх рэйдаў на рэдакцыі сайтаў і СМІ з мэтай раскрыцця іх крыніцаў інфармацыі. 4. Дзяржаўныя органы садзейнічаюць распаўсюджванню дакладнай, правяранай і вартай даверу інфармацыі.

1. Выпадкі блакавання звычайных і сеткавых СМІ заўсёды засноўваюцца на дакладных прававых падставах і сувымерныя дасягненню законных мэтаў.

Няма «спробаў блакаваць, прыціскаць, фільтраваць, падвргаць цензуры ці зачыняць камунікацыйныя сеткі або любога іншага ўмяшальніцтва ў парушэнне міжнароднага заканадаўства».²⁷

Любы выпадак блакавання традыцыйных або анлайн СМІ (па-за залежнасцю ад працягласці перыяду такой блакіроўкі) павінен адпавядаць тром крытэрам, гэта значыць яно павінна быць выразна прадпісаным заканадаўствам для дасягнення законнай мэты і быць строга неабходным («супамерным») для гэтага. Гэта значыць, што нельга было дасягнуць такога ж выніку менш абмежавальнымі мерамі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Вэб-сайт блакуюць, запавольваюць альбо зачыняюць на падставе таго, што на ім можа крытыкавацца ўрад ці палітычная сістэма, якую падтрымлівае ўрад;
- Нацыянальны правайдэр блакуе трансляцыю тэлеканала падчас тэлеперадач з удзелам лідэраў апазіцыі;
- Прыватным вяшчальным кампаніям адмаўляюць у выдачы ліцэнзіі, прыпыняюць альбо адклікаюць яе без папярэдняга папярэджання альбо належнага абгрунтавання і законнай мэты, прадугледжанай заканадаўствам.

²⁷ Кіруючыя прынцыпы ЕС па правах чалавека ў галіне свабоды выказвання меркаванняў у інтэрнэце і па-за ім (Савет Еўрапейскага Саюза), 2014, пар. 33 d

2. Публікацыі ў Інтэрнэце не патрабуюць спецыяльнага дазволу альбо выканання спецыяльных адміністрацыйных правілаў, што ўжываюцца да градыцыйных СМІ.

Прыватныя асобы і АГС не павінны разглядацца ў якасці СМІ, якія з'яўляюцца сродкам камунікацыі для распаўсюджвання інфармацыі перыядычнага характару, такім як газеты, радыё або тэлебачанне.

Не павінна быць патрабавання, каб прыватныя асобы або ААГС атрымлівалі дазвол на публікацыю інтэрнэт-кантэнту ў любой форме, акрамя выпадкаў, калі гэта неабходна для абароны іншых законных правоў (напр., аўтарскага права).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Блогерства лічыцца дзейнасцю ў вобласці СМІ і падлягае выкананню прававых працэдур, прадугледжаных для СМІ, такіх як рэгістрацыя, ліцэнзаванне і да т.п.

3. Няма выпадкаў асуджэння журналістаў альбо правядзення паліцэйскіх рэйдаў на рэдакцыі сайтаў і СМІ з мэтай раскрыцця іх крыніцаў інфармацыі.

Паліцэйскія рэйды і ператрусы ў офісах газет і вэшчальных кампаній з'яўляюцца формай замаху на свабоду прэсы. Па-за залежнасцю ад таго, ці ёсць судовыя ордэры на такія мерапрыемствы альбо няма, такія вобшукі ставяць пад пагрозу канфідэнцыйнасць журналісцкіх крыніц і з'яўляюцца формай цензуры ў дачыненні да ўсіх журналістаў краіны.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Пасля таго, як СМІ правёў расследванне на падставе канфідэнцыйных крыніц, яго офіс абшуквае паліцыя і канфіскуе тэхніку;
- Журналісты прызнаюцца вінаватымі, і ім прысуджаюцца турэмныя тэрміны пасля таго, як яны адмаўляюцца разгалошваць у судзе свае крыніцы інфармацыі.

4. Дзяржаўныя органы садзейнічаюць распаўсюджванню дакладнай, правяранай і вартай даверу інфармацыі.

Міжнародныя дамоўныя органы па правах чалавека таксама акцэнтуюць наўпроставыя абавязкі дзяржаў змагацца з распаўсюджваннем дэзінфармацыі праз заахвочванне спрыяльнага асяроддзя для свабоднай, незалежнай і разнастайнай камунікацыі. Гэтыя абавязкі ўключаюць актыўную адданасць і спрыянне распаўсюджванню надзейнай, праўдзівай і дакладнай інфармацыі, а таксама ўстрыманне ад стварэння і распаўсюджвання заяў, якія вядомыя альбо павінны быць вядомыя як ілжывыя, а таксама заяў, якія «дэманструюць грубае грэбаванне дакладнай інфармацыяй» (апошняе можна больш дакладна апісаць паняткам «прапаганда»).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя СМІ запускаяць і прасоўваюць кампаніі па дыскрэдытацыі, накіраваныя супраць працы мясцовых АГС, распаўсюджаючы непраўдзівую інфармацыю пра тое, што яны нібыта атрымліваюць дапамогу і садзейнічаюць злачыннай дзейнасці (напр., незаконнаму ўвозу мігрантаў, распальванню панікі альбо сацыяльных хваляванняў па пытаннях грамадскага здароўя і да т.п.);
- Дзяржаўныя актары актыўна распаўсюджаюць праз свае акаўнты з сацыяльных сетках недакладную інфармацыю, што распальвае нянавісць і варожасць у дачыненні да часткі насельніцтва, якая крытычна ставіцца да іх палітычнай дзейнасці.

Крыніцы

- International Covenant on Civil and Political Rights, art. 5, 19, 20
- European Convention on Human Rights, art. 10
- Charter of Fundamental Rights of the European Union, art. 11
- UN Convention Against Corruption, art. 33
- UN Human Rights Committee, General Comment No. 34 on Article 19 of the ICCPR (2011)
- Council of the European Union, EU Human Rights Guidelines on Freedom of Expression, Online and Offline (2014)
- EU Framework decision on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia (2014)
- UN Human Rights Committee, *Ross v. Canada* (2000)
- European Court of Human Rights: *Jersild v. Denmark* (1994)
- European Court of Human Rights: *Gunduz v. Turkey* (2003)
- European Court of Human Rights: *Handyside v. United Kingdom* (1976)
- European Court of Human Rights: *Sener v. Turkey* (2000)
- European Court of Human Rights: *Lingens v. Austria* (1985)
- European Court of Human Rights: *Eon v. France* (2003)
- European Court of Human Rights: *Cojocaru v. Romania* (2015)
- European Court of Human Rights: Grand Chamber, *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* (2016)
- European Court of Human Rights: *Manole and Others v. Moldova* (2009)
- European Court of Human Rights: *Roemens Schmit v. Luxembourg* (2003)
- European Court of Human Rights: *Guja v. Moldova* (2008)
- Theory and Practice of the European Convention on Human Rights, 4th Edition (2006)
- UN Human Rights Council resolution on the promotion, protection and enjoyment of human rights on the internet, A/HRC/RES/38/7 (17 July 2018)
- UN Human Rights Council resolution on the promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, 2012, A/HRC/RES/20/8 (29 June 2012)
- UN Human Rights Council, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the expert workshops on the prohibition of incitement to national, racial or religious hatred – Annex: Rabat Plan of Action on the prohibition of advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence, A/HRC/22/17/Add.4 (11 Jan 2013)

- Joint Declaration on freedom of expression and the internet by the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the Organisation for Security and Cooperation in Europe (“OSCE”) Representative on Freedom of the Media, the Organisation of American States (“OAS”) Special Rapporteur on Freedom of Expression and the African Charter of Human and People’s Rights (“ACHPR”) Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information (1 June 2011)
- Joint Declaration on international mechanisms for promoting freedom of expression by the UN Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the OSCE Representative on Freedom of the Media and the OAS Special Rapporteur on Freedom of Expression (10 Dec 2002)
- Joint Declaration on freedom of expression and “fake news”, disinformation and propaganda, Declaration by the United Nations Special Rapporteur on Freedom of Opinion and Expression, the Organization for Security and Co-operation in Europe Representative on Freedom of the Media, the Organization of American States (OAS) Special Rapporteur on Freedom of Expression and the African Commission on Human and Peoples’ Rights Special Rapporteur on Freedom of Expression and Access to Information (3 March 2017)
- UN HRC Consideration of reports submitted by States Parties under Article 40 of the Covenant
- Concluding observations of the Human Rights Committee, Cameroon, CCPR/C/79/Add.116. November 1999
- Concluding Observations of the Human Rights Committee, Armenia, UN Doc CCPR/C/79/Add.100, 19 November 1998
- Council of Europe, Freedom of Expression: A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention of Human Rights – Human Rights Handbook No. 2, 2nd Edition (2004)
- Council of Europe, Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights: A handbook for legal practitioners (2017)
- Council of Europe, Recommendations and declarations of the Committee of Ministers of the Council of Europe in the field of media and information society (2016)
- Council of Europe PACE Resolution 1577 (2007): towards decriminalisation of defamation and corresponding Recommendation 1814 (2007) (adopted 4 Oct 2007)
- Council of Europe Recommendation 2007(2) on media pluralism and diversity of media content (adopted 31 Jan 2007)
- Council of Europe, Recommendation CM/Rec (2014)7 on the protection of whistleblowers and Explanatory Memorandum (adopted 30 April 2014)
- Council of Europe, Recommendation No. R (2000) 7 of the Committee of Ministers to member states on the right of journalists not to disclose their sources of information (adopted 8 March 2000)
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2018)1 of the Committee of Ministers to member States on media pluralism and transparency of media ownership (adopted 7 March 2018)
- Council of Europe report DGI(2017)9, “Information Disorder: Toward an Interdisciplinary framework for research and policymaking”

- Organisation for Economic Co-operation and Development, Revisiting Whistleblower Protection in OECD Countries: From Commitments To Effective Protection (2014)
- European Commission, Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and Committee of the Regions, “Tackling online disinformation: a European Approach” (26 April 2018)
- ARTICLE 19, Defining Defamation: Principles on Freedom of Expression and Protection of Reputation (2017)

СФЕРА 7. ПРАВА НА НЕДАТЫКАЛЬНАСЦЬ ПРЫВАТНАГА ЖЫЦЦЯ

Стандарт 1. Кожны мае права на недатыкальнасць прыватнага жыцця і абарону персанальных дадзеных

Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця - гэта павага да прыватнага і сямейнага жыцця чалавека, яго дома і перапіскі. Гэта права гарантуецца кожнаму чалавеку Міжнародным пактам аб грамадзянскіх і палітычных правах і Еўрапейскай канвенцыяй пра правы чалавека. Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця і абарону асабістых дадзеных таксама ўжываецца ў дачыненні да АГС і павіннае быць збалансавана з правам на доступ да інфармацыі. Любое ўмяшальніцтва павіннае грунтавацца на выразным законе і быць строга неабходным для дасягнення законных мэтаў. Акрамя таго, умяшальніцтва або парушэнне права на недатыкальнасць прыватнага жыцця павінна расследавацца і пераследвацца па законе.

Закон

Індыкатары для закона
1. Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця прадстаўлена ўсім без якой-кольвек дыскрымінацыі. 2. Закон дае гарантыі ад ўмяшання або замаху на недатыкальнасць прыватнага жыцця, незалежна ад таго, здзяйсняюцца яны дзяржаўнымі органамі, фізічнымі або юрыдычнымі асобамі, а таксама ад таго, ці ажыццяўляюцца яны ў рэжыме онлайн альбо афлайн. 3. Закон рэгулюе збор, апрацоўку і захоўванне персанальных звестак фізічных асоб дзяржаўнымі органамі.

1. Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця прадстаўлена ўсім без якой-кольвек дыскрымінацыі.

Міжнародныя і рэгіянальныя стандарты ў галіне правоў чалавека прызнаюць, што ва ўсіх людзей ёсць права на недатыкальнасць прыватнага жыцця і што могуць мець месца адвольныя і незаконныя замахі на гэтае права. Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця можа пры некаторых абставінах служыць абмежаваннем свабоды выказвання і доступу да інфармацыі, калі грамадскі інтарэс захаваць пэўную інфармацыю канфідэнцыйнай пераважае над грамадскім інтарэсам разгалосіць яе.

Панятак «прыватнае жыццё» можа распаўсюджвацца на прафесійную і бізнэс дзейнасць і аспекты фізічнай і сацыяльнай ідэнтычнасці чалавека, уключаючы права на асабістую самастойнасць, асобны рост і ўсталяванне адносін з іншымі людзьмі. Такім чынам, павага чыёга-небудзь «прыватнага жыцця» ўключае права жыць «прыватным сацыяльным жыццём», што прадугледжвае магчымасць для чалавека развіваць сацыяльны аспект яго/яе асобы без неабгрунтаванага ўмяшальніцтва. «Абарона прыватнага жыцця» ўключае абарону жылля, рэпутацыі, камунікацыі і асабістых дадзеных. Панятак «недатыкальнасць прыватнага

жыцця» таксама распаўсюджваецца на недатыкальнасць жылля і карэспандэнцыі, якія ў выпадках АГС уключаюць іх працоўныя офісы і адпаведныя актывы.

Паводле міжнародных дамоваў у галіне правоў чалавека, права на недатыкальнасць прыватнага жыцця таксама распаўсюджваецца на аб'яднанні і іх чальцоў. Такім чынам, любое патрабаванне заканадаўства ў дачыненні да таго, каб АГС разгалошвала інфармацыю, якая звычайна падлягае правілам абароны дадзеных, павінна адпавядаць тром крытэрам. Гэтыя крытэры прадугледжваюць, што абмежаванне павінна:

- 1) мець дакладную прававую аснову;
- 2) пераследваць законныя інтарэсы (абарона дзяржаўнай і грамадскай бяспекі, абарона фінансавых інтарэсаў дзяржавы, папярэджанне крымінальных злачынстваў ці абарона правоў і свабодаў іншых);
- 3) быць строга неабходным у дэмакратычным грамадстве для дасягнення гэтых інтарэсаў, нават у выключных надзвычайных сітуацыях у галіне аховы здароўя, грамадскай або нацыянальнай бяспекі.

Калі адзін з гэтых крытэраў не выконваецца, замах на права на недатыкальнасць прыватнага жыцця з'яўляецца неабгрунтаваным.

Заканадаўства павінна гарантаваць права на недатыкальнасць прыватнага жыцця АГС і іх заснавальнікам, донарам і іншым афіляваным асобам без якой-небудзь дыскрымінацыі. На АГС «не павінна ўскладацца агульнае абавязальніцтва раскрываць імёны і адрасы сваіх чальцоў, паколькі гэта было б несумяшчальна не толькі з іх правам на свабоду аб'яднанняў, але і з правам на недатыкальнасць прыватнага жыцця».²⁸ Больш за тое, нагляд і кантроль над АГС не павінен быць больш строгім, чым нагляд і кантроль над прыватнымі камерцыйнымі кампаніямі.

Правілы бухгалтарскага ўліку і справаздачнасці ў дачыненні да АГС павінны адпавядаць заканадаўчым патрабаванням датычна недатыкальнасці прыватнага жыцця (напр., не павінна распаўсюджвацца інфармацыя з медычных картак супрацоўнікаў, бо яна ўтрымлівае канфідэнцыйныя медычныя дадзеныя).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Палажэнні датычна разгалошвання дадзеных для АГС больш складаныя і спалучаныя з большым умяшальніцтвам, чым такія палажэнні для прыватных камерцыйных кампаній;
- Палажэнні, якія абмяжоўваюць права на недатыкальнасць прыватнага жыцця для АГС, аднолькавым чынам ужываюцца ў дачыненні да ўсіх АГС, па-за залежнасцю ад розніцы ў іх памерах, структуры і дзейнасці;
- Палажэнні, якія патрабуюць, каб АГС разгалошвалі асабістыя дадзеныя і канфідэнцыйную інфармацыю, не з'яўляюцца супамернымі і абгрунтаванымі законнымі інтарэсамі.

²⁸ БДІПЧ АБСЕ – Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, 2015, пар. 167

2. Закон дае гарантыі ад ўмяшання або замаху на недатыкальнасць прыватнага жыцця, незалежна ад таго, здзяйсняюцца яны дзяржаўнымі органамі, фізічнымі або юрыдычнымі асобамі, а таксама ад таго, ці ажыццяўляюцца яны ў рэжыме онлайн альбо афлайн.

Міжнародныя і рэгіянальныя стандарты забараняюць любую форму незаконнага і адвольнага замаху на права на недатыкальнасць прыватнага жыцця з боку дзяржавы. Гэтыя стандарты таксама накладваюць на дзяржаву прамыя абавязкі абараняць прыватных асоб і арганізацыі ад такога ўмяшальніцтва з боку трэціх бакоў. Таму заканадаўства павінна прадугледжваць адказнасць за ўмяшальніцтва ў прыватнае жыццё АГС і іх заснавальнікаў, чальцоў, бенефіцыяраў, чальцоў праўлення, донараў і іншых афіяваных асоб, калі гэта ўмяшальніцтва зыходзіць як з боку дзяржавы, так і з боку трэціх бакоў. Заканадаўства таксама павінна гарантаваць недатыкальнасць прыватнага жыцця як анлайн, так і афлайн. У дзяржавы не павінна быць магчымасці прымушаць Інтэрнэт правайдэраў разгалошваць інфармацыю, якой абменьваюцца анлайн (або пры дапамозе іншых электронных тэхналогій), акрамя выпадкаў, калі маецца дзеючая пастанова суда на падставе аб'ектыўных доказаў. Гэта датычыцца і абмену інфармацыяй паміж асобамі, якія належаць да аб'яднання, альбо паміж самімі аб'яднаннямі.

Дзяржава не парушае права на недатыкальнасць прыватнага жыцця саміх АГС, іх заснавальнікаў, чальцоў, бенефіцыяраў, донараў і іншых афіяваных асоб. Любое асаблівае ўмяшальніцтва ў права на недатыкальнасць прыватнага жыцця павінна падлягаць судоваму разгляду незалежным судовым органам.

Заканадаўцы павінны вузка фармуляваць любыя палажэнні, якія дазваляюць сачэнне за АГС, і павінны забяспечыць, каб такія меры заўсёды былі заснаваныя на пастанове суда, вынесенай незалежным судовым органам на падставе законных прычын.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Няма палажэнняў, якія б выразна рэгулявалі адказнасць дзяржавы і іншых бакоў, калі яны замахваюцца на права на недатыкальнасць прыватнага жыцця або дадзеныя АГС і іх чальцоў, напрыклад, ажыццяўляючы праслухоўванне тэлефонаў альбо іншае перахопленне камунікацый і дзеянняў чальцоў АГС;
- Заканадаўства не патрабуе, каб улады атрымлівалі ордэр ад незалежнага суда перад тым, як патрабаваць ад АГС, каб яна падзялілася інфармацыяй.

3. Закон рэгулюе збор, апрацоўку і захоўванне персанальных звестак фізічных асоб дзяржаўнымі органамі.

Асабістыя дадзеныя не павінны распаўсюджвацца, рабіцца даступнымі ці іншым чынам выкарыстоўвацца ў мэтах, адрозных ад абароны нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку або здароўя і маральнасці або ад імкнення забяспечыць захаванне правоў і свабодаў іншых грамадзян. Асабістыя дадзеныя могуць разгалашвацца, калі структуры або асобы даюць сваю згоду на іх выкарыстанне. Гэта прызнаецца Агульным рэгламентам па абароне персанальных дадзеных ЕС і распаўсюджваецца не толькі на арганізацыі, што знаходзяцца на тэрыторыі ЕС, але і на арганізацыі, што знаходзяцца па-за межамі ЕС, але якія звяртаюцца да грамадзян ЕС (напр., у мэтах фандрайзінгу) альбо збіраюць, апрацоўваюць і захоўваюць дадзеныя аб грамадзянах ЕС.

Дзяржава павінна прадугледжваць адпаведныя санкцыі і іншыя спосабы абароны права на недатыкальнасць прыватнага жыцця, калі яно парушаецца. Дзяржава павінна таксама забяспечыць недыскрымінацыйнае стаўленне да суб'ектаў персанальных дадзеных. Гарантыі бяспекі, якія ўжываюцца ў адносінах да фізічных асоб, павінны таксама ўжывацца ў дачыненні да аб'яднанняў па-за залежнасцю ад таго, ці з'яўляюцца яны юрыдычнымі асобамі альбо не.

Павінны быць матэрыяльна-прававыя і працэсуальныя гарантыі, якія забяспечваюць, што ў дзяржаўнай улады ёсць доступ да асабістых дадзеных (або магчымасць выкарыстання) толькі тады, калі гэта патрабуецца (напрыклад, у рамках расследвання крымінальнай справы).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства дазваляе разгалашванне асабістых дадзеных не ў межах законных мэтаў, без згоды датычных асоб;
- Правілы, якія датычацца збору, захоўвання і выкарыстання асабістых дадзеных, не замацаваныя ў заканадаўчых актах альбо з'яўляюцца няяснымі, расплывістымі і невыразнымі ў дачыненні да АГС, што дазваляе шырокую інтэрпрэтацыю.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Парушэнні права на недатыкальнасць прыватнага жыцця з боку дзяржаўных органаў расследуюцца і праследуюцца па закону. 2. АГС і звязаныя з імі асобы абароненыя ад незаконнага альбо непарапартыйнага збору, апрацоўкі і захоўвання асабістай інфармацыі, як у рэжыме онлайн, так і ў рэжыме афлайн.

1. Парушэнні права на недатыкальнасць прыватнага жыцця з боку дзяржаўных органаў расследуюцца і праследуюцца па закону.

Парушэнні права на недатыкальнасць прыватнага жыцця павінны аператыўна і справядліва расследвацца, а на вінаватых бакі павінны накладацца супамерныя санкцыі, прадугледжаныя заканадаўствам. АГС, іх заснавальнікі, чальцы і іншыя афіяваныя асобы павінны мець права патрабаваць кампенсацыю за любое незаконнае ўмяшальніцтва ў іх права на

недатыкальнасць прыватнага жыцця і іншыя спадарожныя правы ў выніку сачэння з боку дзяржавы, нават калі такое сачэнне ажыццяўлялася на падставе закона, у мэтах абароны нацыянальнай бяспекі і барацьбы са злачыннасцю, калі такое ўмяшальніцтва было несурпамерным і не было неабходным у дэмакратычным грамадстве. Абарона недатыкальнасці прыватнага жыцця павінна быць дастасавальнай у судовым парадку.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- За АГС, іх заснавальнікамі, чальцамі або іншымі афіяванымі асобамі ажыццяўлялася сачэнне альбо праслухоўванне без дастатковых прававых гарантый, такіх як судовы ордэр або законныя прычыны (напр., нацыянальная бяспека), прадугледжаныя заканадаўствам;
- Абвінавачванні ў тым, што за АГС, іх заснавальнікамі, чальцамі і іншымі афіяванымі асобамі вядзецца сачэнне або праслухоўванне, не расследуюцца і/або не пераследуюцца.

2. АГС і звязаныя з імі асобы абароненыя ад незаконнага альбо непарапартыйнага збору, апрацоўкі і захоўвання асабістай інфармацыі, як у рэжыме онлайн, так і ў рэжыме афлайн.

Працэс збору, апрацоўкі і захоўвання персанальных дадзеных павінен быць заснаваны на законе. АГС не павінны быць абавязанымі разгалошваць імёны, адрасы і іншыя асабістыя дадзеныя сваіх сябраў і іншых афіяваных асоб, бо гэта парушае не толькі іх права на недатыкальнасць прыватнага жыцця, але і іх свабоду асацыяцыі.

Аднак, у некаторых абставінах ад чальцоў АГС і іншых афіяваных асоб можа законна патрабавацца разгалошванне асобных персанальных дадзеных, напрыклад, калі яны займаюцца зборам ахвяраванняў ад грамадскасці альбо атрымліваюць значную падтрымку ад дзяржавы або грамадства. Таксама можа існаваць абгрунтаванае патрабаванне разгалошвання спісу сябраў палітычных партый, калі яны прэтэндуюць на атрыманне дзяржаўнага фінансавання, прадугледжанага для партый з пэўнай мінімальнай колькасцю чальцоў. Ад фізічных асоб можа патрабавацца, каб яны паведамлялі пра сяброўства ў АГС, калі такое сяброўства можа перашкодзіць выкананню іх абавязкаў у якасці дзяржаўнага служачага або чыноўніка. Ад асаблівых прафесійных аб'яднанняў таксама можа патрабавацца прадстаўленне спісу сябраў у выпадках, калі такія аб'яднанні выконваюць пэўныя рэгулярныя функцыі. Аднак, любое разгалошванне такой інфармацыі павінна быць заснаванае на прынцыпах супамернасці, адпавядаць прынцыпам абароны дадзеных і абмяжоўваць колькасць людзей, у якіх ёсць доступ да такіх дадзеных.

Збор, выкарыстанне і захоўванне асабістых дадзеных АГС, іх заснавальнікаў, чальцоў, бенефіцыяраў і іншых афіяваных асоб можа ажыццяўляцца толькі на падставе дакладных і празрыстых правілаў. Нагляд або кантроль з боку дзяржавы павінны мець законную падставу і быць супамернымі законным мэтам, якія яны пераследуюць. Асабістыя дадзеныя не могуць выкарыстоўвацца без згоды іх уладальніка.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Падчас праверкі АГС дзяржаўныя органы патрабуюць ад іх прадстаўлення персанальных дадзеных, напрыклад, спісу сябраў, без законных падстаў, выразна прапісаных у заканадаўстве;
- Асабістыя дадзеныя АГС, іх чальцоў і заснавальнікаў накіроўваюцца нявызначанай колькасці дзяржаўных органаў для дадатковага ўзгаднення;
- Правілы, што датычацца збору, захоўвання і выкарыстання асабістых дадзеных, не зафіксаваныя ў прававых актах ці з'яўляюцца няяснымі, расплывістымі і невыразнымі ў дачыненні да АГС, што дазваляе шырокую інтэрпрэтацыю.

Стандарт 2. Дзяржава абараняе права на недатыкальнасць прыватнага жыцця АГС і звязаных з імі асоб

Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця павіннае быць абароненае дзяржавай як у дачыненні да АГС, так і ў дачыненні да ўсіх звязаных з імі асоб. Заканадаўства, якое тычыцца справаздачнасці АГС, павінна абараняць недатыкальнасць прыватнага жыцця ўсіх асоб, звязаных з АГС, такіх як донары, члены, валанцёры і іншыя асацыяваныя асобы. Доступ да офісаў і дакументаў АГС павінен быць магчымы толькі пры наяўнасці аб'ектыўных падстаў для такога доступу. Любое назіранне або ўмяшанне ў дзейнасць АГС павінна быць суразмерным, законным і патрабаваць папярэдняга дазволу незалежнага судовага органа.

Закон

Індикатары для закона
1. Патрабаванні да справаздачнасці для АГС абараняюць недатыкальнасць прыватнага жыцця членаў, донараў, членаў праўлення і супрацоўнікаў, а таксама прыватнасць іх асабістых актываў. 2. Доступ у офісы АГС магчымы толькі пры наяўнасці аб'ектыўных падставаў і адпаведнага судовага дазволу. 3. Назіранне за АГС або звязанымі з ёй асобамі з'яўляецца прапарцыйным, законным і патрабуе папярэдняга дазволу, выдадзенага незалежным судовым органам.

1. Патрабаванні да справаздачнасці для АГС абараняюць недатыкальнасць прыватнага жыцця членаў, донараў, членаў праўлення і супрацоўнікаў, а таксама прыватнасць іх асабістых актываў.

«Усе нарматыўныя акты і практыка, датычныя нагляду і кантролю за аб'яднаннямі, павінны зыходзіць з прынцыпу мінімальнага ўмяшальніцтва з боку дзяржавы ў дзейнасць аб'яднанняў».²⁹ Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця патрабуе, каб усе асобы былі

²⁹ БДІПЧ АБСЕ – Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, 2015, пар. 228

вольныя ад «адвольнага або незаконнага ўмяшальніцтва ў асабістае і сямейнае жыццё, адвольнага або незаконнага замаху на недатыкальнасць жылля або таямніцу карэспандэнцыі», а таксама ад замаху на іх рэпутацыю.³⁰ Як такое, права на недатыкальнасць прыватнага жыцця абараняе канфідэнцыйнасць лістоў, тэлефанаванняў, электронных лістоў, тэкставых паведамленняў і прагляду сайтаў у Інтэрнэце, а таксама кантроль асоб над сваімі асабістымі дадзенымі.

Такім чынам, у той час як патрабаванне справядчасці само па сабе не з'яўляецца абмежаваннем дзейнасці АГС, павінны быць дастатковыя гарантыі абароны недатыкальнасці прыватнага жыцця чальцоў АГС, донараў, супрацоўнікаў і валанцёраў. Асобы, звязаныя з АГС, могуць падлягаць патрабаванням справядчасці толькі ў выпадках, калі яны заключалі асабістыя ўгоды з самой АГС альбо калі ва ўладаў ёсць сур'ёзныя і абгрунтаваныя падозрэнні ў магчымым махлярстве, крадзяжы і іншай злачыннай дзейнасці. На самой справе, сусветная дзяржаўная практыка і рэгуляванне спасылаюцца на барацьбу з махлярствам, крадзяжом, адмываннем даходаў, атрыманых незаконным шляхам, і іншымі злачынствамі ў інтарэсах нацыянальнай і грамадскай бяспекі і парадку ў якасці законных абгрунтаванняў патрабаванняў разгалошвання персанальных дадзеных АГС. Аднак, Спецыяльны дакладчык ААН па пытаннях аб праве на свабоду асацыяцыі ўдакладніў, што такія абгрунтаванні могуць быць законнымі, але «проста пераследваць законны інтарэс недастаткова», і ўсе адпаведныя абмежаванні павінны быць «спосабам дасягнення жаданай мэты, спалучаным з найменшым умяшальніцтвам». Такія гарантыі таксама павінны быць дакладна прапісаныя ў заканадаўстве і быць даступнымі грамадчасці.

Грамадскі інтарэс у разгалошванні канкрэтнай інфармацыі павінен перавешваць грамадскі інтарэс у захаванні яе канфідэнцыйнасці. Крытэр «грамадскага інтарэсу» часта ўжываецца Еўрапейскім судом па правах чалавека («ЕСПЧ») у справах аб недатыкальнасці прыватнага жыцця, дзе ён таксама павінен улічваць права на доступ да інфармацыі.

Як адзначалася вышэй, права на недатыкальнасць прыватнага жыцця таксама ўключае права на абарону асабістых дадзеных. Такая абарона можа быць няпростай задачай, калі справа тычыцца анлайн рэсурсаў, якія патрабуюць адмысловую тэхнічную экспертызу. Нават калі чалавек добраахвотна даў згоду на выкарыстанне асабістых дадзеных, у яго ёсць права адклікаць яе ў любы момант. Маўчанне, раней прастаўленая галачка пры наведванні сайта або бяздзейнасць не павінны разглядацца як маўклівая згода, як пастанаўляе Агульны рэгламент па абароне персанальных дадзеных ЕС (які таксама распаўсюджваецца на арганізацыі, што базуюцца не ў краінах ЕС, але якія звяртаюцца да грамадзян ЕС або апрацоўваюць іх дадзеныя).

АГС таксама абароненыя ў пытаннях, якія тычацца аўтаматычнай апрацоўкі асабістых дадзеных. Асабістыя дадзеныя, якія раскрываюць расавае паходжанне, палітычныя погляды ці рэлігійныя і іншыя перакананні, а таксама асабістыя дадзеныя, якія датычацца здароўя і сэксуальнага жыцця, ня могуць апрацоўвацца аўтаматычна, калі толькі нацыянальнае заканадаўства не забяспечвае належныя гарантыі абароны, прапісаныя ў міжнародным

³⁰ МПГПП, Артыкул 17, пар. 1

заканадаўстве. Гэта тычыцца таксама асабістых дадзеных пра наяўнасць крымінальнай судзімасці.

Ва ўсіх выпадках нагляд павінен ажыццяўляцца на падставе прэзумпцыі законнасці АГС і яе дзейнасці. Больш за тое, пры ажыццяўленні нагляду недапушчальна умяшальніцтва ва ўнутранае кіраванне АГС і прымус АГС да каардынавання сваіх мэтаў і дзейнасці з дзяржаўнай палітыкай і кіраваннем.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Патрабаванні да справаздачнасці па персанальных дадзеных чальцоў АГС, донараў, чальцоў праўлення, супрацоўнікаў і валанцёраў аднолькавыя для ўсіх АГС, па-за залежнасцю ад іх памеру, структуры і маштабу дзейнасці;
- Патрабаванні да справаздачнасці па персанальных дадзеных чальцоў АГС, донараў і супрацоўнікаў несупамерныя, не з'яўляюцца неабходнымі для абароны законных мэтаў і не ўяўляюць грамадскі інтарэс;
- Абавязальніцтвы па справаздачнасці абавязваюць АГС раскрываць інфармацыю пра сваіх чальцоў, што з'яўляюцца ВІЧ-станоўчымі.

2. Доступ у офісы АГС магчымы толькі пры наяўнасці аб'ектыўных падставаў і адпаведнага судовага дазволу.

Любы ператрус у офісе АГС або канфіскацыя дакументаў ці іншай маёмасці (ноўтбукаў і да т.п.) павінен адпавядаць тром крытэрам, прадугледжаным міжнароднымі стандартамі ў галіне абароны права на недатыкальнасць прыватнага жыцця (а менавіта прадпісанасць заканадаўствам і строга неабходнасць для дасягнення законнай мэты). Такія мерапрыемствы павінны праводзіцца толькі з дазволу, выдадзенага незалежным судовым органам, і ў прысутнасці прадстаўніка АГС. Павінна быць магчымасць абскардзіць любы такі дазвол у судзе.

Заканадаўства павінна выразна вызначаць пералік органаў, упаўнаважаных праводзіць ператрусы ў офісах АГС. У такіх органаў павінны быць унутраныя правілы, якія б рэгулявалі падставы для інспекцыі АГС, працягласць інспекцыі і спіс дакументаў, якія неабходна падчас або пасля інспекцыі. Такія правілы таксама павінны змяшчаць дакладныя вызначэнні паўнамоцтваў інспектараў і забяспечваць выкананне права на недатыкальнасць прыватнага жыцця чальцоў і заснавальнікаў АГС.

У любым выпадку, АГС павінны быць загадзя праінфармаваныя пра правядзенне ператрусу або інспекцыі, а таксама аб працягласці інспекцыі. Любыя выключэнні з гэтага правіла павінны быць абмежаваныя, вузка вызначаныя, прадпісаныя заканадаўствам і выразна абгрунтаваныя ў судовым ордэры на ператрус. Заканадаўства таксама павінна прадугледжваць, што, дзе гэта магчыма, у АГС павінна быць магчымасць запрасіць свайго адваката прысутнічаць на працягу ператрусу або інспекцыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства абавязвае АГС прадстаўляць доступ у свае офісы на падставе паліцэйскага ордэра і без дазволу ад незалежнага органа;
- Правілы, што датычацца таго, як і кім павінны праводзіцца ператрусы ў офісах АГС, выразна не вызначаныя;
- Няма часовых абмежаванняў на працягласць ператрусаў і інспекцый.

3. Назіранне за АГС або звязанымі з ёй асобамі з'яўляецца прапарцыйным, законным і патрабуе папярэдняга дазволу, выдадзенага незалежным судовым органам.

Сачэнне, якое праводзіцца дзяржавамі, павінна ў першую чаргу быць накіраванае на барацьбу са злачыннасцю і абарону нацыянальнай бяспекі. Нават калі меры сачэння прымаюцца ў такіх законных дзяржаўных мэтах, яны ўсё адно могуць не быць адпаведнымі, неабходнымі і супамернымі абмежаваннямі права на недатыкальнасць прыватнага жыцця АГС і іх чальцоў.

Як адзначыў Спецыяльны дакладчык ААН па пытаннях заахвочвання і абароны правоў чалавека і асноўных свабод ва ўмовах барацьбы з тэрарызмам, выкарыстанне паўнамоцтваў на сачэнне і новых тэхналогій без належных прававых гарантый можа мець такое ўздзеянне, што будзе скоўваць свабоду выказвання і свабоду асацыяцыі, бо «для ажыццяўлення гэтых свабод нярэдка патрабуецца правядзенне закрытых нарад і закрытай камунікацыі, з тым каб людзі маглі арганізавацца перад тварам урадаў або іншых уплывовых актараў».

Меры сачэння павінны адпавядаць мінімальным патрабаванням і гарантыям, прадугледжаным прэцэдэнтным правам Еўрапейскага суда па правах чалавека.

Умовы і абставіны, у якіх улады могуць ажыццяўляць таемнае сачэнне і збор дадзеных, павінны быць дакладна прапісаныя ў заканадаўстве і павінны заўсёды прадугледжваць нагляд з боку незалежнага і бесстаронняга судовага органа.

Павінна быць незаконным прымушаць Інтэрнэт правайдэраў прадстаўляць уладам інфармацыю, якой абменьваліся анлайн або з дапамогай іншых электронных тэхналогій, у адсутнасць судовага ордэра на падставе аб'ектыўных доказаў.

Блакіроўка сайтаў АГС, асобных крыніц інфармацыі або інструментаў камунікацыі можа мець вельмі негатыўнае ўздзеянне на арганізацыі. Меры бяспекі павінны мець часовы характар, быць вузка вызначанымі як тыя, што накіраваныя на дасягненне законнай мэты, і прадпісанымі заканадаўствам. Такія меры не павінны выкарыстоўвацца ў мэтах пераследу іншадумства і крытыкі.

Такім чынам, заканадаўцы павінны строга абмяжоўваць рамкі любых палажэнняў, якія дапускаюць сачэнне за аб'яднаннямі, і забяспечваць, каб яны заўсёды абапіраліся на распараджэнне суда. «Любыя палажэнні, якія ўяўляюць сабой ўмяшанне ў выкарыстанне Інтэрнэту і іншых сродкаў камунікацыі, у тым ліку сацыяльных сетак, павінны быць супамернымі, а таксама спалучанымі з найменшым умяшальніцтвам у параўнанні з усімі

іншымі наяўнымі варыянтамі. Павінна існаваць права абскарджання любых мер назірання ў судзе».³¹

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Няма палажэнняў, якія б абмяжоўвалі усеабдымнае сачэнне за АГС выключнымі абставінамі альбо прадугледжвалі б належныя механізмы нагляду;
- Органы, якія валодаюць паўнамоцтвамі санкцыянаваць сачэнне, не з'яўляюцца незалежнымі ад урада.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Не зафіксавана выпадкаў несанкцыянаванага ўмяшання ў прыватнае жыццё альбо камунікацыі АГС ці звязаных з імі асоб. 2. Адсутнічаюць выпадкі узлому офісаў АГС альбо доступу да дакументаў АГС без адпаведнага судовага дазволу.

1. Не зафіксавана выпадкаў несанкцыянаванага ўмяшання ў прыватнае жыццё альбо камунікацыі АГС ці звязаных з імі асоб.

Ніколі не павінна быць ўмяшальніцтва ў камунікацыю (уключаючы шырокае сачэнне, перахоп электронных лістоў, тэлефанаванняў, SMS і да т.п.), акрамя выпадкаў, калі яно належным чынам санкцыянаванае судом. Пастанова суда, што санкцыянуе такое ўмяшанне, павінна ўтрымліваць дакладнае тлумачэнне прававога абгрунтавання пастановы, указанне канкрэтнага законнага інтарэсу, які пераследуецца (напр., абарона дзяржаўнай ці грамадскай бяспекі, фінансавых інтарэсаў дзяржавы, правоў і свабодаў іншых альбо стрыманне крымінальных злачынстваў), і абгрунтаванне, чаму такое ўмяшальніцтва з'яўляецца супамерным і строга неабходным для дасягнення такога інтарэсу. Асобы або арганізацыі, што закранаюцца, павінны мець магчымасць абскардзіць такое рашэнне або патрабаваць кампенсацыю ў іншым незалежным судовым органе. У любым выпадку, урады не павінны выкарыстоўваць паўнамоцтвы на выдзенне сачэння для дэстабілізацыі дзейнасці арганізацый.

Асабісты прыбытак і актывы чальцоў праўлення, супрацоўнікаў і донараў АГС павінны быць абароненыя ў межах заканадаўства; дзяржаўныя органы не павінны патрабаваць ці збіраць інфармацыю пра такія актывы, акрамя выпадкаў, калі гэта належным чынам санкцыянуецца.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Урад і іншыя дзяржаўныя органы ажыццяўляюць сачэнне за АГС без пастановы суда;

³¹ БДІПЧ АБСЕ – Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, 2015, пар. 271

- Вынесеная пастанова суда, што санкцыянуе ўмяшальніцтва, не з'яўляецца належным чынам абгрунтаванай (напр., не пазначаныя прававая падстава, законны інтарэс, які пераследуецца, альбо абгрунтаванне неабходнасці і супамернасці ўмяшальніцтва);
- Арганізацыя або асобы, што закранаюцца, не могуць абскардзіць пастанову суда, што санкцыянуе ўмяшальніцтва, і аспрэчыць яе правамернасць.

2. Адсутнічаюць выпадкі узлому офісаў АГС альбо доступу да дакументаў АГС без адпаведнага судовага дазволу.

Любы ператрус у офісе АГС або канфіскацыя дакументаў ці іншай маёмасці (ноўтбукаў і да т.п.) павінны праводзіцца толькі з дазволу, выдадзенага незалежным судовым органам, і ў прысутнасці прадстаўніка АГС. Такі ордэр павінен утрымліваць дакладную спасылку на яго прававую падставу, указанне канкрэтнага законага інтарэсу, што пераследуецца (напр., абарона дзяржаўнай ці грамадскай бяспекі, фінансавых інтарэсаў дзяржавы, правоў і свабодаў іншых альбо стрыманне крымінальных злачынстваў), і абгрунтаванне, чаму санкцыянаваная мера з'яўляецца супамернай і строга неабходнай для дасягнення такога інтарэсу. АГС, што закранаюцца, павінна быць дазволена абскарджанне і аспрэчванне правамернасці ордэра ў іншым незалежным судовым органе.

У АГС павінен быць доступ да правілаў, што вызначаюць падставы для інспекцыі аб'яднанняў, працягласць інспекцыі, дакументы, якія павінны быць падрыхтаваныя падчас або пасля інспекцыі, і іншыя працэсуальныя аспекты. Калі маецца такая магчымасць, АГС павінна быць дазволена выклікаць адваката да пачатку ператрусу. Ператрус не павінен пачынацца да прыбыцця адваката, і яму павінна быць дазволена прысутнічаць на працягу ўсяго мерапрыемства.

Дакументы АГС, якія забірае інспектуючы орган для далейшай праверкі, павінны быць вернутыя ў поўнай захаванасці. У дзяржаўных органаў павінны быць пратаколы для ўказання апісання і колькасці прадметаў, канфіскаваных для далейшай праверкі. Інспектуючы орган павінен несці адказнасць за любое пашкоджанне такіх дакументаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У офісы АГС урываюцца і корпаюцца ў дакументах без атрымання папярэдняга ордэра на ператрус або інспекцыю;
- Падчас ператрусаў і інспекцый АГС не дазваляюць запрашаць у дапамогу сваіх адвакатаў;
- Канфіскаваныя дакументы і матэрыялы, якія не афармляюцца ў якасці доказаў, належным чынам не вяртаюць АГС.

Крыніцы

- International Covenant on Civil and Political Rights, art. 17, 19, 22

- European Convention on Human Rights, art. 8
- Fundamental Charter of Human Rights of the European Union, art. 7, 8
- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, par. 167, 211, 228-29, 231, 265, 267, 271
- OSCE/ODIHR, Opinion on the Draft Law of Ukraine on Combating Cybercrime, par. 44-47 (22 August 2014)
- European Court of Human Rights, Guide on Article 8 of the European Convention on Human Rights: Right to respect for private and family life (2018)
- European Court of Human Rights: *Van Rossem v. Belgium* (2005)
- European Court of Human Rights: *Varga v. Romania* (2011)
- European Court of Human Rights: *Y. v Turkey* (2015)
- European Court of Human Rights: *Bagijeva v. Ukraine* (2016)
- European Court of Human Rights: *Shimovolos v. Russia* (2011)
- European Court of Human Rights: *Piechowicz v. Poland* (2012)
- European Court of Human Rights: *Roman Zacharov v. Russia* (2015)
- European Court of Human Rights: *Big Brother Watch and Others vs United Kingdom*, par 303-387 (2018)
- European Commission on Human Rights, *National Association of Teachers in Further and Higher Education v. United Kingdom* (16 April 1998)
- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of NGOs in Europe (adopted 10 Oct 2007)
- Council of Europe, Recommendation R(91) 10 on the Communication to Third Parties of Personal Data Held by Public Bodies (adopted 9 September 1991)
- Council of Europe, Convention 108 for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data
- Council of Europe Convention 108, art. 2-3, 6, 9
- Thematic report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, A/HRC/13/37 (28 Dec 2009)
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/23/39 (24 April 2013)
- UN General Assembly Guidelines for the Regulation of Computerised Personal Data Files, A/45/95 (14 Dec 1990)

- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, report on the right to privacy in the digital age, A/HRC/27/37 (30 June 2014)
- Data Protection Standards for CSOs, ECNL, 2018
- EU General Data Protection Regulation 2016/679, art. 9
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation Concerning Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data (2013)

СФЕРА 8. АБАВЯЗКІ ДЗЯРЖАВЫ ПА АБАРОНЕ

Стандарт 1. Дзяржава абараняе АГС і асоб, звязаных з імі, ад умяшальніцтва і нападаў

Абарона АГС ад ўмяшальніцтва і неправамерных нападаў з'яўляецца неабходным умовай для ажыццяўлення імі свабоды асацыяцыяў. АГС павінны мець магчымасць умацоўваць давер грамадзян і прадстаўляць іх патрэбы. Такім чынам, дзяржава абавязана прыняць заканадаўства, якое абараняе АГС ад ўмяшальніцтва, і забяспечыць, каб такая абарона ажыццяўлялася на практыцы. Абавязак абараняць ўключае абарону правоў АГС ад умяшальніцтва дзяржавы і забеспячэнне таго, каб трэція бакі не парушалі правы АГС і не заміналі ажыццяўленню іх дзейнасці.

Закон

Індыкатары для закона
1. Закон ускладае на дзяржаву абавязак абароны правоў АГС і звязаных з імі асобаў. 2. АГС і звязаныя з імі асобы маюць доступ да эфектыўнага механізму падачы скаргаў і апеляцый у незалежныя і бесстароннія органы з мэтай аспрэчвання або перагляду рашэнняў, якія закранаюць ажыццяўленне іх правоў альбо грамадскія інтарэсы. 3. Закон гарантуе АГС эфектыўныя сродкі прававой абароны ў разумныя тэрміны. 4. Любыя уведзеныя надзвычайныя меры абмежавання па тэрмінах, грунтуюцца на законе, з'яўляюцца неабходнымі і сувымерным, а іх ажыццяўленне кантралюецца.

1. Закон ускладае на дзяржаву абавязак абароны правоў АГС і звязаных з імі асобаў.

Згодна з міжнародным заканадаўствам, у дзяржавы ёсць як пасіўныя, так і актыўныя абавязкі забяспечваць права на свабоду асацыяцыі - гэта значыць абавязак не ўмешвацца самой і абавязак абараняць АГС ад умяшальніцтва з боку трэціх бакоў. Заканадаўства не павінна ўтрымліваць палажэнні, якія б ушчамлялі або змяншалі правы асоб праз іх сувязі з АГС. Хутчэй наадварот, законы павінны гарантаваць пэўныя правы і ўтрымліваць стымулы для таго, каб АГС дапамагалі ім служыць сваёй акрузе: напрыклад, падатковыя вылікі або вызваленне ад выплаты пошлін і збораў, права прадстаўляць іх у судзе або ў рамках механізмаў грамадскага ўдзелу і да т.п.

У якасці складніка сваіх пасіўных абавязкаў, дзяржава павінна прыняць заканадаўства, якое забараняла б несанкцыянаванае дзяржаўнае ўмяшальніцтва. Яно таксама павінна забараняць дыскрымінацыю на падставе сувязі з АГС. Дзяржава павінна забяспечыць, каб АГС, што атрымліваюць дзяржаўнае фінансаванне, заставаліся свабоднымі ад умяшальніцтва з боку дзяржавы і іншых структур. Калі АГС аказваюць дзяржаўную падтрымку, павінны быць моцныя гарантыі супраць паглынання дзяржавай і гарантыі незалежнасці арганізацый.

У якасці складніка сваіх актыўных абавязкаў, дзяржава павінна забяспечыць, каб АГС і звязаныя з імі асобы былі абаронены ад ўмяшальніцтва або іншага негатыўнага ўплыву з боку трэціх бакоў (у тым ліку ужываючы прававыя санкцыі за такое ўмяшальніцтва, пры іх наяўнасці). Некаторыя групы АГС (напр., групы ЛГБТІК, меншасцяў ці праваабаронцаў) могуць мець патрэбу ў асаблівай дзяржаўнай абароне ад нападаў, умяшальніцтва або дыфамаванні з боку трэціх бакоў. Такая абарона можа быць выкладзеная ў крымінальным заканадаўстве як асаблівыя правапарушэнні або як складнік злачынстваў на глебе нянавісці. АГС павінна давацца магчымасць абараняць сваю рэпутацыю пры дапамозе такіх жа прававых сродкаў і ў такой жа меры, як прадугледжана для іншых структур.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства дазваляе ўраду ігнараваць альбо змяняць пэўныя рашэнні АГС, якія тычацца ўнутранага кіравання (напр., непрызнанне паўнамоцтваў вышэйшага органа кіравання альбо праўлення або ануляванне вынікаў унутраных выбараў);
- Дзяржава не асуджае і не прымае актыўных мер супраць запалохвання або грамадскага ганьбавання пэўных АГС.

2. АГС і звязаныя з імі асобы маюць доступ да эфектыўнага механізму падачы скаргаў і апеляцый у незалежныя і бесстароннія органы з мэтай аспрэчвання або перагляду рашэнняў, якія закранаюць ажыццяўленне іх правоў альбо грамадскія інтарэсы.

АГС, іх заснавальнікі і сябры павінны мець эфектыўныя сродкі прававой абароны ў рамках ўсіх рашэнняў, якія закранаюць іх асноўныя правы (у прыватнасці права на свабоду асацыяцыі, свабоду выказвання і свабоду сходаў) або абмяжоўваюць іх магчымасці для дзейнасці. Гэта патрабуе, каб АГС гарантавалася права запытваць перагляд рашэнняў або бяздзейнасці дзяржаўных органаў у незалежным і бесстароннім судзе. Таксама патрабуецца забяспечыць права на перагляд любога патрабавання заканадаўства, што датычыцца рэгістрацыі, дзейнасці, забароны, спынення дзейнасці або накладання санкцый. Гэта права павінна ўключаць магчымасць як рэтраактыўнай падачы скаргі або апеляцыі (калі АГС лічыць, што яе правы былі парушаныя), так і прэвентыўнай абароны (калі АГС лічыць, што пэўныя палажэнні правапрымяняльнай практыкі могуць стаць перашкодай для яе дзейнасці ў будучыні). Права на падачу скаргі павінна ўключаць магчымасць абскардзіць любое рашэнне першай інстанцыі ў судзе вышэйшай інстанцыі. Таксама павінен быць механізм абскарджвання рашэнняў у несудовых органах, і факт абскарджвання ў несудовым органе не павінен пазбаўляць АГС права на далейшы перагляд у судзе, а таксама скарачаць законныя тэрміны абскарджвання ў судовым парадку.

Заснавальнікі, сябры і прадстаўнікі АГС павінны валодаць правам на справядлівае судовае разбіральніцтва ў любой судовай цяжбе, ініцыяванай імі самімі альбо супраць іх. У АГС павінна быць права абараняць свае ўласныя інтарэсы ў судзе (выступаць ад свайго імя), а таксама інтарэсы сваіх чальцоў наўпрост (выступаць ад іх імя) ці праз адвакатаў. У аб'яднання,

якое не валодае статусам юрыдычнай асобы, павінна быць права быць прадстаўленым у судзе кампетэнтнымі суб'ектамі паводле рашэння самой АГС.

Для АГС павінна быць прадастаўлена магчымасць падаваць калектыўныя іскі і весці судовыя цяжбы ў грамадскіх інтарэсах. Заканадаўства павінна дазваляць абскарджваць урадавыя рашэнні, якія закранаюць грамадскія інтарэсы, такія як ацэнка ўздзеяння інвестыцыйных рашэнняў на навакольнае асяроддзе, рашэнні па гарадскім планаванні і г.д. Судовыя выдаткі па такіх ісках не павінны быць занадта высокімі, каб не стаць перашкодай для абароны інтарэсаў грамадзян.

Любая апеляцыя або абскарджванне рашэння забараніць, распусціць або прыпыніць дзейнасць АГС павінна, як правіла, блакаваць імплементацыю рашэння. Рашэнне не павінна ўступаць у сілу да таго, як суд вынесе афіцыйнае рашэнне па апеляцыі або абскарджванню. Такое правіла прадухіляе сітуацыі, калі АГС паспяхова «душаць», напрыклад, з дапамогай замарозкі банкаўскіх рахункаў або прыпынення дзейнасці задоўга да таго, як апеляцыя разглядаецца ў судзе. Гэты прынцып не ўжываецца ў выпадках, калі ёсць выключна важкія доказы цяжкіх злачынстваў.

Цяжар доказу парушэнняў, якія вядуць да санкцый супраць АГС, заўсёды павінны ляжаць на дзяржаве. Працэдуры, якія могуць выліцца ў накладанне санкцый, заўсёды павінны быць выразнымі і празрыстымі, але не абавязкова характэрызавацца высокай ступенню публічнасці. Апошняе натуральным чынам выцякае з намера забяспечыць належны баланс паміж правам грамадскасці на доступ да інфармацыі і магчымай шкодай рэпутацыі АГС - непажаданай шкодай, што можа быць нанесеная да таго, як адказнасць абвінавачанага належным чынам ўсталяваная.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не дазваляе АГС абараняць інтарэсы трэціх бакоў у судзе, падаваць пазовы ад іх імя альбо прадстаўляць іх у судзе;
- Закон выстаўляе складаныя і/або празмерныя патрабаванні да АГС для ўзбуджэння судовых спраў, звязаных з прадстаўленнем грамадскіх інтарэсаў;
- Рашэнне адмовіць АГС у рэгістрацыі не можа быць абскарджанае ў судзе;
- Рашэнні пра прыпыненне дзейнасці або роспуск АГС могуць прымацца ў пазасудовым парадку і не могуць быць абскарджаныя ў судзе;
- Няма магчымасці абскарджвання рашэнняў, прынятых судамі першай інстанцыі;
- У выпадках, якія выліваюцца ў санкцыі супраць АГС, не дзейнічае прынцып прэзумпцыі невінаватасці.

3. Закон гарантує АГС ефектуйні сродкі правової абароны ў разумныя тэрміны.

У АГС павінна быць магчымасць абскарджвання адмовы ў рэгістрацыі альбо любога неразгляда іх заяў у разумныя тэрміны, і ў іх таксама павінна быць магчымасць абскарджвання такіх выпадкаў у незалежным і бесстароннім судзе. Тэрміны падачы пазову ў суд не павінны быць занадта кароткімі, і яны павінны лічыцца ад даты, калі АГС атрымала фармальнае апавяшчэнне пра такое рашэнне.

Працэдуры абскарджвання і перагляду павінны быць выразнымі і няцяжкімі, а сродкі прававой абароны павінны ўключаць кампенсацыю маральнай і маёмаснай шкоды. Судовая пошліна павінна быць разумнай, яна не павінна становіцца перашкодай, якая робіць зварот у суд практычна немагчымым для АГС.

Механізмы міжнароднай прававой абароны права на свабоду асацыяцыі даступныя для чальцоў і заснавальнікаў АГС праз дамоўныя органы ААН і Еўрапейскі суд па правах чалавека. Механізмы імплементацыі рашэнняў гэтых органаў павінны быць даступныя на нацыянальным узроўні альбо праз адмысловы інстытут, альбо з дапамогай звычайных спосабаў выканання ўнутраных судовых рашэнняў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Тэрміны абскарджвання рашэнняў дзяржаўных органаў у судзе занадта кароткія;
- Тэрмін абскарджвання рашэнняў дзяржаўных органаў лічыцца ад моманту падпісання дакумента (а не ад моманту яго апублікавання ці іншага належнага апавяшчэння зацікаўленых бакоў);
- У дзяржаве няма органаў, якія ў прынцыпе маглі б зафіксаваць і паведаміць пра адпаведныя парушэнні, альбо такія органы не могуць выправіць парушэнне ці даць пацярпеламу боку адпаведны сродак прававой абароны або кампенсацыю;
- У краіне няма механізму прывядзення ў выкананне рашэнняў міжнародных квазісудовых органаў па правах чалавека (пра фінансавую кампенсацыю ў прыватнасці) альбо ён недасканалы.

4. Любыя уведзеныя надзвычайныя меры абмежавання па тэрмінах, грунтуюцца на законе, з'яўляюцца неабходнымі і сувымернымі, а іх ажыццяўленне кантралюецца.

У дзяржаў ёсць магчымасць у выпадках надзвычайных сітуацый адыходзіць ад абавязальніцтваў па правах чалавека пры пэўных умовах. Калі дзяржава прымае рашэнне ўвесці надзвычайныя меры (напрыклад, увесці надзвычайнае становішча, надзвычайнае становішча санітарна-эпідэміялагічнага характару, карантын або любыя іншыя падобныя меры ўрэгулявання надзвычайнай сітуацыі), гэта можа мець месца ў вельмі абмежаванай колькасці выпадкаў і на падставе таго, што:

- Надзвычайная сітуацыя пагражае жыццю нацыі;
- Афіцыйна абвешчана пра ўвядзенне надзвычайнага становішча; і
- Меры, што прымаюцца, абмяжоўваюць правы чалавека толькі ў той ступені, якая строга патрабуецца сітуацыяй.

У той час як у краін ёсць пэўная ступень свабоды ў ацэнцы таго, ці пагражае сітуацыя жыццю нацыі, яны ў любым выпадку абавязаныя забяспечыць выкананне ўстаноўленага заканадаўствам парадку абвяшчэння надзвычайнага становішча ў адпаведнасці са сваім правапарадкам. Калі меры, што прымаюцца, вядуць да таго, што краіна адыходзіць ад сваіх абавязальніцтваў па правах чалавека, *«такія адыходжанні павінны быць максімальна абмежаваныя ў часе, геаграфічным і матэрыяльным абхваце, і любыя меры, што прымаюцца, уключаючы санкцыі, што накладваюцца ў сувязі з імі, павінны быць супамернымі па сваёй прыродзе»*. Дзяржавы павінны не толькі агулам абгрунтоўваць неабходнасць увядзення надзвычайнага становішча (альбо мер падобнага дзеяння), але і забяспечваць, каб усе абмежаванні былі неабходнымі і супамернымі. Тое ж самае тычыцца і санкцый, якія накладваюцца за парушэнне такіх мер. Дзяржавы *«абавязаныя правесці акуратны аналіз па кожным артыкуле Пакта на падставе аб'ектыўнай ацэнкі рэальнай сітуацыі»* перад тым, як увесці такія абмежаванні. Больш за тое, надзвычайныя меры не павінны дапускаць дыскрымінацыю па прыкмеце расы, колеру скуры, полу, мовы, рэлігіі ці сацыяльнага паходжання альбо службыць абгрунтаваннем для прапаганды нацыянальнай, расавай або рэлігійнай нянавісці, якая ўяляла б сабой падбухторванне да дыскрымінацыі, варожасці ці гвалту. Усе надзвычайныя меры могуць прымацца толькі ўпаўнаважаным органам і ў адпаведнасці з парадкам, прадугледжаным заканадаўствам.

Калі аб'яўляецца надзвычайнае становішча, дзяржавы павінны забяспечыць, каб яно ўводзілася ў якасці такой кароткатэрміновай меры, тэрмін дзеяння якой падлягае аўтаматычнаму сканчэнню пасля пэўнага кароткага перыяду часу. У выпадку неабходнасці такая мера можа быць працягнутая на дадатковы кароткатэрміновы перыяд. У любым выпадку, павінен быць механізм, які гарантуе, што дзеянні выканаўчай улады маніторацца і іншая галіна ўлады ажыццяўляе нагляд на прадмет супамернасці мер, неабходнасці працягу надзвычайнага становішча і да т.п. Падчас надзвычайнага становішча ў людзей павінен быць доступ да суду і магчымасць абскарджвання любых абмежаванняў сваіх правоў. Больш за тое, ёсць некаторыя абсалютныя правы, якія не могуць быць абмежаваныя нават падчас надзвычайных сітуацый. Яны ўключаюць права на жыццё, забарону на катаванні і рабства, забарону на турэмнае зняволенне за парушэнне дамоўных абавязальніцтваў, забарону на пакаранне не ў межах закона, свабоду думкі, сумлення і рэлігіі.

Пра любое адыходжанне ад правоў чалавека, што гарантуецца міжнароднымі дамовамі (такімі як ЕКПЧ або МПГПП), павінна паведамляцца ў адпаведнасці з адпаведнымі палажэннямі (Арт. 15 ЕКПЧ і Арт.4 МПГПП).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Надзвычайнае становішча альбо любая іншая мера падобнага дзеяння абвяшчаецца на нявызначаны тэрмін;
- Абмежаванні ўводзяцца дэ факта, надзвычайныя меры ўводзяцца/абвяшчаюцца без выканання афіцыйнай працэдуры;

- Толькі дзяржаўны орган, які ажыццяўляе кіраванне падчас надзвычайнага становішча, будзе скончана;
- Абмежаванні з'яўляюцца дыскрымінацыйнымі ў дачыненні да пэўных груп па прыкметах расы, колеру скуры, полу, рэлігіі ці сацыяльнага паходжання;
- Людзі не могуць абскардзіць абмежаванні сваіх правоў падчас надзвычайнага становішча.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Дзяржава эфектыўна абараняе АГС і звязаныя з імі асобы, калі трэція бакі парушаюць іх правы. 2. Рашэнні па апеляцыях і/альбо скаргах, што тычацца неажыццяўлення дзяржаўнай абароны, прымаюцца кампетэнтнымі органамі і судамі справядліва і ў разумныя тэрміны. 3. Дзяржаўныя чыноўнікі не выкарыстоўваюць распальванне нянавісці ці стыгматызацыі АГС, і ў падтрыманых дзяржавай сродках масавай інфармацыі не праводзяцца паклёпніцкія кампаніі супраць АГС або звязаных з імі асоб. 4. Дзяржава не выкарыстоўвае надзвычайныя меры ў якасці падставы для мэтанакіраванага абмежавання грамадзянскага ўдзелу, правоў чалавека ці санкцый у дачыненні да крытычна настроеных арганізацый.

І. Дзяржава эфектыўна абараняе АГС і звязаныя з імі асобы, калі трэція бакі парушаюць іх правы.

Каб спрыяць рэалізацыі права на свабоду асацыяцыі, дзяржавам неабходна забяспечыць бяспечнае і спрыяльнае асяроддзе для АГС. Дзяржавы не павінны прымаць меры, якія абмяжоўваюць АГС або звязаных з ім асоб, напрыклад, уводзячы забароны на выезд за мяжу альбо іншыя абмежаванні для чальцоў АГС.

Дзяржава павінна абараняць правы і законныя інтарэсы АГС прадугледжанымі заканадаўствам спосабамі і забяспечваць эфектыўныя механізмы кампенсацыі шкоды і абароны ад дыфамачыі ў судовым парадку. Дзяржава павінна абараняць АГС ад нападаў на іх офісы і расследваць злачынныя напады на чальцоў і супрацоўнікаў АГС. Яна таксама павінна расследваць выпадкі незаконных затрыманняў, катаванняў і знікненняў лідэраў і актывістаў АГС, праваабаронцаў.

Акрамя таго, АГС і звязаныя з імі людзі таксама могуць падвяргацца розным "лічбавым" ці псіхалагічным атакам, такім як пагрозы і выкарыстанне мовы варожасці ў адносінах да АГС і звязаных з імі асобаў, з выкарыстаннем паведамленняў у акаўнтах у сацыяльных сетках або накіраваныя непасрэдна праз асабістыя паведамлення. Дзяржава павінна забяспечыць расследаванне такіх нападаў і пакаранне за іх.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржава не прымае якія-небудзь меры ў выпадках, калі людзей звальняюць з працы за прыналежнасць да АГС;
- Дзяржава не ініцыюе расследванні фізічных нападаў альбо лічбавых/анлайн атак на лідэраў або чальцоў АГС альбо нападаў на іх офісы; вінаватыя ў такіх выпадках заўсёды ці амаль заўсёды пазбягаюць арышту і пакарання.

2. Рашэнні па апеляцыях і/альбо скаргах, што тычацца неажыццяўлення дзяржаўнай абароны, прымаюцца кампетэнтнымі органамі і судамі справядліва і ў разумныя тэрміны.

Дзяржаўныя ўлады, уключаючы суды, не павінны дыскрымінаваць альбо праяўляць прадубязчасць у дачыненні да скаргаў АГС на адмову ў прававой абароне. Такія выпадкі павінны разглядацца аператыўна і ва ўстаноўленыя тэрміны.

АГС і звязаныя з імі асобы могуць абскардзіць адмову ў рэгістрацыі, спыненне дзейнасці альбо любое іншае рашэнне, якое тычыцца іх дзейнасці, як на нацыянальным, так і на міжнародным узроўні, і рашэнні міжнародных судов і органаў, якія тычацца АГС і іх дзейнасці, прыводзяцца ў выкананне. Дзяржава не павінная ўстанаўліваць практычныя перашкоды і дадатковыя патрабаванні для АГС, якія ініцыююць судовыя справы для абароны грамадскіх інтарэсаў.

Павінен быць доступ да міжнароднай прававой абароны права на свабоду асацыяцыі. Дзяржава павінна прызнаваць паўнамоцтвы Еўрапейскага суда па правах чалавека і дамоўных органаў ААН. Пастановы гэтых органаў, якія тычацца парушэння свабоды асацыяцыі, павінны прыводзіцца ў выкананне ў разумныя тэрміны і з належнай кампенсацыяй.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Справы, што датычацца абскарджванняў АГС, зацягваюцца на гады;
- У АГС, якія падаюць калектыўныя скаргі, патрабуюць прадастаўлення шматлікіх дакументаў для абгрунтавання іх правамоцнасці, і на падставе суб'ектыўнай інтэрпрэтацыі ім адмаўляюць у прызнанні прававога статуса;
- Рашэнні Еўрапейскага суда па правах чалавека і дамоўных органаў ААН не прыводзяцца ў выкананне;
- Дзяржава замінае камунікацыі паміж АГС і міжнароднымі органамі па правах чалавека (затрымкі альбо адсутнасць адказаў на запыты міжнародных інстанцый, перахоп карэспандэнцыі, забарона на выезд за мяжу для чальцоў АГС, стыгматызацыя асоб і АГС, што супрацоўнічаюць з міжнароднымі органамі);
- На практыцы, суды, Міністэрства ўнутраных спраў, органы юстыцыі і іншыя праваахоўныя ведамствы не разглядаюць скаргі на незаконныя дзеянні ў дачыненні да АГС з боку трэціх бакоў;

- Пэўныя катэгорыі АГС (групы ЛГБТІК і меншасцяў, праваабарончыя і апазіцыйныя групы) заўсёды прайграюць у судзе справы супраць дзяржаўных органаў або дамінуючых палітычных груп.

3. Дзяржаўныя чыноўнікі не выкарыстоўваюць распальванне нянавісці ці стыгматызацыі АГС, і ў падтрыманых дзяржавай сродках масавай інфармацыі не праводзяцца паклёпніцкія кампаніі супраць АГС або звязаных з імі асоб.

Дзяржавы павінны ўстрымлівацца ад любога віду пераследу АГС, уключаючы судовыя, адміністрацыйныя і падатковыя меры, негатыўны публічны дыскурс, кампаніі па ачарненні і запалохванню. Дзяржаўныя чыноўнікі не павінны рабіць абразлівыя заявы, што ставілі б пад сумнеў гонар і годнасць чальцоў АГС і іншых звязаных з імі асоб або якія б наносілі шкоду рэпутацыі АГС і грамадзянскай супольнасці агулам.

Дзяржаўныя чыноўнікі не павінны рабіць некарэктныя заявы пра АГС або нападаць на арганізацыі праз іх крытычную пазіцыю ў дачыненні да ўраду. Той факт, што АГС атрымліваюць замежнае фінансаванне, не павінен быць падставай для стыгматызацыі. Маркіроўка АГС у якасці замежных агентаў ці «пагрозы традыцыйным каштоўнасцям» з'яўляецца формай стыгматызацыі.

СМІ, асабліва дзяржаўныя, не павінны быць полем анты-АГСнай рыторыкі і павінны прадстаўляць АГС магчымасць рабіць абвяржэнні, калі іх атакуюць.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Палітыкі і дзяржаўныя чыноўнікі ўжываюць мову варожасці ў дачыненні да праваабарончых АГС, арганізацый меншасцяў, ЛГБТІК груп і АГС, што атрымліваюць замежнае фінансаванне;
- Прапаганда супраць АГС фінансуецца з дзяржаўнага або муніцыпальнага бюджэту (друкаваныя матэрыялы, дзяржаўнае тэлевяшчанне і да т.п.).

4. Дзяржава не выкарыстоўвае надзвычайныя меры ў якасці падставы для мэтанакіраванага абмежавання грамадзянскага ўдзелу, правоў чалавека ці санкцый у дачыненні да крытычна настроеных арганізацый.

У часы надзвычайных сітуацый дзяржавы павінны рабіць усё магчымае, каб забяспечыць кансультаванне грамадзян і арганізацый грамадзянскай супольнасці пра меры, якія прымаюцца, асабліва калі яны іх закранаюць. Згодна з рашэннямі Еўрапейскага суда па правах чалавека, «існаванне «надзвычайнай сітуацыі, што пагражае жыццю нацыі» не павінна служыць падставай для абмежавання свабоды палітычных дэбатаў. Нават падчас надзвычайнага становішча дзяржавы павінны трымаць у галаве, што любая мера, што прымаецца, павінна быць накіраваная на абарону дэмакратычнага парадку ад пагроз яму і трэба рабіць усё магчымае для захавання каштоўнасцяў дэмакратычнага грамадства, такіх як

плюралізм, цярпімасць і шырокі погляд на свет».³² Урады павінны праактыўна прадстаўляць інфармацыю і быць празрыстымі датычна мер, што прымаюцца, і іх прычын. Надзвычайныя меры не павінны выкарыстоўвацца для больш строгага абмежавання правоў чалавека, чым патрабуюцца для рэагавання на надзвычайную сітуацыю. Яны таксама не павінны выкарыстоўвацца для таго, каб заглушыць крытычныя галасы. Любыя санкцыі, што накладваюцца, павінны быць супамернымі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Арганізацыі, якія крытыкуюць надзвычайныя меры, падвяргаюцца ціску і санкцыям;
- Дзяржава не прыцягвае грамадзянскую супольнасць да распрацоўкі палітыкі, выкарыстоўваючы неабходнасць тэрміновага прыняцця мер у якасці апраўдання;
- Законы і праграмы, наўпрост не звязаныя з надзвычайнымі сітуацыямі ў галіне аховы здароўя або іншых галінах, прымаюцца без грамадскага абмеркавання.

Стандарт 2. Захады, што да барацьбы з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем даходаў, атрыманых злачынным шляхам, і карупцыяй, з'яўляюцца адраснымі і сувымернымі, згодна з падыходам, заснаваным на ацэнцы рызыкаў, пры захаванні стандартаў у галіне правоў чалавека, уключаючы свабоду асацыяцыі, сходаў і выказвання меркаванняў

Зафіксаванае апошнім часам павелічэнне радыкалізму, экстрэмізму і тэрарызму паўплывала на шэраг ініцыятыў глабальнага узроўню, якія скіраваныя на барацьбу з асноўнымі прычынамі такіх з'яваў. Захады, якія накіраваныя на барацьбу з адмываннем грошаў, фінансаваннем тэрарызму і карупцыяй, не павінныя служыць нагодай для абмежавання дзейнасці грамадзянскай супольнасці. Адпаведныя дзяржаўныя ўстановы павінныя старанна вывучаць сферы, дзе існуюць патэнцыйныя рызыкі, і пазбягаць прыняцця захадаў, накіраваных на ўвесь сектар у цэлым. Навязванне АГС антыкарупцыйнага заканадаўства можа абмежаваць або ўшчаміць іх правы і правы іх супрацоўнікаў і донараў.

Закон

Індикатары для закона
1. Законы аб барацьбе з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем грошаў і карупцыяй не ўтрымліваюць палажэнняў, якія абмяжоўваюць ці робяць немагчымым ажыццяўленне АГС іх законнай дзейнасці або карыстанне асноўнымі свабодамі. 2. Прававыя меры, накіраваныя на барацьбу з адмываннем грошаў і фінансаваннем тэрарызму, дастасавальныя толькі да тых АГС, якія апынуліся ў групе рызыкі. 3. Антыкарупцыйныя законы, меры і стратэгіі не абмяжоўваюць і не парушаюць правы АГС альбо іх супрацоўнікаў і донараў.

³² https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_15_ENG.pdf

I. Законы аб барацьбе з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем грошаў і карупцыяй не ўтрымліваюць палажэнняў, якія абмяжоўваюць ці робяць немагчымым ажыццяўленне АГС іх законнай дзейнасці або карыстанне асноўнымі свабодамі.

Барацьба з карупцыяй, фінансаваннем тэрарызму, адмываннем даходаў, атрыманых незаконным шляхам, і іншымі формамі незаконнага распаўсюджвання звычайна лічыцца законнай мэтай і можа кваліфікавацца як абгрунтаванне, якое служыць інтарэсам нацыянальнай і грамадскай бяспекі. Аднак, любыя абмежаванні доступу АГС да рэсурсаў павінны быць строга супамернымі з выяўленымі рызыкамі і дзяржаўнымі мэтамі ў адносінах да абароны вышэйзгаданых інтарэсаў. Яны таксама павінны быць як мага менш спалучаныя з умяшальніцтвам.

Нацыянальнае заканадаўства па мытным рэжыму, валютных аперацыях, папярэджанні адмывання даходаў, атрыманых незаконным шляхам, і тэрарызму павінна адпавядаць міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека і не павінна шкодзіць магчымасцям АГС генэраваць даход, шукаць фінансаванне і працаваць без неналежных абмежаванняў.

Намаганні па папярэджанні тэрарыстычнай дзейнасці ў Інтэрнэце (такія як рэгуляванне, фільтраванне або блакаванне анлайн кантэнт, які прызнаецца незаконным паводле міжнароднага права) павінны адпавядаць міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека і ажыццяўляцца ў адпаведнасці з вяршэнствам права, каб не аказваць неправамерны ўплыў на свабоду выказвання і свабодны паток інфармацыі.

Проста валоданне або мірнае выказванне поглядаў і перакананняў, якія лічацца радыкальнымі або экстрэмісцкімі, не павінна лічыцца злачынствам. Дзяржава не павінна абмяжоўваць грамадзянскую супольнасць на падставе «барацьбы з экстрэмізмам» або «неабходнасці зніжэння радыкалізму», бо гэта лічыцца законнымі дзяржаўнымі мэтамі, толькі калі яны накіраваныя на гвалтоўныя формы такіх з'яў (напрыклад, «гвалтоўны экстрэмізм»).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Існуе закон аб барацьбе з тэрарызмам і экстрэмізмам, адмываннем даходаў, атрыманых незаконным шляхам, ці карупцыяй, які згадвае АГС у якасці структур, якія падлягаюць адмысловаму рэгуляванню;
- Заканадаўства прадугледжвае пазасудовы парадак абвяшчэння АГС тэрарыстычнай або экстрэмісцкай арганізацыяй;
- Закон прадугледжвае прыпыненне АГС і/або яе дзейнасці на падставе падазрэнняў у тэрарыстычнай або экстрэмісцкай дзейнасці без магчымасці судовага перагляду і сродкаў прававой абароны.

2. Прававыя меры, накіраваныя на барацьбу з адмываннем грошаў і фінансаваннем тэрарызму, дастасавальныя толькі да тых АГС, якія апынуліся ў групе рызыкі.

Любыя меры па барацьбе з адмываннем даходаў, атрыманых незаконным шляхам, або фінансаваннем тэрарызму (ПАГ /ФТ) павінны быць строга абмежаваныя канкрэтнымі арганізацыямі альбо падгрупай у межах сегмента, якія лічацца схільнымі да рызыкі, а не закранаць цэлы сектар АГС. Такія меры не павінны распаўсюджваць адмысловае рэгуляванне на ўсе АГС.

Заканадаўства не павінна патрабаваць, каб АГС або пэўныя катэгорыі АГС падавалі адмысловыя справаздачы па выкананні ПАГ/ФТ, або прадугледжваць іншыя актыўныя абавязкі ў гэтай галіне ў якасці «абавязковых». Прадухіленне адмывання даходаў, атрыманых незаконным шляхам, і фінансавання тэрарызму не патрабуе і не апраўдвае забароны ці абмежавання на замежнае фінансаванне АГС, уведзеныя дзяржавай.

Калі ўжываюцца якія-небудзь абмежаванні, такія як падвышаны кантроль, нагляд, справаздачнасць або кіраванне, яны павінны ўводзіцца толькі для падгрупы АГС, якая лічыцца схільнай да рызыкі, на падставе афіцыйнага працэсу ацэнкі рызыкаў. Такія абмежаванні павінны быць супамернымі выяўленай рызыцы.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Закон абавязвае банкі ацэньваць, ці адпавядаюць фінансавыя транзакцыі ўсіх АГС іх статутам і мэтам;
- Прававыя меры ПАГ/ФТ датычацца ўсіх АГС па-за залежнасцю ад узроўню схільнасці да рызыкі, і яны не адпавядаюць падыходу, заснаванаму на ацэнцы рызыкаў, або афіцыйнай ацэнцы рызыкаў;
- АГС павінны падаваць адмысловыя справаздачы па ПАГ/ФТ або выконваць іншыя дзеянні, каб даказаць адпаведнасць рэгуляванню ў галіне ПАГ/ФТ («прэзумпцыя вінаватасці»);
- Абмежаванні на суму ахвяраванняў, якую можа атрымліваць АГС, або колькасць фінансавых транзакцый, якія яны могуць праводзіць, перашкаджаюць іх дзейнасці, што прыносіць даход, і фандрайзінгу;
- АГС павінны распрацаваць і прыняць адмысловую праграму па ПАГ і/або ўзяць у штат супрацоўніка, які будзе працаваць спецыялістам па пытаннях выканання патрабаванняў ПАГ і/або арганізоўваць трэнінгі па мерах ПАД для персаналу.

3. Антыкарупцыйныя законы, меры і стратэгіі не абмяжоўваюць і не парушаюць правы АГС альбо іх супрацоўнікаў і донараў.

Закон не павінен перагружаць АГС адмысловымі несупамернымі абавязкамі па супрацьдзеянні карупцыі, такімі як падрыхтоўка асобных справаздач, акрамя тых, якія ўжо

прадугледжаныя для АГС заканадаўствам. Урадавыя меры па супрацьдзеянні карупцыі не павінны перашкаджаць законнай ужываецца як у дачыненні да саміх АГС, так і іх чальцоў, донараў і супрацоўнікаў - ніхто з іх не павінен падлягаць асабліваму дзяржаўнаму кантролю або антыкарупцыйнаму рэгуляванню.

АГС і асабліва «вартавыя» АГС часта з'яўляюцца рухаючай сілай антыкарупцыйных мер. Урады не павінны ўводзіць дадатковыя абмежаванні для АГС і звязаных з ім асоб пад выглядам барацьбы з карупцыяй.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Супрацоўнікі і лідэры АГС павінны публікаваць свае падатковыя дэкларацыі ў адкрытым доступе, хоць яны не з'яўляюцца дзяржаўнымі чыноўнікамі.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Дзейнасць АГС не абмяжоўваецца на падставе неабгрунтаваных заяваў пра сувязь з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем грошаў і карупцыяй. 2. Дзяржаўныя органы альбо банкаўская практыка не парушаюць і ня адштурхваюць АГС ад магчымасці адпраўляць ці атрымліваць грошы. 3. Укараненне антыкарупцыйных нормаў не аказвае негатыўнага ўплыву на правы і дзейнасць АГС, іх супрацоўнікаў і донараў.

1. Дзейнасць АГС не абмяжоўваецца на падставе неабгрунтаваных заяваў пра сувязь з экстрэмізмам, тэрарызмам, адмываннем грошаў і карупцыяй.

Нацыянальны інтарэс краіны ў барацьбе з карупцыяй, адмываннем даходаў, атрыманых незаконным шляхам, і фінансаваннем тэрарызму не апраўдвае ўвядзенне новых патрабаванняў па справаздачнасці для АГС, пакуль няма рэальнай пагрозы грамадскаму і/або канстытуцыйнаму ладу ці канкрэтных прыкмет індывідуальнай незаконнай дзейнасці. Меры, прызначаныя для барацьбы з экстрэмізмам і тэрарызмам, павінны ўжывацца на падставе незаконнай дзейнасці, а не на падставе асабістых перакананняў, поглядаў або міжнародных сувязяў сяброў і лідэраў АГС. Рашэнне пра абвешчэнне АГС экстрэмісцкай або тэрарыстычнай арганізацыяй і прыпыненне яе дзейнасці на падставе такіх абвінавачванняў у межах адной юрысдыкцыі не павінна аўтаматычна распаўсюджвацца на іншую юрысдыкцыю. Толькі суд павінен прымаць такія рашэнні, і яны павінны падлягаць абскарджванню.

У дзяржавы павінен быць абавязак супрацоўнічаць з АГС для эфектыўнага папярэджання і выкаранення карупцыі. Намаганні па барацьбе з карупцыяй павінны адпавядаць стандартам у галіне правоў чалавека, інакш яны становяцца менш эфектыўнымі і могуць патэнцыйна страціць сваю правамернасць.

Большасць АГС амаль ці ўвогуле не нясе пагрозу фінансавання тэрарызму ці адмывання даходаў, атрыманых незаконным шляхам. Таму дзяржавы павінны ўжываць адрасныя і

супамерныя меры на падставе падыходу, заснаванага на ацэнцы рызыкаў. Рашэнне аб накладанні санкцый на тэарыстычную або экстрэмісцкую арганізацыю павінна прымацца незалежным судом на падставе важкіх доказаў на адкрытым і спаборным судовым працэсе, дзе арганізацыі гарантуецца права на абарону.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Улады абвешчаюць АГС экстрэмісцкай або тэарыстычнай арганізацыяй альбо прыпыняюць яе дзейнасць выключна на падставе перакананняў і поглядаў яе заснавальнікаў, донараў або лідэраў;
- Улады абвешчаюць арганізацыю экстрэмісцкай завочна або ў пазасудовым парадку.

2. Дзяржаўныя органы альбо банкаўская практыка не парушаюць і ня адштурхваюць АГС ад магчымасці адпраўляць ці атрымліваць грошы.

Банкі ці дзяржаўныя рэгулятары не павінны перашкаджаць або замінаць законнай фінансавай дзейнасці АГС, такой як атрыманне грашовых сродкаў на банкаўскія рахункі, акумуляванне фінансавых рэсурсаў (у тым ліку ў форме мэтавага капіталу) і адпраўка сродкаў за мяжу.

Абмежавальныя меры, такія як замарозка банкаўскіх рахункаў або абмежаванне банкаўскіх пераводаў, павінны лічыцца абмежаваннем дзейнасці АГС. Такія абмежаванні павінны грунтавацца на доказах, якія дэманструюць, што ёсць пагроза нацыянальнай бяспекі ці грамадскаму парадку; яны таксама павінны быць прадпісаныя заканадаўствам і быць супамернымі (гэта значыць не павінна існаваць менш абмежавальных мер для дасягнення канкрэтнай мэтавай задачы).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС сутыкаюцца з цяжкасцямі падчас адкрыцця банкаўскіх рахункаў, атрымання сродкаў на банкаўскія рахункі і адпраўкі сродкаў на банкаўскія рахункі за мяжой (альбо такія дзеянні патрабуюць атрымання папярэдняй згоды ад урада);
- Банкі, па сваёй ініцыятыве або ў выкананне інструкцый рэгулятара, адмаўляюць альбо адкладаюць аказанне паслуг АГС, лічачы іх «падазронымі».

3. Укараненне антыкарупцыйных нормаў не аказвае негатыўнага ўплыву на правы і дзейнасць АГС, іх супрацоўнікаў і донараў.

Антыкарупцыйныя меры і патрабаванні па празрыстасці, якія тычацца АГС, не павінны быць без неабходнасці цяжкімі. Яны павінны быць супамернымі памеру арганізацыі і маштабу яе дзейнасці, улічваюць яе актывы і даход.

У той час як празрыстасць і барацьба з карупцыяй могуць у некаторых выпадках быць законнымі сродкамі абароны нацыянальнай бяспекі і грамадскага парадку альбо папярэджання беспарадкаў і злачынстваў, яны наўпрост не пазначаныя ў якасці законнай

мэты ў адпаведных міжнародных дамовах па правах чалавека. Больш за тое, празрыстасць сама па сабе з'яўляецца недакладным і агульным тэрмінам, які не з'яўляюцца настолькі канкрэтным, як існуючыя законныя мэты, напрыклад, абарона нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, здароўя, правоў і свабодаў іншых. Таму дзяржавы не павінны патрабаваць, а павінны хутчэй стымуляваць і спрыяць таму, каб АГС былі падсправаздачнымі і празрыстымі, і ўстрымлівацца ад выкарыстання мер празрыстасці для абмежавання законнай дзейнасці АГС. Калі такія меры распаўсюджваюцца на чальцоў, донараў і супрацоўнікаў АГС, яны павінны быць супамернымі, а таксама паважаць іх права на недатыкальнасць прыватнага жыцця.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Супрацоўнікі антыкарупцыйнай АГС абавязаныя публікаваць свае падатковыя дэкларацыі; альбо яны сутыкаюцца з несупамернымі фінансавымі і крымінальнымі санкцыямі, а таксама прымусовым спыненнем дзейнасці.

Крыніцы

- European Convention on Human Rights, art. 6, 13, 14
- United Nations Convention against Corruption, Preamble & art. 26.4
- Financial Action Task Force Recommendations, International standards on combating money laundering and financing of terrorism & proliferation, Recommendation 8 and Interpretive note to recommendation 8
- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, para. 25, 33, 41, 74, 104, 121, 192, 215, 220, 224, 241, 256
- OSCE/ODIHR, Guidebook on Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Leads to Terrorism (2014)
- Human Rights Council Resolution on the negative impact of corruption on the enjoyment of human rights, A/HRC/RES/35/25, Art. 5 (23 June 2017)
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/23/39 (24 April 2013), para. 20, 27, 29, 34 and 35
- Thematic report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, A/HRC/13/37 (28 Dec 2009), para. 36
- CCPR/C/128/2, Human Rights Committee, Statement on derogations from the Covenant in connection with the COVID-19 pandemic
- CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, General Comment No. 29: Article 4: Derogations during a State of Emergency
- OSCE/ODIHR, Guidebook on Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism (Warsaw: ODIHR, 2014), p. 42
- Venice Commission, Interim Opinion on the Draft Law on Civic Work Organisations of Egypt, CDL(2013)023 (16 October 2013) para. 35
- Council of Europe PACE Resolution 2226 on New restrictions on NGO activities in Council of Europe member States (adopted 27 June 2018), para. 10.6

- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of non-governmental organisations in Europe, art. 76-77 (adopted 10 Oct 2007), paras. 27, 22, 26, 72, 74 and 75;
- Council of Europe, Fundamental Principles on the Status of Non-Governmental Organizations in Europe, Principles 24, 70, 71, 72 and 73;
- Human Rights Committee case law: *Boris Zvozskov et al. v. Belarus* (17 October 2006); *Malakhovsky and Pikul v Belarus* (26 July 2005); *Aleksander Belyatsky et al v Belarus* (24 July 2007); *Natalya Pinchuk v Belarus* (17 November 2014)
- Paris Principles “Additional principles concerning the status of commissions with quasi-jurisdictional competence” and General Observation 2.10 (as adopted by the International Coordinating Committee Bureau on 6-7 May 2013), available at <http://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/ICC Accreditation/Documents/Report%20May%202013-Consolidated-English.pdf>
- European Court of Human Rights: Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights, Derogation in time of emergency, available at https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_15_ENG.pdf
- European Court of Human Rights: *Staatkundig Gereformeerde Partij v. Netherlands* (2012)
- European Court of Human Rights: *Movement for Democratic Kingdom v. Bulgaria* (1995)
- European Court of Human Rights: *Özbek and Others v Turkey* (2009)
- European Court of Human Rights: *Islam-Ittihad Association and Others v. Azerbaijan* (2014)
- European Court of Human Rights: *Ramazanov and Others v. Azerbaijan* (2007)
- European Court of Human Rights: *Tebieti Mühafize Cemiyeti and Israfilov v. Azerbaijan* (2009)
- European Court of Human Rights: *Kasparov and Others v. Russia* (2013)
- European Court of Human Rights: *Szerdahelyi v. Hungary* (2012)
- European Court of Human Rights: *Patyi v. Hungary* (2012)
- European Court of Human Rights: *Szerdahelyi and Patyi v. Hungary* (2012)
- European Court of Human Rights: *Uzun v. Germany* (2010)
- European Court of Human Rights: *Emek Partisi and Şenol v Turkey* (2005)
- European Court of Human Rights: *Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v Turkey* (1999)
- European Court of Human Rights: *Herri Batasuna and Batasuna v Spain* (2009)
- European Court of Human Rights: *IPSD and Others v Turkey* (2005)
- European Court of Human Rights: *Kalifatstaat v Germany* (2006)
- European Court of Human Rights: *Ourkiki Enosi Xanthis and Others v Greece* (2008)
- European Court of Human Rights: *Refah Partisi and Others v Turkey* (2003)
- European Court of Human Rights: *Sılay v Turkey* (2007)
- European Court of Human Rights: *Siveri and Chiellini v Italy*, (2008)
- European Court of Human Rights: *Socialist Party and Others v Turkey* (1998)
- European Court of Human Rights: *Socialist Party of Turkey (STP) v Turkey* (2003)
- European Court of Human Rights: *Tebieti Mühafize Cemiyeti and Israfilov v. Azerbaijan* (2009)
- European Court of Human Rights: *Tüm Haber Sen and Çınar v Turkey* (2006)
- European Court of Human Rights: *Tunceli Kültür ve Dayanışma Derneği v Turkey* (2006)
- European Court of Human Rights: *United Communist Party of Turkey and Others v Turkey* (1998)
- European Court of Human Rights: *Yazar and Others v Turkey* (2002)

СФЕРА 9. ДЗЯРЖАЎНАЯ ПАДТРЫМКА

Стандарт 1. Існуе шэраг розных і эфектыўных механізмаў прадстаўлення дзяржаўнай падтрымкі АГС у фінансавай і натуральнай формах

Дзяржавы распрацавалі розныя механізмы фінансавай і неграшовай падтрымкі АГС, каб падкрэсліць іх важную ролю ў задавальненні патрэбаў грамадства. Дзяржава падтрымлівае АГС дапамогай інстытуцыйнага і/альбо праектнага фінансавання, заключэння кантрактаў на прадастаўленне паслугаў АГС, субсідый або падтрымкі ў натуральнай форме. Адным з важных аспектаў ўсіх механізмаў з'яўляецца прынцып незалежнасці і аўтаноміі АГС ад ураду, нягледзячы на тое, што яны атрымліваюць дзяржаўную падтрымку.

Закон

Індыкатары для закона
1. Закон прадугледжвае стварэнне розных механізмаў дзяржаўнага фінансавання АГС рознымі дзяржаўнымі органамі як на нацыянальным, так і на мясцовым узроўні.
2. Існуюць прававыя магчымасці для аказання дзяржавай падтрымкі АГС ў натуральнай форме.

1. Закон прадугледжвае стварэнне розных механізмаў дзяржаўнага фінансавання АГС рознымі дзяржаўнымі органамі як на нацыянальным, так і на мясцовым узроўні.

Фінансавая падтрымка, якая прадстаўляецца АГС з боку дзяржавы, можа прымаць розныя формы: гранты, субсідыі, дзяржаўная сацыяльная замова і г.д. Аднак, выкарыстанне кожнай формы залежыць ад мэты і жаданага выніку, які імкнучца дасягнуць.

Гранты з'яўляюцца найбольш распаўсюджанай формай наўпроставай фінансавай падтрымкі АГС; яны вылучаюцца з дзяржаўнага або мясцовага бюджэту. Дзяржавы могуць вылучаць гранты на падтрымку арганізацыі альбо праекта. Падтрымка праектаў можа ажыццяўляцца ў розных сферах, у залежнасці ад мэты, якую хоча дасягнуць урад. Напрыклад, калі мэтай з'яўляецца стварэнне спрыяльнага асяроддзя для АГС, праектны грант можа вылучацца на паляпшэнне прававога рэжыму для АГС. Гранты на інстытуцыйную падтрымку прызначаны для пакрыцця выдаткаў, неабходных для працы арганізацыі, і могуць пакрываць выдаткі на інфраструктуру, умацаванне патэнцыялу, аўдытарскія выдаткі і да т.п.

Субсідыі прадстаўляюцца ў форме інстытуцыйнай падтрымкі пэўных арганізацый грамадзянскай супольнасці, яны не прывязаны да канкрэтных праектаў. Звычайна не праводзіцца конкурс на субсідыі, а АГС належыць такая падтрымка згодна з заканадаўствам.

У шмат якіх краінах субсідыі прадстаўляюцца розным арганізацыям, якія прадстаўляюць усялякія віды сацыяльных груп.

Дзяржаўная сацыяльная замова - гэта набыццё дзяржаўнымі ўладамі тавараў або паслуг у АГС. У адрозненне ад грантаў, мэтай тут з'яўляецца прадстаўленне пэўнай паслугі. У дадзеным выпадку ўрад дакладна ведае, што павінна быць зроблена, і шукае каго-небудзь, хто б мог аказаць такую паслугу на самым высокім узроўні па самым нізкім кошце.

Дзяржава павінна забяспечыць, каб АГС маглі ўдзельнічаць у тэндэрах на дзяржаўную сацыяльную замову ў любой сферы, у якой ім дазволена працаваць. Дзяржава не павінна ўсталёўваць неабгрунтаваныя патрабаванні, якія б абцяжарвалі ўдзел АГС (напрыклад, патрабаванне банкаўскай гарантыі альбо занадта высокія патрабаванні да фінансавых абаротаў).

Урад павінен падтрымліваць уцягнутасць АГС у сацыяльнае прадпрымальніцтва праз стварэнне спрыяльных умоў для дзейнасці, уключаючы наўпроставыя і/або непрамыя ільготы альбо прыняццё іншых дырэктывных мер.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не прадугледжвае магчымасць наўпроставага дзяржаўнага фінансавання АГС;
- Муніцыпалітэты не могуць вылучаць гранты;
- Няма магчымасцей прадстаўлення інстытуцыйнай падтрымкі АГС;
- Няма магчымасці выдзялення фінансавання ў разнастайных сферах;
- Заканадаўства не дазваляе АГС удзельнічаць у дзяржаўнай сацыяльнай замове;
- Існуюць дыскрымінацыйныя патрабаванні, якія абмяжоўваюць удзел АГС.

2. Існуюць прававыя магчымасці для аказання дзяржавай падтрымкі АГС ў натуральнай форме.

Падтрымка ў натуральнай форме з'яўляецца відам інстытуцыйнай дзяржаўнай падтрымкі, і яна можа прадстаўляцца АГС ў розных формах. Напрыклад, дзяржава можа перадаць тавары, такія як кампутары, мэбля ці тэхнічнае абсталяванне, якія арганізацыя можа выкарыстоўваць у сваёй штодзённай працы. Таксама падтрымка ў натуральнай форме можа аказвацца ў выглядзе паслуг, напрыклад, прадстаўленне памяшкання для пасяджэнняў і мерапрыемстваў альбо адміністратыўная падтрымка. Іншым відам падтрымкі ў натуральнай форме з'яўляецца экспертыза, якая прадстаўляецца ў форме прававой, фінансавай або стратэгічнай дапамогі. Падзякі і прэміі таксама могуць лічыцца падтрымкай у натуральнай форме, калі яны прысуджаюцца АГС за іх дасягненні.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства абмяжоўвае магчымасці дзяржаўных органаў прадстаўляць падтрымку ў натуральнай форме;

- Выразна не вызначаныя правілы прадстаўлення падтрымкі ў натуральнай форме;
- Падтрымка ў натуральнай форме прадстаўляецца толькі тым АГС, што працуюць па сацыяльных пытаннях.

Практыка

Індыкатары для практыкі
1. Дзяржава рэгулярна прадастаўляе фінансаванне вялікай колькасці АГС, якія працуюць у розных галінах. 2. Фінансаванне прадастаўляецца АГС для прадстаўлення імі паслуг, а таксама павялічваецца практыка заключэння кантрактаў з АГС на прадстаўленне паслуг.

1. Дзяржава рэгулярна прадастаўляе фінансаванне вялікай колькасці АГС, якія працуюць у розных галінах.

Дзяржава павінна рэгулярна аказваць фінансаванне АГС, гэта значыць, што фінансаванне павінна быць даступнае штогод і для розных відаў АГС. Большасць АГС ўдзельнічаюць у дэмакратычным развіцці краіны і ўцягнутыя ў важныя сферы, такія як адукацыя, правы чалавека, спорт, культура, ахова здароўя, справы моладзі, эканамічнае развіццё і іншыя. У залежнасці ад сферы інтарэсаў, арганізацыі могуць працаваць як фабрыкі думкі, наглядныя арганізацыі або пастаўшчыкі паслуг. Дзяржавы павінны ўлічваць усю разнастайнасць і не абмяжоўваць фінансавую падтрымку некалькімі арганізацыямі або іх адмысловымі відамі. Наадварот, яны павінны прадстаўляць магчымасці фінансавання мноству арганізацый, як буйным, так і дробным датычна іх бюджэтаў і колькасці супрацоўнікаў. У выпадках надзвычайнага становішча дзяржава павінная працягваць падтрымку АГС вылучанымі сродкамі, а таксама знаходзіць спосабы і надалей падтрымліваць іх, каб яны маглі выконваць свае разнастайныя і важныя ролі. АГС, якія аказваюць жыццёва важныя сацыяльныя паслугі і гуманітарную дапамогу, павінны мець доступ да адмысловага дзяржаўнага фінансавання ў межах надзвычайнай сітуацыі, захоўваючы пры гэтым сваю незалежнасць. Такія праграмы фінансавання павінны быць празрыстымі, справядлівымі і даступнымі грамадзянскай супольнасці на роўных умовах.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўнае фінансаванне прадстаўляецца ў абмежаваных абласцях і невялікай колькасці АГС;
- Заканадаўства прадугледжвае магчымасць падтрымкі ў натуральнай форме, але дзяржава не аказвае такіх від падтрымкі альбо гэта здараецца вельмі рэдка;
- Дзяржава не аказвае інстытуцыйную падтрымку;

- Падтрымку, што выдаткоўваецца АГС, уражаюць і пераразмяркоўваюць на іншыя дзяржаўныя мэты.

2. Фінансаванне прадастаўляецца АГС для прадастаўлення імі паслуг, а таксама павялічваецца практыка заключэння кантрактаў з АГС на прадастаўленне паслуг.

Павінны быць прыклады АГС з розных сфер, якія б заключалі дамовы на аказанне паслуг дзяржаве. У традыцыйных для АГС галінах (сацыяльныя паслугі, адукацыя, культура) такія дамовы павінны быць звычайнай практыкай, а АГС прызнавацца важным падрадчыкам для дзяржавы. Павінна развівацца тэндэнцыя найму АГС, гэта значыць кожны год колькасць дамоваў і сума фінансавання павінны расці.

З АГС павінны заключацца дамовы ў розных сферах, як на нацыянальным, так і на лакальным узроўнях. Калі яны аказваюць паслугі дзяржаўным установам, не павінна быць чаканняў, што яны павінны працаваць бясплатна.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржава не наймае АГС для аказання паслуг;
- Бюджэты на кантрактацыю АГС скарачаюцца.

Стандарт 2. Дзяржаўная падтрымка АГС рэгулюецца дакладнымі і аб'ектыўнымі крытэрамі і размяркоўваецца праз празрыстую і канкурэнтную працэдуру

Дзяржава павінная выкарыстоўваць грамадскія рэсурсы эфектыўна і празрыста. Размеркаванне дзяржаўнага фінансавання павіннае ажыццяўляцца ў адпаведнасці з прынцыпамі роўнага доступу, празрыстасці і падсправядчасці. Інфармацыя пра конкурс, крытэры адбору і вынікі павінная публікавацца своєчасова. АГС павінны мець магчымасць актыўна ўдзельнічаць ва ўсіх этапах цыкла дзяржаўнага фінансавання, асабліва ў вызначэнні прыярытэтаў фінансавання і праектаў, якія падтрымліваюцца. Акрамя таго, павінны быць створаныя выразныя і адэкватныя механізмы маніторынгу і ацэнкі размеркавання і расходавання сродкаў.

Закон

Індикатары для закона
1. Дзяржаўная фінансавая і неграшовых падтрымка прадастаўляецца АГС на аснове дакладных прынцыпаў празрыстасці, падсправядчасці і роўнага доступу да рэсурсаў. 2. Закон патрабуе ўдзелу прадстаўнікоў АГС у выбары прыярытэтаў фінансавання і атрымальнікаў дзяржаўных грантаў. 3. Існуе выразны і бесстаронні механізм маніторынгу і ацэнкі дзяржаўнага фінансавання, якое прадастаўляецца АГС.

І. Дзяржаўная фінансавая і неграшовых падтрымка прадстаўляецца АГС на аснове дакладных прынцыпаў празрыстасці, падсправаздачнасці і роўнага доступу да рэсурсаў.

Каб забяспечыць наяўнасць добрых працэдур і практык, якія б выконваліся ўсімі дзяржаўнымі органамі, што размяркоўваць фінансаванне, урад павінен прыняць рэгуляванне, якое ўстанаўлівала б рамкі для працэдур дзяржаўнага фінансавання. Такое рэгуляванне павінна вызначаць прынцыпы фінансавання і дэталёва апісваць асаблівыя працэсуальныя патрабаванні, якія павінны выконвацца. Гэта павінна быць накіравана на забеспячэнне таго, каб ключавыя патрабаванні выконваліся ўсімі дзяржаўнымі органамі і ўстановамі, што размяркоўваць сродкі.

Павінен быць дакладны і празрысты парадак, згодна з якім размяркоўваецца дзяржаўнае фінансаванне АГС. Сярод іншага, такі парадак павінен прадугледжваць абавязковую публікацыю абвестак пра выдзяленне фінансавання ў афіцыйных і мясцовых СМІ; вызначаць выразныя і аб'ектыўныя крытэры адбору; прадугледжваць разумныя тэрміны для падачы прапановы; прадугледжваць абавязковую публікацыю крытэраў адбору і назваў адабраных кандыдатаў; патрабаваць рассылку копій абвестак пра выдзяленне фінансавання патэнцыйным кандыдатам; патрабаваць, каб орган, які вылучае фінансаванне, адказваў на запыты патэнцыйных кандыдатаў. Да таго ж, як АГС, так і дзяржаўныя ўлады павінны весці справаздачнасць па атрыманых сродках і сродках, што вылучаюцца, а інфармацыя пра тое, каму было вырашана вылучыць фінансаванне, павінна быць даступная грамадскасці.

Прынцып роўнасці азначае, што шанец атрымаць фінансаванне павінен быць ва ўсіх АГС. У той жа час, можа існаваць асаблівая прычына падтрымкі пэўных АГС, напрыклад, арганізацый, якія задавальняюць пэўныя сацыяльныя патрэбы, якія, напрыклад, прасоўваюць прынцыпы гендэрнай роўнасці і недыскрымінацыі або праваабарончых арганізацый. Аднак, прадстаўленне такой выключнай падтрымкі магчымае толькі тады, калі ёсць дакладныя, выразныя і аб'ектыўныя крытэры і працэдур, на якіх заснаваны такія працэсы. Такія крытэры павінны быць апублікаваныя.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Адсутнічаюць прававыя стандарты празрыстасці і аб'ектыўнасці падчас прадстаўлення дзяржаўнай фінансавай падтрымкі або падтрымкі ў натуральнай форме, таму ў АГС няма роўнага доступу да рэсурсаў;
- Заканадаўства дэталёва не прапісвае парадак прадстаўлення дзяржаўнай фінансавай падтрымкі;
- Існае рэгуляванне парадку дзяржаўнага фінансавання не з'яўляецца празрыстым і аб'ектыўным;
- Недаступныя эфектыўныя сродкі прававой абароны;
- Заканадаўства змяшчае закрыты пералік АГС, якім прадстаўляецца дзяржаўнае фінансаванне і ільготы;

- Заканадаўства ўтрымлівае вузкі пералік сфер дзейнасці АГС, якія падлягаюць дзяржаўнай падтрымцы.

2. Закон патрабуе ўдзелу прадстаўнікоў АГС у выбары прыярытэтаў фінансавання і атрымальнікаў дзяржаўных грантаў.

Дзяржаўнае фінансаванне павінна вылучацца пасля правядзення справядлівага і празрыстага конкурснага адбору, а рашэнне аб фінансавай падтрымцы пэўных ініцыятыў павінна прымацца калегіяльным органам. У гэты калегіяльны орган таксама павінны ўваходзіць арганізацыі грамадзянскай супольнасці і міжнародныя арганізацыі, а таксама спецыялісты з адпаведных сфер. Пры самым спрыяльным сцэнары, дзяржаўныя і недзяржаўныя структуры павінны быць як мінімум роўна прадстаўленыя ў калегіяльным органе, і ўсе рашэнні павінны прымацца большасцю галасоў.

Для забеспячэння бесстароннасці рашэнняў важна прапісваць адмысловыя палажэнні супраць канфлікту інтарэсаў. Дзяржаўныя структуры, якія вылучаюць гранты, уключаючы міністэрствы, органы мясцовага самакіравання і дзяржаўныя юрыдычныя асобы, павінны выконваць абавязковыя прававыя палажэнні, якія прадпісваюць, якім чынам яны павінны рэгуляваць патэнцыйныя канфлікты інтарэсаў і як іх пазбягаць. Такія правілы павінны забараняць удзел у прыняцці рашэнняў найпрост ці ўскосна зацікаўленым асобам. Такія прававыя абмежаванні павінны роўным чынам распаўсюджвацца на дзяржаўныя і недзяржаўныя актараў.

Адным з найбольш важных аспектаў празрыстай і падсправаздачнай сістэмы дзяржаўнага фінансавання з'яўляецца ўдзел арганізацый грамадзянскай супольнасці ў вызначэнні тэматычных вобласцяў фінансавання. Прававое рэгуляванне павінна патрабаваць, каб дзяржава кансультавалася з АГС у працэсе планавання бюджэту і вызначэння вобласцяў. Гэта можна рабіць з дапамогай арганізацыі фармальных кансультацый і/або збіраючы меркаванні АГС пра іх патрэбы і пазіцыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не дазваляе ўдзел АГС і іншых важных стэйкхолдэраў у працэсе вызначэння тэматычных вобласцяў фінансавання або ў адборы атрымальнікаў грантаў;
- Адсутнічаюць аб'ектыўныя крытэры адбору АГС і іншых важных стэйкхолдэраў у якасці сябраў адборачнай камісіі.

3. Існуе выразны і бесстаронні механізм маніторынгу і ацэнкі дзяржаўнага фінансавання, якое прадастаўляецца АГС.

Стварэнне механізму маніторынгу і ацэнкі з'яўляецца адным з спосабаў вымярэння эфектыўнасці дзяржаўнага фінансавання АГС. Заканадаўства павінна забяспечваць

наяўнасць выразных палажэнняў пра тое, як будуць ацэньвацца праграмы з выкарыстаннем дзяржаўнага фінансавання. Павінна патрабавацца, каб усе атрымальнікі дзяржаўнага фінансавання падавалі справаздачы, якія б выразна дэманстравалі, як фінансаванне было выдаткавана. Таксама важна, каб такі механізм ацэньваў ня толькі праекты, але і саму праграму агулам. Могуць быць выпадкі, калі праекты, якія падтрымалі, былі паспяхова рэалізаваныя, але не былі дасягнутыя мэты самой праграмы.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не ўсталёўвае нормы і стандарты эфектыўнага маніторынгу і ацэнкі.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Працэдура падачы заяўкі на атрыманне дзяржаўнага фінансавання простая і празрыстая, інфармацыя пра яе шырока публікуецца, а крытэрыі адбору абвешчаюцца загадзя. 2. Прадастаўленне дзяржаўнай падтрымкі не выкарыстоўваецца як сродак падрыву незалежнасці АГС альбо ўмяшальніцтва ў іх дзейнасць. 3. Урад своєчасова публікуе інфармацыю аб выніках адбору і выніках праектаў.

1. Працэдура падачы заяўкі на атрыманне дзяржаўнага фінансавання простая і празрыстая, інфармацыя пра яе шырока публікуецца, а крытэрыі адбору абвешчаюцца загадзя.

Працэдуры дзяржаўнага фінансавання павінны грунтавацца на дакладных працэсах падачы заявак і іх разгляду. Гэта значыць, што дзяржаўныя ўстановы, уцягнутыя ў фінансаванне АГС, павінны публікаваць усю рэlevantную інфармацыю анлайн (крытэрыі адбору, аб'ём фінансавання, кантактную інфармацыю і г.д.). Для забеспячэння шырокага распаўсюджвання такой інфармацыі дзяржава можа выкарыстоўваць разнастайныя спосабы перадачы інфармацыі, уключаючы абмен інфармацыяй паміж АГС і спісы рассылак для АГС. Дакументы, неабходныя для падачы заяўкі, павінна быць лёгка атрымаць, і гэта павінна быць нядорага. Бланк заяўкі павінен быць простым, і не павінна быць складана падрыхтаваць увесь пакет дакументаў. Таксама важна, каб усталёўваліся разумныя тэрміны на падачу прапаноў і каб у прэтэндэнтаў была магчымасць выправіць нязначныя недакладнасці.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Абвесткі пра прыём заявак не публікуюцца ў адпаведны час;
- Інфармацыя не распаўсюджваецца праз альтэрнатыўныя крыніцы (СМІ, Інтэрнэт і да т.п.);
- Не праводзяцца сустрэчы па кансультаванні альбо на іх немагчыма трапіць;
- Крытэрыі ацэнкі не публікуюцца загадзя;

- Парадак прыёму заявак невыразны, што пакідае прастору для інтэрпрэтацыі.

2. Прадастаўленне дзяржаўнай падтрымкі не выкарыстоўваецца як сродак падрыву незалежнасці АГС альбо ўмяшальніцтва ў іх дзейнасць.

Прадастаўленне дзяржаўнай падтрымкі АГС не павінна падрываць яе незалежнасць. Пагроза незалежнасці АГС можа паўстаць, калі дзяржаўны орган спрабуе ўмешвацца ў праект АГС або іншую яе дзейнасць. Таксама няправільна ставіць арганізацыю перад умовай, што яна можа прэтэндаваць на фінансаванне, толькі калі будзе выступаць з падтрымкай дзяржаўнай палітыкі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Атрымальнікаў дзяржаўнага фінансавання «просяць» выступіць у падтрымку міністра;
- АГС, што атрымліваюць дзяржаўнае фінансаванне, прыцягваюць да выбараў у падтрымку кіруючай партыі ці вызначанага кандыдата.

3. Урад своєчасова публікуе інфармацыю аб выніках адбору і выніках праектаў.

Важна, каб інфармацыя пра парадак падачы заявак і адбору была выразнай і даступнай для кожнага. Больш за тое, павінны быць механізмы забеспячэння своєчасовага абвешчэння канчатковых вынікаў і магчымасці абскарджвання такіх рашэнняў. Добрыя практыкі дэманструюць, што працэс адбору і публікацыі вынікаў не павінен займаць больш за 30 дзён. Парадак абскарджвання павінен уключаць рэгламентаваны, эфектыўны і інстытуалізаваны спосаб абскарджвання рашэнняў для АГС, што падавалі заяўкі на гранты. У кожнай арганізацыі, што падавала заяўку на грант, павінна быць права падачы апеляцыі ў разумныя тэрміны пасля атрымання апавяшчэння пра вынікі, калі яна, напрыклад, выявіла хібы або працэсуальныя парушэнні ў тым, якім чынам разглядалася яе заяўка.

Важна, каб друкавалася інфармацыя пра вынікі праекта. Дзяржавы павінны забяспечваць, каб справаздачы, што падаюць АГС, публікаваліся і былі даступныя кожнаму, асабліва іншым АГС, якім цікава, як было выдаткаванае фінансаванне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Не публікуюцца тэрміны падачы заявак, адбору праектаў і публікацыі вынікаў;
- Вынікі не публікуюцца у належныя тэрміны;
- Не публікуецца інфармацыя пра вынікі праекта.

Стандарт 3. АГС маюць спрыяльныя падатковыя ўмовы

Ўскосная дзяржаўная падтрымка неабходная для фінансавай жыццяздольнасці і далейшага развіцця грамадзянскай супольнасці. Такім чынам, АГС і донары павінны мець магчымасць карыстацца спрыяльным падатковым рэжымам. Падатковыя льготы павінны быць даступныя для розных крыніц даходаў АГС. Дзяржава можа ўвесці палажэнні, якія дазваляюць АГС атрымаць статус грамадска-карыснай арганізацыі (арганізацыі грамадскай карысці). Пры наяўнасці статусу, ён павінен быць даступны любой арганізацыі пры дапамозе дакладнай і недарагой працэдуры. Арганізацыі, якія атрымалі статус, могуць карыстацца дадатковымі ільготамі, але не павінны падвяргацца цяжкім праверкам і кантролю.

Закон

Індыкатары для закона
1. Закон прадастаўляе спрыяльныя падатковыя льготы для грантаў, ахвяраванняў, эканамічнай дзейнасці, эндаўментаў і членскіх унёскаў, якія падтрымліваюць некамерцыйную дзейнасць. 2. АГС могуць атрымаць статус арганізацыі грамадскай карысці па выразнай, прастай і недарагой працэдуры. 3. Статус арганізацыі грамадскай карысці прадастаўляецца на нявызначаны перыяд часу або на адпаведны працяглы тэрмін, які можа быць лёгка падоўжаны.

1. Закон прадастаўляе спрыяльныя падатковыя льготы для грантаў, ахвяраванняў, эканамічнай дзейнасці, эндаўментаў і членскіх унёскаў, якія падтрымліваюць некамерцыйную дзейнасць.

Заканадаўства павінна забяспечваць, каб былі дакладныя правілы падаткаабкладання любога даходу АГС, такога як гранты, ахвяраванні ад мясцовых і замежных фізічных і юрыдычных асоб, сяброўскія складкі, даход ад эканамічнай дзейнасці, спадчына і г.д. Даход з традыцыйных для АГС некамерцыйных крыніц, такіх як прыватныя або карпаратыўныя ахвяраванні, гранты і сяброўскія складкі, не павінен абкладацца падаходным альбо карпаратыўным падаходным падаткам. Падатковае заканадаўства павінна выразна прапісваць вызваленне даходу з такіх крыніц ад падаткаабкладання.

Добрай практыкай з'яўляецца вызваленне даходу ад эканамічнай дзейнасці АГС ад падаткаабкладання ў выпадках, калі ён выкарыстоўваецца ў мэтах спрыяння выкананню місіі АГС. Калі не прадугледжанае поўнае вызваленне ад падаткаабкладання, закон павінен усталяваць меншую стаўку падатку на прыбытак ад эканамічнай дзейнасці АГС або вызваленне ад падаткаабкладання прыбытку, сума якога ніжэйшая за пэўнае пароговае значэнне. Добрай практыкай таксама з'яўляецца стымуляванне АГС займацца сацыяльным прадпрымальніцтвам праз прадстаўленне падатковых вакацый, вызваленне ад падаходнага падатку, вызваленне ад выплат у фонд сацыяльнага страхавання і іншыя непрамыя ільготы.

Падатковыя ільготы для АГС павінны быць простымі і наўпроставымі. Калі для таго, каб іх атрымаць, трэба выканаць шмат умоваў, гэта можа ствараць цяжкасці для АГС, асабліва для драбнейшых арганізацый.

Заканадаўства павінна дазваляць АГС інвеставаць свае актывы і выкарыстоўваць прыбытак з эканамічнай дзейнасці на спрыянне выкананню сваёй некамерцыйнай місіі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Абмежавальнае падаткаабкладанне абмяжоўвае магчымасці АГС атрымліваць даход з грантаў, ахвяраванняў, эканамічнай дзейнасці, мэтавага капіталу або сяброўскіх унёскаў;
- Прыбытак ад эканамічнай дзейнасці цалкам абкладаецца падаткам, нават калі ён выкарыстоўваецца на спрыянне выкананню некамерцыйнай місіі АГС.

2. АГС могуць атрымаць статус арганізацыі грамадскай карысці па выразнай, прастай і недарагой працэдуры.

Падыходы да рэгулявання арганізацый са статусам дабрачыннай арганізацыі/грамадскага добра/грамадскай карысці (надалей сумесна названыя «арганізацыі са статусам грамадскай карысці») могуць адрознівацца ў розных краінах. Праз увядзенне статусу дабрачыннай арганізацыі/грамадскага добра/грамадскай карысці дзяржава імкнецца прасоўваць пэўную дзейнасць, да якой ставяцца як да ўсеагульнага добра. Арганізацыям з адмысловым статусам звычайна надаюцца спрыяльныя ўмовы падаткаабкладання і іншыя ільготы, бо яны працуюць на карысць грамадства, супольнасці і/або тых, хто мае асаблівыя патрэбы.

Рэгуляванне атрымання такога статусу павінна забяспечваць, каб працэс рэгістрацыі быў дакладным, хуткім і недарагім. Больш за тое, павінны існаваць правілы, якія рэгулююць падставы для адмовы ў прадстаўленні такога статусу і абскарджванне такіх рашэнняў. Можа патрабавацца, што для таго, каб атрымаць статус грамадскай карысці, АГС павінны прадстаўляць адпаведную дакументацыю. Працэдуры і патрабаванні могуць адрознівацца ў залежнасці ад схемы рэгулявання ў краіне. Лічыцца добрай практыкай запытваць дакументы, якія дэманструюць адпаведнасць патрабаванням да дзейнасці, інфармацыю пра дзейнасць, якая лічыцца грамадскай карысцю, і абмежаванні на дзейнасць. Закон павінен усталяваць тэрмін для прыняцця рашэння аб рэгістрацыі такога статусу і змяшчаць пералік прычын, на падставе якіх можа быць адмоўлена ў рэгістрацыі. У АГС заўсёды павінна быць права абскарджвання. Прыкладам можа быць Грузія, дзе такі статус пацвярджаецца аўтаматычна ў выпадках, калі адказны орган не прыняў рашэнне цягам аднаго месяца.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства не прадугледжвае магчымасць атрымання статусу дабрачыннай арганізацыі/грамадскага добра/грамадскай карысці;
- Заканадаўства не прапісвае правілы і парадак атрымання такога статусу і не ўтрымлівае нормы па адмовах;

- Адсутнічаюць выразныя і аб'ектыўныя правілы спынення статусу;
- Адсутнічаюць эфектыўныя сродкі прававой абароны.

3. Статус арганізацыі грамадскай карысці прадстаўляецца на нявызначаны перыяд часу або на адпаведны працяглы тэрмін, які можа быць лёгка падоўжаны.

Існуюць розныя падыходы датычна таго, хто павінен курыраваць пытанні прадстаўлення статусу грамадскай карысці. Адказнымі могуць быць падатковы орган, незалежная камісія ці іншы орган дзяржаўнай улады.

Аднак, важна, каб такі статус надаваўся на разумны перыяд часу. Напрыклад, у Германіі такі статус прадстаўляецца мясцовымі падатковымі органамі, і яны з'яўляюцца адказнымі за правядзенне праверкі далейшай адпаведнасці патрабаванням кожныя тры гады³³. У Грузіі такі статус прадстаўляецца на нявызначаны перыяд часу, аднак, згодна з Падатковым кодэксам, арганізацыі з дабрачынным статусам павінны штогод падаваць справаздачу ў адпаведны падатковы орган.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Такі статус прадстаўляецца на неразумны перыяд часу;
- Такі статус нельга аднавіць.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Падатковыя льготы для АГС могуць быць выкарыстаны на практыцы. 2. Маніторынг і ацэнка адпаведнасці патрабаванням грамадскай карысці не суправаджаецца ўмяшальніцтвам у дзейнасць АГС. 3. АГС не падлягаюць неабгрунтаваным падатковым санкцыям альбо пазбаўленню статусу арганізацыі грамадскай карысці з боку дзяржаўных органаў.

1. Падатковыя льготы для АГС могуць быць выкарыстаны на практыцы.

Падатковыя льготы для АГС павінны быць простымі і лёгкімі ў выкарыстанні. Цяжкія патрабаванні могуць дэмотываваць АГС, і ў выніку будзе толькі невялікая колькасць арганізацый, што могуць скарыстацца такімі льготамі. Прыкладам складанай адміністрацыйнай працэдуры можа быць патрабаванне падачы вялікай колькасці дакументаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

³³ Падатковы кодэкс Германіі: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/englisch_ao.html

- Парадак атрымання падатковых ільгот занадта працяглы.

2. Маніторынг і ацэнка адпаведнасці патрабаванням грамадскай карысці не суправаджаецца ўмяшальніцтвам у дзейнасць АГС.

Уводзячы асаблівы статус грамадскай карысці і прадстаўляючы ільготы, дзяржава ў адказ можа патрабаваць ад такіх арганізацый больш высокага ўзроўню кіравання і справядчаснасці. Аднак, гэта ня значыць, што маніторынг і ацэнка могуць быць выкарыстаныя для ўмяшальніцтва ў дзейнасць АГС. Прыклады негатыўнага ўмяшальніцтва ўключаюць цяжкія патрабаванні па справядчаснасці і патрабаванні прадстаўляць інфармацыю пра заробкі супрацоўнікаў.

Арганізацыі са статусам грамадскай карысці не з'яўляюцца дзяржаўнымі структурамі, хоць яны і працуюць на карысць грамадскасці. Іх супрацоўнікі і чальцы праўлення не з'яўляюцца дзяржаўнымі чыноўнікамі. Такім чынам, ад АГС і іх прадстаўнікоў не павінна патрабавацца выканання патрабаванняў, якія тычацца дзяржаўных органаў і чыноўнікаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС са статусам грамадскай карысці просяць даць больш інфармацыі, чым патрабуецца заканадаўствам.

3. АГС не падлягаюць неабгрунтаваным падатковым санкцыям альбо пазбаўленню статусу арганізацыі грамадскай карысці з боку дзяржаўных органаў.

Дзяржаўныя санкцыі могуць накладацца на АГС са статусам дабрачыннай арганізацыі/грамадскага добра/грамадскай карысці за непадачу справядчых або за парушэнні пэўных заканадаўчых патрабаванняў. Дзяржаўныя санкцыі звычайна ўключаюць страту падатковых ільгот, прыпыненне статусу ці ў горшым выпадку спыненне статусу. Арганізацыі павінны апавясціць пра спыненне статусу загадзя, каб у іх была магчымасць выправіць любыя недахопы. Статус можа быць спынены толькі пасля таго, як былі выкарыстаныя ўсе меры, спалучаныя з меншым умяшальніцтвам, і не засталася іншага спосабу выправіць сітуацыю. У АГС павінна быць магчымасць падачы апеляцыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Ёсць выпадкі неабгрунтаваных пакаранняў;
- Недаступныя эфектыўныя сродкі прававой абароны;
- Часта праводзіцца маніторынг без належнага абгрунтавання.

Стандарт 4. Бізнэс і фізічныя асобы маюць падатковыя ільготы за свае ахвяраванні АГС

Дзяржава павінна падтрымліваць карпаратыўныя і індывідуальныя ахвяраванні шляхам прадастаўлення падатковых ільгот як карпаратыўным, так і індывідуальным донарам АГС. Акрамя таго, як камерцыйныя арганізацыі, так і фізічныя асобы павінны мець магчымасць лёгка выкарыстоўваць падатковыя ільготы/зніжкі пры ажыццяўленні якіх-кольвек ахвяраванняў. Як фінансавыя ахвяраванні, так і ахвяраванні ў натуральнай форме павінны мець магчымасць прадастаўлення падатковых зніжак.

Закон

Індыкатары для закона
1. Прадугледжаныя стымулюючыя меры для фінансавых і натуральных ахвяраванняў АГС, а працэдура атрымання гэтых стымулаў ясная і простая. 2. Парог для абумоўленых ахвяраваннямі падатковых вылікаў стымулюе рэгулярныя і буйныя дарэнні, уключаючы эндаументы.

1. Прадугледжаныя стымулюючыя меры для фінансавых і натуральных ахвяраванняў АГС, а працэдура атрымання гэтых стымулаў ясная і простая.

Свабоду АГС атрымліваць ахвяраванні на сваю дзейнасць немагчыма аддзяліць ад свабоды донараў незалежна вырашаць, якую АГС падтрымаць і ў якой ступені. Дзяржавы павінны спрыяць дапамозе АГС, ствараючы механізмы стымулявання ахвяраванняў АГС з боку бізнэсу і фізічных асоб. Такія стымулы звычайна існуюць у форме вылікаў: скарачаецца сума падаткаабкладальнай базы, з якой вылічваецца падаходны/карпаратыўны падаходны падатак. Падатковыя вылікі дазваляюць донару адняць частку ахвяраванай сумы з сумы падатку, якую трэба заплаціць, такім чынам зніжаючы суму для аплаты.

Індывідуальныя і карпаратыўныя ахвяраванні павінны быць добраахвотнымі. У донара павінна быць магчымасць заставацца ананімным, і ўнясенне ахвяраванняў не павінна патрабаваць заключэння пісьмовай дамовы. Унясенне ахвяраванняў не павінна патрабаваць папярэдняй згоды ад дзяржавы ці іншых інстытутаў, а толькі ад бакоў, уцягнутых у працэс. Усе фізічныя асобы і кампаніі, у тым ліку замежнага паходжання, павінны мець магчымасць рабіць ахвяраванні АГС. Павінен быць прававы механізм, пры дапамозе якога фізічныя асобы могуць пакідаць спадчыну АГС альбо засноўваць фонды ў адпаведнасці з іх тэстамантамі.

З развіццём электронных камунікацый таксама ўзрасла важнасць электронных формаў фандрайзінгу з выкарыстаннем крэдытных карт, SMS і да т.п. У донараў павінна быць магчымасць абіраць традыцыйныя ці новыя спосабы ахвяраванняў – наяўнымі, крэдытнымі карткамі, банкаўскімі пераводамі або ў натуральнай форме. Магчымасці выкарыстання такіх механізмаў, як мэтавы капітал або платформы краудфандынгу, дазваляюць ствараць дадатковыя магчымасці і павінны быць дазволеныя законам.

Падатковыя ільготы за ахвяраванні павінны распаўсюджвацца як на наёмных працаўнікоў, так і на самазанятых асобаў, што атрымліваюць прыбытак ад самастойнай дзейнасці.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Адсутнічаюць падатковыя вылікі/льготы для карпаратыўных і індывідуальных донараў;
- Ахвяраванні ад ананімных крыніц забароненыя ці значна абмежаваныя;
- Магчымасць зрабіць ахвяраванне вызначаецца сяброўствам чалавека ў арганізацыях - людзям дазволена ахвяраваць грошы або маёмасць толькі тым арганізацыям, сябрамі якіх яны з'яўляюцца;
- Ахвяраванні АГС праз тэстаманты забароненыя;
- Механізм падатковага выліку складаны, таму бізнэс структуры не карыстаюцца ім.

2. Парог для абумоўленых ахвяраваннямі падатковых вылікаў стымулюе рэгулярныя і буйныя дарэнні, уключаючы эндаументы.

Палажэнні, якія дазваляюць бізнэсу і прыватным асобам, што займаюцца дабрачыннасцю, рабіць АГС ахвяраванні, якія падлягаюць падатковаму выліку, павінны быць усёабдымнымі. АГС павінны мець магчымасць свабодна прымаць ахвяраванні, якія падлягаюць падатковаму выліку, без дадатковых абавязальніцтваў, а бізнэс структуры, якія робяць такія ахвяраванні, павінны мець права запатрабаваць вылік. Любыя абмежаванні, устаноўленыя дзяржавай у дачыненні да таго, які памер сумы можа быць вылічаны з падаткаабкладаемага даходу або якім павінен быць памер ахвяравання для прымянення такога механізму, павінны быць разумнымі і справядлівымі, каб стымуляваць рэгулярныя ахвяраванні. Эфектыўныя меры таксама ўключаюць магчымасць вылічваць буйныя сумы ахвяраванняў цягам некалькіх падатковых гадоў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Парог сумы ахвяраванняў, якія падлягаюць падатковаму выліку, нізкі.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Індывідуальныя ахвярадаўцы могуць выкарыстоўваць прадугледжаныя заканадаўствам падатковыя льготы без дадатковых адміністрацыйных бар'ераў.
2. Карпаратыўныя донары могуць выкарыстоўваць наяўныя падатковыя льготы без адміністрацыйных бар'ераў.

1. Індивідуальныя ахвярадаўцы могуць выкарыстоўваць прадугледжаныя заканадаўствам падатковыя льготы без дадатковых адміністрацыйных бар'ераў.

Механізм выкарыстання людзьмі падатковых ільгот павінен быць дакладным і паслядоўным і патрабаваць мінімальнай колькасці часу і рэсурсаў. Дакументы, што патрабуюцца, не павінна быць цяжка атрымаць.

Такі механізм павінен быць лёгкай у выкарыстанні па-за залежнасцю ад таго, што ахвяруюць людзі - сродкі, тавары ці паслугі. Адміністрацыі павінны парадак не павінен патрабаваць узгаднення некалькімі дзяржаўнымі органамі, а ад донараў не павінна патрабавацца праходзіць праз цяжкія працэдуры. Невялікая колькасць падаткаплацельшчыкаў, якія звяртаюцца за падатковым вылікам або ільготамі, можа быць прыкметай таго, што адміністрацыі працэс занадта складаны.

У людзей, якія ня падаюць штогадовыя падатковыя дэкларацыі, таксама павінен быць варыянт скарыстацца ільготамі праз свайго наймальніка або іншым чынам. Буйныя ахвяраванні павінны падлягаць выліку цягам некалькіх гадоў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У адміністрацыйнай улады ёсць поўная свабода дзеянняў, і іх рашэнні неабгрунтаваны;
- Механізм падатковага выліку складаны і рэдка выкарыстоўваецца на практыцы.

2. Карпаратыўныя донары могуць выкарыстоўваць наяўныя падатковыя льготы без адміністрацыйных бар'ераў.

Механізм выкарыстання бізнэсам падатковых ільгот павінен быць дакладным і паслядоўным і патрабаваць разумнай колькасці часу і рэсурсаў. Дакументы, што патрабуюцца, не павінна быць цяжка атрымаць.

Такі механізм павінен быць лёгкай у выкарыстанні па-за залежнасцю ад таго, што ахвяруюць кампаніі - сродкі, тавары ці паслугі. Адміністрацыі павінны парадак не павінен патрабаваць узгаднення некалькімі дзяржаўнымі органамі, а ад донараў не павінна патрабавацца праходзіць праз цяжкія працэдуры. Невялікая колькасць падаткаплацельшчыкаў, якія звяртаюцца за падатковым вылікам, або скарачэнне колькасці ахвяраванняў могуць быць прыкметамі таго, што адміністрацыі працэс занадта складаны.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У адміністрацыйнай улады ёсць поўная свабода дзеянняў, і іх рашэнні неабгрунтаваны;
- Механізм падатковага выліку складаны і рэдка выкарыстоўваецца на практыцы.

Стандарт 5. Заканадаўства і дзяржаўная палітыка стымулююць валанцёрскую дзейнасць

Валанцёрства дазваляе людзям ўносіць унёсак у сацыяльнае, культурнае і эканамічнае развіццё сваіх супольнасцяў. Дзяржава падтрымлівае і заахвочвае валанцёрства, у тым ліку шляхам выразнага вызначэння сферы добраахвотніцкай дзейнасці. Закон рэгулюе правы і абавязкі валанцёраў і арганізатараў валанцёрскай дзейнасці. Дзяржава забяспечвае стварэнне стымулаў для валанцёрскай дзейнасці і адсутнасць практычных перашкодаў для прыцягнення валанцёраў.

Закон

Індыкатары для закона
- Існуе дакладнае вызначэнне валанцёрства і валанцёрскай дзейнасці, пры гэтым валанёры гарантавана не могуць разглядацца законам як нелегальная працоўная сіла. - Заканадаўства не ўстанаўлівае дадатковага цяжара ці абмежаванняў для прыцягнення валанцёраў. - Дзяржава стымулюе развіццё валанцёрства з дапамогай палітыкі, дзяржаўных праграм і фінансавай падтрымкі.

1. Існуе дакладнае вызначэнне валанцёрства і валанцёрскай дзейнасці, пры гэтым валанёры гарантавана не могуць разглядацца законам як нелегальная працоўная сіла.

Валанцёрства прымае розныя формы - ад спантаннага, сітуацыйнага валанцёрства да арганізаванай, фармальнай дзейнасці на падставе дамоваў. Цяжка рэгуляваць усе формы валанцёрства праз яго прыроду. Таму заканадаўства павінна ўлічваць усю разнастайнасць і забяспечваць, каб рэгуляванне не абмяжоўвала магчымасці, якія могуць палепшыць асяроддзе для валанцёрства. Празмернае рэгуляванне можа прывесці да абмежавання магчымасцяў для прыцягнення валанцёраў, асабліва сітуацыўнага. Напрыклад, калі група людзей вырашае паклапаціцца аб забруджаным парку, заканадаўства не павінна ствараць перашкод, такіх як патрабаванне падпісання дамовы.

Каб валанцёрства прызнавалася, нацыянальнае заканадаўства, у адпаведнасці з міжнароднымі стандартамі, павінна даваць азначэнне валанцёрства і рэгуляваць яго. У той жа час, важна ўсталёўваць заканадаўчае і падатковае рэгуляванне для ўдасканалення валанцёрскай дзейнасці і, што самае важнае, забяспечваць выразны падзел паміж супрацоўнікамі і валанцёрамі. Адсутнасць прававых азначэнняў можа прывесці да стаўлення да валанцёраў як да супрацоўнікаў, якім плоцяць заробак. Заканадаўства павінна ўтрымліваць палажэнні, неабходныя для абароны валанцёраў і арганізацый, што іх прымаюць. Такое рэгуляванне павінна ўтрымліваць азначэнні паняткаў, правы і абавязкі, падатковыя пытанні і іншыя віды ільгот, нормы адказнасці і г.д.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Валанцёраў не адрозніваюць ад супрацоўнікаў;
- Заканадаўства абмяжоўвае магчымасці для неформальнага і сітуацыйнага валанцёрства.

2. Заканадаўства не ўстанаўлівае дадатковага цяжара ці абмежаванняў для прыцягнення валанцёраў.

Калі ствараюцца абмежаванні і перашкоды для валанцёрства, значыцца, прававыя рамкі не адпавядаюць міжнародным стандартам. Належныя прававыя рамкі асабліва важныя для такой валанцёрскай дзейнасці, якая прадугледжвае штодзённы ўдзел на працягу доўгага перыяду часу. На доўгатэрміновых валанцёраў наўпрост ці ўскосна распаўсюджваецца мноства законаў, уключаючы працоўнае і падатковае заканадаўства, законы аб адказнасці і іншыя. Патэнцыйныя праблемы могуць уключаць некарэктнае прымяненне працоўнага заканадаўства, падаткаабкладанне валанцёрскай дзейнасці, страта дапамогі па беспрацоўі, пытанні з адказнасцю, працу валанцёраў ў небяспечных умовах, а таксама няведанне імі сваіх правоў і абавязкаў. Нацыянальныя прававыя рамкі павінны быць накіраваныя на стымуляванне валанцёрства сярод сваіх грамадзян і пашырэнне прававой абароны на замежных валанцёраў, што працуюць у краіне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Пры прыцягненні любога валанцёра неабходна падпісваць з ім/ёй пісьмовую дамову;
- З кампенсацыі валанцёрам аплочваецца падаходны падатак;
- Заканадаўства не спрыяе прыцягненню замежных валанцёраў.

3. Дзяржава стымулюе развіццё валанцёрства з дапамогай палітыкі, дзяржаўных праграм і фінансавай падтрымкі.

Дзяржаўная палітыка і праграмы павінны забяспечваць абарону і прасоўванне валанцёрства. Прыняццё дзяржаўнай палітыкі па прасоўванні і падтрымцы валанцёрства з'яўляецца эфектыўным інструментам забеспячэння паслядоўнасці дзяржаўнага падыходу і мер у гэтай галіне. Магчымасць спасылацца на такую палітыку можа дапамагчы пазбягаць прыняцця сітуацыйных рашэнняў. Наяўнасць ўсёабдымнай палітыкі таксама дэманструе прыхільнасць дзяржавы валанцёрству і падкрэслівае яго важнасць для грамадства.

Дзяржава (праз сваю палітыку і заканадаўства) можа ствараць стымулы для валанцёраў. Гэта можа быць магчымасць атрымання медычнай страхоўкі або сацыяльнага страхавання, вызваленне ад падаходнага падатку з кампенсацыі выдаткаў, звязаных з валанцёрствам (транспорт, пражыванне, сутачныя і да т.п.) і іншае.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- У дзяржавы няма палітыкі і/або праграм развіцця валанцёрства;
- Заканадаўства не прадугледжвае розныя віды стымулявання для валанцёраў.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. АГС не сутыкаюцца з перашкодамі пры прыцягненні валанцёраў і могуць запрашаць замежных валанцёраў і адпраўляць валанцёраў за мяжу без абмежаванняў. 2. Стымулы для валанцёрства выкарыстоўваюцца на практыцы і прызнаюцца рознымі суб'ектамі, такімі як працадаўцы, універсітэты і г.д.

1. АГС не сутыкаюцца з перашкодамі пры прыцягненні валанцёраў і могуць запрашаць замежных валанцёраў і адпраўляць валанцёраў за мяжу без абмежаванняў.

Валанцёры могуць зрабіць свой унёсак у пазітыўныя змены ў грамадстве як на радзіме, так і за мяжой. У АГС павінна быць магчымасць прыцягваць валанцёраў без неабходнасці папярэдняга ўзгаднення з дзяржавай. Не павінна быць абавязковых фінансавых абавязальніцтваў, такіх як страхаванне, аплата сацыяльнага страхавання і г.д., калі толькі АГС і валанцёр самі не дамовіліся пра гэта.

Магчымасці валанцёрства не павінны быць абмежаваныя нацыянальным узроўнем. АГС не павінны сутыкацца з практычнымі перашкодамі для ўсталявання партнёрства з замежнымі арганізацыямі датычна ўзаемнай адпраўкі і прыёму валанцёраў. Адным з найбольш важных аспектаў прасоўвання міжкраінавага валанцёрства з'яўляецца стварэнне спрыяльнага падатковага асяроддзя. Кампенсацыя такіх выдаткаў, як транспарт, пражыванне і г.д., не павінна абкладацца падаткам ні ў краіне паходжання, ні ў краіне, што прымае. Больш за тое, патрабаванні да дакументацыі не павінны быць занадта цяжкімі для арганізацый, якія прымаюць валанцёраў, і не павінны падлягаць дадатковым дзяржаўным праверкам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праваабарончыя АГС ня могуць прыцягваць валанцёраў;
- Немагчымая кампенсацыя выдаткаў валанцёраў;
- АГС не могуць прыцягваць замежных валанцёраў;
- Дакументацыя, неабходная для прыцягнення замежных валанцёраў, занадта складаная;
- Практычна ніводная АГС не прыцягвае замежных валанцёраў.

2. Стимулы для валанцёрства выкарыстоўваюцца на практыцы і прызнаюцца рознымі суб'ектамі, такімі як працадаўцы, універсітэты і г.д.

Валанцёрства прыносіць вялікую карысць супольнасцям і грамадству агулам. Таму досвед, атрыманы ў працэсе валанцёрства, павінен прызнавацца і прасоўвацца рознымі інстытутамі, уключаючы саму дзяржаву. Дэманстрацыя ўдзячнасці і прызнанне валанцёрскай працы з'яўляюцца важнымі на шматлікіх узроўнях. Самі валанцёры павінны адчуваць удзячнасць за свае намаганні, і ў той жа час гэта таксама ў інтарэсах АГС, каб у валанцёраў быў карысны досвед, які прыносіць задавальненне. Крокі да фармальнага прызнання валанцёрства і прадстаўлення стымулаў, напрыклад, дазвол заліку такога досведу ў якасці крэдытаў ва універсітэтах, могуць прывесці да павелічэння колькасці людзей, якія займаюцца валанцёрствам. Іншыя прыклады ўключаюць: дзяржава прызнае валанцёрскую працу ў якасці ўнёску ў натуральнай форме ў дзяржаўныя гранты; валанцёрства з'яўляецца рэгулярнай часткай праграмы навучання ў адукацыйных працэсах; дзяржаўныя інстытуты прысуджаюць прэміі валанцёрам і розным структурам (некамерцыйным або камерцыйным арганізацыям), якія прыцягваюць валанцёраў; арганізуюцца грамадскія мерапрыемствы, на якіх прасоўваецца канцэпцыя валанцёрства.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Валанцёрства непапулярнае і/або належным чынам не прызнаецца;
- Нельга зарабіць крэдыты ва ўніверсітэтах за сваю валанцёрскую дзейнасць.

Крыніцы

- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, para. 190, 218
- Council of Europe, Recommendation of the Committee of Ministers of Member States on the Promotion of Voluntary Service (1994)
- UN General Assembly Resolution on volunteering, A/RES/56/38 (10 Jan 2002)
- Council of Europe Recommendation No.R (94)4 of the Committee of Ministers of Member States on the Promotion of Voluntary Service (adopted 1994)
- Council of Europe, Improving the Status and Role of Volunteers as a Contribution by the Parliamentary Assembly to the International Year of Volunteers 2001 (draft), Doc. 8917, December 22, 2000, http://www.seeyn.org/files/4/6_Voluntarism_and_public_institutions.pdf, 203-205
- Thematic report of the UN Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association, A/HRC/23/39 (24 April 2013)

- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of non-governmental organisations in Europe, art. 76-77 (adopted 10 Oct 2007), para 6, 8, 14, 50, 57, 58, 59, 60, 61
- Checklist – FoAA during public health emergencies, developed in the context of the COVID-19 by the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association

СФЕРА 10. СУПРАЦОЎНІЦТВА ПАМІЖ АГС І ДЗЯРЖАВАЙ

Стандарт 1. Дзяржаўная палітыка накіраваная на супрацоўніцтва з АГС і садзейнічанне іх развіццю

АГС з'яўляюцца важнымі партнёрамі ў развіцці краінаў. У сувязі з гэтым дзяржава павінна ўхваляць і прасоўваць дзейнасць АГС у розных грамадскіх сферах і рэгуляваць іх працу найбольш спрыяльным чынам. Акрамя таго, АГС павінны быць прадстаўленыя дастатковымі магчымасці для ўнясення ўнёску як у распрацоўку палітыкі, так і ў яе рэалізацыю. Дзяржава павінная стратэгічна падыходзіць да супрацоўніцтва з АГС і спрыяць развіццю сектара. Гэта ўключае прыняцце палітычных дакументаў па супрацоўніцтве і ўдзелу АГС з канкрэтнымі планамі дзеянняў, распрацаванымі на аснове шырокага ўдзелу АГС. Такія дакументы павінны эфектыўна рэалізоўвацца, рэгулярна кантралявацца і ацэньвацца.

Закон

Індыкатары для закона
1. Палітычныя дакументы па развіцці АГС і супрацоўніцтву паміж дзяржавай і АГС прымаюцца і ўключаюцца ў заканадаўства. 2. Палітычныя дакументы ўключаюць планы дзеянняў і праграмы, у якіх выразна вызначаныя мэты, мерапрыемствы, адказныя дзяржаўныя органы, умовы рэалізацыі, працэдуры ацэнкі і фінансавыя крыніцы.

1. Палітычныя дакументы па развіцці АГС і супрацоўніцтву паміж дзяржавай і АГС прымаюцца і ўключаюцца ў заканадаўства.

Дзяржавы павінны распрацоўваць праграмныя дакументы, якія б выкладалі дакладную падставу для супрацоўніцтва і спрыялі бесперапыннаму дыялогу і разуменню паміж АГС і дзяржаўнай уладай. Такія дакументы прапісваюць абавязальніцтвы, ролі, адказнасць і працэдуры для супрацоўніцтва і развіцця АГС. Гэта могуць быць двухбаковыя пагадненні з парламентам ці ўрадам, стратэгічныя дакументы і афіцыйныя праграмы супрацоўніцтва або аднабаковыя стратэгічныя дакументы, у якіх выкладаецца асабліва аадданасць дзяржаўнай улады падтрымцы развіцця АГС.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Адсутнічаюць прававыя акты ці праграмныя дакументы па супрацоўніцтве паміж дзяржавай і АГС або падтрымцы развіцця АГС.

2. Палітычныя дакументы ўключаюць планы дзеянняў і праграмы, у якіх выразна вызначаныя мэты, мерапрыемствы, адказныя дзяржаўныя органы, умовы рэалізацыі, працэдуры ацэнкі і фінансавыя крыніцы.

Праграмныя дакументы, што прасоўваюць супрацоўніцтва паміж дзяржавай і АГС і/або развіццё АГС, не павінны абмяжоўвацца абвясчэннем прынцыпаў; яны таксама павінны

ўключаць адмысловыя праграмы і ўказваць тэрміны, мэты, дзейнасць, адказныя бакі і фінансавыя крыніцы для імплементацыі. Гэта дапамагае забяспечыць пастаноўку адмысловых, дасяжных і вымерных мэтаў у межах адмысловай палітыкі і дае базу для ацэнкі імплементацыі. Напрыклад, у Малдове Стратэгія развіцця грамадзянскай супольнасці на 2018-2020 і План дзеянняў змяшчае адмысловыя тэрміны і пералік дзейнасці, накіраванай на стварэнне спрыяльнага асяроддзя для АГС.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праграмны дакумент па супрацы паміж дзяржавай і АГС мае дэкларатыўны характар і не ўтрымлівае апісання якой-небудзь адмысловай вымернай дзейнасці;
- Праграмны дакумент змяшчае пералік дзейнасці, накіраванай на прасоўванне супрацоўніцтва паміж дзяржавай і АГС, але не ўстанаўлівае тэрмінаў ці не прызначае орган, які будзе адказным за імплементацыю.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Дзяржава распрацоўвае палітычныя дакументы па супрацоўніцтве і развіццю АГС пры актыўным удзеле АГС. 2. Палітычныя дакументы рэалізуюцца на практыцы і аказваюць уплыў на палітыку дзяржавы. 3. Дзяржава вылучае дастатковыя рэсурсы для рэалізацыі палітычнага дакумента. 4. Рэгулярны маніторынг і ацэнка праводзяцца ў час рэалізацыі палітычных дакументаў, а вынікі разглядаюцца падчас іх перагляду.

1. Дзяржава распрацоўвае палітычныя дакументы па супрацоўніцтве і развіццю АГС пры актыўным удзеле АГС.

Падчас распрацоўкі праграмных дакументаў па супрацоўніцтве з АГС дзяржаўныя органы павінны прыцягваць да працэсу шырокае кола АГС: буйныя і дробныя, нацыянальныя і лакальныя. Больш за тое, яны павінны забяспечыць наяўнасць разнастайных механізмаў уключэння ўнёску АГС у працэс. Павінны прыцягвацца АГС, якія прадстаўляюць розныя погляды, у тым ліку крытычныя да ўрада. Сумесная распрацоўка з'яўляецца найбольш інклюзіўным механізмам актыўнага ўдзелу АГС. Толькі анлайн кансультацый недастаткова для выніковага ўдзелу, таксама патрэбныя асабістыя сустрэчы, грамадскія форумы і семінары. У АГС павінна быць магчымасць асабіста прадстаўляць і абараняць свае думкі. Таксама надалей неабходныя кансультацыі па змененых версіях законапраектаў, да прыняцця фінальнага тэксту.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праграмны дакумент па развіцці АГС або супрацоўніцтву паміж дзяржавай і АГС распрацоўваецца ў аднабаковым парадку прадстаўнікамі дзяржавы;

- У распрацоўцы праграмных дакументаў удзельнічаюць толькі некалькі АГС, што ўжо супрацоўнічаюць з гэтым дзяржаўным органам, альбо АГС, звязаныя з дзяржаўнымі чыноўнікамі.

2. Палітычныя дакументы рэалізуюцца на практыцы і аказваюць уплыў на палітыку дзяржавы.

Праграмныя дакументы, стратэгіі або падзаконныя акты па развіццю АГС або супрацоўніцтву паміж АГС і дзяржавай павінны эфектыўна імплементавацца на практыцы і аказваць рэальны ўплыў на ўдзел і развіццё АГС. Імплементацыя такой палітыкі не з'яўляецца сродкам сама па сабе, а хутчэй інструментам, які дае АГС магчымасці прадстаўлення інтарэсаў сваіх стэйкхолдэраў і забеспячэння ўплыву на дзяржаўную палітыку. Эфектыўная імплементацыя таксама азначае, што такія праграмныя дакументы выкарыстоўваюцца значнай колькасцю АГС і што яны інфармуюць пра свае ініцыятывы па супрацоўніцтве. Урад павінен прымаць меры для пабудовы ўзаемнай павягі, разумення і даверу паміж дзяржаўнай уладай і актарамі грамадзянскай супольнасці. Больш за тое, урад павінен забяспечыць удзел АГС у імплементацыі праграмных дакументаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Праграмныя дакументы па супрацоўніцтве паміж АГС і дзяржавай не выкарыстоўваюцца ў працэсах распрацоўкі палітыкі;
- Нягледзячы на наяўнасць палітыкі і стратэгіі супрацоўніцтва, урад адмаўляецца супрацоўнічаць з АГС і/або дэманструе негатыўнае стаўленне да сектара;
- Урад не прымае якіх-небудзь мер па імплементацыі праграмных дакументаў ва ўказаныя ў іх тэрміны.

3. Дзяржава вылучае дастатковыя рэсурсы для рэалізацыі палітычнага дакумента.

Дзяржава павінна распрацаваць набор мер забеспячэння імплементацыі палітыкі супрацоўніцтва. Такім чынам, важна, каб дзяржава вылучала чалавечыя і фінансавыя рэсурсы, неабходныя для эфектыўнай імплементацыі палітыкі. Гэта азначае прызначэнне пэўных людзей у розных органах адказнымі за каардынацыю працэсу супрацоўніцтва паміж АГС і ўрадам. Падвышэнне кампетэнцыі і трэнінгі такіх чыноўнікаў павінны быць належным чынам прафінансаваныя. Больш за тое, павінна вылучацца неабходнае фінансаванне на забеспячэнне ахопу шырокага шэрагу АГС і грамадскасці (у тым ліку праз анлайн каналы камунікацыі і афлайн мерапрыемствы).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- З дзяржаўнага бюджэту не вылучаюцца сродкі на імплементацыю праграмных дакументаў па супрацоўніцтве;

- Дзяржаўныя чыноўнікі, прызначаныя адказнымі за каардынацыю і імплементацыю праграмных дакументаў, некампетэнтныя.

4. Рэгулярны маніторынг і ацэнка праводзяцца ў час рэалізацыі палітычных дакументаў, а вынікі разглядаюцца падчас іх перагляду.

Дзяржава павінна маніторыць імплементацыю палітыкі супрацоўніцтва і развіцця АГС для ацэнкі яе прыдатнасці і эфектыўнасці і выкарыстоўваць атрыманыя вынікі для паляпшэння самой палітыкі і яе імплементацыі. Механізмы маніторынгу могуць уключаць гадавыя справаздачы па імплементацыі палітыкі, грамадскія слуханні, стварэнне адмысловага камітэта па маніторынгу і г.д. Такія інструменты маніторынгу таксама дапамагаюць падвысіць асвядомленнасць дзяржаўных чыноўнікаў пра важнасць і сутнасць імплементацыі мер супрацоўніцтва. Маніторынг і ацэнка павінны ажыццяўляцца з прыцягненнем незалежных экспертаў ці структур і ўдзелам АГС. Таксама праз маніторынг павінна збірацца адпаведная статыстычная інфармацыя пра тэндэнцыі развіцця АГС.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржава не ініцыюе якія-небудзь меры маніторынгу палітыкі супрацоўніцтва паміж дзяржавай і АГС, альбо маніторынг нерэгулярны;
- Маніторынг палітыкі супрацоўніцтва паміж дзяржавай і АГС чыста фармальны і не прадугледжвае ўдзел АГС.

Стандарт 2. Дзяржава выкарыстоўвае адмысловыя механізмы для падтрымкі супрацоўніцтва з АГС

У мэтах наладжвання адносінаў паміж дзяржаўнымі органамі і АГС у шэрагу краін былі распрацаваны розныя механізмы супрацоўніцтва. Гэтыя механізмы спрыяюць пашырэнню дыялогу і фармаванню пачуцця зацікаўленасці і гатоўнасці да развіцця сектара грамадзянскай супольнасці. Магчымыя механізмы ўключаюць: кантактную асобу для АГС ў кожным міністэрстве або цэнтральны каардынацыйны орган; супольныя структуры АГС і органаў дзяржаўнай улады ў выглядзе саветаў або камітэтаў з удзелам многіх зацікаўленых бакоў; а таксама сумесныя рабочыя групы экспертаў і іншыя кансультацыйныя органы розных узроўняў. АГС павінны мець магчымасць прымаць удзел у гэтых урадавых і квазідзяржаўных механізмах для правядзення дыялогу і кансультацыяў. Празрысты адбор сябраў кансультацыйных механізмаў павінны грунтавацца на выразных і аб'ектыўных крытэрах. Прапановы з боку такіх механізмаў павінны прымацца пад увагу ў працэсе прыняцця рашэнняў.

Закон

Індикатары для закона
1. Ключавыя прынцыпы функцыянавання і празрыстасці грамадскіх саветаў і іншых кансультацыйных органаў для дыялогу і супрацоўніцтва рэгулююцца законам.

2. Крытэрыі адбору прадстаўнікоў АГС для ўдзелу ў кансультацыйных органах ясныя і аб'ектыўныя, а працэдура адбору празрыстая.

1. Ключавыя прынцыпы функцыянавання і празрыстасці грамадскіх саветаў і іншых кансультацыйных органаў для дыялогу і супрацоўніцтва рэгулююцца законам.

Законы і рэгуляванне павінны прадугледжваць стварэнне грамадскіх саветаў і/або кансультацыйных органаў з мэтай падтрымкі дзяржаўнай палітыкі ўзмацнення супрацоўніцтва і развіцця АГС, а таксама прапісваць іх ролі, правы, адказнасць і парадак супрацоўніцтва. Роля такіх органаў не павінна быць чыста дэкларатывнай. Напрыклад, такім механізмам можа быць кансультацыйны орган або савет, які займаецца пытаннямі развіцця грамадзянскай супольнасці, ці дзяржаўны орган або незалежная структура, якая працуе з грамадзянскай супольнасцю, і г.д. Таксама павінна патрабавацца, каб такія грамадскія рады і кансультацыйныя органы працавалі празрыста і забяспечвалі шырокі і лёгка доступ да ўсёй інфармацыі пра іх дзейнасць як анлайн (напрыклад, усе рашэнні кансультацыйнага органа павінны быць апублікаваныя на сайце дзяржаўнага органа), так і афлайн.

Дзяржаўны орган, які стварае кансультацыйны орган, павінен забяспечваць яго працу, у прыватнасці прадстаўляючы памяшканне і тэхнічнае абсталяванне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржаўныя органы не ствараюць грамадскія рады і/або кансультацыйныя органы для дыялогу і супрацоўніцтва праз адсутнасць прававога рэгулявання;
- Толькі некаторым дзяржаўным органам дазволена ствараць сталыя кансультацыйныя органы для дыялогу і супрацоўніцтва;
- Адсутнічае рэгуляванне працы кансультацыйных органаў;
- Заканадаўства выразна не прапісвае паўнамоцтвы кансультацыйных органаў;
- Адсутнічае рэгуляванне, якое б патрабавала публікацыю (у тым ліку анлайн) рашэнняў або іншай працы кансультацыйных органаў;
- Заканадаўства не прадугледжвае правядзенне дарадчымі органамі сустрэч з удзелам грамадскасці і/або правядзенне такіх сустрэч абцяжаранае.

2. Крытэрыі адбору прадстаўнікоў АГС для ўдзелу ў кансультацыйных органах ясныя і аб'ектыўныя, а працэдура адбору празрыстая.

Працэс адбору АГС павінен быць дакладным і прадугледжваць пэўныя крытэры і стадыі адбору чальцоў. Ён павінен таксама прадугледжваць наяўнасць абгрунтаваных прычын адмовы кандыдатам, гарантыі ў выпадках канфлікту інтарэсаў і палажэнні, якія б забяспечвалі ўдзел маргіналізаваных групаў. Кожная стадыя адборачнага працэсу павінна быць даступная шырокай грамадскасці, у тым ліку праз Інтэрнэт. Больш за тое, у грамадскасці павінна быць

магчымасць назіраць за адборам чальцоў такіх органаў. Адборачны працэс павінен быць прапісаны нарматыўным актам: законам або іншым нарматыўным дакументам. Важна, каб самі АГС удзельнічалі ў распрацоўцы такога рэгулявання.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Заканадаўства ўказвае няпоўны ці некарэктны пералік дакументаў, якія неабходна падаваць для ўдзелу ў грамадскіх саветах або іншых дарадчых органах;
- Крытэры адбору, прапісаныя ў заканадаўстве, недакладныя і незразумелыя;
- Заканадаўства ўказвае няпоўны пералік падстаў для адмовы кандыдату.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Заснаванне кансультацыйных органаў з'яўляецца празрыстым і адбываецца як па ініцыятыве органаў дзяржаўнай улады, так і па ініцыятыве АГС. 2. Рашэнні розных кансультацыйных органаў прымаюцца пад увагу пры падрыхтоўцы дзяржаўных палітык. 3. Усе зацікаўленыя АГС маюць магчымасць удзельнічаць у працы кансультацыйных органаў.

1. Заснаванне кансультацыйных органаў з'яўляецца празрыстым і адбываецца як па ініцыятыве органаў дзяржаўнай улады, так і па ініцыятыве АГС.

Там, дзе існуюць кансультатывыя органы, дзяржаўныя ўлады павінны ўводзіць празрыстыя крытэры і працэсы адбору АГС. Важна, каб адбор ажыццяўляўся такім чынам, які быў бы зразумелы шырокай грамадскасці. Урады павінны строга выконваць прадпісаныя працэсуальныя крокі і не павінны дэманстраваць прывілеяваны падыход у дачыненні да пэўных АГС. Больш за тое, заканадаўства павінна дазваляць стварэнне дарадчых саветаў, ініцыяваных як дзяржавай, так і АГС. Адбор і прызначэнне АГС у якасці чальцоў дарадчага органа павінны быць заснаваныя на дакладных крытэрах.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Парадак адбору ў дарадчыя органы не публікуецца на грамадскіх платформах;
- У чальцоў дарадчых органаў няма ведаў у неабходнай галіне;
- Парадак адбору і/або вынікі адбору хаваюцца ад грамадскасці.

2. Рашэнні розных кансультацыйных органаў прымаюцца пад увагу пры падрыхтоўцы дзяржаўных палітык.

Падчас распрацоўкі зменаў у заканадаўства дзяржаўныя органы павінны ўлічваць рашэнні дарадчых органаў, уключаючы крытычныя. Рашэнні дарадчых органаў павінны прызнавацца правамоцнымі. Калі дзяржаўныя органы не ўлічваюць рашэнні дарадчых органаў, яны павінны прадстаўляць абгрунтаванае тлумачэнне.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Закон, які закранае правы і абавязкі АГС, прымаецца без удзелу грамадскага савета;
- Рашэнне дарадчага органа ігнаруецца адпаведным дзяржаўным органам без дакладнага абгрунтавання.

3. Усе зацікаўленыя АГС маюць магчымасць удзельнічаць у працы кансультацыйных органаў.

Дзяржава павінна забяспечваць раўнапраўны ўдзел усіх зацікаўленых АГС у грамадскіх саветах на падставе дакладных і юрыдычна абавязковых правілаў. Павінны быць забяспечаны ўдзел маргіналізаваных і дыскрымінаваных груп, такіх як жанчыны і дзяўчынкі, карэнныя народнасці, меншасці і людзі з інваліднасцю. Павінны развівацца перманентныя механізмы, якія б забяспечвалі ўдзел вышэйназваных катэгорый у дарадчых органах, уключаючы фізічную даступнасць месцаў паседжанняў.

Важна, каб розныя арганізацыі нароўні маглі ўдзельнічаць у дарадчых органах і каб у іх было аднолькавае права доступу. Парадак, які б абмяжоўваў колькасць пытанняў на абмеркаванне, павінен прымяняцца толькі ў выключных умовах і ў законных мэтах.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС, што працуюць у асаблівай сферы (напрыклад, звязаныя з людзьмі з інваліднасцю), не могуць станавіцца чальцамі савета па развіцці АГС;
- АГС, якія не былі абраныя ў якасці чальцоў кансультатываўнага органа, не інфармуюцца пра яго рашэнні або цалкам выключаюцца з яго працы.

Крыніцы

- OSCE/ODIHR-Venice Commission Joint Guidelines on Freedom of Association, 2015, para. 183-86, 189.
- Council of Europe and ECNL, Civil Participation in Decision-Making Processes: An Overview of Standards and Practices in Council of Europe, Chapter V, Chapter VI, sections 1, 2.2 (May 2016)
- Council of Europe Guidelines on Civil Participation in Political Decision Making, CM (2017)83 (adopted 27 September 2017) para. 15

- Council of Europe Recommendation CM/Rec(2007)14 on the legal status of NGOs in Europe (adopted 10 Oct 2007)
- Council of Europe, Fundamental Principles on the Status of Non-Governmental Organizations in Europe, para. 74-78
- Council of Europe, Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision-Making Process, CONF/PLE(2009)CODE1 (adopted by the Conference of INGOs on 1 October 2009), Chapter IV.iii, Article 4
- OSCE Recommendations on enhancing the participation of associations in public decision-making processes, Vienna (15-16 April 2015), No. 3-11, 27
- OHCHR Draft guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs, A/HRC/39/28 (Sept 2018) para. 19 (h), 56, 58
- 1999 Istanbul OSCE Commitment, art. 27
- UN Human Rights Council, Promotion, protection and implementation of the right to participate in public affairs in the context of the existing human rights law: best practices, experiences, challenges and ways to overcome them: Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, A/HRC/30/26 (23 July 2015)
- European Commission, Guidelines on Principles and Good Practices for the Participation of Non-State Actors in the Development Dialogues and Consultations, DG Development (November 2004) Chapter III, section 3.1.2.

СФЕРА 11. ЛІЧБАВЫЯ ПРАВЫ

Стандарт 1. Дзяржаўная палітыка накіраваная на супрацоўніцтва з АГС і садзейнічанне іх развіццю

Лічбавыя правы - гэта ўсе правы чалавека, якія ўжываюцца ў лічбавым свеце. Хоць у асноўным акцэнт робіцца на праве на недатыкальнасць прыватнага жыцця, свабодзе меркаванняў і іх выказвання, на доступе да інфармацыі, а таксама свабодзе сходаў і асацыяцыяў, лічбавыя правы маюць значна шырэйшую сферу прымянення. Напрыклад, права на недыскрымінацыю, права на жыццё, свабоду і бяспеку, права на справядлівае судовае разбіральніцтва і сродкі прававой абароны, а таксама эканамічныя, сацыяльныя і культурныя правы таксама вельмі актуальныя і часта ўразлівыя пры выкарыстанні лічбавых тэхналогій. Пры гэтым праектаванне, распрацоўка альбо ўкараненне тэхналогій - асабліва новых тэхналогій, такіх як сістэмы штучнага інтэлекту - часта адбываецца ва ўмовах прававога вакууму, паколькі многія нацыянальныя законы дастасавальныя толькі для афлайн-рэжыму. Лічбавыя тэхналогіі часта ўкараняюцца без уліку правоў чалавека ці, што яшчэ горш, прынцыпова несумяшчальныя з імі (напрыклад, масавае біямэтрычнае назіранне)..

Закон

Індыкатары для закона
1. Заканадаўства гарантуе існаванне бяспечнага і спрыяльнага анлайн-асяроддзя, а таксама абарону і ажыццяўленне лічбавых правоў. 2. Любыя абмежаванні лічбавых правоў грунтуюцца на прынцыпах законнасці, легітымнасці, прапарцыйнасці і неабходнасці. 3. Развіццё і выкарыстанне лічбавых тэхналогій, у тым ліку штучнага інтэлекту (AI) і аўтаматызаваных сістэм, адпавядае міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека.

1. Заканадаўства гарантуе існаванне бяспечнага і спрыяльнага анлайн-асяроддзя, а таксама абарону і ажыццяўленне лічбавых правоў.

Заканадаўства павінна гарантаваць бяспечнае і спрыяльнае анлайн-асяроддзе. Гэта азначае, што кожны чалавек мае доступ да Інтэрнэту і можа цалкам выкарыстоўваць лічбавыя платформы. Людзі павінны мець магчымасць выкарыстоўваць Інтэрнэт і лічбавыя прылады для ажыццяўлення сваіх правоў, выказвання меркаванняў, арганізацыі пратэстаў і г. д. Напрыклад, кожнаму чалавеку павінна быць дазволена свабодна размяшчаць даступны для ўсіх кантэнт (карыстаальніцкі кантэнт), не баючыся пераследу.

Для таго каб людзі маглі свабодна карыстацца сваімі правамі, дзяржавы павінны забяспечыць, каб якое кольвек заканадаўства, якое ўплывае на ажыццяўленне лічбавых правоў, было дакладным і не занадта шырокім. Напрыклад, дзяржавы павінны пераканацца, што законы аб кіберзлачыннасці альбо іншыя крымінальныя законы, якія адносяцца да лічбавай сферы, абмяжоўваюцца толькі незаконнымі дзеяннямі, якія дакладна прапісаныя. Некаторыя законы аб кіберзлачыннасці, асабліва законы аб анлайн-кантэнце, якія ахопліваюць такія тэмы, як дыскрэдытацыя ўлады, абразы, паклёп на кіраўніка дзяржавы, а

таксама непрыстойнасць або парнаграфічныя матэрыялы, могуць неапраўдана абмяжоўваць ажыццяўленне некаторых правоў чалавека, асабліва свабоды выказвання меркавання. Дзяржавы таксама павінны прыняць эфектыўныя і ўсёабдымныя законы аб абароне дадзеных і прыватнасці, каб абараніць анлайн-дадзеныя АГС і карыстальнікаў ад неправамернага збору, апрацоўкі, перадачы, продажу або захоўвання. Дзяржавы павінны забараніць ці, прынамсі, увесці мараторый на выдаленую біяметрычную ідэнтыфікацыю (напрыклад, распазнаванне асобаў і іншыя віды масавага біяметрычнага назірання), каб АГС і актывісты былі вольныя ад лічбавага сачэння.

Сэрвісам сацыяльных сетак (SMC), якія часта называюць платформамі ці пасярэднікамі, улічваючы, што яны размяшчаюць або робяць даступным кантэнт трэціх асобаў, павінна быць дазволена свабодна працаваць. Платформы, як правіла, павінны быць абмежаваныя ад адказнасці за кантэнт, які створаны карыстальнікамі, у адваротным выпадку яны будуць стымуляваныя да выдалення праблемнага кантэнту, які ў астатнім з'яўляецца законным і абаронены правам на свабоду выказвання меркавання. Акрамя таго, законы не павінны патрабаваць ад SMC выдалення мовы варожасці і іншага незаконнага кантэнту за вельмі кароткі перыяд часу (напрыклад, на працягу некалькіх дзён ці гадзін), паколькі гэта можа лёгка прывесці да празмернай цензуры. SMC павінны мець абавязацельствы па забеспячэнні празрыстасці ў адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам і павінны мець у наяўнасці інклюзіўныя сістэмы абскарджання, каб карыстальнікі маглі абскардзіць рашэнні па мадэрацыі кантэнту ў межах самой платформы. Важна адзначыць, што дзяржавы павінны забяспечыць эфектыўныя і даступныя сродкі прававой абароны і судовы нагляд у выпадку парушэння правоў карыстальнікаў на платформах сацыяльных сетак, напрыклад, калі рашэнні платформаў парушаюць права чалавека на самавыяўленне або доступ да інфармацыі.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- АГС, блогеры альбо актывісты павінны атрымаць дазвол ад ураду на размяшчэнне кантэнту ў Інтэрнеце;
- Дзяржава дазваляе тэхналогіям назірання працаваць неабмежавана ці нерэгулюема і/або выкарыстоўвае шпіёнскае/шкоднае праграмнае забеспячэнне для назірання за АГС або актывістамі;
- Дзяржава абмяжоўвае выкарыстанне тэхналогіяў назірання, але ўводзіць шырокія выключэнні і адступленні ад забаронаў ці абмежаванняў у законах аб нацыянальнай бяспецы, памежным кантролі ці барацьбе з тэрарызмам.

2. Любыя абмежаванні лічбавых правоў грунтуюцца на прынцыпах законнасці, легітымнасці, прапарцыйнасці і неабходнасці.

Лічбавыя правы з'яўляюцца правамі чалавека, таму на іх распаўсюджваюцца асноўныя прынцыпы міжнароднага права правоў чалавека і канстытуцыйнага права, якія датычацца магчымага абмежавання правоў чалавека. Гэта азначае, што абмежаванні, якія ўжываюцца ўрадамі, павінны ўводзіцца ў адпаведнасці з прынцыпамі законнасці, легітымнасці, прапарцыйнасці і неабходнасці.

Таму любыя абмежаванні лічбавых правоў павінны быць заснаваныя на законе, а закон павінны быць дастаткова ясным, каб людзі маглі зразумець, якія дзеянні могуць уяўляць сабой яго парушэнне (прадказальнасць). Урад не павінен дапушчаць расплывістых і занадта шырокіх абмежаванняў лічбавых правоў (напрыклад, на выкарыстанне біяметрычных дадзеных альбо карыстацкага кантэнту на платформах сацыяльных сетак). Якое кольвек абмежаванне лічбавых правоў павіннае ажыццяўляцца толькі ў законных мэтах, якія пазначаныя ў Еўрапейскай канвенцыі па правах чалавека ці іншых міжнародных дамовах. Неакрэсленыя спасылкі на "экстрэмізм" ці "тэрарызм" рэдка (калі наогул калі-небудзь) кваліфікуюцца як законныя.

Абмежаванні лічбавых правоў павінны быць "неабходныя ў дэмакратычным грамадстве" - гэта азначае, што нават калі абмежаванні заснаваныя на законе і накіраваныя на вырашэнне ўрадам сваёй законнай задачы, яны таксама павінны гарантаваць, што лічбавыя правы не будуць абмежаваныя ў большай ступені, чым гэта неабходна для вырашэння дзяржаўных задачаў. Напрыклад, запыты ўраду на атрыманне дадзеных SMC і іншых платформаў павінны быць празрыстыя, абмежаваныя і павінны даваць адпаведныя магчымасці для абскарджвання.

Акрамя таго, збор альбо апрацоўка дадзеных АГС ці іх прадстаўнікоў для лічбавых тэхналогій (напрыклад, сістэм, якія кіруюцца штучным інтэлектам) павінны ажыццяўляцца толькі ў строга неабходных мэтах. Любое выкарыстанне дадзеных павінна быць абмежавана па часе, аб'ёме і бяспечна/абаронена ад умяшання. Акрамя таго, пры абмежаванні анлайн-кантэнту, які палічаны мовай варожасці ці экстрэмісцкім выказваннем, SMC павінны прымаць меры, каб пазбегнуць непарапартыйнага ўздзеяння на ўжо маргіналізаваныя групы, такія як жанчыны/гендэрна небінарныя асобы і расавыя групы.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Урады прымаюць законы, якія ўпаўнаважваюць альбо дазваляюць ім здзяйсняць поўнае выдаленне кантэнту, блакаваць вэб-сайты АГС або пазбаўляць прадстаўнікоў АГС доступу да платформаў.
- Законы аб нацыянальнай бяспецы, памежным кантролі альбо барацьбе з тэрарызмам дазваляюць непразрыстыя і непадсправаздачныя ўрадавыя запыты дадзеных, аб якіх карыстальнік, якога яны датычацца, не ведае і не можа скарыстацца правам на абарону.
- Законы дазваляюць масавы збор і выкарыстанне біяметрычных дадзеных для шырокага круга мэтаў, уключаючы сачэнне.
- Базы дадзеных, сабраныя для адной мэты, перапрафілююцца для іншай (напрыклад, законы аб надзвычайным становішчы дазваляюць збор дадзеных для адсочвання COVID-19, і гэтыя дадзеныя пазней трапляюць у рукі праваахоўных органаў).

3. Развіццё і выкарыстанне лічбавых тэхналогій, у тым ліку штучнага інтэлекту (AI) і аўтаматызаваных сістэм, адпавядае міжнародным стандартам у галіне правоў чалавека.

Новыя тэхналогіі могуць негатыўна ўплываць на лічбавыя правы. Дзяржавы павінны прыняць законы, якія рэгулююць тэхналогіі з улікам іх уздзеяння на правы чалавека і з улікам існуючых рызыкаў. Яны павінны ўвесці гарантыі для прадухілення негатыўнага ўздзеяння на правы чалавека, асабліва ў выпадках, калі рызыка злоўжыванняў высокая (напрыклад, праваахоўная дзейнасць, памежны кантроль, нацыянальная бяспека, правасуддзе). Дзяржава павінная ўвесці абавязковую праверку захавання правоў чалавека, уключаючы ацэнку ўздзеяння на правы чалавека (АУПЧ), якая накладвае на распрацоўшчыкаў і укараняльнікаў штучнага інтэлекту (AI) абавязак праводзіць належную праверку сваіх паслуг і прадуктаў на працягу ўсяго жыццёвага цыкла прадукту (праектаванне, распрацоўка, укараненне, абслугоўванне). Калі тэхналогіі прынцыпова несумяшчальныя з правамі чалавека (напрыклад, масавае біяметрычнае назіранне, такое як аддаленая біяметрычная ідэнтыфікацыя з распазнаннем асобаў), яны павінны быць забароненыя.

Дзяржава павінная забяспечыць праз законы аб абароне дадзеных, каб АГС і групы, якія закранаюцца, ведалі аб выкарыстанні тэхналогіяў, якое ажыццяўлялася б толькі з іх згоды. Яны таксама павінны мець права на абарону ў выпадку няправільнага выкарыстання ці злоўжывання тэхналогіямі. Законы павінны забяспечваць адэкватную празрыстасць скарыстаных тэхналогій для групаў, якія закранаюцца.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Тэхналогіі ўкараняюцца без заснавання на правах чалавека працэсу, такога як правядзенне АУПЧ або сапраўднае ўцягванне грамадзянскай супольнасці і групаў, якія закранаюцца.
- Законы пра абарону дадзеных і іншыя адпаведныя законы не рэгулююць належным чынам сістэмы штучнага інтэлекту, у выніку чаго АГС альбо групы, якія закранутыя, не ведаюць, што яны падлягаюць ўздзеянню сістэмы штучнага інтэлекту, і не маюць ніякіх сродкаў для таго, каб аспрэчыць яе выкарыстанне.

Практыка

Індикатары для практыкі
1. Меры па барацьбе з кіберзлачыннасцю, дэзінфармацыяй, мовай варожасці/падбухторваннем да гвалту і тэрарызму не выкарыстоўваюцца для абмежавання лічбавых правоў. 2. Дзяржаўныя органы не прымаюць ніякіх захадаў па прадухіленні або парушэнні ажыццяўлення лічбавых правоў чалавека, у тым ліку праз адключэнне сігналу мабільнай сувязі, запаволення або спынення працы Інтэрнета або абмежавання доступу да лічбавых інструментаў.

3. Дзяржаўныя органы не выкарыстоўваюць тэхналогіі для таго, каб прымусіць замаўчаць АГС, для сачэння або пераследу АГС, праваабаронцаў, актывістаў і пратэстуючых на падставе іх дзейнасці у Інтэрнэце, не блакуюць вэб-сайты і блогі АГС і не выдаляюць кантэнт.

4. Дзяржаўныя органы і прыватны сектар праяўляюць належны клопат аб правах чалавека, уключаючы ацэнку ўздзеяння, забяспечваюць празрыстасць праектавання, распрацоўкі і ўкаранення лічбавых тэхналогіяў, а таксама ўдзельнічаюць у сапраўдных кансультацыях з АГС і групамі, якія могуць быць закранутыя, да і пасля ўкаранення лічбавых тэхналогіяў.

г. Меры па барацьбе з кіберзлачыннасцю, дэзінфармацыяй, мовай варожасці/падбукторваннем да гвалту і тэрарызму не выкарыстоўваюцца для абмежавання лічбавых правоў.

Дзяржавы не павінныя выкарыстоўваць якія кольвек захады па барацьбе з кіберзлачыннасцю, дэзінфармацыяй, распальваннем варожасці/падбукторваннем да гвалту і тэрарызмам у якасці падставы для абмежавання лічбавых правоў. Хоць гэтыя меры важныя для абароны анлайн-прасторы і лічбавых правоў, яны таксама могуць быць скарыстаныя не па прызначэнні для пашырэння ўрадавых паўнамоцтваў, абмяжоўваючы грамадзянскую прастору і негатыўна ўплываючы на правы людзей у сетцы. Шмат якія тэрміны, такія як дэзінфармацыя і мова варожасці, не маюць азначэння ў міжнародным праве, і ўрады могуць тлумачыць іх пашыральна, каб апраўдаць абмежаванні. Існуе мноства выпадкаў, калі на практыцы дзяржавы выкарыстоўваюць захады па барацьбе з кіберзлачыннасцю, дэзінфармацыяй, мовай варожасці/падбукторваннем да гвалту і тэрарызмам для абмежавання лічбавых правоў. У некаторых выпадках увядзенне надзвычайнага становішча альбо абарона дзяржаўнага суверэнітэту (і прыняццё захадаў супраць дзяржаў-агрэсараў) таксама могуць быць скарыстаныя для абмежавання лічбавых правоў, у тым ліку праз блакіраванне сацыяльных сетак.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Урад загадвае сэрвісам сацыяльных сетак (SMC) сістэматычна блакаваць кантэнт АГС, паколькі бачыць у ім пагрозу;
- Урад ці кампаніі выкарыстоўваюць захады па барацьбе з кіберзлачыннасцю, дэзінфармацыяй, распальваннем варожасці/падбукторваннем да гвалту ці тэрарызму, каб абысці юрыдычныя працэдуры, патрабаванні празрыстасці ці ўзаемадзеяння з зацікаўленымі бакамі.

2. Дзяржаўныя органы не прымаюць ніякіх захадаў па прадухіленні або парушэнні ажыццяўлення лічбавых правоў чалавека, у тым ліку праз адключэнне сігнала мабільнай сувязі, запаволення або спынення працы Інтэрнэта або абмежавання доступу да лічбавых інструментаў.

Доступ да інтэрнэту з'яўляецца асновай для ажыццяўлення нашых правоў чалавека ў сённяшні час, а адключэнне інтэрнэту супярэчыць правам чалавека, паколькі яно ніколі не можа быць сувымерным. АГС не могуць працаваць адекватна, калі ў іх няма доступу да інтэрнэту.

Адключэнне інтэрнэту можна вызначыць як наўмыснае парушэнне працы інтэрнэту ці электронных камунікацый, якое робіць іх недаступнымі або фактычна непрыдатнымі для выкарыстання пэўнай групай насельніцтва ці ў пэўным месцы, часта з мэтай устанаўлення кантролю над патокам інфармацыі і недапушчэння крытыкі або ажыццяўлення асноўных правоў. Поўнае адключэнне інтэрнэту з'яўляецца самым крайнім выпадкам, але іншыя адпаведныя захады могуць уключаць запаволенне працы інтэрнэту альбо спыненне/перапыненне злучэння праз мабільныя тэлефоны. У такіх выпадках дзяржавы і тэлекамунікацыйныя кампаніі абмяжоўваюць мабільную сувязь для прадухілення эфектыўнай камунікацыі актывістаў/АГС (асабліва падчас публічных сходаў) або выкарыстоўваюць прылады перахопу трафіку мабільных тэлефонаў для сачэння за актывістамі (напрыклад, ілжывыя мабільныя станцыі для перахопу сігналаў мабільных тэлефонаў, якія выкарыстоўваюцца праваахоўнымі органамі і/або спецслужбамі).

Адключэнне альбо запавольванне працы Інтэрнэта часта непрапарцыйна моцна ўплывае на асобаў, якія прыналежаць да групаў рызыкі, такіх як журналісты, актывісты і палітычныя дысідэнты. Ёсць прыклады, калі дзяржавы перапыняюць доступ да інтэрнэту падчас выбараў, пратэстаў ці школьных іспытаў.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Урад выкарыстоўвае нацыянальную бяспеку ці злачыннасць у якасці апраўдання для адключэння ці запаволення працы Інтэрнэту;
- Урад устанаўлівае жорсткія патрабаванні або аказвае ціск на тэлекамунікацыйныя прадпрыемствы, з тым каб тыя закрылі Інтэрнэт, пад пагрозай спынення дзеяння ліцэнзій, канцэсій або дазволаў;
- Урад спрабуе заблакаваць доступ да пэўных інструментаў, каб прадухіліць сходзі ў Інтэрнэце або крытычныя выказванні.

3. Дзяржаўныя органы не выкарыстоўваюць тэхналогіі для таго, каб прымусіць замаўчаць АГС, для сачэння або пераследу АГС, праваабаронцаў, актывістаў і пратэстуючых на падставе іх дзейнасці у Інтэрнэце, не блакуюць вэб-сайты і блогі АГС і не выдаляюць кантэнт.

Дзяржаўныя ўстановы не павінны займацца тролінгам, доксінгам ці кібератакамі на АГС і іншых сябраў грамадзянскай супольнасці. АГС і актывісты павінны мець магчымасць займацца анлайн-дзейнасцю, не баючыся ціску ці арышту. Прыклады анлайн-дзейнасці ўключаюць стварэнне/генераванне кантэнту на платформах сацыяльных сетак (напрыклад, тэксту, фатаграфій, відэа, аўдыё і г.д.), размяшчэнне кантэнту іншых актывістаў ці журналістаў, выкарыстанне камунікацыйных платформаў для садзейнічання правядзенню гутарак, навучання/трэнінгаў ці сходаў, якія падпадаюць пад іх права на свабоднае аб'яднанне (напрыклад, Zoom, Skype або іншыя платформы відэаканферэнцый або прыкладанні для абмену паведамленнямі, такія як WhatsApp, Signal або Telegram).

АГС і актывісты павінны дзейнічаць свабодна ад лічбавага дзяржаўнага назірання. Грамадзянская супольнасць не павінна падвяргацца біямэтрычнай ідэнтыфікацыі на аснове AI (напрыклад, тэхналогіі аналізу твару, уключаючы распазнаванне твару і эмоцый, прэдыктыўная ахова парадку), шпіёнскаму/шкоднаскаму праграмнаму забеспячэнню або іншым формам лічбавага назірання. Акрамя таго, СМС павінныя гарантаваць, што карыстальнікі могуць размяшчаць кантэнт у Інтэрнэце, не раскрываючы сваёй асобы, і што ананімнасць абаронена.

Збор дадзеных павінны быць абмежаваны строгім мінімумам, бо збор прыватнай інфармацыі (асабліва адчувальных дадзеных, такіх як біямэтрычныя дадзеныя) можа адбіць у людзей жаданне ўдзельнічаць у анлайн-актывнасці. Гэта можа аказаць скоўваючае ўздзеянне на свабоду выказвання меркаванняў у Інтэрнэце і паставіць пад пагрозу бяспеку грамадзянскіх актывістаў. Дзяржаўныя ўстановы павінныя забяспечыць празрыстасць любых запытаў аб прадастаўленні інфармацыі або выдаленні кантэнту, якія яны накіроўваюць лічбавым платформам/СМС.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржава закупляе і/або выкарыстоўвае тэхналогіі назірання для маніторынгу, ідэнтыфікацыі і пераследу актывістаў ці прадстаўнікоў АГС;
- Прадстаўнікі дзяржавы вядуць паклёпніцкія кампаніі супраць актывістаў ці АГС на платформах сацыяльных сетак (альбо раскрываючы іх асобу, альбо выкарыстоўваючы фальшывыя акаўнты ці размяшчаючы ананімныя паведамленні);
- Дзяржава аказвае ціск на тэлекамунікацыйныя і іншыя тэхналагічныя кампаніі, патрабуючы выдаць ім прыватныя дадзеныя кліентаў;
- Дзяржава стварае "кантрольныя спісы" асобаў, чыю дзейнасць у сацыяльных сетках яны адсочваюць у мэтах будучых арыштаў/затрыманняў.

4. Дзяржаўныя органы і прыватны сектар праяўляюць належны клопат аб правах чалавека, уключаючы ацэнку ўздзеяння, забяспечваюць празрыстасць праектавання, распрацоўкі і ўкаранення лічбавых тэхналогіяў, а таксама ўдзельнічаюць у сапраўдных кансультацыях з АГС і групамі, якія могуць быць закранутыя, да і пасля ўкаранення лічбавых тэхналогій.

Другі кампанент Кіруючых прынцыпаў прадпрымальніцкай дзейнасці ў аспекце правоў чалавека Арганізацыі Аб'яднаных Нацый устанаўлівае адказнасць кампаній за належны клопат аб правах чалавека з мэтай прадукцыйнага альбо змякчэння якога кольвек неспрыяльнага ўздзеяння на правы чалавека іх дзейнасці, паслугаў, прадукцыі і стасункаў. Гэты працэс уключае ў сябе ацэнку фактычнага і патэнцыйнага ўздзеяння на правы чалавека, улік і прыняцце мер па выніках, адсочванне рэакцый у адказ і інфармаванне аб тым, як улічваецца ўздзеянне.

Празрыстасць неабходная для разумення пагрозаў ці парушэнняў правоў чалавека і з'яўляецца першым крокам для прыцягнення вінаватых да адказнасці. Празрыстасць тэхналогій можа прымаць розныя формы і залежыць ад тыпу тэхналогіі і стадыі яе жыццёвага цыкла (г.зн. праектавання, распрацоўкі, тэставання, укаранення, абслугоўвання). Кампаніі і ўрады, якія праводзяць ацэнку ўздзеяння на правы чалавека, павінны публікаваць ключавую інфармацыю, якая датычыцца працэсу/метадалогіі, узаемадзеяння з зацікаўленымі бакамі, высноваў і іх выкарыстання ў сваёй дзейнасці і прадукцыі. У цэлым, важна, каб якая кольвек інфармацыя, якая перадаецца, была даступная і зразумелая шырокаму колу зацікаўленых бакоў, асабліва маргіналізаваных.

Пры ацэнцы ўздзеяння сваіх паслугаў і прадуктаў на правы чалавека кампанія ці дзяржаўная ўстанова павінны кансультавацца з АГС і групамі, якія закранаюцца. Такое ўзаемадзеянне павіннае быць пастаянным, празрыстым і забяспечваць значны ўдзел знешніх зацікаўленых бакоў (у тым ліку шляхам прадастаўлення рэсурсаў і нарошчвання патэнцыялу/навучання для мэтай ўдзелу).

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Укараненне тэхналогій без папярэдняй АУПЧ; •
- Правядзенне АУПЧ без удзелу АГС і груп, якія закранаюцца, і/ці не апублікаванне вынікаў АУПЧ;
- Правядзенне аднаразовай АУПЧ і не ўключэнне атрыманых вынікаў у шырэйшы працэс праектавання, распрацоўкі альбо ўкараненні тэхналогій;
- Прадастаўленне недакладнай, ілжывай ці ўводзячай у зман інфармацыі ці абмежаванне доступу да адпаведнай інфармацыі;

Стандарт 2. Дзяржава выкарыстоўвае адмысловыя механізмы для падтрымкі супрацоўніцтва з АГС

Акрамя негатыўнага абавязацельства "не нашкодзь", дзяржавы нясуць пазітыўныя абавязацельствы па стварэнню бяспечнага і інклюзіўнага асяроддзя (як афлайн, так і анлайн), у якім АГС, актывісты, журналісты і іншыя зацікаўленыя бакі могуць эфектыўна выконваць сваю працу. Пры распрацоўцы палітыкі або ўкараненні практыкі, звязанай з лічбавымі правамі, дзяржавы павінны канструктыўна прыцягваць усе зацікаўленыя бакі, надаючы асаблівую ўвагу грамадзянскай супольнасці, закранутым групам і маргіналізаваным супольнасцям. Дзяржавы павінны ствараць эфектыўныя і даступныя механізмы разгляду скаргаў, каб забяспечыць доступ да сродкаў прававой абароны тым, чые лічбавыя правы былі парушаныя. Гэта ўключае ў сябе стварэнне прававой базы для прыцягнення тэхналагічных кампаній да адказнасці за іх дзейнасць, паслугі і прадукты, а таксама забеспячэнне карпаратыўнай адказнасці за абарону правоў чалавека. Іншыя практыкі звязаныя з пераадоленнем лічбавага разрыву альбо з падтрымкай цыфравізацыі на аснове правоў чалавека, што можа садзейнічаць дзейнасці грамадзянскай супольнасці, забяспечваючы бяспеку і адкрытасць анлайн-прасторы, свабоднай ад сачэння, пераследу і злоўжыванняў, а таксама забяспечваючы абарону дадзеных прадстаўнікоў грамадзянскай супольнасці.

Закон

Індыкатары для закона
1. Дзяржава гарантуе адкрыты, даступны і недарагі Інтэрнэт. 2. Дзяржава забяспечвае існаванне незалежнага, эфектыўнага, непрадузятага ды забяспечанага дастатковымі рэсурсамі механізма нагляду, а таксама наяўнасць эфектыўных сродкаў прававой абароны ў выпадку парушэння лічбавых правоў.

1. Дзяржава гарантуе адкрыты, даступны і недарагі Інтэрнэт.

Доступ да Інтэрнэту з'яўляецца асновай для ажыццяўлення нашых правоў чалавека ў сённяшні час, асабліва свабоды выказвання меркаванняў, асацыяцыі і сходаў, і гэта павінна быць найпрост вызначана на ўзроўні закона. Кожнаму чалавеку павінен быць гарантаваны адкрыты, даступны і недарагі Інтэрнэт. Гэта азначае наяўнасць доступу да сусветнага Інтэрнэту (а не да мадыфікаванай краінавай версіі). Адкрыты Інтэрнэт азначае, што вэб-сайты могуць свабодна працаваць ва ўмовах сеткавага нейтралітэту і без перашкодаў з боку інтэрнэт-правайдэраў. Акрамя таго, Інтэрнэт павінен быць даступным, гэта значыць усе рэгіёны павінны мець доступ да Інтэрнэту, асабліва бедныя, сельскія ці слабаразвітыя раёны. Доступ да інтэрнэту не павінен быць залішне дарагі: ён павінен прадастаўляцца па нізкім кошце ці бясплатна, асабліва для людзей з бедных слаёў насельніцтва ці з нізкім сацыяльна-эканамічным статусам. Дзяржавы павінны падтрымліваць тэлекамунацыйную інфраструктуру і праграмае забеспячэнне. Станоўчым крокам можа стаць фінансавая падтрымка дзяржавамі АГС і маргіналізаваных груп, якія не могуць дазволіць сабе інтэрнэт па рынкавым кошце. Тэлекамунацыйныя аператары і кампаніі павінны мець магчымасць свабодна працаваць у адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Урады ўводзяць празмерныя абмежаванні на тэлекамунацыі, і/або ў вялікіх рэгіёнах краіны няма даступнай інтэрнэт-інфраструктуры, таму тамтэйшыя АГС не могуць атрымаць доступу да інтэрнэту.
- Законы аб сеткавай нейтральнасці перашкаджаюць адкрытаму і хуткаму інтэрнэту, аддаючы перавагу адным вэб-сайтам перад іншымі.

2. Дзяржава забяспечвае існаванне незалежнага, эфектыўнага, непрадзятага ды забяспечанага дастатковымі рэсурсамі механізма нагляду, а таксама наяўнасць эфектыўных сродкаў прававой абароны ў выпадку парушэння лічбавых правоў.

Дзяржаўныя органы павінны забяспечыць, каб АГС і актывісты мелі эфектыўны і бесперашкодны доступ да сродкаў прававой абароны, у тым ліку шляхам прадастаўлення навучання і рэсурсаў, неабходных для звароту па прававую абарону.

АГС павінны мець магчымасць абскардзіць любое парушэнне іх лічбавых правоў. Працэдура абскарджвання павінна быць зразумелай і няцяжкай. Любая плата за абскарджванне павінная быць разумнай і не павінна быць перашкодай, якая робіць практычна немагчымым для АГС дамагацца кампенсацыі стратаў. Механізм нагляду павінен забяспечваць своєчасовыя сродкі прававой абароны, якія таксама павінныя ўключаць кампенсацыю за любую шкоду.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Абмежаванне сродкаў прававой абароны шкодай або парушэннямі, учыненымі ў афлайне, а не ў анлайне;
- Выкарыстанне камерцыйнай таямніцы, заканадаўства аб інтэлектуальнай уласнасці, нацыянальнай бяспекі, крымінальнага або іміграцыйнага заканадаўства, сярод іншых, у якасці перашкод для сістэматычнай цяжкасці доступу да правосуддзя ў адносінах да лічбавых.

Практыка

Індикатары для практыкі

1. Дзяржава вядзе празрысты і інклюзіўны дыялог з усімі зацікаўленымі бакамі, уключаючы грамадзянскую супольнасць, пры распрацоўцы і прыняцці нацыянальнай дзяржаўнай палітыкі ў галіне лічбавых тэхналогій і штучнага інтэлекту.
2. Дзяржаўныя органы ўдзельнічаюць або фінансуюць мерапрыемствы, накіраваныя на пераадоленне лічбавага разрыву, у тым ліку праз адукацыю, доступ да тэхналогій, прасоўванне лічбавай пісьменнасці і г.д.
3. Дзяржава выкарыстоўвае лічбавыя тэхналогіі для забеспячэння магчымасці ажыццяўлення правоў чалавека.

1. Дзяржава вядзе празрысты і інклюзіўны дыялог з усімі зацікаўленымі бакамі, уключаючы грамадзянскую супольнасць, пры распрацоўцы і прыняцці нацыянальнай дзяржаўнай палітыкі ў галіне лічбавых тэхналогій і штучнага інтэлекту.

Пры распрацоўцы нацыянальнай палітыкі і законаў у галіне тэхналогій дзяржавы павінныя забяспечыць іх адпаведнасць міжнародным стандартам у сферы правоў чалавека.

Супрацоўніцтва з удзелам шматлікіх зацікаўленых бакоў мае вырашальнае значэнне для забеспячэння таго, каб лічбавыя тэхналогіі і заканадаўства/палітыка ў галіне тэхналогій былі заснаваныя на правах чалавека і садзейнічалі захаванню інтарэсаў усіх, асабліва тых, хто падвяргаецца найбольшай рызыцы. Для гэтага неабходна, каб супольнасці, якія закранаюцца, і маргіналізаваныя групы займалі цэнтральнае месца ва ўсіх абмеркаваннях і распрацоўках, звязаных з тэхналагічнай палітыкай. Дзяржавам трэба надаваць асаблівую ўвагу рабоце з АГС, якія традыцыйна не займаюцца пытаннямі лічбавых правоў, уключаючы тых, хто прадстаўляе інтарэсы жанчын і гендэрна небінарных асобаў, прадстаўнікоў расавых меншасцяў, ЛГБТКІ+, інвалідаў, дзяцей і пажылых людзей, а таксама асобаў з сельскай мясцовасці альбо з нізкім сацыяльна-эканамічным статусам.

Дзяржавы павінныя прадастаўляць адэкватныя рэсурсы як у плане фінансавання, так і нарошчвання патэнцыялу/навучання, прадстаўнікам супольнасцяў і АГС, каб забяспечыць іх сапраўдны ўдзел. Гэта асабліва важна ў сектары лічбавых правоў, дзе, як правіла, існуе "прабел у ведах", і многія актывісты адчуваюць сябе дрэнна падрыхтаванымі да ўдзелу ў тэхнічнай палітыцы.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Прыняцце законаў або палітыкі, звязаных з тэхналогіямі, без належных кансультацый з зацікаўленымі бакамі, у тым ліку шляхам прадастаўлення недастатковага часу або рэсурсаў для паўнаwartаснага ўдзелу;
- Абмежаванне доступу да дакументаў ці інфармацыі, неабходнай для паўнаwartаснага ўдзелу розных зацікаўленых бакоў;
- Перавага карпаратыўным гульцам або ўплывовым арганізацыям у параўнанні з менш рэсурсна забяспечанымі і нізавымі арганізацыямі.

2. Дзяржаўныя органы ўдзельнічаюць або фінансуюць мерапрыемствы, накіраваныя на пераадоленне лічбавага разрыву, у тым ліку праз адукацыю, доступ да тэхналогій, прасоўванне лічбавай пісьменнасці і г.д.

Дзяржава павінная быць прыхільніцай справы развіцця лічбавых навыкаў сваіх грамадзян і АГС. Дзяржава павінная прадастаўляць грамадзянам і АГС трэнінгі па лічбавай бяспецы і лічбавай пісьменнасці. Яна павінная прадастаўляць фінансаванне АГС, у тым ліку тым, якія традыцыйна не займаюцца пытаннямі лічбавых правоў, каб яны маглі ўдзельнічаць у

вырашэнні пытанняў, звязаных з лічбавізацыяй і правамі чалавека ў лічбавай сферы. Акрамя таго, дзяржаве належыць прадастаўляць абсталяванне, прылады, доступ да інтэрнэту тым АГС, якія не маюць рэсурсаў або сродкаў каб набыць гэта. Сюды ўваходзіць, у прыватнасці, праграмае забеспячэнне, неабходнае для прадухілення ўзлому, сачэння ці кібератак.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Дзяржава не робіць ніякіх дзеянняў для забеспячэння ўсеагульнага доступу да Інтэрнэту;
- Дзяржава ўзаемадзейнічае толькі з тэхналагічна развітымі супольнасцямі;
- Дзяржава выкарыстоўвае лічбавае абсталяванне, якое падвяргае карыстальнікаў/ОГО атакам або стварае ўразлівасці, або з мэтай назірання за імі (напрыклад, заражанае шпіёнскімі ці шкоднымі праграмамі).

3. Дзяржава выкарыстоўвае лічбавыя тэхналогіі для забеспячэння магчымасці ажыццяўлення правоў чалавека.

Лічбавізацыя некаторых адміністрацыйных паслуг можа быць карыснай, пры ўмове наяўнасці альтэрнатыўных сродкаў, з тым каб ніводная АГС не была выключаная і не падвяргалася небяспецы. Гэта стала асабліва важным падчас пандэміі COVID-19, калі шмат якія асабістыя сустрэчы былі абмежаваныя. Прыкладамі лічбавізацыі адміністрацыйных паслугаў з'яўляюцца электронныя петыцыі, электронная падача дакументаў для рэгістрацыі АГС, анлайн-зносін па электроннай пошце альбо відэаканферэнцыі, анлайн-рэгістры насельніцтва альбо доступ да інфармацыі. Збор/раскрыццё прыватнай інфармацыі, неабходнай для распрацоўкі або ўкаранення гэтых лічбавых інструментаў, не павінна ставіць пад пагрозу ажыццяўленне правоў чалавека ці бяспекі актывістаў, АГС і г.д. Дадзеныя групаў, якія закранаюцца, асабліва канфідэнцыйныя, павінны быць цалкам абаронены.

Магчымыя парушэнні дадзенага індикатара:

- Выкарыстанне лічбавых інструментаў у адміністрацыйных мэтах без належнай увагі да пытанняў прыватнасці і бяспекі, альбо такім чынам, каб выключыць АГС ці маргіналізаваныя групы.

Крыніцы

- <https://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomOpinion/Articles19-20/Pages/Index.aspx>
- <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24736>
- <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Terrorism/Use-Biometric-Data-Report.pdf>
- A/HRC/41/41 - 2019 Report of the Special Rapporteur on the rights to freedom of peaceful assembly and of association

- A/HRC/46/37 (2021) Report of the Special Rapporteur on the right to privacy (“Artificial intelligence and privacy, and children’s privacy”)
- A/HRC/39/29 (2018) The right to privacy in the digital age, Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights
- A/HRC/RES/32/13 - 32/13. Human Rights Council resolution on the promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, 1 July 2016
- A/71/53 - Human Rights Council resolution 32/31 on Civil society space, 1 July 2016
- A/HRC/47/L.22 Human Rights Council Resolution 47/22 (2021) on the promotion, protection and enjoyment of human rights on the internet
- A/HRC/47/L.12/Rev.1 Rights Council Resolution 47/12 (2021), New and emerging digital technologies and human rights
- A/HRC/47/L.1 Human Rights Council Resolution 47/1 (2021), Civil Society Space Resolution
- A/RES/71/199 - General Assembly Resolution 71/199 on the right to privacy in the digital age, 19 December 2016
- A/RES/73/173 - General Assembly Resolution 73/173 on promotion and protection of human rights and fundamental freedoms, including the rights to peaceful assembly and freedom of association, 17 December 2018
- A/HRC/17/27 - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue, 16 May 2011
- A/HRC/38/35 - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 6 April 2018
- General comment No. 34 (2011), Article 19: Freedoms of opinion and expression
- General comment No. 37 (2020) on the right of peaceful assembly (article 21)
- Council of Europe Commissioner For Human Rights Recommendation (2019) “Unboxing artificial intelligence: 10 steps to protect human rights” CM/Rec(2020)1 - Recommendation CM/Rec(2020)1 of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems, 8 April 2020
- Council of Europe, Consultative Committee of Convention 108, Guidelines on Facial Recognition (2021)
- UN Special Rapporteurs Joint Statement, “Digital rights: key to inclusive and resilient world”, RightsCon 7-11 June 2021

ДАДАТАК

Гласарый

Гэты збор азначэнняў уяўляе сабой спіс ключавых тэрмінаў і канцэпцый, якія выкарыстоўваюцца ў CSO Meter і Тлумачальнай Запісцы.

Anti-money laundering Легалізацыя («адмыванне») даходаў, атрыманых злачынным шляхам

Супрацьдзеянне легалізацыі («адмыванню») даходаў, атрыманых злачынным шляхам - гэта набор працэдур, законаў і нарматыўных актаў, распрацаваных для прадукінення, супрацьдзеяння і спынення практыкі генеравання даходаў для індывідуальнай асобы або групы з дапамогай ажыццяўлення незаконных дзеянняў і/або злачынных дзей.

Artificial Intelligence (AI) Штучны інтэлект (AI)

Сістэмы штучнага інтэлекту - гэта заснаваныя на алгарытмах тэхналогіі, распрацаваныя з магчымасцю ўзаемадзейнічаць з зададзеным фізічным ці віртуальным асяроддзем, аналізаваць яго, усталёўваць узаемасувязі і выконваць кагнітыўныя задачы, такія як прагназаванне, рэкамендацыі ці рашэнні. Сістэмы AI прызначаны для працы і дасягнення зададзенага набору мэтай, якія вызначаюцца чалавекам, з рознай ступенню аўтаномнасці ад умяшальніцтва чалавека. Сістэмы на аснове AI могуць быць чыста праграмныя, што дзейнічаюць у віртуальным свеце (напрыклад, галасавыя памочнікі, праграмы аналізу выяваў, пошукавыя сістэмы, сістэмы распазнання маўлення і твараў), або AI можа быць убудаваны ў апаратныя прылады (напрыклад, удасканаленыя роботы, аўтаномныя аўтамабілі, беспілотнікі альбо прыкладанні Інтэрнэту рэчаў).

Authorization and notification Дазвол і апавяшчэнне

Дазвол - гэта акт, калі ўлады даюць свой дазвол арганізатару мірнага сходу (дакладна выказаны ў пісьмовай форме). Апавяшчэнне - гэта акт прадстаўлення уладам інфармацыі пра маючы адбыцца сход, які не з'яўляецца просьбай на дазвол. (БДІПЧ АБСЕ-Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, Дадатак С)

Censorship Цэнзура

Спыненне выказванняў, публічнай камунікацыі ці іншай інфармацыі або любая іншая дзейнасць, якая спыняе перадачу інфармацыі і ідэй тым, хто хоча іх атрымаць, на падставе таго, што такія матэрыялы лічыцца заганным, тлятворным, адчувальным або нязручным па вызначэнні ўрада або прыватнай структуры.

Civil society Грамадзянская супольнасць

Сукупнасць асобных асоб, а таксама арганізаваных, менш арганізаваных і нефармальных груп, з дапамогай якіх грамадзяне ўдзельнічаюць у жыцці грамадства або выказваюць свае погляды і меркаванні, у тым ліку ўздыхаючы пытанні, звязаныя з парушэннямі правоў чалавека, карупцыяй і іншымі злоўжываннямі, або выказваючы крытычныя заўвагі. Такія арганізаваныя ці менш арганізаваныя групы могуць уключаць прафесійныя і нізавыя арганізацыі, універсітэты і даследчыя цэнтры, рэлігійныя, свецкія і праваабарончыя арганізацыі. *(Савет Еўропы, Кіруючыя прынцыпы ў дачыненні да грамадзянскага ўдзелу ў працэсах прыняцця палітычных рашэнняў, СМ (2017)-83 final (прынятыя 27 верасня 2017), Арт. 2)*

Civil society organisation (CSO) Арганізацыі грамадзянскай супольнасці (АГС)

АГС - гэта добраахвотныя самакіравальныя структуры або арганізацыі, створаныя для выканання ў асноўным некамерцыйных задач іх заснавальнікаў або чальцоў. Яны ўключаюць структуры або арганізацыі, створаныя як прыватнымі асобамі (фізічнымі або юрыдычнымі), так і групамі такіх асоб. Яны могуць як грунтавацца, так і не грунтавацца на сяброўстве. АГС могуць быць як нефармальнымі структурамі або арганізацыямі, так і структурамі або арганізацыямі, якія валодаюць правасуб'ектнасцю. Яны могуць уключаць, напрыклад, асацыяцыі, фонды, некамерцыйныя карпарацыі і прымаць іншыя формы, якія адпавядаюць вышэйназваным крытэрам. CSO Meter не разглядае асяроддзе для палітычных партый, рэлігійных арганізацый і прафсаюзаў. *(Рэкамендацыя Савета Еўропы СМ/Рес (2007)14 аб прававым статусе няўрадавых арганізацый у Еўропе, Арт. 76-77 (прынятая 10 кастрычніка 2007 года), Арт. 1-3)*

CSOs and associated individuals АГС і звязаныя з імі асобы

Розныя катэгорыі людзей, якія цесна працуюць з АГС і могуць закранацца дзяржаўнымі законамі і практыкамі, якія тычацца АГС. Група звязаных з АГС асоб можа ўключаць супрацоўнікаў, сябраў, чальцоў праўлення, валанцёраў, донараў, прыхільнікаў і іншых людзей з сувязямі з АГС.

Civil participation Грамадзянскі ўдзел

Удзел асобных асоб, НДА і грамадзянскай супольнасці агулам у працэсах прыняцця рашэнняў дзяржаўнымі органамі. Грамадзянскі ўдзел у прыняцці палітычных рашэнняў адрозніваецца ад палітычнай дзейнасці ў выглядзе наўпроставага ўдзелу ў палітычных партыях і ад лабіявання ў інтарэсах бізнесу. Грамадзянскі ўдзел у працэсе прыняцця рашэнняў можа прымаць розныя формы, у тым ліку: прадстаўленне інфармацыі, кансультацыі, дыялог і актыўнае падлучэнне. *(Савет Еўропы, Кіруючыя прынцыпы ў дачыненні да грамадзянскага ўдзелу ў працэсах прыняцця палітычных рашэнняў, СМ (2017)-83 фінальн. (прынятыя 27 верасня 2017), Арт. 2 і Арт. 19)*

Consultation Кансультацыі

Такая форма ініцыятывы, калі органы дзяржаўнага кіравання запытваюць АГС пра іх меркаванні па канкрэтнай тэме або развіццю палітыкі. Кансультацыі, як правіла, уключаюць інфармаванне АГС з боку органаў дзяржаўнага кіравання пра змены палітыкі, што здзяйсняюцца, і запыты ў дачыненні да каментароў, меркаванняў і рэакцый. *(Савет Еўропы, Кодэкс рэкамендуемай практыкі грамадзянскага ўдзелу ў працэсе прыняцця рашэнняў, CONF/PLE (2009) CODE1 (прыняты Канферэнцыяй МНДА 1 кастрычніка 2009), пар. IV.i.2.)*

Counter terrorism financing Барацьба з фінансаваннем тэрарызму

Барацьба з фінансаваннем тэрарызму - гэта набор працэдур, законаў і нарматыўных актаў, распрацаваных для прадухілення, супрацьдзеяння і спынення практыкі фінансавання тэрарыстычных актаў, фізічных асоб або арганізацый. *(Рэкамендацыі ФАТФ - Міжнародныя стандарты па супрацьдзеянні адмыванню грошай, фінансаванню тэрарызму і фінансаванню распаўсюджвання зброі масавага знішчэння (2012))*

Crowdfunding Краудфандынг

Краудфандынг - гэта спосаб збору грошай ад вялікай колькасці людзей праз анлайн платформы. Ён можа выкарыстоўвацца для фінансавання праектаў, АГС і бізнэсу. Спонсары і ўладальнікі праекта звязваюцца праз выкарыстанне электронных інфармацыйных сістэм. *(Прапанова Рэгламенту Еўрапейскага Парламента і Савета аб еўрапейскіх пастаўшчыках краудфандынгавых паслуг (ЕПКП) для бізнесу, СОМ (2018) 113 фіналн., Арт. 3)*

Cybercrime Кіберзлачыннасць

Кіберзлачыннасць - гэта злачынныя дзеянні, якія здзяйсняюцца ў Інтэрнеце з выкарыстаннем электронных камунікацыйных сетак і інфармацыйных сістэмаў. ЕС укараніў законы накіонт гэтай з'явы і падтрымлівае апэратыўнае супрацоўніцтва таксама праз незаконадаўчыя дзеянні і прадастаўленне фінансавання. Кіберзлачыннасць - гэта пытанне, што не мае межаў, якое можна класіфікаваць па трох шырокіх азначэннях: (1) злачынствы, характэрныя для Інтэрнэту, такія як напады на інфармацыйныя сістэмы альбо фішынг (напрыклад, падробленыя банкаўскія сайты для атрымання пароляў, якія дазваляюць атрымаць доступ да банкаўскіх рахункаў ахвяраў); (2) махлярства і паддробка ў Інтэрнэце: буйнамаштабнае махлярства можа быць здзейснена ў Інтэрнэце з дапамогай такіх інструментаў, як крадзеж асабістых дадзеных, фішынг, спам і шкоднасны код; (3) незаконны кантэнт у Інтэрнэце, уключаючы матэрыялы аб сэксуальным гвалце над дзецьмі, падбукторванне да расавай нянавісці, падбукторванне да тэрарыстычных актаў і ўслаўленне гвалту, тэрарызму, расізму і ксенафобіі. Многія віды злачынстваў, у тым ліку тэрарызм, гандаль людзьмі, сэксуальны гвалт над дзецьмі і незаконны абарот наркотыкаў, перамясціліся ў Інтэрнэт альбо выкарыстоўваюць яго. Як следства, большасць крымінальных расследаванняў маюць лічбавы кампанент. (https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/cybercrime_en)

Data protection Абарона персанальных дадзеных

Абарона персанальных дадзеных фізічнай асобы самой па сабе альбо як часткі групы або арганізацыі. Права на абарону персанальных дадзеных выводзіцца з больш агульнага права на недатыкальнасць прыватнага жыцця. Некалькі дамоваў у галіне правоў чалавека усталяваюць права на абарону пэўных катэгорый дадзеных і спосабы іх апрацоўкі (напр., Канвенцыя Савета Еўропы аб абароне прыватных асоб датычна аўтаматызаванай апрацоўкі дадзеных асабістага характару №108 і Кіруючыя прынцыпы АБСЕ па абароне недатыкальнасці прыватнага жыцця і трансгранічнаму патоку персанальных дадзеных)

Decision-making process Працэс прыняцця рашэнняў

Распрацоўка, прыняццё, ажыццяўленне, ацэнка і перагляд праграмнага дакумента, стратэгіі, закона або распараджэння на нацыянальным, рэгіянальным або мясцовым узроўні, альбо ж любы працэс, які ажыццяўляецца ўпаўнаважаным на гэта дзяржаўным органам, у якім прымаецца рашэнне, што закранае грамадства агулам або яго частку. *(Савет Еўропы, Кіруючыя прынцыпы ў дачыненні да грамадзянскага ўдзелу ў працэсах прыняцця палітычных рашэнняў, СМ (2017)-83 фінальн. (прынятыя 27 верасня 2017), Арт. 2)*

Defamation Дыфамация

Дыфамация - гэта грамадзянскае правапарушэнне (правіна або дэлікт), якое здзяйсняецца адным чалавекам супраць іншага ці іншых, уключаючы пры некаторых абставінах «юрыдычныя асобы». Прырода такой правіны - гэта негатыўны ўплыў ці шкода рэпутацыі чалавека ці яго/яе добраму імені. Рэпутацыя - гэта хутчэй не пра самаадзнаку, а пра тое, як да чалавека ставяцца іншыя. Такім чынам, акт дыфамачыі прадугледжвае, што нехта робіць няслушнае або непраўдзівое выказванне пра іншага чалавека, якое вядзе да нанясення шкоды яго/яе рэпутацыі ў вачах разважлівых чальцоў грамадства. Такое выказванне можа ўяўляць сабой абвінавачванне, сцвярджэнне, слоўную атаку альбо іншую форму маўлення або дзеяння. Такое выказванне можа быць зробленае вусна або пісьмова; прымаць форму візуальнага малюнка, гукаў, жэстаў або любых іншых спосабаў перадачы значэння; можа быць выказваннем, якое транслюецца па тэлебачанні ці радыё або публікуецца ў Інтэрнэце; альбо можа быць электронным паведамленнем. *(Tarlach McGonagle (2016) Свабода выказвання і дыфамация: даследванне прэцэдэнтнага права Еўрапейскага суда па правах чалавека, Савет Еўропы, стар. 14)*

Demonstration Дэманстрацыя

Дэманстрацыя - гэта сход альбо шэсце, якое праводзіцца з мэтай выказвання пункту гледжання удзельнікаў. *(БДПЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў, Дадатак С).* Контрдэманстрацыя, таксама вядомая як адначасовая апазіцыйная дэманстрацыя, з'яўляецца адной з формаў адначасовых сходаў, на якой удзельнікі жадаюць выказаць сваю нязгоду з поглядамі, якія выказваюць падчас іншага сходу. Права на контрдэманстрацыю не можа быць выкарыстанае супраць рэалізацыі права іншых асоб на правядзенне сходу. *(БДПЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў, пар. 4.4)*

Digital Rights Лічбавыя правы

Лічбавыя правы - гэта ўсё правы чалавека, якія могуць быць скарыстаныя ў лічбавым свеце. У той час як асноўная ўвага надаецца праву на недатыкальнасць прыватнага жыцця, свабодзе меркаванняў, іх выказвання і доступу да інфармацыі, а таксама свабодзе сходаў і асацыяцый, насамрэч лічбавыя правы маюць значна шырэйшую сферу прымянення. Напрыклад, права на недыскрымінацыю, права на жыццё, свабоду і бяспеку, права на справядлівае судовае разбіральніцтва і сродкі прававой абароны, а таксама эканамічныя, сацыяльныя і культурныя правы таксама вельмі актуальныя і часта падвяргаюцца рызыцы пры выкарыстанні лічбавых тэхналогій.

Digital divide Лічбавы разрыў

Тэрмін "лічбавы разрыў" азначае разрыў паміж некаторымі асобамі, хатнімі гаспадаркамі, прадпрыемствамі і геаграфічнымі раёнамі на розных сацыяльна-эканамічных узроўнях як датычна іх магчымасцяў доступу да інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, гэтак і датычна выкарыстання імі Інтэрнэту для шырокага спектра дзейнасці. Лічбавы разрыў адлюстроўвае разнастайныя адрозненні паміж краінамі/рэгіёнамі, дэмаграфічнымі групамі альбо ўнутры іх. (Крыніца: Арганізацыя эканамічнага супрацоўніцтва і развіцця).

Digitally-mediated assembly Сход, які праводзіцца пры дапамозе лічбавых тэхналогій

Сход, які праводзіцца пры дапамозе лічбавых тэхналогій - гэта збіранне больш за аднаго чалавека для вызначаных мэтаў, якое адбываецца з выкарыстаннем альбо пры дапамозе лічбавых камунікацыйных тэхналогій: напрыклад, праз мабільныя тэлефоны, інтэрнэт-сэрвісы, сацыяльныя сеткі або іншыя лічбавыя платформы. У недалёкім мінулым традыцыйнае вызначэнне "мірнага сходу" ўключала толькі фізічныя сходы людзей для выказвання пратэсту, ушанавання памяці ці ўдзелу ў грамадскіх/рэкрэацыйных мерапрыемствах. Аднак сёння наш лічбавы свет адчыняе новыя спосабы арганізацыі такіх сходаў і нават новыя віртуальныя прасторы для іх правядзення альбо для мабілізацыі ўдзельнікаў. У цэлым, мы можам класіфікаваць сходы, якія адбываюцца з выкарыстаннем лічбавых тэхналогій, як: (1) Тыя што праходзяць у фізічнай прасторы, але з выкарыстаннем лічбавых тэхналогій (у прыватнасці, Інтэрнэту), паколькі яны раней абмяркоўваліся, арганізаваліся і/або прасоўваліся з іх дапамогай; (2) Тыя што праходзяць у цалкам віртуальнай прасторы (звычайна ў Інтэрнеце); (3) Гібрыдныя: з элементамі і таго, і іншага. Напрыклад, яны арганізуюцца праз сацыяльныя сеткі і праходзяць як у фізічнай прасторы, так і ў Інтэрнеце, ці яны пачаліся ў фізічнай прасторы, але працягваюцца ў Інтэрнеце, ці наадварот, і г.д. (ECNL)

Discrimination Дыскрымінацыя

Еўрапейская канвенцыя аб абароне правоў чалавека кажа, што карыстанне правамі і свабодамі, прызнанымі ў Канвенцыі, павінна быць забяспечанае без якой бы там ні было дыскрымінацыі па прыкмеце полу, расы, колеру скуры, мовы, рэлігіі, палітычных ці іншых перакананняў, нацыянальнага або сацыяльнага паходжання, прыналежнасці да нацыянальных меншасцяў, маёмнага становішча, нараджэння ці па любых іншых прыкметах. (Артыкул 14 Еўрапейскай канвенцыі аб абароне правоў чалавека) Прынцып недыскрымінацыі забараняе як наўпроставую, так і ўскосную дыскрымінацыю. Пад наўпоставай дыскрымінацыяй разумеюцца законы і нарматыўныя акты, якія спараджаюць няроўнасць, а пад ўскоснай дыскрымінацыяй - законы і нарматыўныя акты, якія на першы погляд не з'яўляюцца дыскрымінацыйнымі, але пры ўжыванні іх на практыцы прыводзяць да няроўнага стаўлення. (БДІПЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, пар. 123)

Equity Раўнапраўе

Раўнапраўе паміж камерцыйным сектарам і сектарам грамадзянскай супольнасці прадугледжвае справядлівы, празрысты і бесстаронні падыход, у рамках якога рэгуляванне кожнага сектара абавязана на нацыянальныя і міжнародныя законы, стандарты і нормы. (Тэматычны даклад Спецыяльнага дакладчыка ААН па пытанні аб праве на свабоду мірных сходаў і праве

на асацыяцыю, А/70/266 (4 жніўня 2015), пар. 17). Роўнае стаўленне прадугледжвае прапарцыйны падыход да сектараў, які ўлічвае асаблівасці кожнага з іх.

Hate speech Мова варожасці

Усе формы самавыяўлення, якія ўключаюць распаўсюджванне, правакаванне, стымуляванне або апраўданне расавай нянавісці, ксенафобіі, антысемітызму або іншых відаў нянавісці на аснове нецярпімасці, уключаючы нецярпімасць у выглядзе агрэсіўнага нацыяналізму ці этнацэнтрызму, дыскрымінацыі і варожасці ў дачыненні да меншасцяў, мігрантаў і асоб з эмігранцкімі каранямі. (Савет Еўропы, Рэкамендацыя No. R (97) 20 Камітэта Міністраў дзяржавам-удзельніцам па пытаннях «распальвання нянавісці», прынятая Камітэтам Міністраў 30 кастрычніка 1997, Дадатак да Рэкамендацыі No. R (97) 20, Мэты)

Hate speech (Six-part test) Мова варожасці (памятка аб шасці крытэрах)

Згодна міжнародным стандартам у галіне свабоды выказвання, выказванне кваліфікуецца як «мова варожасці», калі яно адпавядае шасці крытэрам, якія ўлічваюць:

1. Кантэкст выказвання: напр., выказванне было зроблена на асабістай ці публічнай сустрэчы? Якая была сацыяльная і палітычная сітуацыя ў той час, калі было зробленае і распаўсюджанае выказванне?
2. Хто выказваецца: напр., які быў статус, становішча або ранг у грамадстве чалавека, што зрабіў выказванне? Ці быў ён/яна часткай арганізацыі?
3. Намер: напр., той факт, што чалавек зрабіў(ла) выказванне па неасцярожнасці або нядбайнасці, не з'яўляецца дастатковай падставай для доказа таго, што яно з'яўляецца «прапагандай» або «падбухторваннем» і таму павінна кваліфікавацца як «мова варожасці»;
4. Змест і форму: напр., наколькі правакацыйным і наўпроставым было выказванне? Якія аргументы былі выкарыстаныя ў падтрымку?
5. Ахоп: напр., выказванне было зроблена ў вузкім коле або на публіку? Выказванне распаўсюджвалася ў абмежаваным асяроддзі або было даступнае шырокай грамадскасці? Якія сродкі распаўсюджвання выкарыстоўваліся (асобныя ўлёткі, мейнстрымавыя СМІ, Інтэрнэт і да т.п.)? Наколькі шырокая аўдыторыя была ахопленая?
6. Верагоднасць, немінучасць шкоды: напр., ці была дастатковай верагоднасць таго, што выказванне зможа паспяхова справакаваць да рэальнага дзеяння супраць мэтавай групы? Гэты крытэр таксама ўжываецца нягледзячы на тое, што судовая практыка Еўрапейскага суда па правах чалавека прызнае, што неабавязкова, каб варожасць і гвалт рэальна мелі месца ў выніку падбухторшчыцкага выказвання, калі дэманструецца наяўнасць дакладнага адназначнага намера так зрабіць. (Штогадовы даклад Вярхоўнага камісара ААН па правах чалавека, А/HRC/22/17/Add.4)

Human rights based approach to policing assemblies Падыход, заснаваны на правах чалавека, пры забеспячэнні правапарадку падчас публічных сходаў

Дзеянні па ахове правапарадку падчас правядзення сходаў павінны садзейнічаць рэалізацыі правоў чалавека, як выкладзена ў міжнародных інструментах у галіне правоў чалавека. Яны

павінны адпавядаць прынцыпам законнасці, неабходнасці, супамернасці і недыскрымінацыі, а таксама дзеючым стандартам у галіне правоў чалавека. Для адекватнай рэалізацыі правоў чалавека, у дзяржавы маецца пазітыўны абавязак прымаць неабходныя разумныя меры, якія дазваляюць праводзіць мірныя сходы без боязі, што іх удзельнікі могуць падвергнуцца фізічнаму гвалту або іншым абмежаванням. (БДІПЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў, пар. 5.3)

Human rights due diligence Належная абачлівасць да правоў чалавека

Працэс належнай абачлівасці ў адносінах да правоў чалавека - гэта працэс выяўлення, прадухілення, змякчэння і прыняцця пад улік таго, якімчынам прадпрыемствы вырашаюць праблемы свайго ўздзеяння на правы чалавека (Кіраўнічыя прынцыпы прадпрымальніцкай дзейнасці ў аспекце правоў чалавека ААН, Кіруючыя прынцыпы 15(b)).

Human Rights Impact Assessment (HRIA) Адзнака ўздзеяння на правы чалавека (АУПЧ)

АУПЧ можна вызначыць як працэс выяўлення, разумення, ацэнкі і ліквідацыі неспрыяльнага ўздзеяння бізнес-праектаў і дзейнасці на ажыццяўленне правоў чалавека, якія закранаюцца праваўладальнікаў пры значным удзеле грамадзянскай супольнасці і зацікаўленых бакоў.

Lobbying Лабіраванне

Лабіраванне - гэта прасоўванне асаблівых інтарэсаў пасродкам камунікацыі з дзяржаўным чыноўнікам у якасці складніка структураваных і арганізаваных дзеянняў, накіраваных на ўплыў на прыняццё дзяржаўных рашэнняў. (Рэкамендацыя Камітэта Міністраў Савета Еўропы дзяржавам-сябрам аб прававым рэгуляванні лабісцкай дзейнасці ў сферы прыняцця дзяржаўных рашэнняў, прынятая Камітэтам Міністраў 22 сакавіка 2017 на 1282-м пасяджэнні намеснікаў міністраў; Азначэнні) Згодна Кіруючым прынцыпам Савета Еўропы ў дачыненні да грамадзянскага ўдзелу ў працэсах прыняцця палітычных рашэнняў, лабіраванне адрозніваецца ад грамадзянскага ўдзелу ў прыняцці палітычных рашэнняў, бо яно звязанае з бізнэс-інтарэсамі.

Necessity and proportionality Неабходнасць і супамернасць

У той час як дзяржава можа абмяжоўваць правы чалавека пры пэўных абставінах, заўсёды павінна давацца адекватнае абгрунтаванне. Еўрапейскі суд па правах чалавека падчас вызначэння таго, ці было ўмяшальніцтва абгрунтаванае, вывучае тры галоўныя пытанні. Гэта ўключае праверку: 1) ці мера была ўведзеная ў адпаведнасці з заканадаўствам, (2) ці яе мэтай была абарона прызнанага законнага інтарэсу і (3) ці яна была неабходная ў дэмакратычным грамадстве. Для вызначэння таго, ці ёсць такая неабходнасць, трэба звяртаць увагу на канкрэтныя факты ў дадзенай справе, а таксама на абставіны, дамінуючыя ў дадзенай краіне ў дадзены час. Дзеянні дзяржавы таксама павінны быць заснаваныя на належнай ацэнцы рэлевантных фактаў. Патрабаванне або дактрына супамернасці азначае, што дасягаецца баланс паміж інтарэсамі супольнасці і правамі асобнай асобы і АГС, адпаведна варта звяртацца да найменшага ўзроўню ўмяшальніцтва, неабходнага для абароны законнай мэты. (Хандысайд супраць Вялікабрытаніі, рашэнне ад 7 снежня 1976, А 24) Прынцып супамернасці патрабуе, каб органы ўлады аўтаматычна не накладалі абмежаванняў. Аўтаматычнае прымяненне прадугледжаных законам абмежаванняў звычайна празмернае і хутчэй за ўсё не зможа прайсці праверку на супамернасць, бо не ўлічваецца канкрэтныя абставіны ў кожным

асобным выпадку. (БДППЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў, пар. 2.4)

Net Neutrality Сеткавы нейтралітэт

Сеткавай нейтралітэт - гэта прынцып, паводле якога людзі павінны мець вольны доступ да ўсяго кантэнту і да прыкладанняў у роўнай ступені, незалежна ад крыніцы, без дыскрымінацыі з боку пастаўшчыкоў інтэрнэт-паслугаў у дачыненні да канкрэтных анлайн-сэрвісаў або вэб-сайтаў. Іншымі словамі, гэта прынцып, паводле якога кампанія, якая падлучае вас да Інтэрнэту, не мае права кантраляваць тое, што вы робіце ў Інтэрнэце.

Peaceful assembly Мірны сход

Негвалтоўны збор больш чым аднаго чалавека з пэўнай мэтай, якая можа быць як звязана з выказаннем нейкай пазыцыі, так і з намерам толькі засведчыць групавую салідарнасць альбо ідэнтычнасць, ці для забаўляльных, культурных, рэлігійных альбо камерцыйных мэт. Тэрмін "мірны" раўназначны тэрміну "негвалтоўны". Абароне падлягаюць толькі мірныя сходы. "Гвалт" на сходзе звычайна мае на ўвазе прымяненне ўдзельнікамі фізічнай сілы супраць іншых, што можа прывесці да траўмаў або смерці, або сур'ёзнага пашкоджання маёмасці. Іншыя паводзіны, такія як простае штурханне і піханне, альбо парушэнне руху транспарту ці пешаходаў ці паўсядзённай дзейнасці, не з'яўляецца "гвалтам". Тэрмін «мірны» варта распаўсюдзіць на такія паводзіны, якія могуць раздражняць або крыўдзіць іншых асоб, і нават на такія паводзіны, якія часова замінаюць, ускладняюць або ствараюць перашкоды дзеянням трэціх асоб. (БДППЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў, пар. 1.2-1.3 Заўвага агульнага парадку № 37 Камітэта ААН па правах чалавека (2020) аб праве на мірныя сходы (артыкул 21), пар. 15)

Political activity Палітычная дзейнасць

Няма ўніверсальна прынятага азначэння палітычнай дзейнасці для мэтай уцягнутасці НДА. Заканадаўства і практыка могуць падзяляць палітычную і іншыя віды дзейнасці, якія можна аб'яднаць у дзейнасць у галіне дзяржаўнай палітыкі. Азначэнне палітычнай дзейнасці павінна быць вузкім і ўключаць, напрыклад, рэгістрацыю кандыдата на выбарах, наўпроставое ці непрамае фінансаванне палітычнай партыі ці выбараў, удзел у выбарчай кампаніі, падтрымка кандыдатаў на дзяржаўныя пасады або пэўных палітычных партый. З іншага боку, дзейнасць у галіне дзяржаўнай палітыкі можа ўключаць спробы ўплываць на заканадаўства, уцягнутасць у працэсы прыняцця рашэнняў, лабіяванне, правядзенне кампаній па рэлевантных пытаннях, прыцягненне ўвагі да праблемных пытанняў, назіранне за выбарамі, удзел у грамадскіх справах і крытыка дзеянняў дзяржаўнай улады. (Канферэнцыя МНДА Савета Еўропы, Экспертны савет па заканадаўству аб НДА, якое рэгулюе палітычную дзейнасць няўрадавых арганізацый, OING Conf/Exp (2014) 2, пар. 32 і 34).

Public authority Дзяржаўныя органы

Любы выканаўчы, заканадаўчы або адміністрацыйны орган на нацыянальным, рэгіянальным або мясцовым узроўні, а таксама асобы, якія ажыццяўляюць выканаўчую ўладу або адміністрацыйныя функцыі. (Савет Еўропы, Кіруючыя прынцыпы ў дачыненні да грамадзянскага

ўдзелу ў працэсах прыняцця палітычных рашэнняў, СМ (2017)-83 final (прынятыя 27 верасня 2017), Арт. 2)

Privacy Недатыкальнасць прыватнага жыцця

Недатыкальнасць прыватнага жыцця - гэта асноватворнае права кожнага, згодна з якім ніхто не можа падвяргацца адвольнаму або незаконнаму ўмяшальніцтву ў яго/яе асабістае і сямейнае жыццё, самавольнаму або незаконнаму замаху на недатыкальнасць яго/яе жылля або тайну яго/яе карэспандэнцыі або незаконнаму замаху на яго/яе гонар і рэпутацыю. Кожны чалавек мае права на абарону закону ад такога ўмяшальніцтва або такіх замаху. Права на недатыкальнасць прыватнага жыцця таксама з'яўляецца інструментам абароны ўсеагульнага права на свабоднае фарміраванне меркаванняў і іх выказванне, не асцерагаючыся асуджэння або дыскрымінацыі. Любое абмежаванне права на недатыкальнасць прыватнага жыцця фізічных асоб або арганізацый павінна быць правамерным, законным і супамерным, вытрымліваць баланс з абаронай іншых фундаментальных правоў. (Міжнародны пакт аб грамадзянскіх і палітычных правах, Арт. 17)

Remedy and redress mechanism Механізмы прававой абароны і кампенсацыі шкоды

Механізмы прававой абароны і кампенсацыі шкоды - гэта адміністрацыйныя і судовыя працэдуры, якія ўсталёўваюць права прад'явіць пазоў або падаць апеляцыю супраць любога дзеяння або бяздзейнасці ўладаў, што закранае іх правы, і дамагацца іх судовага перагляду, уключаючы дзеянні, якія закранаюць стварэнне аб'яднанняў, адпаведнасць іх дзейнасці статуту або іншым патрабаванням заканадаўства. (БДППЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, пар. 36)

Resources Рэсурсы

Для таго, каб дамагацца сваіх мэтаў, АГС патрэбныя рэсурсы, то бок фінансаванне і іншыя формы падтрымкі - дзяржаўнай або прыватнай. Тэрмін «рэсурсы» - гэта «шырокі панятак, які ўключае ў сябе фінансавыя выплаты (напрыклад, ахвяраванні, гранты, кантракты, спонсарства, сацыяльныя інвестыцыі); гарантыі па пазыхах і іншыя формы фінансавай дапамогі ад фізічных і юрыдычных асоб; ахвяраванні у натуральнай форме (напрыклад, тавары, паслугі, праграмае забеспячэнне і іншыя віды інтэлектуальнай уласнасці, нерухомасць); матэрыяльныя рэсурсы (напрыклад, канцылярскія тавары і абсталяванне для інфармацыйных тэхналогій); чалавечыя рэсурсы (аплачваемы персанал і добраахвотнікі); доступ да міжнароднай дапамогі і салідарнасці; магчымасць падарожнічаць і мець зносіны без неапраўданага ўмяшальніцтва, а таксама права карыстацца абаронай з боку дзяржавы. Да рэсурсаў таксама адносіцца дзяржаўнае і прыватнае фінансаванне, падатковыя ільготы (напрыклад, заахвочванне ахвяраванняў за кошт зніжэння падатковага падатку або прадстаўлення падатковых крэдытаў), неграшовыя ільготы і даходы ад продажу тавараў, якія належаць аб'яднанню, а таксама іншыя перавагі, якія прадстаўляюцца аб'яднанню (напрыклад, даход ад інвестыцый, арэндная плата, аўтарскія гонарары, даходы ад эканамічнай дзейнасці і ўгодаў з уласнасцю). (БДППЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, пар. 201)

SLAPP (Strategic lawsuits against public participation) Стратэгічныя судовыя пазовы супраць грамадскага ўдзелу

Стратэгічныя судовыя пазовы супраць грамадскага удзелу (SLAPP) - гэта форма юрыдычнага пераследу, скіраваная на аказанне ціску каб, у канчатковым выніку, прымусіць замаўчаць тых, хто выказваецца па пытаннях, якія маюць палітычнае або грамадскае значэнне. SLAPP звычайна прад'яўляюцца прыватнымі асобамі (напрыклад, карпарацыямі, заможнымі магнатамі і г.д.) або прадстаўнікамі дзяржавы/урада, якія дзейнічаюць у сваёй асабістай якасці, і могуць быць скіраваныя супраць журналістаў, актывістаў, навукоўцаў і АГС.

Spontaneous assembly Стыхійны сход

Стыхійны сход звычайна разглядаецца як сход, арганізаваны ў якасці рэакцыі на якую-небудзь падзею, здарэнне, іншы сход або выступ, дзе арганізатар (калі такі маецца) не мае магчымасці выканаць патрабаванне па тэрміне падачы папярэдняга апавяшчэння ці дзе наогул няма ніякага арганізатара. Такія сходы часта блізкія па часе падзеям, што іх выклікалі, і магчымасць правядзення такіх сходаў грае важную ролю, паколькі затрымка аслабіла б эфект ад паслання, што перадаецца такім сходам. Калі да адзінкавага дэманстранта далучаецца іншы або іншыя, такое мерапрыемства павінна лічыцца стыхійным сходам. Хоць тэрмін «стыхійнае» не выключае наяўнасці арганізатара сходу, у лік стыхійных сходаў ўваходзяць і такія, у якіх няма пэўнага арганізатара. Такія сходы з'яўляюцца выпадковымі і ўзнікаюць, напрыклад, калі групы асоб збіраюцца ў канкрэтным месцы без папярэдняй абвесткі або запрашэння. (БДІПЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, *Кіруючыя прынцыпы па свабодзе мірных сходаў*, пар. 115 і 126-127)

State funding Дзяржаўнае фінансаванне

Дзяржаўнае фінансаванне - гэта форма фінансавання АГС, якое вылучаецца з дзяржаўнага бюджэту на цэнтральным і/або лакальным узроўні. Наўпроставае дзяржаўнае фінансаванне ажыццяўляецца праз забеспячэнне наўпроставай падтрымкі з бюджэту, такой як гранты, субсідыі, заключэнне дамоваў на аказанне паслуг або аплата трэцім бакам (ваўчарны механізм). Да непрамога фінансавання адносіцца прадстаўленне дзяржавай пэўных падатковых ільгот. Яно таксама можа прымаць форму «адсоткавага механізму», калі кожны падаткаплатнік можа на свой выбар накіроўваць пэўны адсотак свайго аплачанага падаходнага падатку любому бенефіцыяру, які адпавядае неабходным патрабаванням.

Stigmatization Стыгматызацыя

Акт несправядлівага стаўлення да кагосці альбо чагосці шляхам іх публічнага неўхвалення. (Азначэнне ў Кембрыджскім слоўніку і тэзаўрусе для прасунутых навучэнцаў) Стыгматызацыя можа ўключаць жорсткую рыторыку, калі АГС абвешчаюцца інструментамі замежнага ўплыву за тое, што яны атрымліваюць замежнае фінансаванне, і абвінавачваюцца ў тым, што іх мэтай з'яўляецца падрыў дзяржавы. Стыгматызацыя можа прывесці да множных і пагоршаных формаў дыскрымінацыі, а таксама бачным або незаўважным формам гвалту, што пазбаўляе АГС магчымасці ажыццяўляць сваю дзейнасць у бяспечным і спрыяльным асяроддзі. (Даклады Спецыяльнага дакладчыка ААН па пытанні аб праве на свабоду мірных сходаў і праве на свабоду асацыяцыі, A/HRC/38/34 (13 чэрвеня 2018) і A/HRC/34/52/Add.3)

Transparency Празрыстасць

У кантэксце грамадзянскай супольнасці празрыстасць разглядаецца як узровень адкрытасці, разгалошвання і распаўсюду інфармацыі, што тычыцца каштоўнасцяў, працэсаў і працэдур, звязаных з АГС. (CIVICUS (2014) *Справаздачнасць для грамадзянскай супольнасці ад грамадзянскай супольнасці: гід па ініцыятывам самарэгулявання, стар. 8*) Адкрытасць і празрыстасць маюць фундаментальнае значэнне для падсправаздачнасці і грамадскага даверу. Дзяржава не павінна патрабаваць ад аб'яднанняў падсправаздачнасці і празрыстасці, але павінна заахвочваць і стымуляваць іх да гэтага. (БДІПЧ АБСЕ - Венецыянская камісія, *Кіруючыя прынцыпы па свабодзе аб'яднанняў, пар. 224*)

Volunteering Валанцёрства

Валанцёрства - гэта неаплата неабавязковая праца, г.зн. час, які людзі бясплатна выдаткоўваюць на дзейнасць, якая ажыццяўляецца праз арганізацыю. Валанцёры могуць атрымліваць кампенсацыю расходаў, звязаных з валанцёрствам (харчаванне, транспарт да і з месца валанцёрства, пражыванне, выдаткі на навучанне і г.д.), а таксама ўзнагароджанні, ганарары і іншыя падобныя выплаты ў якасці прызнання за валанцёрскія паслугі. Нягледзячы на атрыманне чалавекам такіх выплат, ён/яна ўсё адно павінны лічыцца валанцёрамі ў сувязі з прыродай такіх выплат і абставінаў для атрымальнікаў. (Міжнародная арганізацыя працы, *Дапаможнік па вымярэнні валанцёрскай працы, 2011, пар. 3.5*)

Whistleblower Інфарматар

Любы чалавек, што паведамляе альбо разгалошвае інфармацыю пра пагрозу або шкоду грамадскаму інтарэсу ў кантэксце яго працоўных адносін у дзяржаўным ці прыватным сектары. (Савет Еўропы, *Рэкамендацыі CM/Rec (2014) 7 па абароне інфарматараў і тлумачальны мемарандум, Азначэнні*)

www.csometer.info

